TOLKIEN

Humphrey Carpenter

Çeviren: Çiğdem Erkal

TÜRKİYE İŞ BANKASI

Kültür Yayınları

"Yazar kurguladığı dünyanın tanrısıdır" lafı doğruysa eğer,
Yazar J. R. R. Tolkien bu ulu makamı kesinlikle hak eder.
Orta Dünya'yı kurgulayıp farklı halklar yerleştirmekle kalmadı,
Her kavme ayrı bir lisan ve o lisana gerçek bir tarih yarattı.
Dağlarını, göllerini, denizlerini, çöllerini oluşturdu,
Ormanlarını ağaçlarla, yaylalarını canlılarla doldurdu.
Kavimleri, geçmişleri ve efsaneleriyle birlikte halk etti,
Her bedene ayrı bir ruh üfledi, her mahluğa farklı biçim verdi.

Başta *Yüzüklerin Efendisi* olmak üzere birçok fantastik macera romanının yazarı John Ronald Reuel Tolkien (1892-1973), aslında hayatında maceraya yer olmayan bir üniversite profesörüydü. 16 yaşındayken âşık olduğu kızla sonradan evlenip bütün ömrünü onunla geçirdi. Öğrenciliğini ve yetişkin hayatının neredeyse hepsini Oxford'da yaşadı.

Ama lise yıllarından beri Tolkien'in dile müthiş bir yatkınlığı vardı. Bu yönünü işleyen lisedeki ve üniversitedeki hocalarının da etkisiyle ilgi alanını filolojiden geçmişin kaybolmuş kavimlerine ve lisanlarına doğru genişletti. Hayatının en büyük olayı oğlunun hastalığı olabilirdi ama efsaneler diyarında nice kahramanlıkların izini süren, türlü tehlikelere göğüs geren biriydi o.

"Yaratıldığımız yasalar neyse,
Onlara göre yaratırız biz de"
diyerek yaratıcılığa ilahi bir anlam yükleyen Tolkien'in sade hayatını ve esin kaynaklarını yalın bir dille anlatan elinizdeki biyografi, *Yüzüklerin Efendisi*'ni doğuran kendine özgü bu dehanın geçtiği evreleri gayet güzel belgeliyor.

9786052951903

TOLKIEN

Humphrey Carpenter

Çeviren: Çiğdem Erkal

TÜRKİYE İŞ BANKASI

Kültür Yayınları

Genel Yayın: 3943

BİYOGRAFİ

Humphrey Carpenter
J. R. R. TOLKIEN

ÖZGÜN ADI
J. R. R. TOLKIEN A BIOGRAPHY

ÇEVİREN
ÇİĞDEM ERKAL

Sertifika No: 29619

EDİTÖR
LEVENT CİNEMRE

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ/DİZİN
COŞKUN AK

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM: EKİM 2017, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-190-3

BASKI
MEGA BASIM YAYIN SANAYİ VE TİC. A.Ş.
CİHANGİR MAH. GÜVERCİN CAD. NO: 3/1 BAHA İŞ MERKEZİ A. BLOK HARAMİDERE AVCILAR
İSTANBUL
(0212) 412 17 00
SERTİFİKA NO: 12026

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Humphrey Carpenter

J. R. R. Tolkien

Çeviren: Çiğdem Erkal

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İÇİNDEKİLER

VI

1949-1966: BAŞARI

VII

1959-1973: SON YILLAR

EKLER

Yazarın Notu

Bu kitap müteveffa Profesör J. R. R. Tolkien'in mektupları, günlükleri, diğer evrakı temel alınarak ve ailesi ile dostlarının hatıralarına dayanılarak yazılmıştır.

Tolkien esas olarak biyografilerden hoşlanmazdı. Ya da daha ziyade biyografilerin edebi eleştirinin bir formu olarak kullanılmasını sevmezdi. Bir keresinde, "Bir yazarın biyografisinde yapılan keşif gezisinin, o yazarın eserlerine tamamen beyhude ve yanlış bir yaklaşım olduğu, en güçlü kanaatlerimden biridir," diye yazmıştı. Öte yandan kurgu eserlerinin dikkat çekici şekilde popüler olmasının, ölümünden sonra biyografisinin yazılacağı ihtimalini oldukça artırdığının da farkında olduğuna kuşku yoktur; doğrusu istenirse ömrünün son yıllarında bazı eski mektuplara ve evraka açıklayıcı notlar ve yorumlar eklediğine göre sanki bunun için kendisi de bazı hazırlıklar yapmıştır. Bir yandan da çocukluk hatıralarına ait birkaç sayfa yazmıştır. O yüzden bu kitabın onun arzularının tamamen de dışında olmadığını umut edebiliriz.

Bu kitabı yazarken Tolkien'in hayat hikâyesini, edebi eserlerini eleştirmeye teşebbüs etmemeye çalışarak aktarmaya gayret ettim. Bunu biraz onun görüşlerini savunmak için yaptım ama bence zaten bir yazarın yayınlanmış ilk biyografisi, edebi bir değerlendirme yapmak için en uygun yer olacaktır diye bir şey yoktur; çünkü böyle bir çalışma, en az biyografisi yazılanın olduğu kadar değerlendirmeyi yapanın da karakterini yansıtacaktır. Yine de kitaplarına biraz ışık tutabileceği umuduyla Tolkien'in hayal gücüne etkisi olan, edebi olsun olmasın, bazı tesirleri de tarif etmeye çalıştım.

H. C.
Oxford, 1976

John Ronald Reuel Tolkien
J. R. R.T.

(1892-1973)

I

Bir Ziyaret

1967 yılının bir bahar gününde sabahın ilerleyen vakitlerindeyiz. Oxford'un şehir merkezinden çıkıp Magdalen Köprüsü'nden geçerek, Londra yolu boyunca ilerleyip saygın fakat sıkıcı bir banliyö olan Headington'a varıyorum. Büyük bir özel kız okulunun yanından sola, her birinde derli toplu bir ön avlu bulunan iki katlı tuğla evlerin sıralandığı, ikamete mahsus bir cadde olan Sandfield Yolu'na doğru sapıyorum.

Yetmiş altı numara yolun oldukça aşağılarında. Ev beyaz boyalı; yüksek bir tel örgü, çit ve çitin üzerinden sarkmış olan ağaçlarla yarı yarıya gözlerden gizlenmiş. Arabayı park ediyorum, kemerli bahçe kapısını açıp gül çalıları arasındaki kısa bir yoldan ilerleyerek ön kapının zilini çalıyorum.

Uzun bir süre, ana yoldan gelen uzaktaki trafik uğultusu hariç, sessizlik devam ediyor. Yeniden mi çalsam, dönüp gitsem mi diye düşünmeye başlamışken kapı Profesör Tolkien tarafından açılıyor.

Beklediğimden biraz daha ufak tefek. Uzun boyluluk kitaplarında çok önemsediği bir özellik olduğu için kendisinin orta boyun biraz -çok fazla değil biraz, anca dikkat çekecek kadar- altında olduğunu görmek insanı biraz şaşırtıyor. Kendimi tanıtıyorum ve (bu randevuyu daha önceden almış ve bekleniyor olduğum için) beni karşılarken, o ilk meraklı ve biraz da sanki kendini müdafaa etmek istermiş gibi takındığı tavır yerini bir tebessüme bırakıyor. Elini uzatıyor, elimi sıkı sıkı kavrıyor.

Arkasında küçük, derli toplu olan ve orta halli yaşlı bir çiftin evinde olması beklenen dışında bir şey bulunmayan giriş holünü görebiliyorum. W. H. Auden gazetelerde yayınlanmış olan sağgörüsüz bir yorumunda bu eve "berbat" demişti ama bu çok saçma. Sadece sıradan bir banliyö evi.

Bir an için Bayan Tolkien görünüyor, bana hoşgeldin demek amacıyla. Kocasından daha ufak tefek, beyaz saçları sıkıca toplanmış, kara

kaşlı, tertipli yaşlı bir hanım. Biraz hoşbeşten sonra Profesör ön kapıdan çıkıyor ve beni evin yan tarafındaki "çalışma yeri"ne götürüyor.

Burası arabaların çoktan terk etmiş olduğu bir garaj aslında (İkinci Dünya Savaşı'nın başından beri arabası olmadığını açıklıyor) ve burayı emekli olduktan sonra yaşanır hale sokarak daha önce kolejdeki odasında tuttuğu kitaplara ve kâğıtlara ayrılmış. Raflar sözlük, etimoloji ve filoloji çalışmaları, en çok Eski ve Orta İngilizce ile Eski Norsça olmak kaydıyla birçok dilde yayınlanmış metin nüshaları ile dolu; fakat sadece *Yüzüklerin Efendisi*'nin Lehçe, Felemenkçe, Danimarkaca, İsveççe, Japonca çevirilerine ayrılmış bir bölüm de var; ayrıca yaratmış olduğu "Orta Dünya"ya ait harita da pencere pervazına iğnelenmiş. Yerde içi mektup dolu, çok eski, iki bölmeli bir bavul var; masasında ise hokkalar, kalem uçları, kalem sapları ve iki daktilo bulunmakta. Oda kitap ve tütün kokuyor.

Çok rahat bir yer değil; Profesör beni burada kabul etmek zorunda kaldığı için özür diliyor ama evde asıl yazılarını yazdığı ve hem yatak odası, hem de çalışma odası olarak kullandığı odada hiç yer olmadığını açıklıyor. Zaten tüm bunların geçici olduğunu izah ediyor: Yakında, yayıncısına söz verdiği eserin en azından ana bölümünü bitirmeyi başaracağını ve böylelikle Bayan Tolkien ile birlikte ziyaretçiler ve izinsiz gelenlerden uzakta, daha rahat ve uygun bir mahalleye taşınacaklarını ümit ettiğini söylüyor. Son söylediğinden sonra biraz utanmış gibi görünüyor.

O tüvit ceketinin cebinden piposunu çıkartıp bana birkaç dakikadan fazla zaman ayıramayacağını izah etmeye başlarken, ben elektrikli sobanın üzerinden atlayarak, gösterdiği sırtı iğ biçimli tahta iskemleye oturuyorum. Parlak mavi bir çalar saat sanki bu noktaya parmak basmak istercesine odanın diğer yanından gürültülü gürültülü tiktaklıyor. Bir okurunun yolladığı bir mektupta belirtmiş olduğu, *Yüzüklerin Efendisi*'ndeki bir bölümde bulunan çok belirgin bir çelişkiyi düzeltmesi gerektiğini söylüyor; kitabın revize edilmiş nüshası baskıya girmek üzere olduğu için bu konuya acilen eğilmek zorunda. Kitabından kurgu bir eser gibi değil de gerçek olayların bir kronolojisiymiş gibi bahsederek her şeyi büyük bir ayrıntıyla izah ediyor; sanki kendisini düzeltilmesi veya açıklanması gereken önemsiz bir hata yapmış olan bir yazar gibi değil de tarihi bir belgedeki belirsizliğe ışık tutması gereken bir tarihçi gibi görüyor.

Beni zora sokacak şekilde kitabı benim de en az onun kadar iyi bildiğimi düşünüyor gibi. Kitabı birçok kere okudum ama bana pek fazla bir şey, hatta hiçbir şey ifade etmeyen ayrıntılar hakkında konuşuyor. Cahilliğimi ortaya koyacak zekice bir soru soruverecek diye korkmaya başlıyorum – ve gerçekten de sonunda bana bir soru soruyor fakat neyse ki cevabı açık olan bir soru ve "evet"ten başka bir cevap da gerektirmiyor.

Gerçi hâlâ başka zor soruların geleceğinden endişe içindeyim, üstelik söylediği her şeyi işitemiyor olmaktan iki misli daha endişeleniyorum. Garip bir sesi var, derin ama yankısı olmayan bir ses; tamamen İngilizce ama tam olarak tarif edemediğim bir özellik daha taşıyor; sanki başka bir çağdan veya başka bir medeniyetten gelmiş gibi. Yine de çoğu zaman çok net konuşmuyor. Kelimeler sabırsız furyalar halinde çıkıyor ağzından. Bir şeyi vurgulamaya çalışırken aceleyle koca cümlecikleri kısaltıyor veya sıkıştırıyor. Çoğunlukla elini kaldırıp ağzını kapatıyor ki bu da duyulmasını daha zorlaştırıyor. Nadiren tereddüt ederek, çapraşık cümleler halinde konuşuyor - derken bunu, belli ki cevap vermem icap eden, uzun bir sessizlik izliyor. Neyi cevaplamalıyım? Eğer bir soru vardıysa bile anlayamadım ki. Aniden devam ediyor (cümlesini tamamlamadan) ve etkili bir sonuca varıyor. Bunu yaparken de piposunu dişleri arasına sıkıştırıyor, kenetlenmiş çenesi arasından konuşuyor ve tam son noktaya ulaştığında bir kibrit çakıyor.

Ben yine entelektüel bir yorum yapabilmek için çırpınıyorum ve yine bir şeyler diyemeden o devam ediyor. İnce bir bağlantı bularak gazetenin birinde kendisini kızdıran bir yorum hakkında konuşmaya başlıyor. Şimdi lafa bir şeyler katabileceğimi hissediyorum ve kulağa entelektüel geldiğini umduğum bir şeyler söylüyorum. Nazik bir ilgiyle dinliyor, (aslında gerçekten son derece önemsiz olan) görüşümü mükemmel bir şekilde kullanıp bana uzun uzadıya bir cevap vererek, söylemeye değer bir şey söylemiş olduğumu hissettiriyor bana. Sonra benimkini teğet geçen bir konuda kaybolup gidiyor ve ben bir kez daha kendimi rahatsız hissetmeye başlayıp, sohbete orada burada tek heceli onay vermekten başka katkıda bulunamıyorum; gerçi aslında sohbetin taraflarından biri olmam kadar bir dinleyici olduğum için de takdir görüyor olabileceğimi fark ediyorum.

Konuşurken durmaksızın hareket ediyor, karanlık küçük odayı, insana yerinde duramadığını hissettiren bir enerjiyle arşınlayıp duruyor.

Piposunu havada sallıyor, kül tablasına silkiyor, dolduruyor, bir kibrit çakıyor ama bir iki nefes ya çekiyor, ya çekmiyor. Küçük, düzgün, kırışık elleri; sol elinin orta parmağında da sade bir alyansı var. Kıyafetleri biraz buruşuk ama üzerine tam oturuyor ve yetmiş altı yaşında olmasına rağmen renkli yeleğinin düğmelerinin gerisinde hafiften bir fazla kilo belirtisi görülüyor. Uzun süre dikkatimi, odada dolanan veya pencereden dışarıya baksa da arada sırada bana doğru isabetli bir bakış fırlatan veya önemli bir noktaya değinildiğinde bana uzun uzun bakan gözlerinden alamıyorum. Gözleri, her ruh haliyle değişen ve bu ruh halini vurgulayan kırışıklarla çevrili.

Kelimelerin seli bir an için kuruyor ve pipo yeniden tutuşturuluyor. Önüme çıkan fırsatı kullanıp aslında artık pek de önemli görülmeyen meseleyi açıyorum. O yine de buna heyecanla karşılık veriyor ve beni dikkatle dinliyor. Sonra sohbetin bu kısmı bitince gitmek için ayağa kalkıyorum; ama belli ki o an için ayrılmam ne bekleniyor, ne de isteniyor çünkü yeniden konuşmaya başlıyor. Bir kez daha kendi mitolojisine gönderme yapıyor. Gözleri uzaktaki bir nesneye kitlenmiş, piposunu sıkı sıkı tutmuş sapından, konuşurken sanki benim orada olduğumu unutmuş. Tam bir Oxford hocasına benzediğini fark ediyorum; hatta zaman zaman bir hocanın sahnedeki *karikatürize* edilmiş haline. Ama aslında tam olarak da böyle değil işte. Sanki garip bir ruh yaşlı bir profesör kılığına girmiş. Beden bu dökük banliyö odasında volta atıyor olabilir ama akıl çok uzaklarda, Orta Dünya'nın ovaları ve dağlarında dolaşıyor.

Derken her şey sona eriyor; beni garajdan dışarı çıkartıyor, bahçe kapısına kadar geçiriyor – ön kapının tam karşısında daha küçük olan bir kapı: yerel stadyumdaki maçlara gelen futbol izleyicilerinin arabalarını onun garaj yoluna park etmelerini engelleyebilmek için garaj kapılarını asma kilitle kitli tutmak zorunda olduğunu izah ediyor. Beni oldukça hayrette bırakarak onu tekrar ziyaret etmemi istiyor. Hemen değil ama; Bayan Tolkien de kendisi de pek iyi değillermiş ve Bournemouth'ta bir tatile çıkacaklarmış, ayrıca cevap bekleyen mektuplar da yığılmaya başlamış. Ama günün birinde, yakında. Elimi sıkıp, biraz boynu bükük, eve geri gidiyor.

II

1892-1916: İLK YILLAR

1. Bölüm

Bloemfontein

1891 yılında bir Mart günü *Roslin Castle* adındaki buharlı gemi İngiltere'den Cape Town'a gitmek için rıhtımdan ayrıldı. Geminin kıç güvertesinde durmuş, uzun süre göremeyeceği ailesine el sallayan yirmi bir yaşında güzel, ince bir kız vardı. Mabel Suffield, Arthur Tolkien ile evlenmek için Güney Afrika'ya gidiyordu.

Bu her açıdan hayatının bir dönüm noktasıydı. Arkasında Birmingham'ı, sisli günleri, aile çay toplantılarını bırakıyordu. Önünde ise bilinmeyen bir ülke, ebedi bir güneş ve kendisinden on üç yaş büyük bir adamla bir izdivaç vardı.

Mabel çok genç olmasına rağmen çiftin uzun bir nişanlılık dönemleri olmuştu çünkü üç yıl önce on sekizinci yaş gününden kısa bir süre sonra Arthur Tolkien ona evlenme teklif etmiş, o da kabul etmişti. Bununla birlikte babası, Mabel henüz çok genç olduğu için iki yıl boyunca resmi bir nikâhı kabul etmedi; o yüzden Arthur ile Mabel gizlice mektuplaşıyor ve akşam partilerinde ailenin gözetimi altında buluşuyorlardı. Mektupları Mabel küçük kız kardeşi Jane'e emanet ediyordu. Jane ise bunları Birmingham'daki okulundan Suffieldlerin yaşadıkları banliyöye giden trene bindiği New Street istasyonunda Arthur'a veriyordu. Akşam partileri ise genellikle Arthur ile Mabel'ın sezdirmeden bakıştıkları ya da en fazla Arthur'un kız kardeşleri piyano çalarken kollarının birbirine dokunduğu müzikli toplantılar oluyordu.

Kızların çaldıkları piyano bir Tolkien piyanosuydu tabii ki: Tolkien ailesinin bir zamanlar sahip olduğu bütün paranın kaynağı aile şirketi tarafından üretilmiş konsol piyano modellerinden biri. Kapağında "Karşı Konulamaz Piyanoforte: Özellikle Sert İklimler İçin Üretilmiştir" yazıyordu; ama artık piyano şirketi başkalarının elindeydi, Arthur'un babası iflas etmiş, oğullarına iş imkânı sağlayacak bir aile işi kalma-

mıştı. Arthur, Lloyds Bank'ta kariyer yapmaya çalıştı ama Birmingham şubesinde yükselmek çok vakit alıyordu; bir karısı ve ailesi olmasını istiyorsa şansını başka yerlerde araması gerektiğini anladı. Gözlerini, altın ve pırlanta madeni keşifleri sayesinde bankacılığın genişleyen bir meslek haline geldiği, çalışanlar için ümit vaat eden Güney Afrika'ya çevirdi. Mabel'a evlenme teklif ettikten bir yıla yakın bir süre sonra Bank of Africa'da bir görev alarak Cape Town'a gitti.

Arthur'un girişiminin haklılığı kısa bir süre içerisinde ortaya çıktı. İlk yıl Cape Town ile Johannesburg arasındaki belli başlı şehirlerdeki birçok geçici göreve yollandığı için çok fazla seyahat etmeye mecbur kalmıştı. Hepsinden yüzünün akıyla çıkmış, 1890 yılında Özgür Orange Devleti'nin başkenti olan Bloemfontein'deki önemli bir şubeye yönetici olarak tayin edilmişti. Kendisine bir ev verilmişti, geliri de yeterliydi, yani sonunda evlenmesi mümkün olacaktı. Mabel 1891 yılının Ocak ayının sonunda yirmi birinci yaş gününü kutladıktan birkaç hafta sonra *Roslin Castle*'ın güvertesine çıkmış, Güney Afrika'ya, Arthur'a doğru yelken açmıştı; evlilikleri artık babasının da rızasıyla kutsanmıştı.

Ya da belki "tolerans"ıyla demek daha doğru olur, çünkü John Suffield mağrur bir adamdı; özellikle de söz konusu, aslında mağrur olmak için elinde kalan tek şey soyu sopu olunca. Bir zamanlar onun da Birmingham'da zengin bir kumaşçılık işi vardı ama şimdi aynı Arthur Tolkien'in babası gibi iflas etmişti. Artık Jeyes dezenfektanlarının satış temsilciliğini yapıyordu ve bu talihsizliği, sadece onun ait olduğu eski ve saygın Midland sülalesinden duyduğu gururunu kuvvetlendirmeye yaramıştı. Kıyas edilecek olunursa Tolkienler de kimlerdi? Sadece birkaç nesildir İngiliz sayılan Alman göçmeni bir aile – kızının kocası olmaya pek de uygun olmayan bir soy.

Eğer üç haftalık seyahati boyunca bu tür fikirler Mabel'ı oyaladıysa bile erken bir nisan sabahında gemi Cape Town limanına yanaşırken sonunda rıhtımda duran, pek de otuz dördünde göstermeyen, sevgili "Mab"ini görebilmek için kalabalığın arasından dikkatle bakan beyaz takım elbiseli, yakışıklı, pos bıyıklı adamı gördüğünde çoktan aklından uçup gitmişti.

Arthur Reuel Tolkien ile Mabel Suffield 16 Nisan 1891 tarihinde Cape Town Katedrali'nde evlendiler ve balayılarını yakındaki Sea Point'te bir otelde geçirdiler. Sonra sırada Özgür Orange Devleti'nin

başkentine ve Mabel'ın Arthur'la yaşayacağı ilk ve tek eve yapılan bin yüz yirmi kilometre kadar yorucu bir demiryolu yolculuğu vardı.

Bloemfontein hayatına kırk beş yıl önce küçük bir köy olarak başlamıştı. 1891 yılında bile pek büyük sayılmazdı. Arthur'la birlikte yeni inşa edilmiş tren istasyonunda trenden indiklerinde Mabel'a çok da etkileyici bir manzara sergilemediği kesindi. Kasabanın ortasında Felemenkçe konuşan bozkırlı çiftçilerin koca kağnılarla sallana yuvarlana geldikleri, devletin ekonomisinin bel kemiğini oluşturan yün balyalarını indirip sattıkları bir pazar meydanı vardı. Meydanın etrafında medeniyetin somut belirtileri kümelenmişti: Sıra sütunlu parlamento binası, iki kuleli Hollanda Reform Kilisesi, Anglikan katedrali, hastane, halk kütüphanesi ve başkanlık sarayı. Avrupalı (Alman, Hollandalı ve İngiliz) yerleşimciler için bir kulüp, bir tenis kulübü, bir mahkeme ve yeterli sayıda dükkân da bulunuyordu. Fakat ilk yerleşimciler tarafından dikilmiş olan ağaçlar hâlâ seyrekti ve Mabel'ın gördüğü kadarıyla kasabanın parkı ancak on kadar söğüt ağacıyla küçük bir su birikintisinden ibaretti. Evlerin sadece birkaç yüz metre gerisinde kurtların, yabani köpeklerin, çakalların kol gezip sürülere korku saldığı, karanlık bastıktan sonra posta sürücüsünün avlanmaya çıkmış aslanlar tarafından saldırıya uğrayabileceği açık bozkır uzanıyordu. Bu ağaçsız ovalardan rüzgâr doğrudan Bloemfontein'e esiyor, toprak kaplı geniş caddelerin tozunu kaldırıyordu. Ailesine mektup yazan Mabel kasabayı kısaca "Uğuldayan bir çöl! Korkunç bir virane!" diye özetlemişti.

Öte yandan Arthur'un hatırı için burayı sevmeyi öğrenmek zorundaydı; aslında bir yandan da burada karşılaştığı hayat hiç de nahoş değildi. Bank of Africa binası, tam pazar meydanının ilerisinde Maitland Caddesi'ndeydi ve arazide büyük bir bahçesi olan sağlam bir konut da bulunuyordu. Evde kimi siyahi, kimi esmer, biraz da beyaz göçmen olmak üzere uşaklar vardı; ayrıca düzenli ve dönüşümlü olarak danslı ve yemekli toplantılar düzenleyen, İngilizce konuşan diğer yerleşimciler arasından seçip de arkadaşlık kurulabilecek kadar insan vardı. Mabel'ın kendine ayıracak bol vakti bulunuyordu çünkü Arthur bankada çalışmadığı zamanlarda da bütün devlet işlerinde ve yasal evrakta kullanılan Felemenkçeyi öğrenmek için ders alıyor veya kulüpte yararlı bazı dostluklar kuruyordu. Hayatı hafife alma lüksüne sahip değildi çünkü Bloemfontein'de sadece bir tane daha banka olmasına rağmen o banka National Bank'tı, Özgür

Orange Devleti'nin yerli bankasıydı; öte yandan Arthur'un yöneticiliğini yaptığı Bank of Africa yabancı bir bankaydı ve sadece parlamentodan çıkmış bir kararnameyle çalışmasına izin verilmişti. İşin daha da kötüsü Bank of Africa'nın daha önceki yöneticisi National Bank'a geçmişti; o yüzden Arthur önemli hesapların adamla birlikte gitmemesi için iki misli çalışmak zorundaydı. Ayrıca batıda Kimberley pırlantalarıyla bağlantılı veya kuzeyde Witwatersrand altınlarıyla ilgili yeni yerli projeler vardı ve bunları bankası lehine çevirebilirdi. Bu, Arthur'un mesleğinde kritik bir safhaydı; dahası Mabel onun son derece mutlu olduğunu görebiliyordu. Güney Afrika'ya vardığından beri sağlığının sürekli iyi olduğu söylenemezdi ama iklim mizacına uyuyor gibiydi; Mabel hafif bir endişeyle iklimin kocasının hoşuna gittiğini fark etmişti. Halbuki buraya vardıktan sadece birkaç ay sonra kendisi iklimden samimiyetle hoşlanmamaya başlamıştı. Yakıcı yaz ayları ile soğuk, kuru ve tozlu kış ayları sinirlerini çok bozuyordu, hatta Arthur'a belli etmek istemeyeceği kadar çok; üstelik "ev izni" de çok uzak görünüyordu çünkü Bloemfontein'de üç yıl daha kalmadan İngiltere'yi ziyaret etmeye hak kazanamayacaklardı.

Gerçi Arthur'a tapıyordu, onu ikna ederek masasından kaldırıp yürüyüşlere veya araba gezintisine çıkardığında, tenis veya golf oynadığında, ya da yüksek sesle birbirlerine kitap okuduklarında hep çok mutlu oluyordu. Kısa bir süre sonra onu meşgul edecek bir şey daha olmuştu: Hamile olduğunu fark etmişti.

4 Ocak 1892 yılında Arthur Tolkien Birmingham'daki evine şöyle yazmıştı:

> Sevgili anneciğim,
>
> Bu hafta size iyi haberlerim var. Mabel dün gece (3 Ocak) bana bir erkek evlat verdi. Biraz vaktinden önceydi ama bebek güçlü ve sağlıklı ve Mabel de doğumu çok iyi atlattı. Bebek (tabii ki) çok tatlı. Çok güzel elleri ve kulakları (çok uzun parmakları) çok açık saçları, "Tolkien" gözleri ve son derece belirgin bir "Suffield" ağzı var. Genel olarak Mabel Mitton teyzenin çok açık tenli bir kopyası diyebiliriz. Dün Dr. Stollreither'i ilk çağırdığımızda yanlış alarm olduğunu söylemiş ve ebeye iki haftalığına eve gitmesini bildirmişti ama yanılmış, onu yeniden saat sekiz civarında aldım ve oğlana şans getirmesi için viskimizi içtiğimiz saat 12.40'a kadar kaldı. Oğlanın ilk ismi dedesinin ismi olan "John" olacak, muhtemelen de tam olarak John Ronald Reuel. Mab ona Ronald demek istiyor ben de John ve Reuel'ü istiyorum...

"Reuel" Arthur'un ikinci ismiydi ama "Ronald"ın aileyle bir ilgisi yoktu. Arthur ile Mabel oğullarını bu isimle çağırmaya başlamıştı; akrabaları ve daha sonra da eşi tarafından kullanılacak olan ismiyle. Yine de bazen bu ismi gerçek ismi gibi hissetmediğini söylerdi; gerçekten de insanlar ona nasıl hitap edeceklerini hep şaşırırlardı. Birkaç yakın okul arkadaşı ona "John Ronald" diyordu, bu kulağa haşmetli ve ahenkli geliyordu. Erişkin olduğu zamanlarda yakınları ona (zamanın modasına göre) soyadıyla hitap ederdi; ya da "Tollers" derdi: zamanın modasına uygun samimi lakap. Ona çok yakın olmayanlar için, özellikle de daha sonraki yıllarda, genellikle "J. R. R. T." olarak bilinirdi. Belki de sonunda, bu adamı en iyi temsil eden bu dört harfli kısaltmaydı.

John Ronald Reuel Tolkien, Bloemfontein Katedrali'nde 31 Ocak 1892 tarihinde vaftiz edildi ve aylar sonra banka konutunun bahçesinde ona bakması için tutulan ebenin kollarında fotoğrafı çekildi. Annesinin sıhhatinin mükemmel olduğu kesin bir şekilde gözler önündeyken, hep biraz gösterişli bir tip olan Arthur, beyaz tropikal takım elbisesi ve hasır şapkasıyla neşeli poz vermişti. Arkalarında fotoğrafa dahil edilmiş olmaktan hem mutlu olmuş, hem de biraz şaşırmış siyahi hizmetçiyle, İsaak adındaki uşak duruyordu. Mabel, Hollanda asıllıların yerlilere davranış şeklini hoş karşılamıyordu; banka konutunda tolerans vardı, bir gün küçük John Ronald Reuel'i kaçırıp kendi köyüne götürerek, beyaz bir bebeğin tuhaflığını gösterip gururla hava atan İsaak'ın olağandışı davranışına karşı bile. Bu olay herkesi üzmüş, büyük bir karmaşa yaratmıştı fakat İsaak kovulmadı; o da işverenine bir minnet borcu olarak kendi oğluna "İsaak Mister Tolkien Victor" ismini koydu; sonuncusu Kraliçe Victoria şerefine.

Tolkienlerin evinde başka sıkıntılar vardı. Bir gün komşulardan birinin evcil maymunu duvardan tırmanıp bebeğin önlüklerinden üçünü yemişti. Odunluk yılan kaynıyordu ve bunlardan sakınmak gerekiyordu. Ve birkaç ay sonra, Ronald yürümeye başladığında ayağı bir tarantulaya takılmıştı. Tarantula onu ısırdı; Ronald sonunda ebe onu kaptığı gibi kaldırıp zehri eminceye kadar bahçede dehşet içinde koşturmaya başlamıştı. Büyüdüğü zaman o sıcak günü ve korku içinde uzun, ölü otlar arasında koşturduğunu hatırlayabiliyordu fakat tarantulanın kendisini unutmuştu; bu olay nedeniyle örümceklerden soğumadığını anlatmıştır. Yine de öykülerinde birden çok yerde zehirli ısırıkları olan devasa örümcekler geçer.

Genel olarak banka konutundaki hayat düzenli geçiyordu. Sabah erken saatlerde ve akşamüzeri geç vakitlerde çocuk bahçeye çıkartılıyordu; Ronald burada babasının sarmaşıkların bakımını yapmasını, etrafı çevrili ama kullanılmayan bir alana fidanlar dikişini seyrediyordu. Oğlanın ilk yılında Arthur Tolkien küçük bir selvi, köknar ve sedirden küçük bir koru yapmıştı. Belki de bu Ronald'ın derin ağaç sevgisinin gelişimine bir katkı sağlamıştı.

Dokuz buçuktan dört buçuğa kadar çocuk evin içinde, güneşin alevlerinden uzakta durmak zorundaydı. Evin içinde dahi sıcaklık çok yoğun oluyor, çocuğun tamamen beyaz giydirilmesi gerekiyordu. "Bebek beyaz fırfırlar ve beyaz ayakkabılar giyince *öyle* melek gibi oluyor ki," diye yazmıştı Mabel, eşinin annesine. "Çok soyunduğu zamanlar bence tıpkı bir elfe benziyor."

Artık Mabel'ın daha çok arkadaşı vardı. Bebeğin ilk yaşgününden kısa bir süre sonra kız kardeşi May ve eniştesi Walter Incledon İngiltere'den geldi. Otuzlu yaşlarının başında Birminghamlı bir tüccar olan Walter'ın Güney Afrika altın ve pırlanta madenlerinde işi vardı; May ile küçük kızları Marjorie'yi banka konutunda bırakarak maden bölgelerine seyahat ediyordu. May Incledon tam zamanında, kız kardeşini Bloemfontein'de geçecek bir kışımsı yazın karamsarlığında neşelendirmek için gelmişti. Arthur da iş için birkaç hafta evden uzak olacağından bu Mabel için katlanması zor bir dönem olacaktı. Havada şiddetli bir soğuk vardı; bir yandan Mabel bebek için kıyafetler örer ve bir yandan da May, Birmingham günlerinden konuşurken iki kız kardeş yemek odasının sobası etrafına sokulup oturuyordu. Mabel Bloemfontein hayatından, ikliminden, bitmek tükenmek bilmeyen sosyal davetlerinden, sıkıcı akşam yemeklerinden duyduğu huzursuzluğu gizliyordu. Ev iznine az kalmıştı artık, bir yıl kadar – gerçi Arthur sürekli İngiltere'ye yapacakları ziyareti ertelemek için sebepler buluyordu. "Çok fazla ertelemesine izin vermeyeceğim," diye yazdı Mabel. "Bu iklimi, beni düşünmeyecek kadar fazla sevmeye başladı. Tekrar İngiltere'de yaşamayacağından emin olduğum için keşke ben de daha fazla sevebilseydim diyorum."

Sonunda yolculuğu ertelemek *zorunda* kaldılar. Mabel yine hamile olduğunu fark etti ve 17 Şubat 1894 yılında başka bir erkek evlat daha dünyaya getirdi. Oğlanın adını Hilary Arthur Reuel koydular.

Hilary, Bloemfontein ikliminde serpilen sağlıklı bir çocuk olmuştu ama ağabeyi o kadar iyi değildi. Ronald kuvvetli ve yakışıklı, sarışın, mavi gözlüydü –babası ona "tam bir Sakson" diyordu. Artık akıcı konuşuyor ve babasının alt kattaki bürosuna günlük ziyaretlerini yaptığında banka kâtiplerini güldürüyordu. Burada kâğıt kalem istiyor ve kargacık burgacık resimler çiziyordu. Fakat diş çıkartırken çok rahatsız olmuştu; ateşi yükseliyor, her gün doktor çağırmak zorunda kalıyorlardı, Mabel çok yıpranmıştı. Hava en kötü halindeydi: Korkunç bir kuraklık gelmiş, bütün ticareti batırmış, herkesin sinirlerini bozmuş, bozkırda hüküm süren ve güzelim hasadı telef eden bir çekirge istilası yaşanmıştı. Yine de bütün bu olanlara rağmen Arthur babasına Mabel'ın duymaktan korktuğu şeyleri yazmıştı: "Sanırım bu ülkede rahat bir yaşamım olacak ve sanırım bir daha İngiltere'ye dönüp yerleşmeye hiç niyetim yok."

İster orada kalsınlar, ister dönsünler kesin olan bir şey vardı ki o da sıcağın Ronald'ın sağlığına hiç iyi gelmediğiydi. Onu daha serin bir havaya kavuşturmak için bir şey yapmak gerekiyordu. Böylece 1894 yılının Nisan ayında Mabel iki oğlanı alıp bin kilometre ötedeki Cape Town'a götürdü. Ronald artık üç yaşındaydı ve uzun tren yolculuğuyla geniş, düz bir kumsalda denizden çıkıp plaj çadırına koştuğunu belli belirsiz hatırlayabilecek yaştaydı. Bu tatilden sonra Mabel ile çocuklar Bloemfontein'e döndüler ve İngiltere ziyaretleri için hazırlıklar başladı. Arthur yolculuk için yer ayırtmış, yolda onlarla birlikte gitmesi için bir dadı ayarlamıştı. Onlara bizzat refakat etmeyi çok istiyordu; fakat masasının başından uzaklaşmayı göze alamıyordu çünkü bankanın ilgilendiği demiryolu projeleri vardı; babasına da yazmış olduğu gibi: "Bu rekabet günlerinde insan işini başkalarının eline bırakmak istemiyor." Ayrıca uzakta geçen zaman maaşının yarıya inmesi anlamına geliyordu; yolculuğun masrafına ilaveten bir de bunu göze alamıyordu. O yüzden şimdilik Bloemfontein'de kalmaya, karısı ve çocuklarına İngiltere'de daha sonra katılmaya karar verdi. Ronald babasının aile sandıklarının üzerine *A. R. Tolkien* yazışını seyretmişti. Bu oğlanın aklında kalan en belirgin anıydı.

S. S. *Guelp* 1895 yılının Nisan ayının başlarında Mabel ile oğlanları Güney Afrika'dan uzaklaştırdı. Ronald'ın aklında birkaç Afrikanca kelimeden, kuru, tozlu, çıplak manzaranın uçuk bir hatırasından başka bir şey kalmayacaktı; Hilary ise bunları bile hatırlayamayacak kadar küçüktü. Üç hafta sonra Mabel'ın artık erişkin bir kız olan kardeşi

Jane onları Southampton'da karşıladı; birkaç saat sonra hep birlikte Birmingham'da, ailenin King's Heath'deki minik evine doluşmuşlardı bile. Mabel'ın babası her zamanki gibi neşeliydi, espriler patlatıyor, çok kötü kelime oyunları yapıyordu; annesi ise iyi kalpli ve anlayışlıydı. Mabel ile çocuklar kalmaya devam ettiler; bahar ve yaz geçti, Ronald'ın sıhhatinde ciddi bir iyileşme görülebiliyordu; ama Arthur karısını ve çocuklarını çok özlediğini, gelip onlara katılmak için can attığını yazdığı halde onu hep alıkoyan bir şey çıkıyordu.

Sonra Kasım ayında Arthur'un ateşli romatizmaya yakalandığı haberi geldi. Hemen hemen iyileşmişti ama bir İngiltere kışıyla yüzleşmeye hazır değildi ve yolculuğa çıkmadan önce sıhhatini kazanması gerekiyordu. Ronald'ın çok eğlenmesine, geçen Aralık ayında banka konutunu süslemiş olan pörsümüş okaliptus ağacından çok farklı olan hayatının ilk Noel ağacı karşısında çok heyecanlanmasına rağmen Mabel oldukça endişeli bir Noel geçirdi.

Ocak geldiğinde Arthur'un sağlığının hâlâ çok kötü olduğu haberi ulaşınca Mabel Bloemfontein'a dönüp ona bakması gerektiğine karar verdi. Hazırlıklar yapıldı; heyecan içindeki Ronald babasına, dadısı eliyle bir mektup yazdırdı.

> 9 Ashfield Yolu, King's Heath, 14 Şubat 1896
>
> Sevgili Babacığım,
>
> Seni görmeye geleceğim için çok mutluyum senden ayrıldığımızdan beri o kadar çok zaman geçti ki umarım gemi hepimizi Annemi beni Bebeği sana geri getirir. Küçük Ronald'ından bir mektup almak hoşuna gidecektir sana yazmayalı o kadar çok oldu ki artık kocaman adam oldum çünkü koca adam paltom var yeleğim var Annem Bebekle beni tanıyamayacağını söylüyor öyle koca adamlar olduk ki sana gösterecek o kadar çok Noel hediyesi aldık ki Gracie Teyze bize göz kulak oluyor her gün yürüyorum ve posta arabasına çok az biniyorum. Hilary de sana sevgilerini ve öpücükler yolluyor tıpkı sevgili Ronald'ın gibi.

Bu mektup hiç yollanmadı çünkü Arthur'un ağır bir kanama geçirdiği ve Mabel'ın en kötüsüne hazırlıklı olması gerektiğine dair bir telgraf geldi. Ertesi gün, 15 Şubat 1896 tarihinde ölmüştü. Son saatlerinin detaylı bilgisi dul eşine ulaştığında cenazesi Birmingham'dan beş bin mil ötedeki Bloemfontein'deki Anglikan mezarlığına gömülmüştü bile.

2. Bölüm

Birmingham

İlk şok hali atlatıldıktan sonra Mabel Tolkien bazı kararlar alması gerektiğini biliyordu. İki oğluyla birlikte ebeveyninin minik banliyö villasında sonsuza kadar yaşayamayacağı belliydi ama ayrı bir ev kurmak için gerekli kaynağa da pek sahip değildi. O kadar ağır çalışmasına ve özenli birikimine rağmen Arthur sadece daha çok Bonanza Madenlerine yatırmış olduğu mütevazı bir miktar para biriktirebilmişti; kâr payı yüksek de olsa Mabel'a haftada otuz şilinden fazla kazandırmıyordu. Bu para kendisi ve iki çocuğunu en düşük standartlara göre bile zar zor geçindirebilecek bir miktardı. Ayrıca bir de oğlanların eğitimi sorunu vardı. Muhtemelen bunu birkaç yıl kendisi yapabilirdi çünkü Latince, Fransızca ve Almanca biliyor, yağlıboya, karakalem resim yapabiliyor ve piyano çalabiliyordu. Daha sonra Ronald ile Hilary yeterince büyüyünce Arthur'un da gitmiş olduğu ve şehirdeki en iyi gramer okulu olan Birmingham'daki King Edward's School'un sınavlarına girebilirlerdi. Bu arada kiralayabileceği ucuz bir konut bulmak zorundaydı. Birmingham'da tutulabilecek bir sürü konut vardı ama oğlanların temiz havaya ve kırlara ihtiyacı vardı; fakirliklerine rağmen onları mutlu edebilecek bir yere. Bütün ilanları taramaya başladı.

Artık beş yaşında olan Ronald yavaş yavaş anneanne ve dedesinin evindeki hayata alışıyordu. Babasını hemen hemen unutmuştu, zaten kısa bir süre sonra babasının neredeyse efsanevi bir geçmişe ait olduğunu düşünmeye başlayacaktı. Bloemfontein'dan Birmingham'a taşınmaları aklını karıştırmıştı, hatta bazen banka konutundaki verandayı dedesinin Ashfield Yolu'ndaki evinde arıyordu; fakat haftalar geçip de Güney Afrika'ya dair anıları iyice soldukça etrafındaki büyüklere daha çok dikkat etmeye başladı. Dayısı Willie ile teyzesi Jane hâlâ evde yaşıyorlardı; ayrıca evde bir de pansiyoner vardı, merdivenlere oturup banjo

eşliğinde "Polly-Wolly-Doodle" şarkısını söyleyen ve Jane'e göz kırpıp duran saman sarısı saçlı bir sigorta memuru. Aile bu adamı avam buluyordu ve Jane onunla nişanlanınca dehşete düşmüştü. Ronald ise gizli gizli bir banjosu olsun istiyordu.

Akşamları dedesi, Birmingham sokaklarını çiğneyerek Jeyes Fluid adına dükkân sahiplerine ve fabrika yöneticilerine dil dökmekle geçirilmiş bir günün ardından eve geliyordu. John Suffield'in uzun bir sakalı vardı ve çok yaşlı görünüyordu. Altmış üç yaşındaydı ve yüzü buluncaya kadar yaşamaya ant içmişti. Çok neşeli bir adamdı, bir zamanlar şehrin merkezinde kendi kumaş dükkânını işletmiş olmasına rağmen artık satış temsilcisi olarak çalışmaya bir itirazı yoktu. Bazen bir parça kâğıt ve çok ince uçlu bir kalem alırdı eline. Altı penilik sikkenin etrafına bir daire çizer, bu daire içindeki minik alana Rabbin Duası'nın* tamamını ince bir el yazısıyla yazardı. Muhtemelen bu hüner ona gravürcülük, klişecilik yapmış atalarından miras kalmıştı. Kral IV. William'a yaptıkları işin çok incelikli olması nedeniye kralın onlara aile armalarını vermiş olmasından ve Lord Suffield'in de uzak bir akrabaları olmasından (ki bu doğru değildi) gururla bahsederdi.

Yani Ronald artık Suffield ailesinin yol yordamını öğrenmeye başlamıştı. Kendini onlara, ölmüş olan babasının ailesinden daha yakın hissediyordu. Tolkien dedesi yolun biraz yukarısında oturuyordu ve bazen Ronald'ı ona götürüyorlardı; fakat John Benjamin Tolkien seksen dokuz yaşındaydı ve oğlunun ölümüyle çok sarsılmıştı. Arthur öldükten altı ay sonra yaşlı adam da kendi mezarına girdi ve böylece oğlanın Tolkienlerle olan bir bağı daha kopmuş olmuştu.

Öte yandan Ronald'ın Grace Halası vardı, ona Tolkien atalarına ait hikâyeler anlatırdı: İnsana pek muhtemel gibi gelmeseler de, diyordu Grace Hala anlattıkları için, tamamen gerçeklere dayanıyor. Aile isminin aslında "von Hohenzollern" olduğunu iddia ediyordu; çünkü onlar Kutsal Roma İmparatorluğu'nun Hohenzollern bölgesinden gelmişler, diyordu hala. George von Hohenzollern 1529 yılındaki Viyana kuşatmasında Avusturya Arşidükü Ferndinand'ın yanında savaşmış, diyordu. Türklere karşı gayriresmi bir akında bulunup padişahın sancağını ele

* "Göklerdeki babamız adın kutsal kılınsın" dizesiyle başlayan uzunca bir dua. Hıristiyanlıkta en çok okunan dualardandır-e.n.

geçirerek büyük bir cesaret göstermiş. İşte bu yüzden (diyordu Grace Hala) ona Tollkühn ismi takılmıştı, yani "gözüpek" anlamında; ve bu isim üzerlerine yapışmış kalmıştı. Sülalenin aynı zamanda Fransa ile de bir bağları olması gerekiyordu; ayrıca bu ülkeden bir soyluyla bir evlilik yapılmış ve takma isimlerinin Fransızcasını edinmişlerdi, *du Temeraire*. Tolkienlerin neden ve ne zaman İngiltere'ye gelmiş olduklarına dair farklı görüşler vardır. Hayal gücünden daha yoksun olanlar için topraklarının bulunduğu Saksonya'nın 1756'daki Prusya istilasıdır bu neden. Grace Hala (mantıksız da olsa), belli ki hâlâ isimlerinin eski hali olan "Tolkien"i taşıyan du Temeraires'lerden birinin giyotinden kaçmak için 1794 yılında Manş Denizi'ni aşıp kaçtığını anlatan daha romantik bir hikâyeyi tercih ediyordu. Dediklerine göre bu bey harpsikord [eski tip piyano-ç.] çalan bir saat tamircisiymiş. Belli ki -orta sınıf ailelerin kendi kökenleri için anlattıkları tipik hikâyelerden biri olan- bu hikâye on dokuzuncu yüzyılın başında saat, cep saati imalatçısı ve piyano yapımcısı olarak hayatlarını kazanan Tolkienlerin Londra'daki varlığına bir renk katıyordu. Birmingham'a gelip birkaç yıl sonra burada piyano yapımcısı ve müzik aletleri satıcısı olarak bir iş kuran ilk aile üyesi, Arthur'un babası John Benjamin Tolkien olmuştu.

Tolkienler kökenlerine renk katan romantik hikâyeler anlatmayı hep sevmişlerdir; fakat o hikâyelerin doğruluk oranı her ne olursa olsun Ronald'ın çocukluğu zamanında aile, Birmingham banliyölerini dolduran, ticaretle uğraşan binlerce orta sınıf insandan bir farkları olmayan, tamamen İngiliz özelliklerine ve görünüşüne sahip bir aileydi. Zaten Ronald annesinin ailesiyle daha çok ilgileniyordu. Kısa bir süre sonra Suffieldlere ve onların temsil ettiği şeylere sıkı bir sevgiyle bağlanmıştı. Ailenin büyük bölümü artık Birmingham'da yaşıyor olsa da köklerinin aslında, Suffieldlerin birkaç nesil yaşamış oldukları Worcestershire'ın sessiz bir kasabası olan Evesham'de olduğunu fark etmişti. Bir yerde yuvasız bir çocuk olması dolayısıyla -çünkü Güney Afrika'dan yapmış olduğu yolculuk ve artık oradan oraya gidip gelişleri ona bir köksüzlük hissi vermişti- özellikle bu Evesham ve genel olarak West Midlands* bölgesinin gerçek yuvası olması düşüncesine sıkı sıkıya sarılmıştı. Bir

* West Midlands, Büyük Britanya Adası'nın orta iç bölgesinin batı kısmının coğrafi ismidir. Birmingham, Coventry, Sutton, Wolverhampton gibi kent ve kasabalar bu bölgede bulunmaktadır-e.n.

keresinde şöyle yazmıştır: "İsmim Tolkien de olsa zevk, yetenek ve yetiştirilme konusunda aslında Suffield'im." Worcestershire için ise, "O bölgenin herhangi bir köşesi benim için, dünyanın başka hiçbir yerinin olmadığı kadar, tarifsiz bir şekilde 'yuva'dır," demişti.

1896 yılının yazı geldiğinde Mabel Tolkien çocuklarıyla birlikte bağımsız olarak yaşayabileceği yeterince ucuz bir yer bulmuştu; böylece Birmingham'dan şehrin güney kıyısından bir mil kadar uzakta küçük bir köy olan Sarehole'a taşınmışlardı. Bu taşınmanın Ronald üzerindeki etkisi derin ve daimi olmuştur. Hayal gücünün tam açılmaya başladığı bir yaşta olan Ronald kendini İngiliz kırında bulmuştu.

Geldikleri ev 5 Gracewell adresinde, bir dizi evin en ucunda, yarı müstakil, tuğladan bir kulübeydi. Mabel Tolkien evi yerli bir toprak sahibinden tutmuştu. Bahçe kapısından başlayan yol tepeden Moseley köyüne tırmanıyor, buradan da Birmingham'a doğru uzanıyordu. Diğer tarafı ise Stradford-upon-Avon'a doğru gidiyordu. Fakat arada sırada geçen bir çiftlik at arabası veya bir tüccarın yük arabasıyla sınırlı olan böylesi bir trafikte insanın o kadar yakında bulunan şehri unutması çok kolaydı.

Yolun öte yanında bir çayır, genişçe bir dereden biraz daha geniş olan Cole Nehri'ne uzanıyordu. Bu nehir üzerinde Sarehole Değirmeni vardı: Yüksek bir bacası olan eski, tuğla bir bina. Üç asırdır burada mısır öğütülüyordu ama artık zaman değişmeye başlamıştı. Değirmene nehrin alçak olduğu zamanlarda devreye girip enerji üretsin diye bir buhar makinası monte edilmişti ve artık değirmenin ana işi gübre yapmak için kemik öğütmek olmuştu. Yine de su hâlâ kanaldan geçiyor, koca çarkın altından akıyordu; binanın içindeki her şey ince, beyaz bir toz ile kaplıydı. Hilary Tolkien ancak iki buçuk yaşındaydı ama kısa bir süre içinde çayırdan değirmene doğru yaptığı keşiflerde ağabeyine eşlik etmeye başlamıştı; çitte durup karanlık oyuğunda dönen su çarkını seyrederler veya bekleyen at arabasına savrularak atılan çuvalların arasında avluda koşarlardı. Bazen bahçe kapısından geçmeye cesaret edip değirmenin açık kapısından içeri bakarlardı. İçeride kemerler, makaralar, şaftlar ve çalışan adamlar vardı. Değirmende iki değirmenci çalışırdı, baba ve oğul. Yaşlı adamın siyah bir sakalı vardı ama oğlanları asıl korkutan tozlu kıyafetleri ve keskin gözlü yüzüyle adamın oğlu olurdu. Ronald ona "Beyaz Umacı" adını takmıştı. Defolup gitmelerini bağırdığında av-

ludan koşarak kaçarlar, değirmenin arkasında bulunan, içinde kuğuların yüzdüğü sakin bir havuza giderlerdi. Havuzun ucunda karanlık sular aniden üstü açık bir kanala dalarak aşağıdaki çarka akardı: Tehlikeli ve heyecan verici bir yerdi burası.

Sarehole Değirmeni'nden pek uzakta sayılmayacak, Moseley'ye doğru biraz bayır yukarı bir yerde bulunan, oğlanlar için başka bir gözde uğrak yeri de etrafı ağaçlarla çevrili derin bir kum ocağıydı. Buradan birçok yöne doğru keşifler yapılabilirdi, gerçi bunlar tehlikeli keşiflerdi. Mantarları topladığı için Ronald'ı kovalayan yaşlı bir çiftçiye oğlanlar "Kara Umacı" adını takmışlardı. Bu tarz leziz korkular Sarehole'daki o günlerin özüydü, (neredeyse seksen yıl sonra) Hilary Tolkien tarafından şöyle hatırlanacaklardı:

"O güzelim yaz aylarını sadece çiçek toplayarak ve bahçelere izinsiz dalarak geçirirdik. Kara Umacı genellikle, ayaklarını suya sokup çırpmak için ayakkabılarını ve çoraplarını çıkartanların ayakkabılarıyla çoraplarını alır kaçardı, milleti gidip ayakkabılarını istemek zorunda bırakırdı. Sonra da bunları atardı! Beyaz Umacı o kadar kötü değildi. Böğürtlen topladığımız yere (Dell diyorduk oraya) gitmek için Beyaz Umacı'nın arsasından geçiyorduk; tarlasından geçen yol çok dar olduğu için ve biz de sürekli olarak karamuk ve onun gibi diğer güzel şeylerin peşinde olduğumuzdan bizi pek sevmezdi. Annem bu güzel yerde yiyelim diye bize öğle yemeği hazırlayıp getirirdi ama geldiği zaman korkunç sesler çıkartırdı, biz ikimiz de kaçardık!"

Sarehole'da Tolkienlerin de oturdukları bir dizi kulübe dışında çok az ev vardı fakat Hall Green köyü, köy yolunun biraz ilerisinde, ırmağın geçit yerinin diğer tarafındaydı. Ronald ile Hilary bazen, burada bir tezgâhı olan dişsiz, yaşlı kadından tatlılar alırlardı. Zamanla buradaki çocuklarla arkadaş oldular. Bu çok kolay bir şey değildi çünkü onların orta sınıf aksanları, uzun saçları, bluz üzerine giyilen askısız elbiseleri alay konusu oluyordu, öte yandan onlar açısından da Warwickshire ağzı ve köy çocuklarının kaba davranışları alışıldık bir şey değildi. Fakat yerli kelimelerden bir şeyler kapmaya başlamışlardı, bu ağza ait sözcükleri kendi konuşma tarzlarına uyduruyorlardı: "Cheek of pork" (domuz yanağı) yerine "chawl", "dustbin" (çöp kutusu) yerine "miskin", "crumpet" (az pişmiş yuvarlak ekmek) yerine "pikelet", "cotton wool" (ham pamuk) yerine "gamgee". Bu sonuncu kelime "hidrofil pamuğu" icat

eden Birminghamlı bir adam olan Dr. Gamgee'den geliyordu. O bölgede bu adamın ismi evlerde kullanılan bir terim halini almıştı.

Mabel kısa bir süre sonra oğullarını eğitmeye başlamıştı; onun kadar iyi bir öğretmen arasalar da bulamazlardı – onun da dört yaşında okumayı söken ve kısa bir süre sonra da büyük bir ustalıkla yazmayı öğrenen Ronald'dan daha zeki bir öğrencisi olamazdı. Annesinin el yazısı, çok hoş bir şekilde alışılmışın dışındaydı. Babasından hattatlık hünerini edinmiş olduğundan dik ve ayrıntılı bir stil seçmişti kendisine; büyük harfleri narin kıvrımlarla süslüyordu. Ronald kısa bir süre sonra annesininkinden farklı da olsa, en az o kadar narin ve kendine özgü bir stilde yazmaya başlamıştı. Fakat en sevdiği dersler lisanla ilgili olanlardı. Sarehole günlerinin başında annesi onu Latincenin temel bilgileriyle tanıştırmıştı ve bu onun çok hoşuna gitmişti. Kelimelerin anlamları kadar sesleri ve biçimleri de onun ilgisini çekiyordu; annesi onun lisana karşı özel bir yeteneği olduğunu fark etmişti. Ona Fransızca öğretmeye başladı. Fransızcayı daha az sevmişti, daha az sevmesinin de özel bir nedeni yoktu; fakat Fransızcanın sesleri onu Latince ve İngilizcenin sesleri kadar hoşnut etmiyordu. Annesi aynı zamanda ilgisini piyanoya karşı da çekmeye çalıştı ama başarılı olamadı. Sanki Ronald'da kelimeler müziğin yerini almıştı, o, kelimeleri dinlemeyi, okumayı, tekrarlamayı seviyordu, neredeyse anlamlarına hiç önem vermeden.

Karakalemde de oldukça iyiydi, özellikle de eğer konu manzara veya bir ağaç olursa. Annesi ona botanik ile ilgili epey şey öğretmişti; buna da ilgi duymuş ve kısa bir süre içinde çok bilgili bir hale gelmişti. Ama yine o, bitkinin biçimi ve hissiyle, botanik ayrıntılarından daha çok ilgileniyordu. Bu özellikle de ağaçlar için geçerliydi. Ağaçlara tırmanıyor, onlara yaslanıyor, hatta onlarla konuşuyordu. Herkesin onun ağaçlara karşı beslediği bu hissi paylaşmadığını görmek onu üzüyordu. Bir olay özellikle hatırasından hiç çıkmamıştır: "Değirmen havuzu üzerine eğilmiş bir söğüt vardı, ben de buna tırmanmasını öğrenmiştim. Ağaç Stratford Yolu'ndaki bir kasaba aitti sanırım. Bir gün ağacı kestiler. Ağaçla hiçbir şey yapmadılar: Kütük öylece uzanmış kaldı. Bunu hiç unutamam."

Ders saatleri dışında annesi ona bir sürü hikâye kitabı veriyordu. Alice gibi maceralara atılmak için bir hevesi olmamasına rağmen *Alice Harikalar Diyarında* onu çok eğlendiriyordu. Ne *Hazine Adası*'nı, ne Hans Andersen'in masallarını, ne de *Fareli Köyün Kavalcısı*'nı seviyor-

du. Fakat Kızılderili hikâyelerine bayılıyor, ok ile yay kullanmayı çok istiyordu. Hatta George Macdonald'ın, dağların altında biçimsiz ve kötü kalpli cinlerin cirit attığı uzak bir krallıkta geçen "Curdie" kitapları çok hoşuna gidiyordu. Kral Arthur efsaneleri de onu çok heyecanlandırıyordu. Fakat hepsinden çok Andrew Lang'in masal kitaplarından zevk alıyordu, özellikle de *Kırmızı Peri Kitabı*'dan, çünkü kitabın son sayfalarında o güne kadar okuduğu en güzel masal vardı. Bu, ejderha Fafnir'i öldüren Sigurd'un masalıydı: İsimsiz Kuzey'de geçen garip ve güçlü bir masal. Ronald masalı ne zaman okusa çok sürükleyici buluyordu. "Ejderhaları çok içten arzuluyordum," demiştir çok sonraları. "Tabii ki, korkak bedenim içindeki ben, etrafta dolanmalarını istemiyordum. Fakat Fafnir'in hayalini dahi muhafaza eden bir dünya daha zengin, daha güzeldi; bu tehlikenin bedeli ne olursa olsun."

Ne de sadece ejderhalar hakkında *okumak* ona yetiyordu. Yedi yaşlarındayken bir ejderhayla ilgili kendi hikâyesini yaratmaya başladı. "Onunla ilgili, filolojik bir noktadan başka bir şey hatırlamıyorum," diye anlatıyor. "Annem ejderha hakkında hiçbir şey söylememiş, sadece, insan 'bir yeşil büyük ejderha' demez, 'büyük bir yeşil ejderha' der, demişti. Niye öyle olduğunu merak etmiştim, hâlâ ederim. Gerçi bunu hatırlıyor olmam muhtemelen önemlidir çünkü bundan sonra uzun yıllar bir hikâye yazmaya çalışmadım, bütün ilgimi lisan çekmişti."

Sarehole'de mevsimler geçiyordu. Kraliçe Victoria'nın saltanatının altmışıncı yıldönümü kutlanmış, Moseley'deki tepede bulunan kolej* renkli ışıklarla süslenmişti. Mabel cılız gelirine rağmen, Tolkien veya Suffield akrabalarından gelen yardımları da ekleyerek bir şekilde oğlanları yedirmeyi ve giydirmeyi başarıyordu. Ronald, Suffieldlerin uzun, ince yüz hatlarına sahip olmaya başladığı halde Hilary büyüdükçe babasına daha çok benziyordu. Zaman zaman garip bir rüya Ronald'ı huzursuz etmeye başlamıştı; büyük bir dalga kabarıyor, kaçınılmaz bir şekilde ağaçları, yeşil tarlaları aşıyor, onu ve etrafındakileri yutacak gibi oluyordu. Bu rüya birkaç yıl boyunca devam etmişti. Daha sonra bunun ondaki "Atlantis kompleksi" olduğuna hükmetmişti. Ama genellikle uykuları huzurlu olurdu; ailenin yoksulluğundan kaynaklanan günlük endişeleri arasında bile annesine ve Sarehole kırsalına duyduğu sevgi parıl parıl parlıyordu.

* Kolej kelimesi İngilizcede, Türkçede kullanıldığı anlamda, yani yabancı dil tedrisatlı özel okul anlamında değil, fakülte dengi okullar için kullanılmaktadır-ç.n.

Sarehole onun için bir macera ve teselli yeriydi. Etrafının tadını umutsuz bir zevkle çıkartıyordu, sanki bir gün bu cennetin kaybolacağını hissederek. Ve cenneti kaybolmuştu da, üstelik kısa bir zaman içersinde.

Kocasının ölümünden beri Mabel Tolkien'in yaşamında Hıristiyanlık çok önemli bir rol oynamaya başlamıştı; her pazar günü oğlanları alıp uzun bir yol yürüterek "yüksek" Anglikan Kilisesi'ne* götürüyordu. Sonra, bir pazar günü Ronald ile Hilary garip bazı yollardan başka bir ibadet yerine gittiklerini fark ettiler: Birmingham merkezi yakinlarındaki fakir bir semtte bulunan Alcester Caddesi'ndeki St. Anne's'e gidiyorlardı. Burası bir Roma Katolik kilisesiydi.

Mabel bir süredir Katolik olmayı düşünüyordu. Bu adımı da tek başına atmamıştı üstelik. Ablası May Incledon iki çocuğuyla birlikte Güney Afrika'dan dönmüştü. Kocası Walter işlerini bitirdikten sonra onları izleyecekti. Kocasının haberi olmadan o da Katolik olmaya karar vermişti. 1900 yılının bahar aylarında May ile Mabel St. Anne's Kilisesi'nde eğitim aldıktan sonra aynı yılın Haziran ayında Roma Kilisesi'ne kabul edildiler.

Böylelikle de hemen ailelerinin öfkesini üzerlerine çekmiş oldular. Babaları John Suffield, Metodist okulda okumuştu ve artık bir Üniteryendi. Kızının papaya dönmesi aklının almadığı bir ayıptı. May'in kocası Walter Incledon kendisini yerel Anglikan Kilisesi'nin en önemli üyelerinden biri sayıyordu, May'in Roma'yla ilişkilendirilmesi söz konusu bile olamazdı. Birmingham'a dönerek karısının Katolik Kilisesi'ne girmesini men edince May ona itaat etmek zorunda kaldı; fakat teselli bulmak için -yoksa intikam için mi bilinmez- o da kendisini metafiziğe verdi.

Arthur'un ölümünden sonra Walter Incledon, Mabel Tolkien'e biraz maddi yardımda bulunuyordu. Ama artık o kaynaktan para gelemezdi. Yardım yerine Mabel, Walter ve ailesinin diğer üyeleri tarafından gelen düşmanlıkla karşı karşıya kalmıştı; çoğu Baptist olan ve Katolikliğe şiddetle karşı çıkan Tolkienlerden söz bile etmiyorum. Bu durumun meydana getirdiği zorluk, ek maddi sıkıntıyla bir araya gelince Mabel'in sağlığı için iyi olmamıştı; ama hiçbir şey yeni inancına olan sadakatini sarsamazdı ve bütün karşı koymalara rağmen Ronald ile Hilary'yi Katolik inancına göre eğitmeye başladı.

---

* Roma Katolik Kilisesi'ni reddederek kendi Anglikan Kilisesi'ni kuran İngiltere'deki Anglikanlar arasında Katolikliğe yakın olanların devam ettiği kiliseler, Anglo-Katolik kiliseler-e.n.

Bu arada Ronald'ın okula gitme çağı gelmişti. 1899 yılının sonbaharında, yedi yaşında babasının eski okulu King Edward's School'un sınavlarına girdi. Muhtemelen annesi eğitimi konusunda çok rahat olduğu için sınavı kazanamadı. Fakat bir yıl sonra sınava tekrar girdi ve kazanarak 1900 yılının Eylül ayında King Edward's School'a başladı. Mabel'a karşı alışılmadık şekilde nazik olan bir Tolkien amca, o zamanlar yıllık on iki pound olan okul parasını ödemişti. Okul Birmingham'ın merkezinde, Sarehole'dan dört mil ötedeydi ve ilk birkaç hafta Ronald yolun büyük bir bölümünü yürümek zorunda kalmıştı çünkü annesi tren ücretini karşılayamıyordu, tramvaylar ise evlerine kadar gitmiyordu. Bunun böyle devam edemeyeceği belliydi ve malesef Mabel kırsalda geçen günlerin bir son bulması gerektiği kararına vardı. Moseley'de, şehrin merkezine daha yakın ve tramvay hattı üzerinde kiralık bir ev buldu ve 1900 yılının sonlarına doğru oğlanlarla eşyalarını toplayarak dört yıl boyunca çok mutlu oldukları kulübeyi terk ettiler. Yaşlandığında geçmişe bakarak "Dört yıl da olsa hayatımın görünüşte en uzun olan ve hayatıma biçim veren kısmı," diye yazmıştı Ronald Tolkien.

Londra ve Kuzey Batı demiryoluyla Birmingham'a gelen bir yolcunun King Edward's School'u görmemesi mümkün değildir çünkü New Street istasyonunun yere çökmüş dumanı ve buharı üzerinden tüm görkemiyle yükselir. Zengin Oxford Üniversitesi'nin yemekhanesine benzeyen bina, yeniden inşa edilmiş olan parlamento binasının mimarı Barry tarafından yapılmış, Victoria devri gotik tarzının ağır ve isle kararmış bir örneğidir.* VI. Edward tarafından kurulan okul büyük bağışlar almış böylelikle müdürleri şehrin daha fakir bölümlerinde de birçok şubesini açabilmişlerdi. Fakat King Edward's School'un, yani "Yüksek Okul"un eğitim standardına Birmingham'da hâlâ erişen olmamıştı; aşağıdaki demiryolunda lokomotifler düdüklerini çalarken yıpranmış sıralarda oturmuş, Sezarlarını çözümleyen yüzlerce oğlanın çoğu yollarına devam ederek en belli başlı üniversitelerden burslar kazanıyordu.

1900'lere varıldığında King Edward's School çok kalabalıklaşmış, sıkışmış, neredeyse binasına sığmaz, gürültülü bir okul halini almıştı. Sakin bir köyde yetişmiş bir oğlan için iç karartıcı bir manzaraydı bu ve tahmin edilebileceği gibi Ronald Tolkien ilk sömestrenin büyük bir bö-

---

* 1930'larda okul yeni yerleşkesine taşınınca Barry'nin binası yıkılmıştır.

lümünü evde hasta olarak geçirmişti. Fakat zamanla itiş kakışa, gürültüye alışmış, işin aslı çok geçmeden de sevmeye başlamış, henüz sınıfında göze çarpan bir yetenek gösteremese de okulun düzenine memnuniyetle kendini vermişti.

Bu arada evdeki hayat Sarehole'da bildiğinden çok farklıydı. Annesi Moseley banliyösünün ana caddesinde küçük bir ev kiralamıştı; pencerelerinden görülen manzara ile Warwickshire kırsalındaki manzara arasında hüzünlü bir zıtlık vardı: Tepeye tırmanmaya çalışan tramvaylar, gelip geçenlerin donuk yüzleri, uzakta Sparkbrook ve Small Heath'de duman kusan fabrika bacaları. Ronald için Moseley'deki evin hatırası hep "berbat" olarak kalacaktır. Zaten buraya yerleşir yerleşmez yeniden taşınmak zorunda kalmışlardı: Ev, iftaiye binası yapılabilmesi için yıkılacaktı. Mabel, bir milden daha az bir mesafede King's Heath istasyonunun arkasında, sıra evlerin bulunduğu sokakta bir villa bulmuştu. Artık babasının evinden çok uzakta değillerdi ama ona bu seçimi yaptıran şey bu yolda cephesi oluklu, içi çıralı çamdan yeni yapılmış bir Katolik kilisesi olan St. Dunstan'ın bulunmasıydı.

Ronald hâlâ Sarehole kırsalından koparılıp alınmış olmaktan dolayı son derece üzgündü ama yeni evlerinde biraz teselli bulmuştu. King's Heath'teki evini arkası raylara dayanıyordu. Hayat, trenlerin gürlemesiyle, makas değiştirip yakınlardaki kömür deposuna giden vagonların manevralarıyla kesilip duruyordu. Yine de demiryolu yarmasının otluk yamaçları vardı ve o burada çiçekler ve bitkiler keşfetmişti. Burada dikkatini bir şey daha çekmişti: Aşağıdaki kör hatlarda bulunan kömür vagonlarının ilginç isimleri, nasıl telaffuz edileceğini bile bilemediği ama onu garip bir şekilde çeken tuhaf isimler. Böylece *Nantyglo, Senghenydd, Blaen-Rhondda, Penrhiwceiber* ve *Tredegar* hakkında düşünmeye başlayınca Gal dilinin varlığını keşfetmişti.

Çocukluğunun ilerleyen zamanlarında demiryoluyla Galler'e gidecekti; istasyon isimleri birer şimşek gibi yanından kayıp geçerken bu kelimelerin, onu, o güne kadar karşısına çıkmış olan bütün kelimelerden daha çok cezbeden kelimeler, eski olduğu halde hâlâ yaşayan bir dile ait olduğunu anlayacaktı. Bu konuda bilgi edinmek istedi ama bulunabilen Galce kitaplar onun anlayamayacağı cinstendi. Ne kadar kısa ve kışkırtıcı bir bakış atmış da olsa Ronald başka bir linguistik dünyayı görmüştü artık.

Bu arada annesi gitgide huzursuzlanmaya başlamıştı. King's Heath'teki evi sevmemişti; ayrıca St. Dunstan Kilisesi'nden hoşlanmadığını fark etmişti. O yüzden yeniden etrafa bakınmaya ve bir kez daha kendisine cazip gelen bir ibadet yeri bulmak için oğlanları uzun pazar yürüyüşlerine çıkarmaya başladı. Kısa bir süre sonra Edgbaston banliyösünde bulunan, büyük bir kilise olan ve bir papazlar cemiyeti tarafından işletilen Birmingham Oratory'yi keşfetmişti. Herhalde bu rahipler arasında kendisine bir dost, günah çıkartan cana yakın bir papaz bulabilirdi. Dahası Oratory'nin bünyesinde ve rahiplerin denetiminde, ücreti King Edward's School'dan daha az olan ve oğullarının Katolik bir eğitim alabileceği St. Philip Gramer Okulu da bulunmaktaydı. Ayrıca okulun hemen yanı başında kiralık bir ev vardı (bu da karar vermesine etki eden bir noktaydı). Böylece 1902 yılının ilk aylarında oğlanlarla birlikte King's Heath'ten Edgbaston'a taşındılar; artık on ve sekiz yaşlarında olan Ronald ile Hilary St. Philip's School'a yazıldılar.

Birmingham Oratory 1849 yılında, o yıllarda Katolik inancına yeni geçmiş olan John Henry Newman tarafından kurulmuştu. Newman ömrünün son kırk yılını kilisenin duvarları arasında geçirerek 1890 yılında vefat etmişti. Newman'ın ruhu Hagley Caddesi'ndeki kilise binasının yüksek tavanlı salonlarını yönetiyordu ve 1902 yılında cemiyette hâlâ onun arkadaşı olan ve onun emrinde hizmet vermiş olan rahipler bulunmaktaydı. Bunlardan biri Tolkienler taşındıktan hemen sonra bölgeden sorumlu rahip olan ve onları kiliseye davet için giden, o zamanlar kırk üç yaşında bulunan Peder Francis Xavier Morgan'dı. Kısa bir süre içersinde Mabel onda, kendisine sadece günah çıkartan cana yakın bir papaz değil, iyi bir dost da bulmuştu. Yarı Galli, yarı Anglo-İspanyol (annesinin ailesi brendi ile sertleştirilmiş şarap ticaretinde önemli bir yere sahipti) olan Francis Morgan çok entelektüel biri sayılmazdı ama hudutsuz bir iyilik, mizah ve gösteriş gücü vardı; bunu da İspanyol tarafıyla bağdaştırıyorlardı. Gerçekten de çok gürültücü bir adamdı, yüksek sesle konuşan sevecen biriydi; ilk başlarda küçük çocukları huzursuz ediyordu ama onu tanıdıkça çok sevmişlerdi. Kısa bir süre içerisinde Tolkien ev halkının ayrılmaz bir parçası olmuştu.

Onun dostluğu olmamış olsaydı, Mabel ile oğullarının hayatı bir sonraki iki yıl boyunca pek bir ilerleme göstermezdi. Oliver Yolu No. 26'da oturuyorlardı, bir gecekondudan bir gömlek yukarda bir evde. Etrafla-

rında kılıksız yan sokaklar vardı. St. Philip's School sokak kapılarından birkaç adım ötedeydi ama çıplak tuğla sınıfları King Edward's School'un gotik şaşaasının zayıf birer kopyası gibi duruyordu; akademik standardı ise mukayeseli olarak düşüktü. Kısa bir süre içersinde Ronald sınıf arkadaşlarının önüne geçti; Mabel, St. Philip's'in oğlunun eğitim ihtiyacını karşılayamayacağını fark etti. Böylece annesi Tolkien'i okuldan alıp bir kez daha eğitimini kendisi üstlendi: Bunu da büyük bir başarıyla yaptı çünkü birkaç ay sonra Ronald, King Edward's School'a gitmek için bir vakıf bursu kazandı ve 1903 yılının sonbaharında bu okula döndü. Hilary de St. Philip's School'dan alınmıştı ama o King Edward's School'un sınavlarını geçememişti; "Benim suçum değil," diye yazmıştı annesi bir akrabaya, "çocuğun bilmediğinden de değil ama o kadar aklı havada ve o kadar yavaş yazıyor ki." Bu arada küçük oğlunu evde eğitmeye devam ediyordu.

King Edward's'a dönünce Ronald Altıncı Sınıfa alındı; hemen hemen okulun yarısına gelmiş oluyordu. Artık Yunanca öğrenmeye başlamıştı. Bu lisanla ilk karşılaşması için daha sonraları şöyle yazmıştır: "Zorluklarla kesintiye uğrayan Yunancanın akıcılığı ve yüzeysel pırıltısı beni etkisi altına almıştı. Fakat çekiciliğinin bir kısmı kadimliğinden ve (bana olan) yabancı uzaklığından kaynaklanıyordu: Bana dokunmuyordu." Altıncı Sınıfın öğretmeni George Brewerton adında çalışkan, okulda İngiliz edebiyatı eğitiminde uzmanlaşmış birkaç yardımcı öğretmenden biriydi. İngiliz edebiyatı çok nadiren ders programına alınırdı ve programa girdiğinde de en çok Shakespeare'in oyunlarıyla sınırlı kalırdı; Ronald kısa bir süre sonra bu oyunları "samimiyetle hiç sevmediğini" fark etmişti. Daha sonraki yıllarda özellikle "okul yıllarında Shakespeare'in 'Koca Birnam Ormanı(nın) ayaklanıp Dunsinane tepesine' yürüyeceğiyle ilgili o seviyesiz kullanımından duyduğu acı hayal kırıklığını ve bezginliği," çok iyi hatırlıyordu. "Gerçekten ağaçların ayaklanıp savaşa gidebileceği bir sahne uydurmayı çok istedim." Ama Shakespeare onu mutlu edemiyorduysa bile onun ağzına layık başka lokmalar vardı. Ortaçağa karşı bir temayülü olan sınıf öğretmeni Brewerton bu konuda bir uzmandı. Her zaman için acımasız bir öğretmen olan Brewerton öğrencilerinin İngiliz dilinin eski yalın kelimelerini kullanmalarını isterdi. Oğlanlardan biri "gübre" diyecek olsa Brewerton hemen gürlerdi: "Gübre mi? Kemre de şuna! Üç kere söyle. *Kemre,*

kemre, kemre!" Öğrencilerini Chaucer* okuması için yüreklendirir, *Canterbury Hikâyeleri*'ni onlara özgün Ortaçağ İngilizcesiyle okurdu. Ronald Tolkien'in kulağına bu bir vahiy gibi iniyordu; böylece dillerin tarihini daha çok öğrenmeye karar verdi.

1903 yılının Noel'inde Mabel Tolkien kayınvalidesine şöyle yazmıştı:

Sevgili Bayan Tolkien,

Oğlanların yaptıkları resimleri, para ile aldıkları şeylerden daha çok sevdiğinizi söylemiştiniz, o yüzden size bunları yaptılar. Ronald bu yıl gerçekten çok başarılı oldu -Peder Francis'in sınıfında büyük başarı gösterdi- Aralık 16'da ayrıldığından beri yeni bir konu bulmak için çok sıkı çalıştı, ben de öyle: Neredeyse bir *ay* hiç dışarı çıkmamıştım -kiliseye bile gitmemiştim!- ama pis, bunaltıcı, rutubetli hava bana iyi geliyor ve Ronald okula başladığından beri sabahları dinlenebiliyorum. Haftalar boyunca uykusuz kalmaya başlamıştım, bir de buna üşütme ve hastalık eklenince devam edemeyecek hale geldim.

Bir süre önce oğlanlara yollamış olduğunuz iki şilin altı penilik** bir posta havalesi buldum -en azından bir yıl öncesinden- yanlış yere yollanmış. Bütün akşamüzeri şehirde bu para ve biraz daha fazlasıyla istedikleri şeyi almak için alışveriş yaptılar. -Bütün Noel alışverişimi onlar yaptı- Ronald ipek astarın rengini, tonunu gerçek bir "Parisli Modacı" gibi ayırt edebiliyor. –Sizce sanatçı tarafı mı yoksa kumaşçı atalarının etkisi mi bu? -Okulda büyük bir hızla ilerliyor –benim Latincemden fazla Yunancası oldu –bu tatilde benimle Almanca çalışmak istediğini söylüyor –gerçi bu aralar ben daha çok yatmak istiyorum ama.

Rahiplerden biri, genç ve neşeli biri Ronald'a satranç öğretiyor – Ronald'ın çok okuduğunu söylüyor, on beş yaşındaki bir oğlanın okuyacağı her şeyi okuduğunu, Ronald'a tavsiye edebileceği tek bir klasik kalmadığını. Ronald bu Noel ilk Komünyon ayinine katılacak – o yüzden bu yıl bizim için gerçekten çok büyük bir bayram. Bunu sizi darıltmak için söylemiyorum –sadece onlarla ilgili her şeyi bilmek istediğinizi söylediğiniz için yazıyorum.

Sevgilerle,
Mab.

---

* İngiliz edebiyatının babası olarak bilinen ünlü yazar ve devlet adamı Geoffrey Chaucer (1343-1400). Fransızca ve Latincenin egemen olduğu bir dönemde İngilizce yazmıştı. En bilinen kitabı *Canterbury Hikâyeleri*'dir-e.n.

** İngiltere'de 1960'a kadar kullanılan para sisteminde on iki peni bir şilin, yirmi şilin de bir pounda eşitti. Yani bir pound 240 peni ederdi. Enflasyon oranı üzerinden hesaplandığında 1903 yılının bir poundu günümüzün yaklaşık 110 pounduna eşit olduğuna göre demek ki büyükbabası oğlanlara bugünün hesabıyla 13,75 pound göndermiş-e.n.

Yeni yıl iyi gelmemişti. Ronald ile Hilary önce kızamık, arkasından da boğmacayla yatağa düşmüştü; Hilary'nin hastalığı zatürreye de dönmüştü. Onlara bakmanın yarattığı aşırı baskı ise annelerine hiç iyi gelmemişti ve sonunda "daha fazla devam edemeyeceğini" fark etti. 1904 yılının Nisan ayında hastaneye kaldırıldı ve diyabet teşhisi konuldu.

Oliver Yolu'ndaki ev kapatıldı, sahip oldukları birkaç parça eşya bir yere depolandı, oğlanlar akrabalara yollandı: Hilary Suffield dedesine, Ronald da Jane Teyzesiyle evlenen saman sarısı saçlı sigorta memuru Edwin Neave'in ailesiyle kalması için Hove'a. Diyabet hastaları için insülin tedavisi henüz bulunmamıştı ve Mabel'ın durumu oldukça endişe vericiydi fakat yaz geldiğinde hastaneden taburcu edilebilecek kadar iyileşme göstermişti. Uzun ve dikkatli bir nekahat dönemi geçirmesi gerektiği açıktı. Peder Francis Morgan bir planla çıkageldi. Birmingham sınırının birkaç mil gerisinde bulunan Worcestershire'da Kardinal Newman, Oratory rahipleri için bir inziva yeri olarak mütevazı bir kır evi inşa etmişti. Bu evin arazisinin kıyısında bölge postacısının oturduğu minik bir kulübe bulunmaktaydı; postacının eşi onların bir yatak odası ile bir oturma odasını kullanmasına izin verecek ve yemeklerini yapacaktı. Bu nekahat dönemi için mükemmel bir ortamdı ve üçü de yeniden kırların havasını almaktan faydalanmış olacaklardı. Böylece 1904 yılının Haziran ayının sonlarında oğlanlar annelerine katıldılar ve yaz için hep birlikte Rednal'a gittiler.

Sanki Sarehole'a geri dönmüşlerdi. Kulübe sakin bir köy yolunun kenarındaydı, gerisinde ise Oratory Evi'nin ağaçlarla kaplı arazisi uzanıyordu; burada şapelin yanında Oratory'ye mensup pederlerin ve bizzat Newman'ın kendisinin yattığı küçük bir mezarlık da bulunuyordu. Oğlanlar bu araziye girebiliyorlar, tarlaların gerisinde ağaçlar arasından yüksek Lickey Tepesi'ne tırmanabiliyorlardı. Postacının karısı Bayan Till onlara güzel yemekler hazırlıyordu, bir ay sonra Mabel bir kartpostalda kayınvalidesine şöyle yazmıştı: "Oğlanlar, dört hafta önce beni trende karşılayan o zayıf beyaz hayalet hallerine göre *komik bir şekilde* sağlıklı görünüyor!!! Hilary bugün ilk tüvit takımını ve ilk Etonlarını giydi!* *Harika* görünüyor. - Hava harikaydı. Oğlanlar yağmur yağan ilk

* İngiltere'nin en ünlü özel okullarından Eton College'da, 1820'den 1960'lara kadar 1,63 boyun altındaki delikanlılar, normal okul üniforması olan kuyruklu ceket yerine "Eton ceket" diye tanınmaya başlanan, bele kadar inen kısa bir ceket giyer, boyları uzadıktan sonra asıl cekete terfi ederlerdi. Belli ki Hilary'nin okulu da bu uygulamayı takip etmiş-e.n.

günde yazacaklar ama yaban mersini toplamaktan -Hay'de çay içmekten- Peder Francis ile uçurtma uçurmaktan -çizim yapmaktan –ağaca tırmanmak vakit mi kalıyor- Bir tatilde hiç bu kadar eğlenmemişlerdi."

Peder Francis onları sık sık ziyarete geliyordu. Rednal'dayken "Lord Roberts" diye bir köpeği vardı. Oratory Evi'nin sarmaşık kaplı verandasında oturup kiraz ağacından kocaman bir pipo içerdi; "daha da dikkat çekeni" diye hatırlayacaktı Ronald, "oradan başka bir yerde hiç pipo içmemesiydi. Belki de benim sonraki pipo tiryakiliğim buna dayanıyordur." Peder Francis yokken ve diğer rahipler de Rednal'da bulunmuyorlarsa Mabel ile oğlanlar, Oratory rahiplerinin bahçıvanlığını yapıp işlerine bakan Bay ve Bayan Church ile ortak bir araba tutup Bromsgrove'daki ayine katılıyorlardı. Çok huzurlu bir hayattı.

Çok geçmeden Eylül'de okul zili çaldı; artık iyileşmiş ve kendini toparlamış olan Ronald, King Edward's School'a dönmek zorundaydı. Fakat annesi bu kadar mutlu oldukları kulübeden ayrılmaya, Birmingham'ın duman ve pisliğine dönmeye henüz hazır değildi. O yüzden bir süre Ronald erken kalkıp okula gitmek için treni yakalamak üzere bir milden fazla yürümek zorunda kalmıştı. Eve döndüğünde hava kararmış oluyordu, bazen Hilary onu bir lambayla bekliyordu.

Oğulları fark etmese de Mabel'ın durumu yeniden kötüleşmeye başlamıştı. Kasım ayının başlarında, onlara çok ani ve korkunç gelen bir şekilde anneleri kendinden geçti. Diyabetik bir komaya girmişti ve altı gün sonra 14 Kasım'da yatağının başında Peder Francis ve kız kardeşi May Incledon'un yanında, kulübede vefat etti.

3. Bölüm

"Özel Lis." – Ve Edith

"Benim canım annem gerçekten bir azizeydi; Tanrı, imanımıza sahip çıkmamız için o kadar zahmete katlanan, kendini helak eden bir anneyi bize vererek yaptığı gibi, herkese Hilary ve bana bahşettiği kadar kolay ihsanda bulunmaz."

Ronald Tolkien bunu annesinin ölümünden dokuz yıl sonra yazmıştı. Bu yazı onun annesini Katolik Kilisesi mensupluğuyla nasıl bağdaştırdığını gözler önüne serer. Gerçekten de annesi öldükten sonra Ronald için din, daha önce annesine duyduğu sevginin yerine geçti denebilir. Dinin ona verdiği teselli duygusal olduğu kadar ruhsaldı da. Belki annesinin ölümü onun lisanlar üzerinde yaptığı çalışmalarda birleştirici bir etken de olmuştur. Sonuç olarak, onun ilk öğretmeni ve kelimelere ilgi duyması konusunda oğlunu yüreklendiren oydu. Şimdi artık annesi gittiğine göre Ronald o yolda bıkıp usanmadan ilerlemeliydi. Annesini kaybetmesinin kişiliğinde derin bir etki yarattığına da kuşku yoktur. Bu durum onu karamsar yapmıştı.

Ya da daha ziyade onu iki kişi haline sokmuştu. Doğal olarak neşeli, yaşam sevinciyle neredeyse kabına sığmayan biriydi. Sohbeti ve fiziksel faaliyetleri seviyordu. Derin bir mizah anlayışı vardı ve çok kolay arkadaş edinirdi. Fakat annesinin ölümünden sonra bir yanı daha olacaktı; mektuplarında ve günlüklerinde öne çıkan daha özel fakat daha baskın bir yanı... Bu yanı derin umutsuzluk krizlerine girmesine yol açıyordu. Aslında bu haletiruhiyede olduğu zamanlarda yaklaşan bir kayıptan korkmaya başlıyordu. Bu durumunun annesinin ölümüyle ilgisi vardı. Hiçbir şey güvende değildi artık. Hiçbir şey sürekli değildi. Hiçbir savaş sonsuza kadar kazanılmış değildi.

Mabel Tolkien Bromsgrove'daki Katolik kilisesinin bahçesine gömülmüştü. Mezarının üzerine Peder Francis Morgan, bütün Oratory rahiplerinin Rednal'daki mezarlıklarında kullandıkları tarzda taştan bir haç yerleştirmişti.

Vasiyetinde Mabel onu iki oğlunun vasisi olarak atamıştı; oğlanlara karşı gösterdiği şaşmaz cömertliği ve sevgisi bunun akıllıca bir seçim olduğunu göstermiştir. Cömertliği uygulanabilir bir biçim alabilmişti çünkü ailesinin şarap işinden şahsi bir geliri vardı ve Oratory mensubu olarak sahip olduğu serveti cemiyete bağışlamak zorunda değildi, kendi amaçlarına uygun kullanabilirdi. Mabel oğlanların geçimi için sadece sekiz yüz poundluk yatırıma bağlanmış bir sermaye bırakabilmişti fakat Peder Francis sessizce bunu kendi cebinden artırmış, Ronald ile Hilary'nin gerekli olan hiçbir şeyden mahrum olmamalarını garanti altına almıştı.

Annelerinin ölümünden hemen sonra onların yaşayabilecekleri bir yer bulması gerekiyordu: Bu alengirli bir sorundu çünkü aslında kendi akrabaları tarafından barındırılmaları en doğrusu olsa da Suffield ve Tolkien teyze, hala, dayı ve amcalarının onları Katolik Kilisesi'nin elinden almaya çalışma tehlikesi vardı. Daha şimdiden Mabel'ın vasiyetine itiraz ederek oğlanları bir Protestan yatılı okuluna göndermekle ile ilgili sözler sarf edilmeye başlanmıştı bile. Gerçi herhangi bir dini görüşü olmayan bir akraba, bir yenge vardı ve onun kiralayabileceği bir de boş odası bulunuyordu. Birmingham'da, Oratory yakınlarında oturuyordu; Peder Francis kadının evinin o an için uygun olabilecek bir yer olduğuna hükmetti. Annelerinin ölümünden birkaç hafta sonra Ronald ve Hilary (artık on üç ve on bir yaşındaydılar) yengelerinin en üst kattaki yatak odasına taşındılar.

Kadının adı Beatrice Suffield idi. Edgbaston bölgesinde uzun bir sokak olan Stirling Caddesi'nde karanlık bir evde oturuyordu. Oğlanların kendilerine ait büyük bir odaları vardı; Hilary pencereden sarkıp aşağıdaki kedilere taş atmaktan mutlu oluyordu. Fakat hâlâ annesinin ölümünün şokuyla hissizleşmiş olan Ronald neredeyse hiç kesintisiz devam eden damlar ile gerisindeki fabrika bacalarının oluşturduğu manzaradan nefret ediyordu. Yeşil kırlar uzaklardan belli belirsiz seçiliyordu ama artık bir daha sahip olunamayacak kadar uzak bir geçmişe aitlermiş gibi duruyorlardı. Annesinin ölümü onu açık havadan, yaban mersini topladığı Lickey Tepesi'nden ve o kadar mutlu oldukları Rednal kulübesinden kopartıp almıştı. Onu tüm bunlardan ayıran şey annesinin kaybı olduğu için zaman içinde tüm bunları annesiyle bağdaştırmaya başladı. Sarehole'dan kopup ilk uzaklaştığı zaman kırlara karşı olan zaten keskinleşmiş hisleri bir de şimdi şahsi mahrumiyetle iyice duygusallaşmıştı. Gençlik yıllarının kırlarla ilgili hatıralarına karşı beslediği bu sevgi daha

sonraki yıllarda yazılarında toplanmıştır ve annesinin hatırasına duyduğu sevgiyle yakından bir bağı vardır.

Beatrice Yenge kardeşiyle ona yatacak bir yer ve yiyecek bir şeyler veriyordu o kadar. Kısa bir süre önce dul kalmıştı, çocuğu yoktu ve yoksuldu. Ne yazık ki şefkat konusunda da zayıftı ve oğlanların haletiruhiyesine pek anlayış gösteremiyordu. Bir gün Ronald mutfağa girdiğinde mangalda bir küme kül görmüş ve yengesinin, annesinin bütün kişisel mektuplarını ve evrakını yaktığını fark etmişti. Ronald'ın bunları saklamak isteyebileceği hiç aklına gelmemişti.

Neyse ki Oratory yakındı ve kısa bir süre sonra Ronald ile Hilary'nin gerçek yuvası burası olmuştu. Sabahları Peder Francis'in en çok sevdiği yan mihrapta yaptığı ayine yardım etmek için aceleyle Oratory Kilisesi'ne giderlerdi. Ardından mütevazı yemekhanede kahvaltılarını ettikten sonra alışkanlık haline getirdikleri oyunu oynarlar yani mutfak kedisini yemeklerin servis edildiği döner kapakta döndürerler ve okula yollanırlardı. Hilary giriş sınavını verip King Edward's School'a girmişti. Zamanları olduğunda oğlanlar birlikte New Street'ten aşağıya yürürler, eğer Five Ways'deki saat geç kaldıklarını gösterirse atların çektiği otobüse binip giderlerdi.

Ronald okulda bir sürü arkadaş edinmişti; özellikle oğlanlardan biri kısa bir süre içinde hiç ayrılmaz arkadaşı olmuştu. Oğlanın adı Christopher Wiseman'di. Ronald'dan bir yaş küçük olan Christopher, Edgbaston'da yaşayan bir Wesleyan rahibinin oğluydu; açık renk saçları, geniş, hoş bir yüzü, ciddi bir tavrı vardı; oğlan bu ciddi tavrı takınmak için gayret gösteriyordu. İki oğlan 1905 yılının sonbaharında Beşinci Sınıfta karşılaşmışlardı; Tolkien sınıf birincisi, Wiseman de ikincisi olmuştu – Tolkien artık belirgin bir şekilde akademik bir gelecek vaat ediyordu. Bu rekabet kısa bir süre içersinde yerini Latince, Yunanca ve ragbiye* ("futbol" King Edward's School'da hiç oynanmazdı) duyduk-

* 1830'larda düzenli olarak İngiltere'nin Warwickshire şehrindeki Rugby School adlı özel okulda futbol oynayan öğrencilerin, rakibin kalesine topu elleriyle taşımak suretiyle başlattıkları spor. Önce diğer özel okullara, sonra ülkeye yayıldı, kuralları belirlendi. İngiltere etkisindeki ülkelere yayıldı. Amerikan futbolu, ragbinin bir türevidir. Günümüzde dünyanın birçok ülkesinde oynanmakta, dünya kupası yapılmaktadır. Ragbi, on beş kişilik iki takım arasında kırkar dakikalık iki devrede oynanır. En bilinen özelliği takımların oyuna birbirlerine karşı karşıya durarak başlamasıdır. Diğer takımın her türlü engellemesini geçerek topunu onun kale çizgisinin arkasına değdiren veya kalesinin üstünden atarak aşırtan takım sayı kazanır-e.n.

ları ortak bir ilgiden dolayı bir dostluğa, her konuda muhabbete dönen bir heyecana bırakmıştı. Wiseman kuvvetli bir Metodist idi ama iki oğlan hiç kırıcı olmadan din hakkında tartışabildiklerini fark etmişlerdi.

Birlikte okula devam ettiler. Ronald Tolkien'ın lisana karşı doğuştan bir yeteneği olduğuna şüphe yoktu -annesi bunu fark etmişti-; King Edward's School bu yeteneğin gelişmesi için mükemmel bir ortam sağlıyordu. Okul müfredatının bel kemiğini Latince ve Yunanca oluşturuyordu ve her iki lisan da, Ronald'ın on altıncı yaş gününden hemen önce ulaştığı Birinci (daha doğrusu son) Sınıfta özellikle çok iyi öğretiliyordu. Birinci Sınıf, tertipli top sakalıyla, amatör bir mucit, başarılı bir bilim adamı ve klasikler konusunda hünerli bir öğretmen, olağanüstü bir adam olan başöğretmen Robert Cary Gilson'ın parlak gözetimi altındaydı. Gilson'ın icatları arasında evini elektrik gücüyle aydınlatmak için bataryaları doldurduğu bir rüzgârgülü, okuldaki sınav kâğıtlarını çoğaltmaya yarayan bir çeşit hektograf (oğlanlar bunun yasal olmadığını söylüyordu) ve golf toplarını atabilen ufak, bir tabanca bulunmaktaydı. Öğretirken, öğrencilerini öğrenmenin yan yollarını bulmaları ve önlerine gelen her konuda uzman olmaları konusunda yüreklendiriyordu: Ronald Tolkien üzerinde büyük bir etki bırakmış bir örnekti. Konudan konuya geçse de Gilson öğrencilerini aynı zamanda klasik dilbilim konusunda ciddi çalışmaları için de yüreklendiriyordu. Bu Tolkien'in eğilimlerine tamamen uyan bir şeydi; ve biraz da Gilson'ın eğitiminden dilin genel prensipleri konusuna merak salmaya başlamıştı.

Latince, Yunanca, Fransızca ve Almanca bilmek başka şeydi, bunların *neden* böyle olduklarını bilmek başka. Tolkien bütün bu lisanlarda ortak olan belkemiğini, öğeleri araştırmaya başladı: Aslında, filoloji yani kelimelerin ilmini çalışmaya başlamıştı. Üstelik Anglosakson dili ile tanışınca bunu yapmaya daha da heveslenmişti.

Bunu, *gübre* yerine *kemre* dedirten öğretmeni George Brewerton'a borçluydu. Onun öğretimi altında Ronald Tolkien, Chaucer devri İngilizcesine merak salmıştı. Bundan çok mutlu olan Brewerton oğlana Anglosaksonca bir ilk okuma kitabı ödünç vermeyi önermiş, bu öneri büyük bir memnuniyetle karşılanmıştı.

Kitabın kapağını açar açmaz Tolkien kendini ilk Normandiyalılar adaya ayak basmadan önce konuşulan İngilizcenin karşısında bulmuştu. Eski İngilizce de denilen Anglosaksonca bir yandan kendi konuştuğu

lisanın öncüsü olarak kulağına tanıdık ve alışıldık gelirken, bir yandan da uzak ve çapraşık geliyordu. İlk okuma kitabı, bu lisanı anlayabileceği şekilde, çok açık bir tarzda izah ediyordu; kısa bir süre sonra kitabın arkasındaki düzyazıları çevirerek basit bazı çalışmalar yapmaya başlamıştı bile. Galce kadar estetik bir çekiciliği olmasa da Eski İngilizcenin kendisine hitap ettiğini fark etmişti. Daha ziyade tarihi bir çekiciliği vardı, kendi lisanının atalarını incelemenin verdiği bir cazibe. İlk okuma kitabındaki basit bölümlerin ötesine geçip de Eski İngilizcenin büyük şiiri *Beowulf*'u okuyunca gerçekten heyecan duymaya başladı. Bu şiiri önce çevirisinden sonra da özgün dilinden okuyunca bunun bütün zamanların en olağanüstü şiiri olduğunu keşfetmişti: Savaşçı Beowulf, Beowulf'un iki canavarla savaşı ve bir ejderhayla yaptığı dövüşten sonraki ölümünü anlatan bir masal.

Tolkien daha sonra yüzünü Orta İngilizceye döndürmüş ve *Sir Gawain and the Green Knight*'ı (*Sir Gawain ve Yeşil Şövalye*) keşfetmişti. Karşısında hayal gücünü ateşleyecek bir şiir daha bulmuştu: Bir Kral Arthur şövalyesi ile onunla korkunç bir balta dövüşüne tutuşacak olan gizemli devin ortaçağa ait masalı. Tolkien şiire bayılmıştı, çünkü şiirin dilinin annesinin West Midlands'daki ataları tarafından konuşulan dille hemen hemen aynı olduğunu fark etmişti. Orta İngilizceyi biraz daha araştırmaya başlayınca ölü bir çocukla ilgili alegorik bir şiir olan ve *Sir Gawain*'i yazan kişi tarafından yazılmış olduğuna inanılan *Pearl*'ü okudu. Sonra farklı bir dile döndü ve Eski Norveç lisanına biraz da tereddütle bir adım attı. Andrew Lang'in yazmış olduğu *Kırmızı Peri Kitabı*'nda küçükken onu çok etkilemiş olan Sigurd ve ejderha Fafnir'in hikâyesini satır satır okudu. Artık, bir okul çocuğu için fevkalade sayılacak derecede bir dilbilim bilgisi edinmişti.

Bütün bu dillerin ardındaki "belkemiğini" araştırmaya devam ediyor, okul kütüphanesini karıştırıyor, yolun aşağısındaki Cornish's kitabevinin kenarda kalmış raflarını araştırıp duruyordu. Zamanla filoloji konusunda "aşırı sıkıcı" ama sorularının cevaplarını veren Almanca kitaplar bulmaya -bunları alacak parayı güçlükle bir araya getirmeye- başladı. Filoloji: "Kelime aşkı!" Onu motive eden bu olmuştu. Bu lisanın bilimsel prensipleri açısından verimsiz bir merak değildi; annesinin ona ilk Latince derslerini verdiği günlerden kaynaklanan, kelimelerin görünüşleri ve seslerine duyulan derin bir *aşk*tı.

Ve kelimelere duyduğu bu aşkın sonucunda kendi dillerini icat etmeye başladı.

Çocukların çoğu kendi kendilerine kelime türetir. Hatta bazılarının birbirleriyle paylaştıkları iptidai özel lisanları bile olur. Ronald'ın küçük kuzenleri Mary ile Marjorie Incledon da böyle yapıyordu. Onların lisanının adı "Hayvanca" idi ve esasen hayvan isimleriyle oluşturulmuştu; örneğin, *Köpek bülbül ağaçkakan kırk*, "Sen bir eşeksin" demekti. Incledonlar artık Birmingham dışında Rednal'ın komşu köyü olan Barnt Green'de yaşıyorlardı. Ronald ile Hilary genellikle tatillerinin bir kısmını burada geçiriyordu. Ronald "Hayvanca"yı öğrenmiş ve bu dil çok hoşuna gitmişti. Bir süre sonra (abla olan) Marjorie'nin dile olan ilgisi kaybolmuştu; o aradan çıkınca Mary ile Ronald yeni ve daha komplike bir lisan icat etmek için el ele verdi. Buna "Nevboca" ya da Yeni Saçmalık adını vermişlerdi. Kısa bir süre sonra bu lisan iki kuzenin beş mısralık komik şiirler yazabilmesine olanak sağlayacak kadar gelişmişti:

Dar fys ma vel gom co palt "Hoc
Pys go iskili far maino woc?
Pro si go fys do roc de
Do cat ym maino bocte
De volt fact soc ma taimful gyroc!"

(Yaşlı bir adam vardı,
"İneğimi nasıl taşıyabilirim?" dedi,
Desem kendisine,
"Hadi at şu sepetime",
Kopartır kıyameti.)

Bu tarz şeyler Barnt Green'de eğlence kaynağı oluyordu ama Ronald büyüdükçe bundan yola çıkarak aklına başka bir fikir gelmişti. Daha Yunanca öğrenirken Yunanca gibi kelimeler uydurarak kendi kendine eğlenirdi. Bunu daha ileri götürüp bütün bir lisan icat edemez miydi, daha ciddi bir şey, -çoğu İngilizce, Fransızca veya Latincenin değiştirilmiş hali olan- Nevbocadan daha iyi kurgulanmış bir şey? Böyle bir lisanın bir kullanımı olmayacağı belliydi -gerçi uydurulmuş lisan Esperanto

o zamanlar çok popülerdi- ama bu sayede eğlenebilir, bu, sevdiği bütün sesleri kâğıda dökmesine olanak sağlayabilirdi. En azından denemeye değer görünüyordu: Eğer müziğe merak salmış olsaydı melodiler bestelemek isterdi mutlaka, o yüzden sanki özel bir senfoni gibi seslerin şahsi bir sistemini neden uydurmasındı?

İleriki yaşamında Tolkien, dilbilimsel icatlara karşı duyduğu dürtünün aslında birçok okul öğrencisi tarafından yaşanmış olduğunu düşünüyordu. Lisanlar icat etmek üzerine konuşurken bir keresinde şöyle bir saptamada bulunmuştu: "Aslında o kadar da rastlanmadık bir şey değil, biliyor musunuz? Son derece fazla sayıda çocuk, genellikle tahmin edilenden fazla biçimde içlerinde yaratıcı cevher diyebileceğimiz bir şey taşırlar ve bu kesinlikle belirli bazı şeylerle sınırlı olamaz: Resim yapmak istemeyebilirler, müzikle alakaları olmayabilir ama yine de bir şeyler yaratmak isteyebilirler. Ve eğer eğitimin ana yapısı dilbilimsel bir form alabilirse, onların yaratıcılıkları dilbilimsel bir form alacaktır. Bu o kadar yaygın bir şeydir ki, bir zamanlar gerçekten bu konuda düzenli bir araştırma yapılması gerektiğini düşünüyordum."

Genç Tolkien düzenli bir şekilde ilk dilbilimsel icatları üzerinde çalışmaya başladığında var olan bir lisanı kendisine model olarak almaya ya da en azından bunu bir çıkış noktası olarak kullanmaya karar vermişti. Gal diliyle ilgili yeterli kaynağı yoktu; o da kelimelerin, sevdiği başka bir kaynağına yöneldi: Peder Francis'in odasındaki İspanyolca kitap koleksiyonuna. Vasisi İspanyolcayı son derece akıcı konuşuyordu ve Ronald ona sürekli bu lisanı kendisine öğretmesi için yalvarıyordu; kitaplar emrine verildiği halde vasisi ona bir şey öğretmemişti. Şimdi kitapları yeniden elden geçirmişti ve "Naffarin" adını verdiği bir lisan yaratma işine koyuldu. Lisanda büyük miktarda İspanyolca etkisi görülüyordu ama kendi sesbilim ve gramer sistemi vardı. Zaman zaman bu konu üzerinde çalışıyordu. Eğer kendisini İspanyolcadan çok daha fazla heyecanlandıracak başka bir lisan keşfetmemiş olsaydı belki bu lisanı daha da geliştirirdi.

Okul arkadaşlarından biri misyonerlerin yaptığı bir satıştan bir kitap almış fakat bunun işine yaramadığını fark edince Tolkien'e satmıştı. Kitap Joseph Wright'ın *Primer of the Gothic Language*'ı [Got Lisanı İlk Okuma Kitabı-ç.] idi. Tolkien kitabı açar açmaz "en az Chapman'in

Homeros'una baktığı zamandaki* kadar büyük bir zevkle dolmuştu." Gotlar tarihten silindiğinden beri Gotça konuşulmuyordu ama yazılı bazı parçalar gelecek nesillere ulaşmıştı; Tolkien bunları son derece çekici bulmuştu. Sadece lisanı öğrenmekle yetinmemiş, sınırlı kelime hazne-sindeki eksikleri doldurmak için "ekstra" Gotça kelimeler de türetmeye başlamış ve buradan da kaydedilmemiş ama tarihi Germen dilinin kurgulanmasına geçmişti. Bu hevesinden Christopher Wiseman'e söz etmişti; Wiseman eski Mısır lisanı ve hiyeroglifleri çalıştığı için içten bir dinleyiciydi. Tolkien aynı zamanda icat ettiği lisanı *geriye* doğru geliştirmeye başlamıştı; yani düzenlenmiş bir "tarihsel" sistem vasıtasıyla icat etmeye gerekli gördüğü varsayımsal "eski" kelimeleri önermek. Bir yandan da yeni uydurulmuş alfabeler üzerinde çalışıyordu; okul günlerinden kalma bir defteri İngilizce alfabedeki her harf için geliştirilmiş kodlu sembollerle doludur. Fakat zihnini en çok meşgul eden şey lisanlardı; birçok gün kendini, Hilary ile paylaştığı odaya kapatır, günlüğünde de yazdığı gibi "Bir sürü özel lis.la uğraştım".

Peder Francis, annelerinin ölümünden sonra Tolkien oğlanları için çok şey yapmıştı. Her yaz onları Three Cups Hotel'de kaldıkları ve civardaki dostlarını ziyarete gittikleri Lyme Regis'te tatile götürmüştü. Ronald, Lyme'ın manzarasına ve bu manzarayı yağmurlu günlerde çizmeye bayılıyordu ama hava güzel olduğu zamanlar kıyıda dolanmaktan ya da kasaba yakınlarındaki uçurumlarda yeni oluşmuş toprak kaymalarını seyretmeye gitmekten hoşlanıyordu. Bir keresinde burada prehistorik çağdan kalma bir çene kemiği bulmuştu, bunun taşlaşmış bir ejderhadan bir parça olduğunu varsaymıştı. Bu tatillerde Peder Francis oğlanlarla bol bol konuşuyordu; bu sohbetler sırasında oğlanların Beatrice Yengeleri yanındaki sönük hayatlarından hoşlanmadıklarını gözlemledi. Birmingham'a dönünce daha iyi bir yer aradı. Oratory'nin arkasındaki Duchess Yolu'nda oturan Bayan Faulkner geldi aklına. Bayan Faulkner akşamları, pederlerin de katıldıkları müzik konserleri veriyordu; aynı zamanda oda da kiralıyordu. Onun evinin Ronald ve Hilary için daha

* İngiliz şair ve çevirmen George Chapman, 1611 yılında Homeros'un *İlyada*'sını, sonra da *Odysseia*'sını İngilizceye çevirmiş, İngiliz romantik şair John Keats de 1816 yılında, bu çeviriyi okurken hissettiği heyecan ve hayranlığı anlatan "On First Looking Into Chapman's Homer (Chapman'ın Homeros'una İlk Baktığım An)" başlıklı, çok sevilen bir sone yazmıştı-e.n.

zevkli olabileceğini düşündü. Bayan Faulkner çocukları almayı kabul etti ve 1908 yılının başlarında oğlanlar Duchess Yolu No. 37'ye taşındı.

Burası kasvetli, sarmaşık kaplı, pis dantel perdelerin asılı durduğu bir evdi. Ronald ile Hilary'ye ikinci katta bir oda verildi. Evde yaşayan diğerleri Bayan Faulkner'ın kocası Louis (kendi sattığı maldan zevk alan bir şarap tüccarı), kızları Helen, hizmetçi Annie ve başka bir pansiyonerdi: Oğlanların odasının altında birinci katta oturan ve zamanının çoğunu dikiş makinası başında geçiren on dokuz yaşında bir kız. Kızın ismi Edith Bratt idi.

Şaşırtıcı ölçüde güzel, ufak tefek, ince, gri gözlü, sert açık hatlı ve kısa koyu renk saçlıydı. Oğlanlar kızın da öksüz olduğunu öğrenmişlerdi; annesi beş yıl kadar önce ölmüş, babası ise ondan bir süre önce vefat etmişti. Aslında evlilikdışı dünyaya gelmişti. Annesi Frances Bratt, Edith'i 21 Ocak 1889 tarihinde, muhtemelen bir skandalın önüne geçmek için gittiği Gloucester'da dünyaya getirmişti, çünkü kız ailesinin çizme ve ayakkabı imalathanesinin bulunduğu Wolverhampton'da oturuyordu.

Edith'in doğumu sırasında Frances otuz yaşındaydı. Ardından, komşuların dedikodularına göğüs germek ve kızını Handsworth banliyösünde yetiştirmek üzere Birmingham'a dönmüştü. Frances Bratt hiç evlenmedi. Doğum sertifikasına bebeğin baba ismi yazılmamasına rağmen Frances adamın bir fotoğrafını saklamıştı. Bratt ailesi adamın kim olduğunu biliyordu. Ama Edith babasının ismini biliyor idiyse bile bunu kendi çocuklarına hiç aktarmamıştı.

Edith'in çocukluğu bir dereceye kadar mutlu geçmişti. Handsworth'ta annesi ve annesinin kuzeni Jennie Grove tarafından yetiştirilmişti. Grovelar ile olan akrabalıkları Brattlerin çok önem verdikleri bir şeydi çünkü bu onları müzik sözlüğünün editörü ünlü Sir George Grove ile akraba yapıyordu. Edith'te de müzik yeteneği olduğu ortaya çıkmıştı. Çok güzel piyano çalıyordu; annesi öldüğü zaman da müzik konusunda uzmanlaşmış bir kız yatılı okuluna yollanmıştı. Okuldan ayrıldığı zaman bir piyano öğretmeni ya da belki de bir konser piyanisti olması bekleniyordu kendisinden. Fakat aile avukatı olan vasisi ne yapması gerektiğini bilmiyor gibiydi. Kıza Bayan Faulkner'ın evinde bir oda bulmuş, ev sahibesinin müzik sevgisinin hem hoşgörülü bir atmosfer hem de kızın rahatlıkla çalışabileceği bir piyano temin edeceğini ummuştu. Ama başka bir fikri

yoktu; bir acelesi de yoktu çünkü Edith'e Birmingham'ın belirli yerlerinde küçük bir miktar arazi miras kalmıştı ve bu da onu iyi kötü idare edecek kadar bir gelir getiriyordu. O an için daha fazla bir şey yapmaya gerek yoktu; bir şey de yapılmadı. Edith, Bayan Faulkner'ın evinde kalmaya devam etti ama kısa bir süre içinde ev sahibesinin piyano çalabilen ve akşam konserlerinde solistlere eşlik edebilen bir kiracısı olmasından çok memnuniyet duymasının başka bir şey, kendisinin piyano çalışması sorunununsa başka bir şey olduğunu fark etti.

"Edith'cim, şekerim," derdi Bayan Faulkner nota dizileri ve arpeje başladığında odasına bir rüzgâr gibi girerek, "şimdilik *bu kadarı* yeterli!" Edith de hüzünle odasına ve dikiş makinesinin başına dönerdi.

Derken eve Tolkien biraderler geldi. Edith onları çok cana yakın buldu. Özellikle de ciddi yüzlü, mükemmel bir terbiyeye sahip Ronald'ı seviyordu. Ronald ise kendi yaşıtı çok az kızla tanışıyor olmasına rağmen kısa bir süre içinde aralarındaki samimiyet sayesinde ürkekliğini yendiğini fark etti. Edith ile sağlam bir arkadaşlık kurdular.

Doğru, Ronald on altı, Edith ise on dokuz yaşındaydı. Ama Ronald yaşına göre olgundu, Edith ise yaşına göre küçük gösteriyordu; üstelik derli toplu, ufak tefek ve fevkalade güzeldi. Ronald'ın dillere duyduğu merakı paylaşmadığı kesindi. Edith oldukça sınırlı bir eğitim almıştı. Yine de Edith'in tavrı çok tatlıydı. "Yaşlı Hanım" adını taktıkları Bayan Faulkner'a karşı müttefik olmuşlardı. Edith, ikinci kattaki aç oğlanlara mutfaktan bir iki lokma yiyecek aşırması için hizmetçi Annie'yi ikna ediyor, Yaşlı Hanım dışarı çıktığında oğlanlar gizli ziyafetler için Edith'in odasına gidiyordu.

Edith ile Ronald, Birmingham çayhanelerini ziyaret etmeyi alışkanlık haline getirmişlerdi özellikle de balkonu kaldırıma bakan çayhaneyi. Orada oturup gelip geçenin şapkasına kesme şeker atarlar, şeker kâseleri boşalınca bir sonraki masaya geçerlerdi. Daha sonra birbirlerini çağırmak için özel bir ıslık sesi uydurdular. Ronald sabah erken saatlerde veya yatma zamanı ıslığı duyduğunda penceresine gidip, aşağıda kendi penceresinde beklemekte olan Edith'i görmek için aşağı sarkardı.

Onların kişiliklerine ve konumuna sahip iki insan arasında bir romantizmin yeşermesi muhtemeldi. Her ikisi de sevgiye muhtaç yetimlerdi; bu sevgiyi birbirlerine verebileceklerini fark ettiler. 1909 yılının yaz aylarında birbirlerine âşık olduklarına karar verdiler.

Daha sonra Edith'e yazdığı mektuplarda Tolkien, "sana verdiğim ve senin bana verdiğin (neredeyse tamamen kazara olan) ilk öpücük -bazen senin o minik beyaz geceliğinin içindeyken birbirimize iyi geceler dilememiz, o saçma sapan uzun pencere sohbetlerimiz; güneşin sislerin arasından şehrin tepesine doğuşunu seyretmelerimiz, Big Ben'in birbirini izleyen saatlerde çalması –seni neredeyse korkutup kaçıran yarasalar – ve ıslığımız –ve bisiklet gezilerimiz –ve hararetli konşumalarımız –ve üç büyük öpüşmemiz"i yad ediyor.

Ronald'ın artık Oxford bursu için çalışıyor olması gerekiyordu fakat insanın aklının bir tarafı lisan icat etmek, diğer tarafı da Edith ile meşgul olurken klasiklere konsantre olmak zordu. Aynı zamanda okulda da onu cezbeden yeni bir şey olmuştu: Son sınıf öğrencisi oğlanlar arasında oldukça gözde olan Tartışma Kulübü. Tolkien muhtemelen hâlâ cırtlak olan ergenlik sesi ve daha o günden edindiği, sözlerinin anlaşılmaz olduğuna dair şöhreti nedeniyle henüz tartışmalarda söz almamıştı. Fakat okulun o döneminde, yeni bir güven duygusuyla yüreklenerek ilk konuşmasını oy hakkı isteyen kadınların amaç ve taktiklerini destekleyen bir hareket hakkında yapmıştı. Okul dergisi bir tartışmacı olarak yeteneğinin "kusurlu bir konuşma tarzıyla az çok bozulmuş olduğunu" düşünse de genel olarak bunun güzel bir çaba olduğuna hükmetmişti. (Muhtelemelen kendi kendine planladığı) "Bu Meclis Norman İstilasının meydana gelişini teessüf ile karşılamaktadır" dürtüsüyle yaptığı başka bir konuşmasında, (derginin bildirdiğine göre) "daha mütevazı da olsa daha katışıksız olan yerli kelimelerin ayağını kaydıran çok heceli barbarlığın istilasına uğramasına" saldırmıştı. Bu arada Shakespeare oyunlarının yazarlık niteliği hakkındaki bir tartışmada "durup dururken Shakespeare'e, pis doğum yerine, sefil çevresine, aşağılık kişiliğine dair niteliksiz ve çirkin sözler sarf etmişti". Aynı zamanda ragbi alanında da büyük bir başarı elde etmişti. İnceydi, hatta neredeyse sıskaydı ama kilosundaki eksikliği gaddarca oynayarak telafi etmeyi öğrenmişti bile. Artık fazladan çaba harcıyordu, bu da okul takımına kabul edildiğinde ödüllendirilmiş oldu. Bir kez takıma girince daha önce hiç oynamadığı gibi oynamaya başlamıştı. İlerleyen yıllarda bu konuda düşününce bunu doğrudan şövalyelik ruhuna bağlamıştır: "Romantik bir şekilde yetiştirilmiş olduğum için kız-oğlan ilişkisini ciddiye almıştım ve bunu çabalarımın kaynağı haline getirmiştim."

Derken 1909 yılının sonbahar döneminin sonuna doğru bir gün gizlice Edith ile kırlarda bir bisiklet gezisi ayarlamıştı. “Her şeyi son derece akıllıca ayarladığımızı zannediyorduk,” diye yazmıştı. “Edith, bisikletiyle sözde kuzeni Jennie Grove’u ziyaret etmek için evden ayrılmıştı. Bir süre sonra ben de ‘okulun spor alanına’ gitmiştim ama buluşup Lickeys’e yollanmıştık.” Bütün akşamüzerini tepelerde geçirdikten sonra Rednal köyüne çay içmeye gitmişler, çayı da birkaç ay önce Ronald’ın burs için çalışmak amacıyla gidip kalmış olduğu evde içmişlerdi. Daha sonra geri dönmüşler, dikkat çekmemek için de Duchess Yolu’na ayrı ayrı gelmişlerdi. Ama dedikoduyu hesaba katmamışlardı. Onlara çay veren kadın, Oratory Evi’ne bakan Bayan Church’e, genç Bay Ronald’ın uğradığını ve yanında da tanımadığı bir kız getirdiğini söylemişti. Bayan Church de bunu Oratory’nin aşçısına söylemiş bulundu. Hikâye anlatmaya zaten hep hevesli olan aşçı da Peder Francis’e anlattı.

Peder Francis Ronald’ın vasisi olarak ona tam bir babalık etmişti; pederin, bu kadar fazla yakınlık, ilgi gösterdiği, bu kadar para harcadığı, gözetimi altındaki bu çocuğun dikkatini hayat memat meselesi olan okul işlerine vereceğine, aynı evi paylaştığı kendinden üç yaş büyük bir kızla gizli saklı bir aşk ilişkisi sürdürdüğünü öğrendiği zaman hissettikleri tahmin edilebilir. Peder Francis Ronald’ı Oratory’ye çağırarak derinden sarsılmış olduğunu ve bu ilişkinin bitmesini istediğini söyler. Sonra da Ronald’ın kızdan uzaklaşabilmesi için Ronald ile Hilary’nin yeni bir pansiyona taşınması konusunda girişimlerde bulunur.

Ronald’ın doğrudan Peder Francis’e itaat etmeyerek romantik ilişkisini açıkca sürdürmemiş olması size tuhaf gelebilir. Fakat zamanın toplumsal gelenekleri gençlerin ebeveynlerine veya vasilerine itaat etmelerini icap ettiriyordu; dahası Ronald, Peder Francis’i çok seviyordu ve maddi açıdan da ona bağımlıydı. Bütün bunlar göz önüne alınırsa pederin söylediklerini kabul etmesi pek de aykırı sayılmaz.

Edith konusunda kopan fırtınaların tam da en şiddetli anında Ronald Oxford’daki burs sınavını almak zorunda kalmıştı. Eğer daha sakin bir zamanında olsaydı Oxford’u ilk gördüğünde buradan hoşlanırdı. Kaldığı Corpus Christi College’dan bakılınca kuleler ve siperler ona okulunun zavallı bir gölgeden ibaret olduğu izlenimini veriyordu. Oxford onun için her açıdan bir yenilikti, dedeleri hiç üniversiteye gitmemişti. Hem Tolkienler, hem de Suffieldlerin iftihar edebileceği, Peder

Francis'in ilgisi ve cömertliğinin karşılığını verebileceği ve Edith'e olan aşkının onu çalışmalarından alıkoymadığını ispat edebileceği bir fırsat yakalayabilecekti. Ama o kadar kolay değildi. Sınavdan sonra duyuru tahtasına bakınca bursu kazanamadığını gördü. Büyük bir bedbahtlıkla sırtını Merton Caddesi'ne ve Oriel Meydanı'na dönerek tren istasyonuna yürüdü, belki de bir yandan dönüp dönemeyeceğini merak ediyordu.

Fakat işin aslı başarısızlığı ne hayret verici, ne de bir felaketti. Oxford bursu almak her zaman için aşırı zor bir şeydi; üstelik bu onun ilk girişimiydi. Gerçi neredeyse on dokuz yaşında olacak olmasına rağmen bir sonraki Aralıkta bir daha deneyebilirdi ama eğer yine başarısız olursa burssuz öğrencilerin ücreti vasisinin verebileceğinden çok daha fazla olacağından bir daha Oxford'a gitme şansı kalmayacaktı. Çok daha fazla çalışması gerektiğine kuşku yoktu.

"Her zamanki kadar karamsar ve karanlıklardayım," diye yazmıştı 1910 yılının Yeni Yıl günü, günlüğüne. "Tanrım bana yardım et. Kendimi zayıf ve yorgun hissediyorum." (İlk defa bir günlük tutuyordu; ya da daha ziyade bu, muhafaza edilebilmiş günlüklerinin ilkiydi. Artık, hayatının ilerleyen zamanlarında da yapacağı gibi, daha çok hüzünlerini ve sıkıntılarını kaydetmek için kullanıyordu günlüğünü; sonra yıl içinde hüznü dağıldığında o da günlüğüne yazmayı bırakıyordu.) Bir ikilemle karşı karşıya kalmıştı; Hilary ile birlikte başka bir eve taşınmış olmalarına rağmen Edith'in yaşamakta olduğu Bayan Faulkner'ın evinden uzakta değillerdi. Peder Francis aşk ilişkisinin bitirilmesini istemişti ama özellikle Ronald'ın Edith'i görmesini de yasaklamamıştı. Ronald vasisini aldatmaktan nefret etse de Edith'le gizlice buluşmaya karar verdiler. Bir akşamüzerini birlikte geçirip kırlara giden bir trene bindiler, birlikte plan kurdular. Edith'in Ronald'a on sekizinci yaş günü için bir dolmakalem aldığı bir kuyumcuya da gitmişlerdi; o da kıza ertesi gün bir çayevinde kutladıkları yirmi birinci yaş günü için on şilin altı penilik bir kol saati almıştı. Edith kendisinden biraz daha büyük olan bir avukat ve eşiyle arkadaş olmuştu, onlar da Edith'in kendileriyle birlikte Cheltenham'de yaşamasını teklif etmişlerdi. Edith bu teklifi kabul etmeye karar vermişti. Bunu Ronald'a söylediğinde, oğlan günlüğüne "Şükürler olsun Tanrım," yazmıştı çünkü bu en iyi çözümdü.

Ama bir kez daha birlikte görülmüşlerdi. Bu kez Peder Francis düşüncesini oldukça net bir şekilde bildirdi: Ronald Edith ile ne görüşe-

cek, ne de ona mektup yazacaktı. Onu sadece bir kez daha görebilirdi, Cheltenham'e gittiği gün veda etmek için. Ondan sonra Ronald yirmi bir yaşına gelinceye, vasisinin mesuliyeti üzerinden kalkıncaya kadar konuşmamaları gerekiyordu. Bunun anlamı üç yıllık bir bekleyişti. Ronald günlüğüne şöyle yazmıştı: "Üç yıl çok fena."

Daha isyankâr olan bir genç itaat etmeyi reddedebilirdi; Peder Francis'e sadık olan Ronald bile vasisinin arzusunu yerine getirmekte zorlandı. 16 Şubat'ta şöyle yazmıştı: "Dün gece E.'yi kazara görebilmek için dua ettim. Dualarım kabul oldu. Saat 12:55'te Prince of Wales'te gördüm. Ona yazamayacağımı söyledim, iki hafta sonra perşembe günü görüşmek için bir ayarlama yaptık. Daha mutluyum ama onu sadece bir kere biraz olsun neşelendirebileyim diye görmek için can atıyorum. Başka bir şey düşünemiyorum." Sonra 21 Şubat'ta "Yağmurluk ve tüvitler içinde salınarak yürüyen hüzünlü ufak tefek bir suret görünce karşıya geçip onu neşelendirecek bir aşk sözü söylemekten kendimi alamadım. Bu bir süre beni neşelendirdi. Dua edip, çok düşündüm," diye yazmış. 23 Şubat'ta da: "Katedralden benim için dua etmiş çıkarken onunla karşılaştım," diye.

Bu buluşmalar kazara da olsa neticesi olabileceğin en kötüsü olmuştu. 26 Şubat'ta Ronald "Pe. F.'den yine bir kız ile görüldüğümü yazan, buna günah ve ahmaklık diyen, korkunç bir mektup aldım. Eğer vazgeçmezsem üniversite hayatımı keseceğiyle tehdit ediyordu. Yani E.'yi göremeyeceğim. Hiç yazamayacağım da. Tanrı yardımcım olsun. E.'yi gün ortasında gördüm ama yanına gidemedim. Pe. F.'ye borçluyum, o yüzden ona itaat etmem lazım," diye yazmıştı. Edith ise olanları öğrenince Ronald'a, "En zor zamanlarımız gelip çattı," diye yazmıştı.

2 Mart Çarşamba günü Edith, Duchess Yolu'ndan yeni yuvası Cheltenham'e doğru yola çıktı. Vasisinin yasağına rağmen Ronald onu son bir kez uzaktan da olsa görebilmek için dua etti. Kızın ayrılma zamanı gelince caddeleri aramaya başladı, önceleri boşu boşuna. Ama sonra: "Francis Caddesi'nin köşesinde istasyona giderken beni bisikletiyle geçti. Belki de üç yıl boyunca onu bir daha hiç göremeyeceğim."

4. Bölüm

"Ç.k., B.c., Vs."

Peder Francis zeki bir adam değildi, Ronald ile Edith'i ayrılmaya zorlayarak basit bir kız-oğlan ilişkisini, engellenmiş bir aşk hikâyesine döndüreceğini öngörememişti. Ronald otuz yıl sonra "Muhtemelen başka hiçbir şey böyle bir ilişkiye (her ne kadar gerçek bir aşk söz konusu da olsa) süreklilik kazandıracak şekilde insanın iradesini güçlendiremezdi," diye yazmıştır.

Edith'in ayrılışından sonraki haftalarda hasta gibi olmuş, bunalıma girmişti. Hâlâ onun yaptığı dalaverelerdan dolayı pek alınmış olan Peder Francis'in Ronald'a pek bir yardımı olamazdı. Paskalya'da Ronald vasisinden Edith'e mektup yazmak için izin istemişti, biraz gönülsüzce de olsa isteği kabul görmüştü. Ronald yazınca kız da yeni evinde mutlu olduğunu ve "Duchess Yolu'ndaki bütün o korkunç zamanların artık sadece bir hayal" olduğunu yazdığı bir mektupla karşılık vermişti.

Gerçekten de Edith, Cheltenham'deki hayatı son derece uyumlu bulmaya başlamıştı. Aslında gerçek bir akrabalıkları olmadığı halde amca ve teyze dediği C. H. Jessop ile eşinin evinde kalıyordu. "Amca" biraz huysuzdu ama "teyze" sevecenliğiyle bu açığı hep kapatıyordu. Evde bölge rahibi ve Jessopların yaşlı arkadaşları dışında birkaç misafir daha vardı fakat Edith kendi yaşıtı olan, ailesi yakınlarda yaşayan okul arkadaşı Molly Field ile arkadaşlık ediyordu. Her gün piyanosunu çalışıyor, org dersleri alıyordu ve artık muntazaman gitmeye başladığı Anglikan Kilisesi'nde ayinlerde çalmaya başlamıştı. Kendisini kilise işlerine vermişti; Oğlanlar Kulübü ve koro gezilerine yardımcı oluyordu. Primrose League'e* katılıp Muhafazakâr Parti'nin toplantılarına gitmeye başla-

* İngiliz muhafazakârlarının Çuha Çiçeği Birliği anlamına gelen örgütü. Muhafazakâr Parti'ye destek olmak, partinin görüşlerini halk arasında yaymak amacıyla 1883 yılında soylular tarafından kuruldu. Çuha çiçeği, Muhafazakâr Parti'nin en önemli li-

mıştı. Zamanı geldiğinde bırakmakta zorluk yaşayacağı, kendine ait bir yaşam kuruyordu.

Ronald için okul hayatın merkezi haline gelmişti. Peder Francis ile ilişkisi hâlâ gergindi ve Oratory artık onun ilgilendiği şeylerdeki eski yerini tam olarak dolduramıyordu. Fakat King Edward's'da güzel bir çevresi ve arkadaşları vardı. Gündüz okuluydu ve C. S. Lewis'in yatılı okulunda isyan ettiği (daha sonra da *Surprised by Joy* adlı kitabında tarif ettiği) "Tarts" ve "Bloods" yoktu.* Daha büyük oğlan çocuklarının daha küçüklerin gözünde bir prestije sahip olduklarına kuşku olmasa da bu, kasttan kaynaklanandan ziyade yaş ve başarıdan doğan bir prestijdi; homoseksüelliğe gelince, Tolkien on dokuz yaşında bu kelimenin vardığını bile bilmediğini iddia eder. Yine de kendini attığı cemiyet sadece erkeklerin oluşturduğu bir cemiyetti. Birçok delikanlının, kadınların arkadaşlıklarının cazibesini keşfetmeye başladıkları bir yaşta o bunu unutmaya ve romantizmi aklının derinliklerine geri itmeye çabalıyordu. Bir sonraki üç yılın tüm zevk ve keşiflerini -ki bunlar gelişiminde en az annesiyle geçirdiği yıllar kadar hayati önem taşıyordu- Edith ile değil ama kendi cinsinden diğerleriyle paylaşacak, o yüzden de erkek arkadaş çevresini hayattaki güzel şeylerle bağdaştıracaktı.

Okul kütüphanesi King Edward's'ın önemli bir kurumuydu. Sözde asistan bir öğretmenin denetimi altında görünen kütüphane daha çok kendilerine Kütüphaneci ismi verilmiş olan bir grup son sınıf öğrencisinin idaresi altındaydı. 1911 yılında bu öğrenciler arasında Ronald Tolkien, Christopher Wiseman, (başöğretmenin oğlu) R. Q. Gilson ve üç dört çocuk daha vardı. Bu küçük komite kendilerini, Çay Kulübü adını verdikleri gayriresmi bir gruba dönüştürmüştü. Kulübün başlangıcıyla ilgili Wiseman'in beş altı yıl sonra anlattıklarına kulak verelim:

"Yaz döneminde, pek pervasızca başlamıştı. Altı haftadır sınavlar devam ediyordu ve eğer bir sınavınız yoksa yapacak bir şey bulamıyordunuz; o yüzden biz de okul kütüphanesinde çay içmeye başladık. Millet 'destek' çıkıyordu: Birisinin bir kutu balık getirdiğini hatırlıyorum, biz pek rağ-

---

derlerinden Benjamin Disraeli'nin en sevdiği çiçekti. Disraeli'nin 1881'deki ölümünden sonru kurulan birlik, onun anısını bu şekilde yaşatıyordu. Özellikle kadınların oy hakkına sahip olmadığı dönemde kadınların aktif katılımıyla üye sayısı milyonu geçen birlik, yıllar içinde etkisini giderek yitirdi ve 2004 yılında kapandı-e.n.

* "Tart"lar, büyük sınıflardan "blood" adı verilen bir veya iki oğlanın cinsel isteklerini yerine getiren ufak tefek, efemine oğlan çocuklarına verilen takma isim-ç.n.

bet etmemiştik o yüzden bazı kitapların tepesindeki bir rafa kaldırmıştık; kutu burada uzun bir süre sonra kokusu çıkıncaya kadar kalmıştı! İspirto ocağında bir çaydanlık kaynatırdık; fakat asıl sorun çay yapraklarını ne yapacağımızdı. Eh, Çay Kulübü sık sık okuldan sonraya kalırdı, böylece temizlikçiler paspasları, kovaları ve süpürgeleriyle gelirler, yerlere önce talaş serpip sonra süpürürlerdi; biz de çay yapraklarını onların kovalarına boşaltırdık. O ilk çay toplantıları kütüphanedeki küçük odada oluyordu. Sonra, yaz dönemi olduğu için, dışarı çıktık ve Corporation Caddesi'ndeki Barrow's Stores'da çay içmeye başladık. Çay salonunda bir çeşit bölüm vardı, iki iri bank arasında altı kişilik bir masa, oldukça tecrit edilmiş bir yerdi; burası Demiryolu Vagonu diye bilinirdi. Burası bizim gözde yerimiz olmuştu ve ismimizi Barrow's Stores nedeniyle Barroviyen Cemiyeti olarak değiştirdik. Daha sonra ben Okul Kroniklerinin editörü olmuştum ve bazı payeleri olan oğlanların bir listesini yayınladım; listede cemiyet üyesi olanların yanına bir yıldız işareti koyarak sayfanın altında yıldızın yanına bir açıklama yazdım: 'Aynı zamanda Ç.K., B.C., vs., üyesi' diye. Ne anlama geldiğini çözmeleri günler almıştı!"

Bu meraklı ve gayriresmi grup biraz kararsızdı fakat kısa bir süre içinde Tolkien, Wiseman ve Robert Quilter Gilson'ın şahsında sürekli bir çekirdek kadroya ulaşmıştı. "R. Q." babasından canlı bir yüz ve kıvrak bir zekâ miras almıştı ama bilimsel icatlara karşı babadan gelmesi gereken şevke bir reaksiyon olarak o kendi özel enerjisini, büyük bir yetenek sergilediği çizim ve tasarıma yönlendirmişti. Az fakat öz konuşur, Rönesans ve on sekizinci yüzyıl resimlerinden hoşlanırdı. Bu konuda zevki ve ustalığıyla diğer ikisinden ayrılıyordu. Wiseman doğal bilimler ve müzik konusunda bilgiliydi; mükemmel bir matematikçi ve amatör bir besteci olmuştu. Tolkien'e "John Ronald" diye hitap ediyorlardı; o ise Germen lisanlarında ve filoloji konusunda marifetliydi ve kendisini Kuzeyli yazılar konusuna adamakıllı gömmüştü. Bu hevesli üç okul çocuğunda ortak olan eksiksiz bir Latin ve Yunan edebiyatı bilgisiydi; bu benzer ve benzer olmayan meraklarının, paylaşılan ve paylaşılmayan bilgilerinin dengesinden bir arkadaşlık gelişmişti.

Zamanla cemiyetlerine verdikleri isim olan "Ç.K.B.C."ye Tolkien'in katkısı, geniş bir yelpaze içinde yaptığı okumaları gözler önüne seriyordu. *Beowulf, Pearl, Sir Gawain ve Yeşil Şövalye*'yi ezberden okuyarak arkadaşlarını mest ediyor; Norveç edebiyatından *Völsungasaga*'dan

korkunç parçalar anlatıyor, bunu yaparken de miti yorumlama şeklini küçük gördüğü Wagner ile dalga geçiyordu. Onun bu bilmiş temsilleri arkadaşlarına hiç de tuhaf gelmiyordu; aslında Wiseman'in ağzından söyleyecek olursak "Ç.K.B.C. bunu, Ç.K.B.C.'nin kendisinin tuhaf olduğu gerçeğinin başka bir örneği olarak kabul etmişti". Belki de öyleydi; böyle zümreler, entelektüel keşifler yapma aşamasından geçen iyi eğitimli ergenler arasında yaygın sayılırdı (hâlâ sayılır).

Daha sonra gruba bir dördüncü kişi eklenmişti. Bu Gilson'dan bir yaş, Tolkien'den ise neredeyse üç yaş küçük olan Geoffrey Bache Smith idi. Diğerleri gibi bir klasikçi değildi, okulun Modern tarafından gelmişti. Oğlan kardeşi ve dul annesiyle birlikte West Bromwich'te oturuyordu; arkadaşları onun Orta İngiltere zekâsına sahip olduğunu düşünüyordu. Ç.K.B.C. onu biraz da bu yüzden, biraz da King Edward's'da çok az rastanan bir niteliği nedeniyle kendi safına almıştı: İngiliz edebiyatını, özellikle de şiirini biliyordu; aslında kendisi de belli bir kabiliyete sahip bir şairdi. "G.B.S."nin etkisi altında Ç.K.B.C. şiirin önemini fark etmeye başlamıştı – ve aslında bu tam da Tolkien'in farkına varmaya başladığı bir şeydi.

King Edward's'da sadece iki öğretmen ciddi anlamda İngiliz edebiyatını öğretme girişiminde bulunuyordu. Bunlardan biri George Brewerton, diğeri de R. W. Reynolds idi. Zamanında bir Londra gazetesinin edebiyat eleştirmeni olan "Dickie" Reynolds öğrencilerine zevk ve tarz fikrini aşılamaya çalışıyordu. Milton ve Keats'tense Latin ve Yunan şiirini tercih eden Ronald Tolkien'i pek etkileyebildiği söylenemezdi. Fakat Reynolds'ın derslerinin, Tolkien'in on sekiz yaşına gelince çekinerek de olsa şiir yazmaya başlamasıyla bir ilgisi olabilir. Tolkien o zamanlar pek fazla şiir yazmamıştı ve yazdıkları çok güzel değildi, zamanın ortalama gençlik girişimlerinden daha fazla olmadığı kesindi. Aslında bir umut vaat eden sadece tek bir parça var sayılırdı, bu da 1910 yılının Temmuz ayında bir orman manzarasıyla ilgili yazdığı "Orman Güneşi" isimli bir betimlemeydi. Şiirin mısraları şöyledir:

Gelin şarkı söyleyin neşeyle rakseden siz pericikler
Rüya gibi, sevincin ışıldayan yansımaları gibi
Safi nurdan şekillenmiş, tasadan azade,
Şu yeşil ve kahverengi halı üstünde; kaçmayasınız.
O! Gelin bana! Raksedin benim için! Ormanın tayfı,
O! Gelin bana! Solmadan evvel şarkı söyleyin bana!

On sekiz yaşında ragbi oynayan, Grendel ve ejderha Fafnir'e büyük ilgi duyan bir genç için ormanlık alanın halısı üzerinde dans eden periler tuhaf bir konu gibi görünebilir. Neden Tolkien bunlar hakkında yazmak istemiş olsun?

Bunda J. M. Barrie'nin biraz katkısı olmuş olabilir. 1910 yılının Nisan ayında Tolkien, Birmingham tiyatrosunda *Peter Pan*'i izlemiş ve günlüğüne, "Tarif edilemez ama yaşadığım süre boyunca hiç unutmayacağım. Keşke E. de yanımda olsaydı," diye yazmıştı. Ama belki de daha önemlisi Katolik bir mistik şair olan Francis Thompson'a duyduğu büyük ilgiydi. Okul yıllarının sonunda Thompson'ın şiirlerini biliyordu ama daha sonra onun üzerine bir uzman olmuştu. "Orman Güneşi"yle Thompson'ın "Kız Kardeşlerin Şarkısı"nın ilk bölümündeki, şairin ormanın içindeki açıklıkta önce tek bir elf, ardından da oğul halinde kaynaşan orman tayfını gördüğü, hareket ettiğinde de bunların yok oluşunu anlatan parça ile belirgin bir benzerlik bulunmakta. Belki de bu Tolkien'in bu tarz şeylere ilgi duymasının kaynağıydı. Başlangıcı ne olursa olsun rakseden elfler ilk şiirlerinde sık sık karşımıza çıkar.

1910 yılında birincil kaygısı, Oxford bursunu almak amacıyla yapacağı ikinci deneme için yeterince sıkı çalışabilmekti. Elinden geldiğince, saatlerce yalnız başına çalışıyordu ama dikkatini çeken sayısız şey vardı, bunlardan biri de ragbi takımıydı. Birçok akşamüzerini Eastern Caddesi üzerindeki çamurlu okul spor alanında geçiriyordu; buradan eve uzun bir yol vardı ve genellikle bisikletinin arkasında göz kırpan bir gaz lambasıyla karanlıkta gidiyordu. Ragbi zaman zaman yaralanmalara da sebebiyet veriyordu: Bir maçta burnunu kırmıştı ve bir daha burnu orijinal haline hiç geri dönmedi; başka bir sefer dilini kesti, yara yeterince iyileşmiş olsa bile daha sonraları konuşmasındaki anlaşılmazlığı daha çok ona bağlıyordu. (Gerçi daha dilini kesmeden önce de konuşmasının rahat anlaşılamadığı biliniyordu; telaffuzundaki zayıflık da aslında söyleyeceklerini söylerken fiziksel bir zorluk çektiğinden değil, söyleyecek çok fazla şeyi olmasından kaynaklanıyordu. Şiirleri büyük bir berraklıkla okuyabiliyordu.) Aynı zamanda zamanının büyük bir bölümünü de hem tarihi, hem de icat edilmiş lisanlar üzerine çalışarak harcıyordu. 1910 yılının Paskalyadan önce gelen büyük perhiz döneminde King Edward's'ın son sınıfında başlığı son derece ağır olan bir söylev hazırladı: "Avrupanın Modern Lisanları – Kökenleri ve Kapasiteleri." Bunu

okuması üç tane bir saatlik dersi kapsamıştı ve daha "Kapasiteler"e varmadan sorumlu öğretmeni onu durdurmuştu. Aynı zamanda Tartışma Kulübü'ne de çok zaman ayırıyordu. King Edward's'da tartışmaları tamamen Latince yapma geleneği vardı ama bu Tolkien için neredeyse çok basit bir şeydi; tartışmalardan birinde Senato'ya gelmiş Yunanlı bir büyükelçi rolünü oynarken tamamen Yunanca konuşmuştu. Başka bir zaman da barbar bir elçi karakteriyle Gotik lisanını tüm akıcılığıyla kullanarak okul arkadaşlarını hayretler içerisinde bıraktı; üçüncü bir seferinde ise Anglosaksonca konuşmuştu. Bu uğraşlar saatlerini alıyordu; burs için yeterince çalıştığı söylenemezdi. Yine de 1910 yılının Aralık ayında, daha fazla şansı olduğuna inanarak Oxford'a doğru yola çıktı.

Bu kez başarılı olmuştu. 17 Aralık 1910 tarihinde Exeter Koleji için açık bir klasik burs kazandı. Sonuç beklediği kadar memnun etmemişti onu çünkü daha büyük bir burs kazanmayı planlıyordu, (biraz daha düşük olan) bu burs sadece yılda altmış pound veriyordu. Yine de yabana atılır bir başarı sayılmazdı; King Edward's'dan alacağı okuldan ayrılma bursu ve Peder Francis'ten gelecek olan ilave yardım ile Oxford'a gitmesi mümkün olacaktı.

Artık hemen önündeki gelecek garanti altına alınmış olduğundan okul çalışmalarında bir baskı hissetmiyordu. Ama hâlâ onu King Edward's'ın son döneminde meşgul edecek kadar çok işi vardı. Başkan seçilmiş, Tartışma Kulübü'nün ve Ragbi Kulübü'nün sekreteri olmuştu. Okulunun Edebiyat Kulübü'ne Norveç sagaları [epik destanları-e.] hakkında bir araştırma sunmuş, bunu da özgün lisanda okuduğu parçalarla süslemişti. Ve aşağı yukarı bu zamanlarda Finlandiya mitolojisinin ihtiva ettiği belli başlı şiirlerin derlemesi olan Fince *Kalevala* veya "Toprak veya Kahramanlar"ı keşfetmiştir. Kısa bir süre sonra yazılarında "bu garip halktan, bu yeni tanrılardan ve yalan bilmeyen, kültürsüz, rezil kahramanlarından" takdirle bahsetmiş, "okudukça kendimi daha çok bildik bir yerdeymiş gibi hissediyor, daha çok eğleniyorum," diye de eklemişti. *Kalevala*'yı W. H. Kirby'nin Everyman çevirilerinde bulmuş, en kısa zamanda orijinal Fincesini bulmaya karar vermişti.

1911 yılının yaz dönemi King Edward's'daki son günleriydi. Her zamanki gibi okul, korosu müzikhol ezgilerine uyarlanmış bir Yunan piyesiyle bitmişti. Bu seferki seçim Tolkien'in Hermes rolünü üstlendiği,

Aristophanes'in *Barış* adlı piyesiydi. Daha sonra (başka bir King Edward's geleneği) milli marş Yunanca söylenmiş ve perde okul yıllarının üzerine kapanmıştı. "Okul kapıcısı beni bulması için akrabalar tarafından yollanmış," diye hatırlayacaktır yıllar sonra Tolkien. "Biraz geç kalabileceğimi söylemiş. 'Şu anda,' demiş, 'eğlencenin odağı.' İnce bir düşünce. Gerçekten de Yunanca piyeste aldığım rolden sonra üzerimde uzun harmani ve sandaletler vardı ve kendimce çılgın bir Baküs dansını oldukça iyi yaptığımı düşünüyordum." Ama aniden her şey bitmişti. Okulunu çok sevmişti ve ayrılma fikrinden nefret ediyordu. "Kendimi," demişti, "yüksekteki yuvasından tekmelenip atılmış yavru bir kırlangıç gibi hissediyordum."

Bunu izleyen yaz tatilinde İsviçre'ye bir yolculuk yaptı. Kardeşi Hilary ile birlikte Brookes-Smith adında bir aile tarafından organize edilmiş bir grup içindeydiler. Çiftçilik yapmak için okuldan erken ayrılmış olan Hilary Brookes-Smithlerin Sussex'teki çiftliklerinde çalışıyordu. Bir düzine kadar yolcu vardı: Brookes-Smith çifti, çocukları, Ronald ile Hilary Tolkien, (artık dul olan) teyzeleri Jane, Bayan Brookes-Smith'in arkadaşı olan bir iki bekâr muallime. Interlaken'a vardıktan sonra yürüyerek yola çıkmışlardı. Altmış beş yıl sonra Ronald bu macerayı hatırlıyor:

> Yaya olarak Interlaken'dan, genelde dağ yollarını izleyerek neredeyse ta Lauterbrunenen'e, oradan Mürren'e ve sonunda buzul taşlarının oluşturduğu bakir doğanın başındaki Lauterbrunnenthal'a kadar koca çantalarımızı sırtımızda taşıdık. Biz -erkekler- genellikle ya saman yığınları üzerinde, ya da inek ahırlarında zorlu şartlarda yatıyorduk ve haritaya göre ilerleyip yollardan kaçındığımız için otellerde yer ayırtmıyorduk. Zayıf bir kahvaltıdan sonra açık havada yemek yiyorduk. İki Scheidegge'yi Grindelwald'a doğru aşarak doğuya gitmiş olmamız icap ediyor; Eiger ile Münch sağımızda kalmıştı. Zamanla Meiringen'e vardık. Jungfrau'nun manzarasını ve koyu mavi önünde tüm sarplığıyla yükselen Silberhorn'u büyük bir esefle arkamda bıraktım.
>
> Sadece bir gürültü olarak hatırladığım Brig'e yaya olarak vardık: İnsana neredeyse günün yirmi saati çalışıyormuş gibi gelen, rayları üzerinde gıcırtılarla ilerleyen bir tramvay ağı. Böyle geçirdiğimiz bir geceden sonra Aletsch buzulunun eteğindeki bir "köy"e birkaç bin metre kadar tırmandık ve burada dağ evi şeklindeki handa birkaç gün konakladık; başımızın üstünde bir dam vardı ve yatakta (daha doğrusu yatakların altında: *bett* dedikleri şey insanın içine süzüldüğü biçimsiz bir torbaydı) uyumuştuk.
>
> Bir gün yanımızda rehberlerle Aletsch buzuluna uzun bir yürüyüş yaptık – neredeyse tükenecektim. Yanımızda rehberler vardı ama ya sıcak yaz havasının etkileri

pek bilmedikleri bir şeydi, ya pek umurlarında değildi, ya da geç başlamıştık. Her neyse öğlen vakti dar bir patikada tek sıra halinde dizilmiştik, sağımızda ufka kadar yükselen kar kaplı bir yamaç, solumuzda da bir koyağa doğru dalan bir uçurum. O yılın yaz ayları çok fazla kar eritmiş, (tahminim) normal şartlarda karların altında olan taşları ve kayaları yüzeye çıkartmıştı. Günün ısısı karları eritmeye devam ediyordu ve bu kayaların yerlerinden ayrılıp gittikçe artan bir miktarda, hız kazanarak yuvarlanmaya başladıklarını görüyorduk: Bu taşların boyutları portakaldan futbol topuna kadar değişiyordu, hatta daha büyükleri de vardı. Yolumuzun üzerine vızıldayarak düşüyorlar, oradan koyağa dalıyorlardı. Yavaş yavaş başlıyorlar, sonra genellikle düz bir hat üzerinde iniyorlardı ama patika zorluydu, insanın bastığı yere de dikkat etmesi gerekiyordu. Önümdekinin (yaşlıca bir muallimeydi) iri bir kaya parçasının tam aramıza düştüğü sırada çığlık atarak öne sıçradığını hatırlıyorum. Titrek ayaklarımın aşağı yukarı otuz santim ilerisine.

Bundan sonra Valais'e gitmiştik ve burasıyla ilgili hatıralarım çok net değil; gerçi bir akşam çamur içinde Zermatt'a varışımızı ve Fransız *bourgeoises dames*'in tiyatro dürbünleriyle bize bakışlarını hatırlıyorum. Rehberlerle birlikte, bağlanarak (yoksa ben buzul yarıklarına düşerdim) Alp Kulübü'nün dağ kulübesine tırmandık; millerce uzaktaki Matterhorn'un kara boynuzu ile aramızda bir inip bir çıkarak uzanan kar çölünün gözleri kör eden beyazlığını çok iyi hatırlıyorum.

İngiltere'ye geri dönüş yolculuğuna başlamadan önce Tolkienler biraz resimli kartpostal almışlardı. İçlerinden biri Alman ressam J. Madlener'in tablolarından birinin kopyasıydı. Tablonun adı *Der Berggeist*, dağ ruhu, idi; bir çam ağacının altındaki kayaya oturmuş yaşlı bir adamı resmetmekteydi. Adamın beyaz bir sakalı vardı, geniş kenarlı yuvarlak bir şapka ve uzun bir pelerin giyiyordu. Burnunu açık duran eline sürten beyaz bir yavru geyikle konuşuyordu, yüzünde muzip ama müşfik bir ifade vardı; uzakta ise kayalık dağların belli belirsiz bir görüntüsü bulunuyordu. Tolkien bu kartpostalı dikkatle saklamıştı, çok sonra kartpostalı içinde sakladığı kâğıt muhafazaya "Gandalf'ın Kökeni" yazmıştı.

Gezginler İngiltere'ye Eylül ayının başlarında döndüler. Birmingham'a dönen Tolkien eşyalarını topladı. Sonra Ekim ayının ikinci haftasının sonunda otomobili olan eski başöğretmeni "Dickie" Reynolds, büyük bir cömertlik göstererek onu aldı ve ilk dönemine başlaması için Oxford'a götürdü.

5. Bölüm

Oxford

Daha araba Oxford'a girerken bile Tolkien burada mutlu olacağına karar vermişti. Bu, Birmingham'ın pisliği ve zevksizliğinden sonra sevebileceği, saygı duyabileceği bir şehirdi. Doğrusunu itiraf etmek gerekirse kendi koleji Exeter*, sıradan bir gözlemciye üniversitenin en sevimli okulu gibi görünmezdi. George Gilbert Scott tarafından yapılmış olan sıkıcı ön cephesi ve Sainte Chapelle'in zevksiz bir kopyası olan şapeli aslında Barry'nin Birmingham'daki karikatürize edilmiş gotik okulundan daha kayda değer değildi. Fakat birkaç metre ötede Fellows' Garden vardı. Fellows' Garden'daki uzun, gümüş rengi bir huş ağacı çatıların üzerinden yükseliyor, çınar ile at kestanesinin dalları duvardan aşıp Brasenose Yolu ve Radcliffe Meydanı'na uzanıyordu. Ve Ronald Tolkien için burası onun okulu, onun yuvası, annesi öldüğünden beri sahip olduğu ilk gerçek evdi. Bir merdivenin başındaki tahta tabelaya ismi yazılmıştı; geniş kara korkuluklu gayri muntazam ahşap basamakları çıkınca da dairesine varıyordu: Bir yatak odası ve Turl Caddesi'ne bakan sade fakat şık bir oturma odası. Mükemmeldi.

* Oxford Üniversitesi, Oxford'da açılan tek tek okulların (kolej) zaman içinde bir üniversitenin genel şemsiyesi altına girmesiyle, daha sonraki aşamadaysa üniversitenin genel şemsiyesi altında da tek tek kolejlerin açılmasıyla oluşmuştur. Bu yüzden kendi içinde geniş çapta özerkliğe sahip otuz sekiz kolejden oluşur. Öğrencilere asıl eğitimi bu kolejler verir. Kolejler üniversitenin belli bir dala ayrılmış bölümü veya fakülteleri değil, bir nevi küçük üniversitelerdir. Farklı zamanlarda farklı bağışlarla kurulmuştur. Kendi finansman kaynakları vardır. Mali ve akademik işlerini kendileri yürütürken bir yandan da üniversitenin genel yapısına dahildirler. Örneğin burada adı geçen Exeter Koleji, 1314 yılında Exeter Piskoposu tarafından din adamı yetiştirmek amacıyla Oxford şehrinin Turl Caddesi'nde kurulmuştur ve halen bu adrestedir. Exeter, tarihi boyunca Katolik öğrencilere çok kucak açan bir kolej olmuştur. İlk yıllarında sadece on civarında öğrenciye sahip olan kolej, zamanla zenginlerden aldığı bağışlarla burs vererek öğrenci sayısını artırmıştır. Bu genişleme sırasında öğrencilerine kendi tesisleri içinde daire de vermeye başlamıştır. Günümüzde yaklaşık elli milyon poundluk mali kaynağa sahip olan kolejde, beş yüz civarında öğrenci öğrenim görmektedir-e.n.

1911 yılında Oxford'daki öğrencilerin büyük bir çoğunluğu zengin üst sınıf ailelerden geliyordu. Birçoğu da aristokrasi mensubuydu. İşte üniversite daha çok bu sınıftan gelen genç adamlara (o zamanlar) hitap ediyordu; dolayısıyla dairelerinde de onları orantısal olarak lüks bir yaşam tarzı, "scout"larıyla (kolej hademeleri) öğrencileri bekliyordu. Fakat zenginlerin ve aristokratların yanı sıra oldukça farklı bir grup öğrenci daha vardı: gerçekten fakir olmasalar bile zengin ailelere mensup olmayan ve üniversiteye ancak burslar sayesinde gelebilen "fakir burslu öğrenciler". İlk grup her zaman hayatı ikinci grup için zevkli kılmazdı ve eğer Tolkien (orta sınıf geçmişi olan burslu bir öğrenci olarak) kendisini daha moda kolejlerden birinde bulsaydı büyük bir ihtimalle hatırı sayılır bir züppeliğin kurbanı olurdu. Tam aksine ve onun şansına Exeter Koleji'nde sosyal ayırım gibi bir alışkanlık yoktu.

Dahası yine Tolkien'in şansına kolejinde İkinci Sınıf öğrencilerinin arasında bir kısım Katolik vardı ve onlar Tolkien'i bulup yerleşip yerleşmediğini kontrol ettiler. Tolkien, çok cılız bir geliri olduğu için bundan sonra parası konusunda çok dikkatli olması gerektiği halde çok çabuk arkadaşlık kurmuştu; üstelik zenginlerin zevklerine göre tasarlanmış bir cemiyette idareli yaşamak çok kolay bir şey değildi. Kolej hademesi her sabah odasına kahvaltısını getiriyordu, bu da kızarmış ekmek ve kahveden oluşan idareli bir öğünle sınırlı kalmak zorundaydı; ama arkadaşları kahvaltıya çağırmak gibi bir alışkanlık vardı ve bunun anlamı kendi kesenizden biraz daha zengin bir şeylerin tedarik edilmesiydi. Öğle yemeği sadece "alışılagelmiş" ekmek, peynir ve biradan oluşuyordu ve yine odasına kolej hademesi tarafından getiriliyordu; öte yandan resmi bir şekilde salonda yenilen akşam yemeği pahalı bir yemek olmasa da akşam yemeğinde insanın arkadaşlarının bira veya şarap ikramlarını kabul etmesi hoş oluyordu ve tabii ki bu iadesi gereken bir hareketti. Her cumartesi sabahı "battle" yani ödenmesi gereken hesap kendisine verildiği zaman nahoş bir biçimde yüksek olurdu. Sonra alınması gereken giysiler ve odasında bulunması gereken birkaç parça mobilya vardı çünkü kolej sadece çıplak gereksinimleri karşılıyordu. Masraflar kısa sürede yükselmişti; Oxford tüccarları neredeyse limitsiz kredi vermeye alışık bile olsalar sonunda bunların ödenmesi gerekiyordu. Bir yıl sonra Tolkien "hesaba katılmamış hatırı sayılır faturası" olduğunu yazmış ve eklemişti: "Para meseleleri pek iç açıcı değil."

Tolkien kısa bir süre içinde kendisini canla başla üniversite etkinliklerine atmıştı. Okul takımında lider olarak boy gösteremese de ragbi oynuyordu. Kürek çekmiyordu çünkü bu spor kesin bir şekilde sadece özel okuldan gelenlere ayrılmıştı ama okulun Yazı Kulübü'ne ve Diyalektik Topluluğu'na girmişti. Aynı zamanda okulun tartışma derneği olan Stapeldon'a da katılmıştı; ayrıca fazladan bir de kendi kulübünü kurmuştu. Kulübün ismi Apolaustick idi ("kendi rahatına düşkünler") ve çoğunlukla kendi gibi Birinci Sınıf öğrencilerinden oluşuyordu. Bildiriler, tartışmalar, münakaşalar ve aynı zamanda mükellef ve savurgan akşam yemekleri vardı. Okul kütüphanesindeki çaylardan bir dereceye kadar daha karmaşıktı ama Ç.K.B.C.'yi yaratan aynı dürtünün bir dışavurumuydu. Gerçekten de Tolkien en çok, güzel bir sohbetin olduğu, bol tütünün (artık arada sırada pahalı sigaraları denese de pipoya sıkı sıkıya bağlanmıştı) ve erkek arkadaş çevresinin bulunduğu yakın arkadaşlarıyla oluşturduğu grupta çok mutlu oluyordu.

Oxford'da arkadaş çevresi zaten sadece erkek olabilirdi. Gerçekte derslere katılan birkaç kız öğrenci vardı ama onlar şehrin eteklerinde etrafı çevrili sıkıcı yerlerdeki kız kolejlerinde yaşıyordu; ayrıca ne zaman genç bir erkeğe yaklaşacak olsalar yanlarında mutlaka bir refakatçileri oluyordu. Zaten oğlanlar birbirlerinin arkadaşlığını tercih ediyordu. Çoğunluğu özel yatılı okulların erkek muhafazakârlığından yeni çıkmıştı ve Oxford'daki erkeksi tonu memnuniyetle kabul ediyorlardı.

Aynı zamanda aralarında garip bir argo kullanıyorlardı: Breakfast (kahvaltı) yerine *brekker*, lecture (ders) yerine *lekker*, union (federasyon) yerine *ugger*, singsong (monoton bir sesle söylemek) yerine *sigger-sogger* ve practical joke (eşek şakası) yerine *pragger-jogger* diyorlardı. Tolkien bu konuşma tarzını benimsemişti; aynı zamanda büyük bir hevesle o zamanlar son derece popüler olan Mekteplilere karşı Alaylılar "şamatası"na da katılıyordu. Onun dilinden oldukça alışılmış bu akşam eğlencesini dinleyelim:

> Saat dokuza on kala uzaktan gelen uğultu seslerini duyunca bir şeylerin yaklaşmakta olduğunu sezerek okuldan dışarı koştuk ve iki saat süresince kendimizi eğlencenin en heyecanlı yerinde bulduk. Şehri, polisleri, disiplin görevlilerini, kısaca hepsini bir saat kadar 'ayağa kaldırdık'. Geoffrey'le birlikte bir otobüsü 'ele geçirip' uygunsuz sesler çıkartarak, üniversiteliler ve "şehirliler"den oluşan delirmiş bir ka-

labalığı peşimize takarak Cornmarket'a kadar sürdük. Carfax'a varmadan üniversite Birinci Sınıf öğrencileriyle dolmuştu. Orada aşağı inmeden önce koca kalabalığa birkaç kışkırtıcı laf söyledim. Sonra kalabalığa yeniden hitap ettiğim "maggers memugger"a yani Martyr's Memorial'a geçtim. Bütün bunların sonucunda herhangi bir disiplin cezası verilmiyordu!

Bu tarz davranışlar yani gürültücü, atılgan ve kaba davranışlar, böylesi müzipliklerden sakınıp kendilerini tamamen derslerine adamış olan Tolkien gibi "fakir burslulardan" ziyade daha çok yüksek tabakanın Birinci Sınıf öğrencileri arasında daha yaygındı ama Tolkien bu tarz canlı şeylerden mahrum kalamayacak kadar sosyal bir insandı. Belki de biraz bunun sonucu olarak pek fazla çalışmıyordu.

Klasikleri okuyordu, düzenli olarak derslere girmek zorundaydı fakat Exeter Koleji'nde ilk iki dönemi boyunca sürekli bir klasik öğretmeni yoktu ve bu göreve bir öğretmen atandığında (iyi bir bilim adamı ama kuru bir öğretmen olan E. A. Barber) Tolkien iyice gevşemişti. Artık Yunan ve Latin yazarlardan bıkmış, Germen edebiyatı onu daha heyecanlandırır olmuştu. Cicero ve Demosthenes'in söylevlerine ilgi duymuyor, odasına kaçıp da kendi icat ettiği lisanlara çalışmaktan mutlu oluyordu. Ama yine de müfredatta onun ilgisini çeken bir alan vardı. Seçmeli ders olarak kendisine Karşılaştırmalı Filolojiyi seçmişti; bunun anlamı olağandışı biri olan Joseph Wright'ın derslerine ve konferanslarına katılmasıydı.

Joe Wright gerçek anlamda kendi kendini yaratmış, son derece mütevazı bir kökenden gelip Karşılaştırmalı Filoloji profesörü olabilmiş bir Yorkshirelıydı. Altı yaşından itibaren bir yün fabrikasında çalışmaya başlamış olduğu için ilk başta bu onun okuma yazma öğrenmesine mani olmuştu. Fakat on beş yaşına gelince gazete okuyabilen iş arkadaşlarını kıskanmış, böylece kendi kendine okuma yazmayı sökmüştü. Bu fazla vaktini almamış, öğrenme arzusunu daha da kamçılamıştı; bu nedenle gece okuluna giderek Fransızca ve Almanca okumuştu. Sabahları saat ikiye kadar kitaplarına gömülüp tekrar işe gitmek için beşte kalkarak kendi kendine Latince ve matematik de öğrenmişti. On sekiz yaşına gelince bilgilerini diğerlerine aktarmanın görevi olduğuna karar vermiş, dul annesinin kulübesinin yatak odasında bir akşam okulu başlatmış, işçilerden ders karşılığında haftada iki peni almıştı. Yirmi bir yaşına geldiğinde biriktirdiği parayla bir Alman üniversitesine gitmeye karar ve-

rince Antwerp'e giden bir gemiye binmiş, etap etap Heidelberg'e kadar yürümüş, burada da filolojiye merak sarmıştı. Böylece bu eski fabrika işçisi Sanskritçe, Gotça, Eski Bulgarca, Litvanca, Rusça, Eski Norveççe, Eski Saksonca, Eski ve Orta Yüksek Germence, Eski İngilizce öğrenmiş, zamanla doktorasını vermişti. İngiltere'ye dönünce kendini Oxford'a kabul ettirmiş, kısa bir süre içerisinde de burada Karşılaştırmalı Filoloji konusunda yardımcı profesör olmuştu. Norham Yolu'nda küçük bir ev kiralayabilecek duruma gelmiş, burada bir de temizlikçi kadın tutmuştu. Gerçek bir Yorkshireli tutumluluğuyla yaşıyordu: Birayı küçük bir varille almayı alışkanlık haline getirmişti ve birasını bu varilden içiyordu. Fakat bunun çok çabuk bittiğini fark edince birayı hizmetçisi Sarah'ın almasını ve kendisine bunu bardak bardak satmasını sağlamıştı. Durmadan çalışmaya devam ediyor, bir dizi lisan okuma kitabı yazıyordu; bunlardan biri Tolkien'e ilham veren Gotça kitabıydı. Hepsinden önemlisi zaman içerisinde altı dev cilt halinde yayınlanacak olan İngilizce Lehçeler Sözlüğü'nü hazırlamaya başlamıştı. Kendisi Yorkshire aksanını hiç kaybetmemiş, köyünün lehçesini de hayatı boyunca büyük bir akıcılıkla konuşabilmişti. Her gece geç vakitlere kadar çalışmaya devam ediyordu. Evi bitişik nizamdı ve binanın diğer yarısında İbrani edebiyatı okutmanı olan Dr. Neubauer oturuyordu. Neubauer'in gözleri rahatsız olduğu için yapay ışıkta çalışamamaktaydı. Joe Wright şafak vakti yatacağı zaman komşusunu uyandırmak için duvara vurur, "Günaydın!" diye seslenirmiş, Neubauer de "İyi geceler!" diye cevap verirmiş.

Wright eski öğrencilerinden biriyle evlenmişti. İki çocukları olmasına rağmen ikisi de çocukken vefat etmişti. Yine de Wrightlar, Banbury Yolu üzerinde Joe'nun tasarladığı kocaman bir evde çilekeş ve canlı yaşamlarına devam ediyorlardı. 1912 yılında Ronald Tolkien, Wright'ın yanına bir öğrenci olarak gitmiş ve hayatı boyunca hiç unutmadığı "Joe Wright'ın yemek masasının uçsuz büyüklüğünü" şöyle dile getirmiştr: "Tek başıma bir tarafına oturmuş Yunan filolojisinin öğelerini diğer taraftaki karanlık içinde parıldayan bardaklardan öğrenmiştim". Ne de Wrightların pazar akşamüzerleri verdikleri o koca Yorkshire çay partilerini unutmuştu. Bu partilerde Joe ağır, erikli bir kekten devasa dilimler keserken, bir Aberdeen terriyeri olan Jack, numarasını sergilerdi: Sahibi incir ağacının Gotçası olan *smakka-bagms* kelimesini söylediğinde şapırtıyla dudaklarını yalardı.

Bir öğretmen olarak Wright, kendisini meteliksiz bir belirsizlikten kurtaran şey olan filolojiye duyduğu o muazzam heyecanı Tolkien'e geçirmişti. Wright her zaman için çetin bir öğretmen olmuştu, bu da Tolkien'in arayıp bulamadığı şeydi. Tolkien, dilbilim konusundaki engin bilgisi nedeniyle kendi döneminden olan klasikçiler karşısında kendisini biraz daha üstün görmeye başlamıştı. Ama şimdi karşısına, daha önünde çok yolu olduğunu söyleyen biri çıkmıştı. Aynı zamanda Joe Wright onun daha girişken olmasını istiyordu. Tolkien'in Gal diline henüz olgunlaşmamış bir ilgisi olduğunu öğrenince bunu takip etmesini salık vermişti – gerçi bunu tam bir Yorkshireli gibi vermişti: "Keltçeye gir oğul; o işte para var."

Tolkien onun nasihatını, gerçi tam olarak Joe Wright'ın kastettiği şekilde olmasa da tutmuştu. Gal dilinde ortaçağa ait kitaplar bulmuş ve daha ilk kez kömür vagonlarının üzerinde birkaç kelimesini gördüğünden beri onu büyüleyen lisanda okumaya başlamıştı. Hayal kırıklığına uğramadı; hatta güzellik konusundaki tüm beklentilerini karşılamıştı. *Güzellik*: Gal dilinde onu en çok memnun eden öğe buydu; kelimelerin neredeyse anlamlarından bağımsızca sergiledikleri görüntü ve ses. Bir keresinde bu konuyla ilgili şöyle söylemiştir: "Örneğin İngilizce konuşanların çoğu *cellar door* kelimesinin 'güzel' olduğunu kabul edeceklerdir, özellikle de anlamından (ve yazılımından) ayrı tutulduğunda. Mesela *sky*'dan daha güzeldir, hatta *beautiful*'dan daha güzeldir. İşte yani, Gal dilinde benim için *cellar door*'lar fevkalade sıklıkta karşıma çıkar." Tolkien Gal diline o kadar meraklıydı ki üniversite yıllarında Galler'i ziyarete gitmemiş olması hayret vericidir. Ama bir yerde, tüm hayatı boyunca bu onun özelliği olmuştur. Birçok ülkenin eski edebiyatını çalışmış olsa da çok azını ziyaret etmiştir, çoğunlukla da mecburiyetten ama muhtemelen daha çok böyle bir eğilimi olmadığından. Gerçekten de ortaçağa ait bir metnin bir sayfası, bu sayfayı doğurmuş olan toprakların çağdaş halinden çok daha tesirlidir.

Üniversite yılları boyunca Tolkien çocukluğundan kalan yağlıboya ve karakalem merakını geliştirmiş ve bu konuda bir beceri göstermeye başlamıştı, daha çok manzara resimleri çiziyordu. Aynı zamanda kaligrafi ve el yazısına da önem veriyordu ve yazım konusunda birçok stilde ustalaşmıştı. Bu ilgi onun kelimelere olan heyecanı ile sanatçı bakışının bir karışımıydı ama aynı zamanda onu o yıllardan tanıyan birinin de

(az bir abartıyla) dikkat çekmiş olduğu gibi çok yönlü kişiliğini de yansıtıyordu: "Her arkadaşı için kullandığı ayrı bir el yazısı stili vardı."

* * *

1911 yılının Noel'inde üniversitedeyken yaptığı ilk tatil, eski uğrak yerlerini ziyaret etmek olmuştu. Ç.K.B.C. onun King Edward's'tan ayrılmasından sonra varlığını devam ettirmişti. Kulüp kısa tarihinin büyük olayına hazırlanıyordu: Sheridan'ın *The Rivals*'ını oynamaya. On sekizinci yüzyıl âşığı olan R. Q. Gilson başlatmıştı bütün bunu ve daha önce okulda bir İngiliz tiyatrocunun eseri hiç oynanmamış olmasına rağmen babası başöğretmen olduğu için de izni almak sorun olmamıştı. Gilson ile Wiseman hâlâ okulda öğrenciydiler ve rolleri arkadaşlarına onlar pay etmişlerdi. Rol için kadroya dahil ettikleri en belirgin seçim henüz bir Ç.K.B.C. üyesi sayılmayan fakat kulüp tarafından çok sevilen G. B. Smith idi. Peki ya Bayan Malaprop'un o mühim komik rolünü kim üstlecekti? Canları gibi sevdikleri John Ronald'dan başka kim olabilir? Böylece Tolkien Oxford'daki ilk döneminin sonunda Birmingham'a gidip son provalara katıldı.

Tek bir gösteri olacaktı. Öyle olmuştu ki kostümlü prova perde açılmadan çok önce bitmişti, o yüzden de Ç.K.B.C. üyeleri ortalıkta öylece takılmaktansa kostümlerinin üzerine paltolarını giyerek gidip (Ç.K.B.C.'nin 'B' sini isimlerine ekleyen dükkân) Barrows'ta bir çay içmeye karar verdiler. Vardıklarında "Demiryolu Vagonu" boştu, o yüzden paltolarını çıkarttılar. Garsonun ve görevlinin hayreti, hayatları boyunca hiç unutmadıkları bir şey olmuştu.

Derken sıra gösteriye geldi. Okul gazetesi şöyle yazmıştı: J. R. R. Tolkien'in Bayan Malaprop'u, sadece makyajı değil her yönüyle mükemmel, gerçek bir yaratıcılık örneğiydi. Takdire şayan bir ruh ve beceriyle çok ağır bir rolün yükünü taşıyan Kaptan Absolute rolündeki R. Q. Gilson son derece çekici bir kahramandı; ve asabi bir ihtiyar olan Sir Anthony rolündeki C. L. Wiseman de son derece etkileyiciydi. İkincil karakterlerden G. B. Smith'in, zor ve nankör Faulkland rolü de ziyadesiyle övülmeye değer." Bu vesileyle Tolkien'in G. B. Smith ile olan arkadaşlığı sağlamlaşmıştı. Bu arkadaşlık kalıcı ve verimli olacaktı; Smith de bundan sonra tam bir Ç.K.B.C. üyesi kabul edilmişti.

1912 yılının yaz tatilinde Tolkien, yeni yazılmış olduğu bölgesel bir süvari birliği olan King Edward's Süvari Birliği'yle birlikte iki hafta-

lık bir kampa gitmişti. Kent ovalarında -kamp Folkestone yakınlarındaydı- dörtnala gitmenin zevkini çıkartmıştı ama bu, ıslak ve rüzgârlı bir iki hafta olmuştu; çadırlar genellikle geceleri uçup gidiyordu. At sırtında ve çadır bezi altındaki hayatın tadının bu kadarı ona yeterli gelmişti ve birkaç ay sonra birlikten ayrıldı. Kamp sona erdikten sonra Berkshire'da köylerin resimlerini çizerek ve kırlara tırmanarak geçirdiği bir yürüyüş tatili yaptı. Sonra derken, hem de hemen,. üniversitedeki ilk yılı sona erdi.

Çok az çalışma yapmıştı ve tembelliği huy edinmeye başlamıştı. Birmingham'dayken haftada birkaç kere ayinlere katılmıştı fakat kendisine göz kulak olacak Peder Francis olmayınca sabahları yatakta kalmak çok daha kolay oluyordu, özellikle de arkadaşlarla geç vakitlere kadar şömine önünde sohbet edip pipo içtikten sonra. Oxford'daki ilk dönemlerinin "dinle ilgili neredeyse hiç denecek kadar az şeyler yaparak" geçtiğini üzülerek kaydeder. Davranışlarını düzeltmeye çalışmış, Edith için bütün kötü davranışlarını ve zayıflıklarını kaydettiği bir günlük tutmuştu. Edith onun için parlayan bir ideal olsa da -birbirlerine olan aşkları için and içmemişler miydi, bu da onları birbirlerine bağlamıyor muydu- yirmi bir yaşına gelmeden ona yazması veya onu görmesi yasaktı ve bunun olmasına daha bir sürü ay vardı. Öte yandan okul günlerini pahalı akşam yemekleri, gece geç vakitlere kadar uzayan sohbetler ve ortaçağ Gal diline ve icat edilmiş lisanlara saatler harcayarak geçirmek mümkündü.

Tam o sıralarda Finceyi keşfetti. *Kalevala*'nın İngilizce çevirisini okuduğundan beri o dili öğrenmenin bir yolunu bulmayı ummuştu hep ve şimdi Exeter Koleji'nin kütüphanesinde Fince bir gramer kitabına rastlamıştı. Bunun yardımıyla şiirlere orijinal dilinde taarruza geçmeye başladı. Sonraları "Daha önce hiç tatmadığınız, akıllara ziyan tat ve çeşitte şarap bulunan bir mahzen keşfetmek gibi bir şeydi. Beni epeyce mest etmişti," demiştir.

Finceyi orijinal *Kalevala*'nın bir kısmı üzerinde çalışmasına yetecek kadar öğrenmişti, hiçbir zaman bundan fazlasını öğrenmedi ama bunun lisan icat etme girişimleri üzerindeki etkisi önemli ve dikkat çekicidir. Neo-Got dilini bırakıp Finceden oldukça fazla etkilenerek ayrı bir lisan uydurmaya başlamıştı. Bu lisan zamanla hikâyelerinde "Quenya" ya da "Yüce Elfçe" olarak ortaya çıkacaktı. Bu uzunca yıllar alacak bir şeydi; ama yine de yeşermeye başlayan bir tohum aklına atılmış oldu. Kolej

cemiyetinde *Kalevala* hakkında bir sunum yaptı ve bu sunumda Fince şiirlerde bulunan mitoloji tipinin öneminden bahsetmeye başladı. "Bu mitolojik baladlar," demişti, "Avrupa edebiyatının yüzyıllardır farklı halklar arasında, farklı ve eski bir bütünlük ve süreklilik içinde kesmekte ve azaltmakta olduğu, gölgede kalmış son derece ilkel, cılız sürgünlerle doludur." Ve eklemiştir: "Keşke daha fazlası kalmış olsaydı – böyle şeylerin İngilizceye ait olanlarından." Heyeçan verici bir düşünce; belki de daha o zamanlar böyle bir şeyi İngiltere için kendisi yaratmayı düşünmeye başlamıştı bile.

1912 yılının Noel'ini, Birmingham yakınlarındaki Barnt Green'de yaşayan akrabaları Incledonlarla geçirdi. O ailede böyle günleri temsillerle neşelendirmek âdetti; bu kez Ronald bizzat, hep birlikte oynadıkları bir piyes yazmıştı. Adı, "Tazı, Şef ve Süfrajet" idi. Hayatının ilerleyen safhalarında tiyatroyu küçümsemeye başlamıştı ama o sırada piyesin sadece yazarı değil, başaktörüydü, Gwendoline Goodchild isminde kaybolmuş bir varisi arayan "Profesör Joseph Quilter, M.Al, B.A., A.B.C., nam-ı diğer dünyaca ünlü detektif Sexton Q. Blake-Holmes, Tazı"yı oynuyordu. Bu arada Gwendoline aynı pansiyonda kaldığı çulsuz bir öğrenciye âşık olmuştu ve iki gün sonra erişeceği yirmi birinci yaşgününe kadar babasının kendisini bulmaması gerekiyordu, ondan sonra evlenmekte serbest olacaktı.

Bu tarz bir aile zırvası Incledonların tahminlerinden çok daha günceldi. Sadece Ronald gösteriden birkaç gün sonra kendi yirmi birinci yaşgününü kutlamakla kalmıyordu, aynı zamanda neredeyse üç yıldır beklediği Edith Bratt ile tekrar birleşmeye niyetleniyordu; Edith'in de kendisini bekliyor olduğundan oldukça emindi. Saat gece yarısı on ikiyi vurup da 3 Ocak 1913 başlayınca yeni yaşıyla birlikte yatağında oturup ona olan aşkını yenileyip Edith'e bir mektup yazarak "Hem Tanrı, hem de dünya önünde bir araya gelmemiz ne kadar sürer?" diye sordu.

Fakat Edith cevap vermek için yazdığında bu, okul arkadaşı Molly'nin ağabeyi George Field ile nişanlandığını ve evleneceklerini bildirmek içindi.

6. Bölüm

Birleşme

Edith'i tamamen unutmayı seçebilirdi. Arkadaşları onun varlığından bile haberdar değildi; teyzelerine, amcalarına, kuzenlerine de hiç söylememişti. Sadece Peder Francis biliyordu ve o da artık Ronald'ın yasal vasisi olmadığı halde Edith'le ilişkisinin yeniden başlamasını hiç istemiyordu. Yani Ronald, Edith'in mektuplarını yırtıp atıp George Field ile evlenmesine izin verebilirdi.

Ama Duchess Yolu günlerinde söylenmiş sözler, verilmiş yeminler vardı, Ronald bunların o kadar da kolay bozulabileceğini düşünmüyordu. Dahası son üç yıldır Edith onun ideali olmuştu, onun ilhamı, gelecek umuduydu. Ona olan aşkını beslemiş ve işlemiş, böylece sadece ergen aşklarının hatırasında kalan kısmı ve Edith'in birkaç çocukluk resmiyle beslenmiş olsa da aşkı gizlice büyümüştü. Şimdi önünde seçebileceği tek bir yol görüyordu: Cheltenham'e gidip, Edith'in George Field'den vaz geçmesini rica etmek ve kendisiyle evlenmesini istemek.

Aslında Edith'in evet diyeceğini biliyordu. George ile sadece kendisine karşı çok iyi davranmış olduğu, "kısmetinin bağlanmış" olduğunu düşündüğü, evlenebileceği başka bir genç adam olmadığı, üç yıl geçtikten sonra Ronald'ın kendisini görmek isteyeceğini hiç tahmin etmediği için nişanlandığını açıklayarak bu kadarını da mektubunda ima etmişti. "Senden kuşku duymaya başlamıştım Ronald," demişti mektubunda ona, "ve artık beni umursamadığını düşünmeye başlamıştım." Ama şimdi ona olan aşk sözünü yenilemek için yazdığında her şeyin değişmiş olduğunu belirtmişti.

Böylece 8 Ocak 1913 tarihinde Çarşamba günü trenle Cheltenham'e gitmiş ve burada peronda Edith tarafından karşılanmıştı. Kırlara doğru yürümüşler ve konuşmak için bir demiryolu köprüsünün altına oturmuşlardı. Günün sonunda Edith, George Field'den ayrılarak Ronald Tolkien ile evleneceğini söylemişti.

Edith, George'a bir mektup yazarak yüzüğünü geri yollamıştı; zavallı genç adam çok üzülmüş, ailesi de alınmış ve kızmıştı. Fakat zamanla bu meseleden söz edilmemeye başlandı ve bir kez daha hepsi arkadaş oldu. Edith ile Ronald biraz aileden gelecek tepkiden korktuklarından ve biraz da Ronald'ın önünü biraz daha net görebilecek duruma gelmesini beklemek için nişanlandıklarını açıklamamışlardı. Fakat Ronald Oxford'daki yeni dönemine "mutluluktan uçarak" başlamıştı.

Okula gider gitmez ilk yaptığı işlerden biri Peder Francis'e bir mektup yazarak Edith ile evlenme niyetini anlatmak oldu. Bu konuda çok gergindi fakat Peder Francis'in cevabı çok heyecanlı olmasa da sakindi ve kabullenmişti. Artık Ronald'ın yasal vasisi değilse de hâlâ ihtiyaç hissettiği maddi yardım üzerindeki etkisi nedeniyle böyle bir tepki vermesi iyi olmuştu; Peder Francis'in nişanı kabul etmiş olması çok önemliydi.

Artık Ronald, Edith ile yeniden birleştiğine göre bütün dikkatini, ona Klasikler konusundaki diplomasını kazandıracak olan iki sınavdan ilki olan Honour Moderations'a* verebilirdi. Önceki dört dönem boyunca yapabileceği çalışmayı son altı haftaya sıkıştırmaya çalışmıştı fakat arkadaşlarıyla geç vakitlere kadar oturup sohbet etme alışkanlığından kurtulmak kolay olmuyordu, o yüzden sabahları kalkması zor geliyordu – gerçi o da sabahları kalkamamasını, kendisinden önceki birçokları gibi geç vakte kadar oturmasında değil Oxford'un rutubetli havasında buluyordu. Şubat ayının sonunda Honour Moderations başladığında Tolkien bildirileri konusunda hâlâ pek hazırlanamamıştı. En azından İkinci Sınıfa hak kazanabilmiş olduğunu duyunca rahatlamıştı.

Ama daha iyisini yapması gerektiğini biliyordu. "Mods"da Birinci Sınıfı kazanmak kolay değildir ama kendisini çalışmalarına adayan yetenekli bir üniversite öğrencisinin başarabileceği bir şeydir. Özellikle de akademik kariyer yapmayı planlayan birinden böyle bir şey beklenir ve böyle bir kariyer yapmak da daha o zamanlardan Tolkien'in aklına düşmüştü. Yine de özel konusunda yani Karşılaştırmalı Filoloji dersinden "kusursuz Alfa" yani neredeyse tamamen kusursuz bir bildiri notu almıştı. Bu biraz Joe Wright'ın mükemmel öğretmenliği sayesindeydi ama aynı zamanda Tolkien'in en büyük yeteneğinin bu alanda olduğunu gösteri-

---

* Oxford'daki sınavların çoğu gibi Honour Moderations da, adayın çalıştığı konunun çeşitli yönlerini kapsayan belli sayıda hazırlanmış tezden oluşmaktadır. Hak edilen sınıflar (yukarıdan aşağıya doğru olmak kaydıyla) bir ile dört arasındadır.

yordu; Exeter Koleji bunu dikkate aldı. Kolejde burslu bir öğrenci olarak Birinci Sınıfı kaçırmış olmasına üzülmüştü fakat eğer filoloji konusunda Alfa aldıysa, filolog olmasını tavsiye etti. Exeter'in rektörü (kolejin yöneticisi) olan Dr. Farnell, Tolkien'in Eski ve Orta İngilizceyle ve diğer Germen lisanlarıyla ilgilendiğini biliyordu; o yüzden İngilizce Okulu onun için daha iyi olmaz mıydı? Tolkien kabul etti; böylece 1913 yılının yaz döneminin başında Klasikleri bırakarak İngilizce okumaya başladı.

İngiliz Dili ve Edebiyatı Yüksek Okulu Oxford standartlarına göre hâlâ yeni sayılırdı ve ikiye ayrılmıştı. Bir tarafında Chaucer'dan sonraki edebiyatın üniversite diplomasını hak eden bir müfredata sahip olamayacağını düşünen filologlar ve ortaçağcılar vardı. Diğer tarafta ise filoloji ile Eski ve Orta İngilizce eğitiminin "kelime salatası ve bilgiçlik taslama" olduğunu düşünen "çağdaş" (onlar da Chaucer ile on dokuzuncu yüzyıl arasındaki edebiyatı kast ediyordu) edebiyat tutkunları. Bazı açılardan bakılacak olursa bu iki farklı düşüncedeki tarafı aynı yüksek okula sıkıştırmaya çalışmak bir hataydı. Sonuç "Dil" (yani Eski ve Orta İngilizce ve filoloji) konusunda uzmanlaşmak isteyen öğrencilerin yine de ciddi miktarda çağdaş edebiyat okumak zorunda kalmaları, öte yandan "Edebiyat" isteyenlerin de (çağdaş edebiyat) Sweet'in Anglo-Saxon Reader metinlerini* çalışmaya ve belli bir oranda da filoloji öğrenmeye mecbur kalmaları oluyordu. Her iki taraf da orta yolda kalıyordu ve her iki taraf da memnun değildi.

Okulun hangi tarafının Tolkien'i isteyeceği konusunda bir şüphe yoktu. Dilbilimsel çalışmalar konusunda uzmanlaşacaktı; öğretmeninin İngiliz Dili ve Edebiyatı profesörü olan A. S. Napier'in asistanı, genç bir Yeni Zelandalı olan Kenneth Sisam olması kararlaştırılmıştı. Sisam ile tanışıp müfredatı inceleyen Tolkien "iki yıl ve bir dönem boyunca nasıl olacak da ciddi bir çalışma yapabileceğim diye paniğe kapılmış"tı. Her şey ona çok kolay ve çok bildik gelmişti: Okuması gereken metinlerin birçoğunu zaten çok iyi biliyordu; hatta belli bir ölçüde, seçmeli ders olarak seçeceği (İzlanda uzmanı W. A. Craigie'nin verdiği ders olan) Eski Norveççe bile biliyordu. Dahası, Sisam ilk bakışta pek de etkileyici bir öğretmene

---

* İngiliz filolog ve gramerci Henry Sweet'in (1845-1912) Eski İngilizce ders kitapları- e.n.

benzemiyordu. Tolkien'den ancak dört yaş büyük, sessiz bir adamdı; Joe Wright gibi her şeye hâkim bir görüntüye sahip olmadığı kesindi. Fakat özenli ve dikkatli bir bilim adamıydı ve kısa bir zaman içinde Tolkien Sisam'ı sevmeye ve ona saygı duymaya başladı. Çalışmasına gelince, Tolkien masa başında, Klasikleri okurken geçirdiği zamandan daha fazlasını geçiriyordu. Tahmin ettiği kadar kolay olmamıştı çünkü Oxford İngilizce Okulu'nun standardı çok yüksekti; fakat kısa bir süre içerisinde müfredata hâkim olmuş, "Fonetik Değişimin Yayılmasının Sorunları", "Eski ve Orta İngilizce Zamanlarında Seslilerin Uzatılması" ve "İngilizcedeki Anglo-Norman Öğeler," üzerine uzun ve girift yazılar yazmaya başlamıştı. Özellikle Orta İngilizce'de bulunan West Midlands lehçesi hakkındaki bilgisini enginleştirmek istiyordu çünkü bu onun çocukluğu ve atalarıyla ilgili bir şeydi; ayrıca daha önce rastlamamış olduğu bir sürü Eski İngilizce eserler de okumaya başlamıştı.

Bunların arasında Cynewulf'un *Crist*'i,* yani bir grup Anglosaksonca dini şiir de vardı. İki mısra ona çok çarpıcı gelmişti:

Eala Earendel engla beorhtast
Ofer middangeard monnum sended.

"Selam olsun sana Earendel meleklerin en parlağı / orta dünyanın üzerinden insanlara yollanan." Earendel Anglosaksonca sözlükte "parlak bir ışık, şua" olarak açıklanır fakat başka bir özel anlamı olduğu da bellidir. Tolkien'in yorumuna göre Yahya Peygamber'i ima etmektedir ama kendisi "Earendel"in aslında şafaktan hemen önce doğan yıldız, yani Venüs olduğuna inanmaktadır. Cynewulf'un dizelerinde ortaya çıkması onu garip bir şekilde etkilemiştir. "Garip bir ürperti hissettim," diye yazmıştır çok sonraları, "sanki içimde bir şey kımıldanmış, uykudan yarı yarıya uyanmıştı. O kelimelerin ardında çok ırak, çok garip, çok güzel bir şey vardı, kavrayabilecek olsam kadim İngilizcenin çok ötesine gidecektim."

Seçmeli dersini almaya başladığında hayal gücünü çok daha fazla harekete geçirecek şeyler bulmuştu. Eski Norveççe (ya da başka bir deyişle

* Anglosakson Hıristiyan şiirinin en önemli şairinden biri. Muhtemelen dokuzuncu yüzyılda yaşamış olan şairin, toplamda binlerce dizeye ulaşan ve burada adı geçen *Crist* dahil olmak üzere dört eseri günümüze ulaşmıştır-e.n.

Eski İzlandaca: isimler birbiriyle değiştirilebilir), İzlanda'ya dokuzuncu asırda ana vatanlarından kaçan Norveçliler tarafından getirilmişti. Tolkien zaten Norveççeye oldukça aşinaydı; şimdi edebiyatını detaylı bir şekilde öğreniyordu. Sagaları, Düzyazı Edda'yı, ya da diğer adıyla Genç Edda'yı okuyordu; böylelikle İzlanda mitolojisi ve efsanelerinin kadim kaynağını bulmuş oldu.

"Eski Edda" kimisi tamamlanmamış veya metinleri bozulmuş, asıl yazması on üçüncü yüzyıldan kalma bir grup şiire verilen isimdir. Fakat şiirlerin birçoğu çok daha eskidir, muhtemelen İzlanda'ya yerleşilmeden önceki bir döneme aittirler. Kimisi kahramanlık şiirleridir, erkeklerin dünyasını anlatır, kimi ise mitolojiktir, tanrıların yaptıklarını söyler. Eski Edda'da mitolojik şiirler arasında yaratıldığı andan itibaren kâinatın hikâyesini anlatan ve yok oluşunu bildiren *Völuspa*'dan yani Kâhine'nin Kehaneti'den daha fevkalade bir şiir yoktur. Germenceye ait mitolojik şiirler arasında en dikkate değer olan şiir Norveç pagan döneminin en sonuna, Hıristiyanlığın eski tanrıların yerini almaya başladığı döneme aittir; yine de yaşayan bir mitoloji algısını açığa vurur, pagan kâinatını sunarken bir huşu ve gizem hissi verir. Bu şiirin Tolkien'in hayal gücünde derin bir çekimi olmuştur.

Tekrar birleşmelerini izleyen aylarda Edith'in dini, Ronald'la aralarında biraz sıkıntı olmuştu. Eğer nikâhları Tolkien'in mensup olduğu kilise tarafından kutsanacaksa Edith'in de Katolik olması icap edecekti. Teorik olarak bunu yapmaktan oldukça mutlu olacaktı – hatta ailesinin çok eskiden Katolik olduklarına inanıyordu. Fakat bu basit bir mesele değildi. Anglikan Kilisesi mensubuydu ve çok da faal bir üyeydi. Ronald'dan ayrıldığı zamanlarda hayatının büyük bir bölümü Cheltenham'deki evinin bulunduğu yerdeki kilise etrafında odaklanmıştı ve kiliseye çok yardımı dokunuyordu. Dolayısıyla kilise çevresinde belli bir statü kazanmıştı; üstelik burası şık bir çevreydi, tipik zarif bir kasabaydı. Şimdi Ronald onun tüm bunları bırakmasını, kimsenin onu tanımadığı bir kiliseye gitmesini istiyordu; o açıdan bakınca bu manzara hoşuna gitmiyordu. Ayrıca evinde oturduğu Jessop "Amcası"nın da çok kızacağından korkuyordu çünkü kendi akranlarının ve mensup olduğu sınıfın çoğu gibi o da güçlü bir anti-Katolikti. Eğer "dönecek" olsa, evleninceye kadar çatısı altında yaşamasına izin verir miydi? Uygunsuz bir durumdu; Ronald'a resmen

nişanlanıncaya veya evlilik tarihleri yaklaşıncaya kadar bu meselenin ertelenmesini teklif etti. Ama Ronald bunu işitmek bile istemiyordu. Onun hemen harekete geçmesini istiyordu. Anglikan Kilisesi'ni aşağılıyor, "yarı hatırlanan geleneklerin ve sakatlanmış inançların içler acısı ve gölgevari karışımı" diyordu. Ve eğer Edith Katolik olma kararı nedeniyle zulüm görecekse, zaten bu da tam onun sevgili annesinin başına gelen şeydi ve *annesi* buna dayanmıştı. "Hiçbir gevşekliğin, hiçbir dünyevi korkunun bizi ışığı gözümüzü kırpmadan izlemekten alıkoymasına izin vermememiz gerektiğine gerçekten inanıyorum," diye yazmıştı Edith'e. (Kendisi de yeniden kilise ayinlerine muntazaman katılmaya başlamıştı ve belki de bir önceki yıl gösterdiği gevşekliği unutmayı tercih ediyordu.) Belli olan oydu ki Edith'in Katolik olması sorunu onun için duygusal bir meseleydi; bunu kabul etmese de, bir yerde belki de kızın George Field ile nişanlanarak gösterdiği sadakatsizlikten sonra sevgisinin bir sınavıydı.

Sonunda Edith onun istediğini yaptı. Jessop'a Katolik olmak istediğini söyledi ve "Amca" tam da onun korktuğu gibi tepki vererek kalabilecek bir yer bulur bulmaz hemen evinden ayrılmasını söyledi. Böyle bir krizle karşı karşıya kalan Edith, ufak tefek, azimli, kambur bir kadın olan orta yaştaki kuzeni Jennie Grove ile bir ev açmaya karar verdi. Birlikte oda aramaya başladılar. Ronald'a yakın olmak için Edith'in Oxford yakınlarına gelmesi konusu açılmış gibi görünüyordu fakat Edith'in bunu istemediği anlaşılmaktadır. Belki de Katoliklik konusunda ona yapmış olduğu baskı nedeniyle biraz dargındı ve belli ki evleninceye kadar bağımsız bir hayata devam etmek istiyordu. Jennie ile memleketleri Birmingham'dan pek uzak olmayan fakat o şehirden çok daha çekici olan Warwick'i seçtiler. Biraz araştırınca geçici bir daire tuttular ve Ronald 1913 yılının Haziran ayında onlara katıldı.

Ağaçları, tepesi, kalesiyle Warwick'in hatırı sayılır güzelliğe sahip bir yer olduğunu düşünmüştü Tolkien. Hava sıcaktı ve Edith ile birlikte Avon Nehri boyunca sandala binip, sırıkla sandalı iterek geziniyorlardı. Birlikte Roma Katolik Kilisesi'nin Takdis törenine katılmışlardı, Tolkien o günle ilgili şöyle yazmıştır: "Dingin bir şekilde mutlu olarak çıktık çünkü bu, bir kiliseden yan yana sakin bir şekilde çıkabildiğimiz ilk seferdi." Ama bir yandan da Edith ile Jennie'ye kalabilecekleri bir ev bakmak için de zaman harcıyorlardı; uygun bir ev bulunduğu zaman da yapılması gereken sayısız şey vardı. Ronald evle ilgili meselelerle geçen

saatleri oldukça rahatsız edici buluyordu. Gerçekten de Edith'le birlikte oldukları her zaman mutlu değillerdi. Artık birbirlerini o kadar iyi tanımıyorlardı çünkü ayrılıkları boyunca geçirdikleri üç yılı tamamen farklı iki çevrede geçirmişlerdi: Birininki sadece erkeklerin olduğu, yaygaracı, akademik bir çevre; diğeri ise karışık, terbiyeli ve aile içi bir çevre. Büyümüşlerdi fakat uzaklaşmışlardı. Eğer tam olarak birbirlerini anlamak istiyorlarsa artık birbirlerine ödün vermeleri lazımdı. Ronald ona ne kadar önemsiz görünse de Edith'in hayatın gündelik ayrıntılarına bu kadar dalmasına tolerans gösterecekti. Edith de, ona ne kadar bencilce de görünse Tolkien'in kitapları ve dilleriyle meşgul olmasını anlamak için çaba harcamalıydı. İkisi de tam olarak başaramadılar. Mektupları sevgi yanı sıra bazen müşterek bir endişeyle doluydu. Ronald, Edith'e "ufaklık" (en sevdiği ismiydi) diye hitap ediyor, onun "ufak evi"nden sevgiyle bahsediyor olabilirdi ama Edith'in kişiliği hiç de ufak görülecek gibi değildi ve birlikte oldukları zaman sık sık sinirleri gerilirdi. Sorunun bir kısmı Ronald'ın kendine biçtiği duygusal âşık rolünden kaynaklanıyordu, bu yanı erkek arkadaşlarına gösterdiği yüzünden oldukça farklıydı. Edith ile arasında gerçek bir aşk ve anlayış vardı ama genellikle bunu amatör bir klişeye büründürüyordu; eğer Edith'e "kitaplı" yüzünü daha çok gösterseydi ve onu erkek arkadaşlarının yanına götürseydi evlilikleriyle ilgili bu tarz öğeleri büyüdüğünde o kadar fazla kafasına takmayabilirdi. Fakat Ronald hayatının bu iki yanını tamamen ayrı tutuyordu.

Warwick'i ziyaretinden sonra Ronald, özel öğretmenliklerini ve refakatçılıklarını üstlendiği iki Meksikalı oğlanla Paris'e doğru yola çıktı. Paris'te üçüncü bir oğlan ve neredeyse hiç İngilizce konuşamayan iki teyzeyle buluştular. Ronald kendi İspanyolcasının çok basit kalmış olmasından utanmıştı; ayrıca konuşmaya mecbur kalınca Fransızcasının da onu terk ettiğini fark etti. Paris'i genel olarak çok sevmiş ve tek başına şehri keşfetmeye bayılmıştı ama sokaklarda karşılaştığı Fransızları hiç sevmemiş, Edith'e yazdığı mektupta "görgüsüzlük, laf kalabalığı, tükürmek ve uygunsuzluk" konularından bahsetmişti. Bu geziden çok önce Fransa ve Fransızları sevmemeye başlamıştı ve şimdi gördükleri de Fransız düşmanlığına deva olmuyordu. Başına geleceklerden sonra Fransa'dan nefret etmek için geçerli bir nedeni olacağına da şüphe yoktu. Teyzeleri ile oğlanlar Bretonya'yı ziyaret etmek istemişlerdi; bu plan ona çekici gelmişti çünkü gerçek Bretonyalılar Kelt kökenliydi ve birçok yönden

Galceye benzer bir dil kullanıyorlardı. Fakat işin aslı gidecekleri yerin Dinard olduğu çıktı ortaya, herhangi bir deniz kıyısı tatil yeri yani. "Bretonya!" diye yazmıştı Ronald, Edith'e. "Ve seyyahlar, pis kâğıtlar ve tekerlekli deniz kabinlerinden başka görecek bir şey yoktu." Daha da kötüsü olacaktı. Vardıktan birkaç gün sonra oğlanlardan biri ve yaşlı olan teyzeyle sokakta yürüyordu. Bir araba kaldırıma çıkarak teyzeye çarptı, üzerinden geçti ve ağır bir iç kanamaya neden oldu. Ronald kadının otele taşınmasında yardım etti ama birkaç saat sonra kadın öldü. Tatil de, naaşın Meksika'ya geri yollanması için gereken sinir bozucu ayarlamalarla bitmiş oldu. Ronald oğlanları İngiltere'ye geri getirerek Edith'e "Bir daha eğer açlıktan ölüyor olmazsam böyle bir işi kabul etmem," diye yazmıştı.

1913 yılının sonbaharında arkadaşı G. B. Smith, King Edward's School'dan Oxford'a, Corpus Christi Koleji'nde burslu olarak İngilizce okumaya gelmişti. Ç.K.B.C. artık Oxford ile Cambridge'de eşit olarak temsil ediliyordu; çünkü R. Q. Gilson ile Christopher Wiseman de oraya başlamıştı. Dört arkadaş zaman zaman buluşuyordu ama Tolkien onlara Edith Bratt'in varlığından hiç söz etmemişti. Artık Edith'in Katolik Kilisesi'ne kabulü yaklaştıkça resmi olarak nişanlanmaya karar vermişlerdi ve Ronald da arkadaşlarına söylemek zorundaydı. Gilson ile Wiseman'e, tam olarak ne diyeceğini bilemeyerek bir mektup yazdı ve nişanlısının adını bile vermedi; belli ki bunun Ç.K.B.C.'nin erkek dostluğuyla pek bir ilgisi olmadığını düşünüyordu. Diğerleri onu tebrik ettiler; gerçi Gilson belli bir sezgiyle, "Senin gibi sağlam bir Ç.K.B.C.'cinin başka bir şey olacağı konusunda hiç şüphem yok," diye yorumda bulunmuştu.

Edith'e Katolik inancı, işini layıkiyle yapan Warwick bölgesi rahibi Peder Murphy tarafından öğretiliyordu. Daha sonraları Ronald, bu zaman zarfında Edith'e verilen eğitimin kötülüğünden şikâyet edecektir. Edith'e ölmüş annesinin hatırasına dolanmış kendi inancının derin ve tutkulu doğasını anlatmakta zorluk çekmişti.

8 Ocak 1914 tarihinde Edith Roma Katolik Kilisesi'ne kabul edilmişti. Bu tarih, tekrar birleşmelerinin yıl dönümü olduğu için Edith ve Ronald tarafından özellikle seçilmişti. Kiliseye kabul edildikten kısa bir süre sonra Edith ile Ronald, Peder Murphy tarafından kilisede resmen nişanlandı. Edith ilk günahını çıkarttı ve "büyük, harika bir mutluluk" olarak betimlediği ilk ekmek-şarap ayinine katıldı; ve ilk zamanlarda aynı haletiruhiyede devam ediyor, ayinlere muntazaman katılıyor, ek-

mek-şarap ayinine de genellikle gidiyordu. Fakat Warwick'teki Katolik kilisesi (Ronald dahi "sefil" diyordu) Cheltenham'in şaşaasına kıyasla fakir kalıyordu; Edith kızların çalıştırdığı bir kilise kulübüne yardımcı olsa da cemaat içinde çok az arkadaş edinebilmişti. Günah çıkarmaktan da rahatsız olmaya başlamıştı. O yüzden sağlık nedeniyle (ki bu sık sık oluyordu) kiliseye gidişlerini ertelemek ona kolay gelmeye başlamıştı. Ronald'a, kiliseye gitmek için sabah erken kalkmanın ve ekmek-şarap ayinine kadar oruç tutmanın kendisine göre olmadığını açıkladı. "Gitmek istiyorum," demişti ona, "keşke sık sık gidebilsem ama bu pek mümkün değil: Sıhhatim buna müsade etmiyor."

Son derece bunaltıcı bir hayatı vardı. Kendi evinin olması ve kuzen Jennie'nin ona eşlik etmesi güzeldi ama genellikle birbirlerinin sinirlerini kaldırıyorlardı; ayrıca Ronald ziyarete gelmese konuşabilecekleri başka kimse, temizlikten başka da yapacak iş yoktu. Edith'in kendi piyanosu vardı ve saatlerce çalışabiliyordu ama artık bir müzisyen olarak kariyer yapamayacağını biliyordu -evlilik ve çocuk yetiştirmek buna mani olacaktı- o yüzden fazla çalmasının pek bir anlamı da yoktu. Katolik kilisesinde bir orgcu olarak ona ihtiyaç duymuyorlardı. Cheltenham'deki sosyal yaşamı özlemişti; konsere veya tiyatroya sık gitmek için de parası yoktu. O yüzden Ronald'ın mektuplarında Oxford'un akşam yemeklerini, "şamatalarını", sinemalarla dolu yaşamını anlatması onu rahatsız ediyordu.

Ronald belirgin bir biçimde stil sahibi olmaya başlamıştı. Odası için mobilyalar ve Japon işi baskı resimler* almıştı. Terziye, üzerinde çok iyi durduğunu düşündüğü iki takım elbise siparişi vermişti. Arkadaşı Colin Cullis ile başka bir kulüp başlatmışlardı; ismi Dama'ydı ve cumartesi geceleri ya onun ya da Cullis'in odasında akşam yemeğinde toplanıyorlardı. Üniversitedeki politik ortamın tadını almasına neden olan bu tattan çok hoşlanmış, bir hizipleşme savaşından sonra okulun Tartışma Kulübü'nün (Exeter'de itibarlı bir topluluktu) başkanı seçilmişti. Bahis oynuyor, tenis oynuyor ve arada bir de biraz çalışıyordu; okulun 1914

* Geçmişi 1600'lü yılların başına kadar giden, 1800'lü yıllarda hayli yaygınlaşan, Japonya Batı'ya açıldıktan sonra, özellikle de 20. yüzyıla doğru Avrupa ve ABD'de büyük popülerlik kazanan tahtabaskı resimler, *ukiyo-e*. Tahta kalıplar üzerine tersten hakkedilen resim, mürekkeple kaplanıp kâğıda basılırdı. Önceleri siyah-beyaz yapılan baskılarda, zaman içinde renk de kullanılmaya başlandı-e.n.

yılı ilkbaharında İngilizce öğrencilerine verdiği burs olan Skeat Prize'ı kazanacak kadar. Burs parasının beş poundunu ortaçağa ait Galce kitaplar ve William Morris'in eserlerini almak için kullanmıştı. William Morris'in eserleri, *Völsungasaga*'nın çevirisi olan *The Life and Death of Jason* ve düzyazı şiirsel romansı *The House of the Wolfings* idi.

Morris de Exeter Koleji'nde öğrenci olmuştu, muhtemelen bu da Tolkien'in ona olan ilgisini harekete geçirmişti. Fakat belli ki o ana kadar Morris'in hayal gücüne dayalı yazılarıyla karşılaşmamıştı. Aslında çağdaş edebiyatla ilgili bilgisi sınırlıydı çünkü Oxford İngilizce Okulu'nun müfredatında böyle bir bilgiye ihtiyaç yoktu; bir dilbilimci olarak Chaucer öncesi yazarların daha ziyade yüzeysel incelemelerini yapmak zorundaydı. Bu sıralarda Johnson, Dryden ve Restorasyon dönemi tiyatrosu hakkında birkaç not çiziktirmişti ama bu konuda pek sürekli bir ilgisi olduğunu gösteren bir belirti yoktu. Çağdaş romana gelince, Edith'e şöyle yazmıştı: "Biliyorsun çok nadiren roman okurum." Onun için İngiliz edebiyatı Chaucer ile bitmişti; ya da başka bir deyişle ona keyif veren, onu harekete geçiren şeyleri Eski ve Orta İngilizce dönemlerindeki büyük şiirlerden ve İzlanda'nın kadim edebiyatından alıyordu.

Ama tam da bu yüzden *The House of the Wolfings*'i o kadar akıcı bulmuştu muhtemelen. Morris'in edebiyata bakış açısı kendisininkiyle örtüşüyordu. Bu kitapta Morris, kendisinin eski İngiliz ve İzlanda anlatılarının sayfalarında bulmuş olduğu heyecanı yeniden yaratmaya çalışmıştı. *The House of the Wolfings* Romalıların istilacı güçleri tarafından tehdit altında bulunan topraklarda geçer. Bir kısmı düzyazı, bir kısmı da manzum şekilde yazılmış olan hikâye büyük bir nehrin kıyısındaki Mirkwood [Kuytuorman-ç.] adındaki bir ormanın açıklık alanında bulunan bir ev ya da aile-kabile etrafında olanları nakleder. Mirkwood kadim Germen coğrafyası ve efsanesinden alınmış bir isimdir. Hikâyedeki birçok öğe Tolkien'i etkilemişe benziyor. Kadim efsanelerin aurasını yeniden yaratma kaygısıyla üslubu oldukça acayiptir, şiirsel devrik cümlelerle ve kadim ifadelerle yüklüdür. Belli ki bu Tolkien'in dikkatini çekmiştir; ayrıca yazının başka bir yüzünü daha takdir etmiştir: Hikâyenin oturtulmuş olduğu zaman ve zeminin müphemliğine rağmen Morris'in hayal etmiş olduğu manzaradaki detayları büyük bir hassaslıkla tasvir etme yeteneği. Tolkien de ilerleyen yıllarda Morris'in izinden gidecektir.

1914 yılının yaz aylarında, Edith'i ziyaret ettikten sonra Birmingham Oratory'den Peder Vincent Reade ile birlikte Cornwall'da, Lizard yarımadasında tatil yaparken manzara konusunda kendi bakış açısı da güçlü bir dürtü kazanmıştı. Cornwall'ı çok canlandırıcı bulmuştu. Her gün Peder Vincent ile uzun yürüyüşlere çıkıyordu ve bunları betimleyerek Edith'e yazıyordu: "Uçurumların tepesindeki bozkırlardan Kynance Koyu'na gittik. Böyle kuru bir mektupta ne yazsam sana orayı tasvir edemem. Güneş insanın üzerine çarparken kabaran devasa Atlantik, denize taşan karalar ve resifler üzerinde parçalanıp püskürüyor. Deniz tuhaf rüzgâr-delikleri oymuş ve bir balina gibi borazan sesiyle veya fışkıran köpüklerle uçurumların içine püskürüyor; nereye baksan menekşe rengi ve şeffaf deniz yeşili üzerinde siyah, kırmızı kayalar ve beyaz köpükler görüyorsun." Denizin bu manzarasını ve Cornwall sahillerini hiçbir zaman unutmamış, burası onun aklında mükemmel bir manzara olarak yer etmişti.

Bir gün Peder Vincent ile birlikte Lizard burnunun biraz içlerinde kalan köyleri araştırmaya gitmişlerdi. Bu araştırma gezilerini şöyle yazmıştı: "Akşam çayından sonra dönüşümüz rustik 'Warwickshire' manzarası arasından başladı, sonra (neredeyse bir fiyord gibi olan) Helford Nehri'nin kıyılarına indik, derken 'Devonshire" patikalarından nehrin diğer kıyısına tırmandıktan sonra daha açık bir alana çıktık, burada nehrin eğrile büküle kıvrıla bir yukarı bir aşağı ilerlediğini gördük ta ki kızıl güneş tam kavuşuncaya, alacakaranlık çökünceye kadar. Sonra bir sürü macera ve yolumuzu uğraşıp da bulduktan sonra rüzgârlı, çıplak "Goonhilly" platosuna çıktık ve altı kilometre kadar dümdüz bir alanda, zonklayan ayaklarımızla çimenlere basarak yürüdük. Sonra Ruan Minor civarında üzerimize karanlık çöktü, yeniden inip çıkmaya, yalpalamaya başladık. Işık son derece 'tekinsiz' oldu. Bazen ağaçların oluşturduğu bir kuşağa dalıyorduk, baykuşlar ve yarasalar insanın tüylerini ürpertiyordu, bazen de bir çitin ardındaki astımlı bir at veya uyku tutmamış yaşlı bir domuz insanın yüreğini ağzına getiriyordu: belki de hiç beklenmedik bir dereye girivermek hepsinden kötüsüydü. Zamanla yirmi kilometre de bitti –son üç kilometre Lizard Işıklarının etrafı süpüren parlak şuasıyla ve yaklaşan denizin sesleriyle canlanmıştı."

Uzun tatilinin sonunda teyzesi Jane'in, Brookes-Smithler ve oğlan kardeşi Hilary ile işlettiği çiftlikte birkaç gün geçirmeye gitti. Çiftliktey-

ken bir şiir yazdı. Başlığında Cynewulf'un *Crist* şiirinin onu büyüleyen mısrası vardı: *Eala Earendel engla beorhtast!* Şiirin başlığı "Akşam Yıldızı Earendel'in Yolculuğu" idi. Ve şiir şöyle devam ediyordu:

Earendel Okyanus çanağından peydahlandı
Ara-dünyanın ağzındaki kasvetten;
Gece'nin kapısından bir ışın olarak
Sıçradı alacakaranlık kıyıdan,
Gümüş bir kıvılcım misali gemisini indirerek
Solan altın rengi kumlardan
Gün'ün güneşle aydınlanmış alevli ölümünden aşağıya
Dahabatıdiyarı'ndan hızla uzaklaştı.

Bundan sonraki mısralarda yıldızdan geminin semadaki yolculuğunu tasvir eder; sabah ışığı görüntüsünü tamamen gözlerden silinceye kadar devam eden bir ilerleyiş.

Gemisi gökyüzüne sıçrayan yıldız-denizci kavramı Cynewulf'un mısralarındaki "Earendel"e atıfta bulunmaktadır. Fakat buradan kaynaklanan şiir tamamen özgündür. Aslında Tolkien'in kendi mitolojisinin başlangıcıdır.

7. Bölüm

Savaş

Tolkien'in "Earendel'in Yolculuğu"nu yazdığı sırada, 1914 yılının yaz aylarının sonunda İngiltere Almanya'ya savaş açtı. Daha şimdiden Kitchener'in* çağrısına kulak asan genç adamlar binlerle orduya katılmaya başlamıştı. Fakat Tolkien'in hisleri oldukça farklıydı: Birinci Sınıfa girme umudu olduğu için onun en önemli kaygısı üniversite eğitimini bitirinceye kadar Oxford'da kalmaktı. Böylece, teyzeleri ve amcaları onun da orduya katılmasını umdukları halde (kardeşi Hilary borazancı olarak katılmıştı bile) o Michaelmas dönemine** kadar üniversiteye geri dönmüştü.

İlk başlarda şöyle yazmıştı: "Berbat. Devam edebileceğimi hiç zannetmiyorum: Çalışmak imkânsız gibi. Cullis dışında tanıdığım tek bir kişi bile kalmamış." Fakat bir yandan üniversitede okurken bir yandan da askeri eğitim alabileceği, bu arada okulu bitirinceye kadar askere alınmasının tecil edilebileceği bir projenin varlığını öğrendiği zaman biraz neşesi gelir gibi olmuştu.*** Hemen buna katıldı.

---

* İngiliz komutan ve devlet adamı Lord Herbert Kitchener (1850-1916). 1914'te I. Dünya Savaşı başladığında İngiliz Savaş Bakanı idi. Ordu mevcudunun artırılmasının gerektiğini düşünüyordu. Gençlere çağrıda bulunarak orduya gönüllü yazılmalarını istedi. Yüz binlerce gönüllü eğitilip savaşa yollandı. Asıl adı Yeni Ordu olan bu orduya halk arasında o dönemde Kitchener Ordusu ismi verilirdi-e.n.

** Oxford'da akademik yıl, sekizer haftalık üç dönemden oluşurdu. Bunların ilki, Eylül-Aralık arasına denk gelen Mihaelmas dönemi idi. İkinci dönem olan Hilary, Ocak-Mart arası, üçüncü dönem olan Trinity ise Nisan-Temmuz arasındaydı. Dönemler, isimlerini o tarihe denk gelen yortulardan alıyordu-e.n.

*** Bütün üniversite öğrencileri için geçerli bir uygulama. Buna göre ilk kez 1642'de Oxford'da başlamak üzere, okul eğitimlerini aksatmadan üniversite öğrencilerine askeri eğitim verilir. Zorunlu askerlik olmayan İngiliz sistemine göre bu eğitimi alanlar herhangi bir taahhüt altına girmedikleri gibi isterlerse askeri kariyer yapabilir veya ihtiyat birliklerine yazılabilir. Oxford civarındaki yedi üniversiteye bu eğitimi veren Oxford Üniversitesi Subay Eğitim Kıtası'nın üniversite yakınlarında binası bulunmaktadır. Eğitim ve talimleri Oxford ve civarında yapılırken yaz ta-

Bir kez ne yapacağına karar verdikten sonra hayat daha hoş gelmeye başlamıştı. Kolejdeki dairesinden, sağlığı el vermediği için orduya katılamayan Colin Cullis ile paylaştığı St. Johns Caddesi'ndeki "kaşane"ye geçmişti. Tolkien bu lüks evi "kolejin ilkel yaşamına oranla tam ağzına layık keyifte" bulmuştu. Ayrıca Ç.K.B.C. arkadaşlarından G. B. Smith'in göreve çağrılmayı beklerken hâlâ Oxford'da olduğunu öğrendiğinde çok mutlu olmuştu. Smith Lancashire Silahendazları Alayı'na katılacaktı; Tolkien de aynı alayda, hatta mümkünse aynı taburda görevlendirilmek için uğraşmaya karar verdi.

Dönemin başlamasından birkaç gün sonra Subay Eğitim Kıtası ile birlikte University Parks'ta [Oxford'da 40 hektarlık büyük park-e.] talimlere başlamıştı. Bu durumun, normal akademik çalışmalarıyla birleştirilmesi gerekiyordu ama zaten o bu çifte yaşamın kendisine uyduğunu fark etmişti. "Talimler Tanrı'nın bir lütfu," diye yazmıştı Edith'e. "Neredeyse on beş gündür ayaktayım ve şu meşhur Oxford 'uyku hali'nden eser kalmadı." Bir yandan da yazmayı deniyordu. William Morris'ten heveslenerek Fince *Kalevala*'daki hikâyelerden birini Morris tarzı düzyazı ve manzum bir romans şekline adapte etme fikrini geliştirmişti. Bilmeden ensest bir ilişki yaşayıp bunu fark edince kılıcının üzerine atlayarak intihar eden talihsiz bir genç adam olan Kullervo'nun hikâyesini seçmişti. Tolkien kendi deyimiyle, "Kullervo'nun Öyküsü" üzerinde çalışmaya başladı; bu Morris'in eserine bir öykünmeden pek fazla ileri gidemese de, ilk düzyazı ve şiirle bir efsane yazmaya çalışmasıydı. Yarım bıraktı.

1914 yılının Noel tatilinin başında Ç.K.B.C. toplantısına katılmak için Londra'ya gitmişti. Christopher Wiseman'in ailesi güneye taşınmıştı; ailenin Wundsworth'daki evlerinde "kulübün" dört üyesi buluştu: Tolkien, Wiseman, R. Q. Gilson ve G. B. Smith. Hafta sonunu daha çok üst kattaki küçük odada gaz sobasının etrafında oturup, pipolarını içerek ve sohbet ederek geçirmişlerdi. Wiseman'in de söylediği gibi bir arada oldukları zaman kendilerini "dört misli daha entelektüel" hissediyorlardı.

---

tillerinde tatbikatlara veya belirli görevlere gidilir. Bu sistem halen devam etmektedir. Tabii savaş sırasında bu eğitim almış kişiler silah altına alınmıştır. Nitekim Oxford Üniversitesi Subay Eğitim Kıtası'nda eğitim görerek I. Dünya Savaşı'na katılan öğrencilerin iki bini savaşta ölmüştür-e.n.

Bu okul arkadaşlarının oluşturduğu küçük grubun birbirlerine yazmaya ve buluşmaya devam etmesi çok ilginçtir. Birlikte kayda değer bir şey başarabilmeyi umut ediyorlardı. Tolkien bir zamanlar kendilerini Rafaello Öncesi Kardeşliği* ile mukayese etmiş fakat diğerleri bu fikirle dalga geçmişlerdi. Yine de bir şekilde yeni bir ışık tutuşturacaklarını da hissetmiyor değillerdi. Belki de bu dünya deneyimi tarafından üflenerek söndürülecek çocukluk tutkularının son kıvılcımından başka bir şey değildi ama en azından Tolkien için önemli ve gerçek bir sonucu oldu. Şair olduğuna kanaat getirdi.

İlerleyen zamanlarda Tolkien, 1914 yılının sonlarında yapılmış olan bu Ç.K.B.C. toplantısının "hapsedilmiş her türlü şeye tercüman olan sesi" bulmasına yardımcı olduğunu açıklamış ve eklemiştir: "Bunu her zaman bu dörtlünün birkaç saat için bile olsa, bize verdiği ilhama bağlamışımdır."

Londra'da geçen hafta sonunun hemen ardından şiir yazmaya başlamıştı. Genelde çok hatırı sayılır şeyler değildi; ayrıca kelime kullanımında da pek ekonomik olduğu söylenemezdi. 4 Aralık 1914 tarihinde yazılmış olan "Kocamış Bir Günün Deniz İlahisi" Tolkien'in birkaç ay önce Cornwall'daki tatilinin hatırasına dayanmaktadır:

Loş ve korkulu bir yörede, fırtınalı yollarından aşağıya
Hiç insan sesi duymadığım; o günlerin en kocamışında
Köpüren gürleyen müziği nihayetsiz bir ahenkle
Ezelden beri sınırsız taarruzlarla kuşatılmış ve kuleler, tepeler halinde
Parçalanan, koca mahzenler halinde oyulan karaya
Çarpan derin sesli yankılı denizin harap olmuş hududunda oturuyorum.

Tolkien bunu ve diğer şiirlerini Wiseman'e gösterdiğinde arkadaşı ona bunların kendisine Symons'un, "M.'yi kahvaltıdan sonra bütün mücevherlerini takıştıran bir hanımla mukayese ettiği" Meredith eleşti-

* Bir grup genç İngiliz ressamın 1848'de kurduğu avangard sanat grubu. Bu genç ressamlar kendilerini bir kardeşlik birliği olarak isimlendirmişlerdir. Londra'da başlattıkları akım, resimde yüksek Rönesans dönemi ressamlarından Raffaello öncesi dönemlerdeki, yani 14. ve 15. yüzyıldaki manevi ciddiyet ve samimiyete dönülmesi gerektiğini ileri sürdü. Sanatın diğer alanlarını da etkilemiştir-e.n.

risini hatırlattığını söylemişti. Ve Wiseman, "Abartma," diye tavsiyede bulunmuştu.

Tolkien, Edith ile olan aşklarını anlatan bir şiirde daha sade olabilmiş, bu aşkı ifade etmek için çok sevdiği bir imgeyi kullanmıştı:

Bakın hele! Ne kadar körpeyiz yine de
duruyoruz koca Aşk Güneşine ekilmiş
kalpler gibi uzun süredir (iki zarif
ağaç misali ormandaki veya açık vadide
tamamen birbirine sarılmış, havayı soluyan,
ışığın ta kendisini birlikte emen) ki
tek olmuşuz, Hayat toprağına
derinlemesine köklerimizi salmışız ve
dolanmışız tatlı sürgünlerle.

Bu sıralarda Tolkien tarafından yazılan diğer şiirler arasında "Ay'daki Adam" da vardı (bu, zaman içerisinde *The Adventures of Tom Bombadil* ["Tom Bombadil'in Maceraları"] içinde basılmıştır). "Baharı, çiçekleri, ağaçları ve minik elf halkını" sevdiğini söyleyen Edith'i mutlu etmek için yazmış olduğu bir şiir olan "Gulyabani Ayakları"nda benzer bir "peri" konusu seçmişti. "Gulyabani Ayakları" bu tarz şeylerin hepsini temsil eder fakat Tolkien kısa bir süre sonra yazdıklarından hiç hoşlanmamaya başlamıştı, o yüzden bu şiirden alıntı yapmanın doğru olmayacağını düşünüyorum; yine de şiirin inkâr edilemeyecek şekilde kendinden emin bir ritmi vardır ve zamanın antolojilerinin birkaç tanesinde basıldığı için belli bir öneme sahip basılmış ilk eseridir denilebilir:

Koyuldum yoldan aşağı
Peri lambalarının parladığı
Ve tatlı huffaşların uçtuğu mini mini:
İnce bir şerit, gri
Uzaklaşıyor vererek ürperti
Ve ah ediyor otlar ve çitler kenardaki.
Hava dolu kanatları ile
Şeylerin patavatsız ve böceksi
İnsanı vızıltıları ve uğultularıyla uyaran.

Ah duyuyorum minik borularını
Efsunlanmış cinlerin ayakkabıcı
Ve bir sürü yeraltı cücelerinin paytak ayaklarının yaklaşmakta olan!

Ah! Işıklar: Ah! Parıltılar: Ah! Minik sesler çıngırtılı:
Ah! Sessiz minik kaftanlarının hışırtısı
Ah! Ayaklarının yankısı – o minik mutlu ayaklarının:
Ah! Minik yıldız ışıklı küreleri halinde sallanan.lambaları.

G. B. Smith, Tolkien'in tüm şiirlerini okuyor ve ona eleştirilerini yolluyordu. Yüreklendiriciydi ama Tolkien'in şiirlerini, İngiliz edebiyatını daha derinden okuyarak geliştirebileceğine dikkat çekiyordu. Smith Browne, Sidney ve Bacon'ı okumasını salık veriyordu; daha sonra Tolkien'in Rupert Brooke'un yeni şiirlerine bakmasını önermişti. Fakat Tolkien ona pek kulak asmadı. O daha zaten kendi şiirsel yolunu seçmişti, bir başkasının yön vermesine ihtiyacı yoktu.

Kısa bir süre sonra asıl istediği şeyin rastgele yazılmış, birbirlerine bağlı bir temaları olmayan şiirler olmadığını fark etti. 1915 başlarında Earendel'in asıl mısralarına geri döndü ve bu mısralardaki temayı daha büyük bir hikâyeye çevirmeye başladı. Asıl Earendel mısralarını G. B. Smith'e gösterdiğinde Smith ona şiiri gerçekten beğendiğini söylemiş ama tam olarak ne anlattığını sormuştu. Tolkien de "Bilmiyorum. Öğrenmeye çalışacağım," diye cevap vermişti. Tasarlayıp yazmaya çalışacağım değil: *öğrenmeye çalışacağım.* O kendisini bir hikâyenin yaratıcısı olarak değil de bir efsanenin kâşifi gibi görüyordu. Bunun da sebebi tamamen kendi özel lisanlarından kaynaklanıyordu.

Bir süredir Finceden etkilenerek türettiği bir lisan üzerinde çalışıyordu; 1915 yılına vardığında bu lisanı belli bir derecede bileşik bir hale getirebilmişti. Bunun "deli bir hobi" olduğunu düşünüyordu ve bu konuda kendisini izleyecek birilerini bulacağını hiç tahmin etmiyordu. Ama bazen bu dilde şiirler yazıyordu. Bu konuda çalıştıkça, yarattığı bu lisanı destekleyecek bir "tarih"e ihtiyacı olduğunu hissetmeye başlamıştı. Başka bir deyişle, bu lisanı konuşan bir insan ırkı olmazsa, o lisan da olamazdı; sıra bu lisanın kime ait olduğunu karar vermeye kalmıştı.

Bu konudan Edith'e söz ederken, "benim saçma sapan peri lisanım" diyordu. "Kasım 1915 ve Mart 1916" tarihlerinde bu lisanda yazılmış

şiirden bir parça. Çevirisi bugüne erişmemiştir, gerçi Lasselanta ("yaprak dökümü", yani "Güz") ve Eldamar (Batı'daki elfyurdu) kelimeleri Tolkien tarafından birçok başka yerde kullanılmıştır:

Ai lintulinda Lasselanta
Pilingeve suyer nalla ganta
Kuluvi ya karnevalinar
V'ematte singi Eldamar.

1915 yılında resim Tolkien'in aklında iyice belirmişti. Bunun, Earendel'in garip yolculuğu sırasında görmüş olduğu perilerin ya da elflerin konuştukları dil olduğuna karar verdi. Bunun üzerine gemisi bir yıldıza dönüşmeden önce dünyanın dört bir yanına yaptığı yolculuklarını anlatan gemici "Earendel'in Şarkısı" üzerine çalışmaya başladı. Şarkı birkaç şiire bölünecekti; bu bölümlerden ilki olan "Periler Ülkesi Sahilleri"nde birinde altın güneş elmaları, diğerinde de gümüş ay elmalarının yetiştiği İki Ağaç'ın bulunduğu gizemli Valinor ülkesinden bahsedilir. İşte bu ülkeye gelir Earendel.

Bu şiirin Tolkien'in daha sonra geliştireceği mitolojiyle nispeten daha az ilişkisi vardır ama *Silmarillion*'da ortaya çıkacak öğeleri barındırır; ayrıca o sıralarda hayal gücünde neler olup bittiğinin bir göstergesi olarak aktarılmayı da hak etmektedir. Şiir en eski haliyle şöyledir:

Ay'ın Batısı, Güneşin Doğusunda
Yalnız bir Tepe durur
Etekleri soluk yeşil Deniz'de;
Kuleleri ak ve hareketsiz:
Taniquetil ardında
Valinor'da.
Bir teki hariç yıldızlar doğmaz orda
Ay ile birlikte avlanan,
Çünkü orada İki Ağaç yetişir çıplak
Gece'nin gümüş çiçeğini taşıyan
Öğlen'in yuvarlak meyvesini taşıyan
Valinor'da.
Periler Ülkesi Sahilleridir buraları

Mehtapla aydınlanmış çakıl taşları karaya oturmuş
Köpükleri gümüş bir ezgi olan
Yanar döner zeminde
Büyük deniz gölgelerinin ardında
Kumların sınırında
Namütenahi uzanan
Kôr'un eteklerinden tutun da-
Taniquetil'in gerisine
Valinor'da.

Ah! Ay'ın Batı'sı, Güneş'in Doğu'sunda
Yıldız'ın Limanı uzanır;
Gezgin'in beyaz şehri
Ve Eglamar'ın kayaları:
Burada demirlemiştir Wingelot
Earendel dalmış bakarken
Büyü ve harikalara
Burayla Eglamar arasındaki -
Ta ötesine Taniquetil'in
Valinor'daki -uzaklara.

Tolkien'in aklı mitolojisinin tohumlarıyla meşgulken bir yandan da okula, İngiliz Dili ve Edebiyatı'ndaki son sınavına hazırlanıyordu. Sınavlar 1915 yılının Haziran ayının ikinci haftası başlamış ve Tolkien uzmanlık sınavında Birinci Sınıf derecesini almıştı.

Sonuç olarak savaş bittiğinde akademik bir iş bulma ihtimali artık neredeyse kesin gibiydi; fakat bu arada asteğmen olarak Lancashire Silahendazları Alayı'ndaki görevine teslim olması gerekiyordu. Umut ettiği gibi onu G. B. Smith'in hizmet verdiği 19. Tabur'a değil de 13. Tabur'a vermişlerdi. Eğitimi Temmuz ayında, kasabada yarım düzine subayla birlikte aynı evi paylaştıkları Bedford'da başladı. Askeri bir takıma talim yaptırmayı öğrendi ve askeri derslere katıldı. Arkadaşı olan bir subayla, birlikte kullanmak için bir motosiklet aldılar; hafta sonu izin alabildiğinde bununla Edith'i ziyaret etmek için Warwick'e gidiyordu. Bıyık bırakmıştı. Genellikle diğer genç subaylar gibi görünüyor ve hareket ediyordu.

Ağustos ayında Staffordshire'a taşındı ve bunu izleyen haftalarda alayıyla birlikte bir kamptan diğerine gönderilip durdu; savaş zamanlarında birliklerin hareketlerinin bir özelliği haline gelmiş olan belirgin bir plan eksikliği gözlemleniyordu. Koşullar eşit oranda kötüydü; yenilmeyecek kadar kötü öğünler, siper talimleri ve makinalı tüfek dersleri arasında briç oynamaktan (bunu çok seviyordu) ve gramofonda caz müziği dinlemekten (bunu sevmiyordu) başka yapılabilecek bir şey yoktu. Emsali olan diğer subayların çoğu da umurunda değildi. "Üstler arasında beyefendi bulmak mümkün değil," demişti Edith'e, "hatta insan bile bulmak zor." Zamanının bir kısmını İzlandaca okuyarak geçiriyordu -savaş sırasında da akademik çalışmasını devam ettirmeye niyetliydi- fakat zaman çok yavaş geçiyordu. "Bu gri günler," diye yazmıştı, "kasvetli konuların, öldürme sanatının donuk durgunluğunun üzerinden tekrar ve tekrar geçtiğimiz bıkkınlıkla boşa harcanan bu günler hiç eğlenceli değil."

1916 yılının başlarında kelimeler, mesajlar ve kodlarla uğraşma beklentisi ona ağır işlerden ve bir müfrezeye komuta etmekten daha cazip göründüğünden sinyalizasyon konusunda uzmanlaşmaya karar vermişti. Böylece Mors alfabesini, bayrak işaretlerini, helyograf ve lambayla mesaj yollamasını, işaret fişeği ve sahra telefonunu kullanmasını, hatta (bazen savaş alanlarında kullanılan) postacı güvercinlerini idare etmesini bile öğrendi. Zamanla tabur muhabere subayı olarak atandı.

Artık Fransa'ya gitme vakti yaklaşmıştı; yola çıkmadan Edith'le evlenmeye karar vermişlerdi çünkü İngiliz birlikleri arasında ölenlerin isim listesi onun da bir daha hiç geri gelemeyebileceğini belirginleştirmişti. Zaten yeterinden fazla beklemişlerdi; artık o yirmi dört, Edith ise yirmi yedi yaşındaydı. Pek paraları yoktu ama en azından ordudan düzenli bir para kazanıyordu ve Peder Francis Morgan'dan mütevazı hissesini kendi adına transfer etmesini istemeye karar vermişti. Ayrıca şiirlerinden de biraz geliri olabileceğini umuyordu. Şiiri "Gulyabani Ayakları" *Oxford Poetry*'nin yıllık sayısında basılmak üzere Blackwells tarafından kabul edilmişti; o da bundan cesaret alarak şiirlerinden bir seçki yapıp bunları yayıncı Sidgwick & Jackson'a yollamıştı. Biraz para toplayabilmek için motosikletteki hissesini de satmıştı.

Para konusunda Peder Francis ile görüşmek ve ona Edith ile evleneceğini söylemek üzere Birmingham'a gitti. Para meselelerini halletmeyi

becerdi ama iş evlilik meselesine gelince bir türlü cesaretini toplayamayıp Oratory'den evlilikten hiç söz etmeden ayrıldı; Peder Francis'in altı yıl önce ilişkilerine karşı çıkışını bir türlü unutamıyordu. Sonunda, düğünden ancak on beş gün önce yazarak durumu izah etti. Geri gelen mektup sevecendi; gerçekten de Peder Francis her ikisini de "kutsuyor ve mutluluklar" diliyor ve merasimi kendisinin Oratory Kilisesi'nde yapacağını bildiriyordu. Ne yazık ki bunun için çok geç kalmıştı. Düğünün Warwick'teki Katolik kilisesinde yapılması için gerekli olan hazırlıklar tamamlanmıştı bile.

Ronald Tolkien ile Edith Bratt 22 Mart 1916 Çarşamba günü, ilk dua merasiminden sonra Peder Murhpy tarafından evlendirildi. Çarşamba gününü seçmelerinin nedeni 1913 yılında tekrar o gün bir araya gelmiş olmalarıydı. Bir tek talihsiz olay olmuştu: Edith resmi başvuru sırasında babasının ismini vermek zorunda olduğunu fark etmemişti; Ronald'a gayrimeşru olduğunu da hiç anlatmamıştı. Müracaat sırasında paniğe kapılarak bir amcasının, Frederick Bratt'in ismini yazdı; fakat "babanın mesleği veya rütbesi" kısmına ne yazacağını bilemeyerek boş bıraktı. Daha sonra Ronald'a gerçeği söyledi. "Sanırım seni bu yüzden daha da çok seviyorum canım eşim," diye yazmıştı Ronald ona, "ama mümkün olduğu kadar bu konuyu unutup Tanrı'ya havale etmeliyiz." Düğünden sonraki haftayı geçirecekleri Somerset'e bağlı Clevedon'a gitmek için trenle yola çıktılar; kompartımanda birlikte (bir tebrik telgrafının arkasına) Edith'in yeni imzasının karalamalarını yaptılar: Edith Mary Tolkien... Edith Tolkien... Mrs. Tolkien... Mrs. J. R. R. Tolkien. Çok güzel görünüyordu.

8. Bölüm

Kardeşliğin Bozulması

Balayından döndükten sonra Tolkien, Sidgwick & Jackson'dan, şiirlerini reddeden bir mektup buldu. Bunu biraz bekliyordu ama yine de hayal kırıklığı olmuştu. Edith Warwick'e geri döndü ama sadece buradaki işlerini toparlamak için. Savaş sırasında Edith'in daimi bir evi olmamasına, mümkün olduğu kadar Ronald'ın kamplarına yakın yerlerde eşyalı daireler tutmasına karar vermişlerdi. Edith ile (hâlâ onunla birlikte yaşayan) kuzeni Jennie, Ronald'ın atandığı kampın yakınındaki bir Staffordshire köyü olan Great Haywood'a geldi. Köyde iyi kalpli bir rahibi olan bir Katolik kilisesi bulunuyordu; Ronald da kalınacak güzel yerler bulmuştu. Ama Edith ile tam yerleşmişlerdi ki sevkiyat emri geldi ve 1916 yılının 4 Haziran Pazar günü Londra'ya yola çıktı, oradan da Fransa'ya geçti.

İngiltere'de herkes bir süredir "Büyük Taarruz"un eli kulağında olduğunu biliyordu. Batı Cephesi'nde 1915 yılı boyunca gerçek bir kitlenme süregelmiş, ne Ypres'te kullanılan zehirli gaz, ne de Verdun'daki toplu kıyım hattı bir iki milden daha fazla değiştirmemişti. Ama artık yüz binlerce acemi erin eğitim kamplarından çıkmış ve Yeni Ordu olarak ortaya atılmış olması çarpıcı bir şeyler olacağına delaletti.

Tolkien 6 Haziran Salı günü Calais'e vardı ve Etaples'deki üsse götürüldü. Nasılsa seyahat sırasında bütün donanımı kaybolmuştu: Portatif yatağı, uyku tulumu, döşeği, yedek botları, leğeni; büyük bir dikkatle seçtiği ve dünya para vererek aldığı her şey, izi bile kalmadan ordu nakliye sisteminin çatlakları arasında kaybolmuş, Tolkien, bir şeyler ödünç almak için ona buna yalvarmaya veya yenilerini satın almaya mecbur kalmıştı.

Etaples'de günler geçiyor ve hiçbir şey olmuyordu. Nakillerinin gergin heyecanı yerini neler olup bittiği hakkındaki mutlak bir cehaletin daha da

beter ettiği yorgun bir sıkkınlığa bırakmıştı. Tolkien İngiltere hakkında bir şiir yazmış, eğitimlere katılmış, tepesinde dönüp duran martıları dinlemişti. Birçok subay arkadaşıyla birlikte kafa dengi birkaç arkadaş bulduğu 11. Tabur'a transfer olmuştu. Kimisi yirmi bir yaşından daha genç olan subayların çoğu kendisi gibi toplamayken daha yaşlı kumandanlar ve emir subaylarının çoğu emekli oldukları halde çağrılmış dar kafalı, bitmek tükenmek bilmeyen Hindistan ve Boer Savaşı anılarını anlatan profesyonel askerlerdi. Bu eski tecrübeli askerler, yeni silah altına alınmış askerlerin yapacakları en ufak bir hatadan faydalanmaya hazırdı; Tolkien bunların kendisine küçük bir okul çocuğu gibi davrandığını söylüyordu. Taburun onların dışındaki sekiz yüz kadarlık mevcudunu meydana getiren "erata" yani astsubaylara ve erlere daha çok saygısı vardı. Birkaçı Güney Galler'dendi ama çoğu Lancashire'lı idi. Subaylar bunlarla arkadaşlık kurmazdı çünkü sistem bunu mümkün kılmazdı; fakat her subayın eşyalarına ve kendisine göz kulak olacak, Oxford hademeleri benzeri bir emir eri vardı. Bu sayede Tolkien bu eratın bir kısmını çok iyi tanıdı. Yıllar sonra *Yüzüklerin Efendisi*'ndeki ana karakterlerden birinden söz ederken şöyle yazmıştır: "Benim 'Sam Gamgee'm gerçekten de 1914 savaşında erler ve emir erleri arasından tanımış olduğum ve şimdiye kadar da kendimden üstün gördüğüm İngiliz askerinin bir yansımasıdır."

Etaples'de üç hafta kaldıktan sonra tabur cepheye doğru yola çıkmıştı. Tren yolculuğu tahammül ötesinde yavaş geçiyor, sayısız duraklamalarla kesiliyordu; Pas de Calais'nın düz, lalettayin manzarası ancak yirmi dört saat sonra yerini demiryolu boyunca akan, kavaklarla sınırlı kıyılarıyla kanal haline getirilmiş bir nehrin bulunduğu tepelerle kaplı bir manzaraya bırakmıştı. Burası Somme'du. Ve daha şimdiden silah seslerini duyabiliyorlardı.

Tolkien'in taburu Amiens'te inmiş, ana meydanda aşçıların verdiği yemeklerini almışlardı. Teçhizatlarının altında ezilmiş bir halde kasabadan çıkıp yürümeye başlamışlardı, mühimmat arabalarını veya devasa topları çeken atlar yaklaştığında kenara çekilip ya da durup bekliyorlardı. Kısa bir süre sonra açık Picardy kırlarına vardılar. Dümdüz uzanan yolun yanındaki evler yerini kızıl gelincik veya sarı hardal tarlalarına bırakmıştı. Sağanak halinde yağmur yağıyordu; birkaç dakika içerisinde yolun tozlu yüzeyi tebeşir beyazı bir çamura dönmüştü. Sırılsıklam olmuş ve küfredip duran tabur Amiens'ten on mil ötedeki Rubempre

adındaki köye kadar yürümeye devam etti. Burada gece için konakladılar, karşılaştıkları koşullar, kısa bir süre sonra alışacakları koşullardı: Erat için ahır ve barakalarda saman yatak, subaylar için çiftlik evlerinde portatif karyolalarını kuracakları alanlar. Eğri kirişli, çamur duvarlı binalar eski ve sağlamdı. Dışarıda kavşakların ve alçak evlerin ötesinde yağmurun süpürdüğü mısır tarlaları ufka kadar uzanıyordu. Savaş kaçınılmazdı: Etrafta yıkık dökük çatılar ve binalar vardı. Bütün gün boyunca yürüdükçe yaklaştıkları o sesler artık yakınlardan bir yerlerden geliyordu: Müttefiklerin Alman hattına yaptıkları bombardımanının inlemeleri, gümbürtüleri, patlamaları.

Ertesi gün talim yapıp, süngü takıp çıkartarak Rubempre'de kaldılar. 30 Haziran Cuma günü cepheye daha yakın başka bir köye geçtiler. Ertesi sabah erken bir saatte saldırı başladı. Onlar bu saldırıda olmayacaklardı çünkü onların görevi yedekte beklemek ve başkomutanları Sir Douglas Haig'in tahminine göre Alman hattının yarılıp İtilaf askerlerinin düşman topraklarına girebileceklerini düşündüğü birkaç gün sonra savaşa girmekti. Ama öyle olmadı.

1 Temmuz Cumartesi günü saat 07:30'da İngiliz hattındaki askerler tepeyi aştılar. Suffolk alayından, Ç.K.B.C.'li Rob Gilson da onların arasındaydı. Kurdukları merdivenlerle siperden açık alana çıkıp kendilerine öğretildiği gibi düz hatlar oluşturdular ve yavaşça ilerlemeye başladılar – yavaşça çünkü her er otuz kiloluk teçhizat taşıyordu. Onlara Alman savunmasının çoktan bozulmuş, dikenli tellerin de İtilaf kuvvetlerinin yaylım ateşleriyle kesilmiş olduğu söylenmişti. Ama tellerin kesilmemiş olduğunu görüyorlardı ve yaklaştıkları zaman Alman makinalı tüfekleri üzerlerine ateş açtı.

Bouzincourt isimli bir köye gitmiş olan Tolkien'in taburu yedekte bekliyordu. Birkaç şanslı kişi (Tolkien dahil) barakalarda uyusa da çoğunluğun açık havada gecelemek zorunda kaldığı bir yerdi burası. Cephede gelişmelerin planlanmış olduğu şekilde gitmediğine dair bariz belirtiler vardı: Birçoğu korkunç bir şekilde sakatlanmış yüzlerce yaralı er; mezar kazmak için görevlendirilmiş birlikler; çürümenin uğursuz kokusu. İşin aslı, savaşın ilk gününde yirmi bin İtilaf askeri ölmüştü. Alman savunması bertaraf edilememişti, teller çok az zarar görmüştü ve düşman topçuları yavaş adımlarla yaklaşan ve mükemmel birer hedef olan İngiliz ve Fransız hatlarını dizi dizi yere indiriyordu.

6 Temmuz Perşembe günü Lancashire Alayı'nın 11. Tabur'u harekete geçti fakat sadece "A" Bölüğü siperlere yollanmıştı ve Tolkien diğerleriyle Bouzincourt'ta kalmıştı. Memleketten Edith'in haberlerle dolu mektuplarını ve Ç.K.B.C.'nin diğer üyelerinden gelen notların hepsini tekrar okudu. Her ikisi de savaşın göbeğinde olan Gilson ve Smith için endişeleniyordu – günün ilerleyen saatlerinde G. B. Smith canlı ve yara almamış olarak Bouzincourt'a gelince çok sevindi ve rahatladı. Smith hattına geri dönmeden önce birkaç günlük istirahat için köyde kalmıştı; mümkün oldukça Tolkien ile buluşup konuşuyorlar, şiir, savaş ve gelecek hakkında tartışıyorlardı. Bir keresinde, bütün taşrayı biçimsiz bir çamur çölüne çeviren savaşa rağmen gelinciklerin hâlâ rüzgârda dalgalandıkları bir tarlaya girmişlerdi. Endişeyle Rob Gilson'dan haber bekliyorlardı. Pazar gecesi "A" Bölüğü siperlerden döndü; bir düzine kadar ölü ve yüzden fazla yaralı vardı ve dehşet hikâyeleri anlatıyorlardı. Sonunda 14 Temmuz'da harekete geçme sırası Tolkien'e ve "B" Bölüğü'ne geldi.

Tolkien'in o anda yaşadığı şey, binlerce askerin zaten tahammül etmek zorunda kalmış olduğu şeydi: Yani konaklama yerinden siperlere gece boyunca süren uzun bir yürüyüş; bizzat cepheye açılan yollarda en az bir buçuk kilometre tökezleyerek ilerlemek; bir önceki bölüğün devir teslimi tamamlanıncaya kadar saatler süren karışıklık ve can sıkıntısı. Tolkien gibi muhabereciler acı bir hayal kırıklığı da yaşardı çünkü eğitimini aldıkları düzenli, tertipli koşulların aksine birbirine dolanmış bir kablo karmaşası, çalışmayan veya çamurla kaplanmış arazi telefonları bulurlardı karşılarında; en kötüsü en önemsiz mesajlar dışında tellerin kullanımının yasaklanmış olmasıydı (Almanlar telefon hattına bağlanmışlar ve saldırı öncesi önemli emirleri kesmişlerdi). Hatta Mors kodlarının yollandığı aletler bile yasaklanmış, onun yerine muhabereciler ışık ve bayrağa, son çare olarak ulaklara ve hatta güvercinlere güvenmek zorunda kalmışlardı. En kötüsü ölülerdi çünkü her köşe, top mermisiyle korkunç şekilde parçalanmış cesetlerle doluydu. Yüzü hâlâ yerinde olanlar da korkunç gözlerle boşluğa bakıyordu. Siperlerin ötesinde iki cephe arasındaki arazi şişmiş ve çürüyen cesetlerle kaplıydı. Her yanda perişanlık vardı. Otlar ve mısır bir çamur deryasında yok olmuştu. Yaprakları ve dalları sıyrılmış ağaçlar sadece birer sakat ve kara gövde olarak duruyordu. Tolkien, siper savaşının "hayvani dehşet" adını verdiği şeyi hiç unutmamıştır.

Savaşa fiilen katıldığı ilk gün İtilaf komutanları tarafından büyük hücum günü olarak seçilmiş, Tolkien'in bölüğü hâlâ Almanların elinde, yıkılmış bir köy olan Ovillers'e saldırmak için 7. Piyade Tugayı emrine verilmişti. Saldırı başarısızdı çünkü yine düşman telleri düzgün kesilmemiş ve Tolkien'in taburundaki birçok kişi makinalı tüfek ateşiyle ölmüştü. Ama o yara almadan kurtulmuştu ve hiç dinlenmeden geçen kırk sekiz saat sonra bir sığınakta biraz uyumasına izin verilmişti. Bunu izleyen yirmi dört saatten sonra bölüğü görevden alındı. Bouzincourt'taki barakaya döndüğünde Tolkien G. B. Smith'ten bir mektup buldu:

> 15 Temmuz 1916
>
> Sevgili John Ronald,
>
> Bu sabah evrakta Rob'un öldüğünü gördüm. Ben sağım ama bunun ne önemi var?
>
> Lütfen sen ve Christopher beni terk etmeyin. Çok yorgunum ve haberlerin bu en kötüsüyle korkunç derecede moralim bozuldu.
>
> Şimdi insan umutsuzlukla Ç.K.B.C.'nin aslında ne olduğunu fark ediyor.
>
> Ah benim canım John Ronald'ım, ne yapacaksın şimdi?
>
> Sonsuza kadar senin olan arkadaşın
>
> G. B. S.

Rob Gilson, savaşın ilk günü olan 1 Temmuz'da erlerini muharebeye götürürken La Boisselle'de ölmüştü.

Tolkien, Smith'e şöyle yazdı: "Artık kendimi bir bütünün üyesi gibi hissetmiyorum. Samimi olarak Ç.K.B.C.'nin bittiğini hissediyorum." Fakat Smith şöyle cevapladı: "Ç.K.B.C. bitmedi ve hiç bitmeyecek."

Artık günler günleri aynı düzende izliyordu: Bir dinlenme dönemi, tekrar siperlere dönüş, biraz daha saldırı (genellikle sonuçsuz), başka bir dinlenme dönemi. Tolkien, ağır bir şekilde tahkim edilmiş Alman mevzisi olan Schwaben Tabyası baskınına destek verenler arasındaydı. Tutsaklar alınmıştı, bunların arasında 1759 tarihinde Minden'de Fransızlara karşı Lancashire Alayı yanında savaşan Sakson alayından askerler vardı. Tolkien tutsak alınmış yaralı bir subayla konuşarak ona su ikram etmişti; subay onun Almanca telaffuzunu düzeltmişti. Silahların sustuğu kısa bazı süreler olmuyor değildi. Böyle bir zamanda (diye hatırlıyor Tolkien daha sonra) eli tam siper telefonunun ahizesinde durur-

ken bir tarla faresi saklandığı yerden çıkmış ve parmaklarının üzerinden koşarak geçmişti.

19 Ağustos Cumartesi günü Tolkien ile G. B. Smith Acheux'da buluşmuşlardı. Bunu izleyen günlerde de buluşup konuşmuşlardı; son buluşmalarında birlikte Bouzincourt'ta yemekteyken ateş altında kalmışlar ama yara almadan kurtulmuşlardı. Sonra Tolkien siperlere geri döndü.

Her ne kadar Somme Muharebesi'nin ilk günlerindeki kadar yoğun çatışmalar olmuyorduysa da İngiliz kayıpları ciddiyetini koruyordu ve Tolkien'in taburunun çoğu ölmüştü. O hiç yara almamıştı ama siperde kalmaya devam ettikçe zayiat listesine girme ihtimali de yükseliyordu.

Kurtarıcısı, "sebebi bilinmeyen ateş" oldu, sağlık zabitlerinin deyimiyle. Askerler arasında buna sadece "siper humması" deniyordu. Sıçanların taşıdığı hastalık yüksek ateş yapıyor, humma semptomları gösteriyordu ve daha şimdiden binlerce askerin bu hastalığa kapıldığı rapor edilmişti. 27 Ekim Cuma günü Tolkien'e de bulaştı. O esnada cephenin yirmi mil gerisindeki Beauval'de konaklıyorlardı. Hastalanınca onu biraz uzaktaki hastaneye göndermişlerdi. Bir gün sonra sahile gitmek için yola koyulmuş bir hasta trenine bindirilmişti; pazar akşamı Le Touquet hastanesinde ona bir yatak bulunmuş ve bir hafta burada kalmıştı.

Fakat ateşi inmedi ve 8 Kasım'da bir gemiye bindirilerek İngiltere'ye yollandı. İngiltere'ye varınca bir trenle Birmingham'daki hastaneye götürüldü. Böylece birkaç gün içinde kendini siperlerdeki dehşetten beyaz çarşaflar arasına, manzarasını çok iyi bildiği şehire transfer olmuş buldu.

Edith'le yeniden buluşmuş ve Aralık ayının üçüncü haftası Noel'i Edith ile kutlamak için Great Haywood'a gitmek üzere hastaneden ayrılmıştı. Burada, donanmada görev yapmakta olan Christopher Wiseman'den bir mektup aldı:

> H.M.S. *Superb.* 16 Aralık 1916
>
> Sevgili J. R.,
>
> Biraz önce memleketten G. B. S. hakkında bir haber aldım; 3 Aralık'taki top ateşine dayanamayıp düşmüş. Bu konuda şu anda çok fazla bir şey söyleyemeyeceğim. Ulu Tanrı'dan gerçekten ona layık olmuş olmayı temenni ediyorum.
>
> Chris

Smith cephenin gerisindeki bir köy yolunda yürürken yanında bir top patlamış; sağ kolu ve kalçasından yaralanmış. Ameliyat etmeye çalışmışlar fakat yara gazlı kangren olmuş. Warlencourt'ta İngiliz Mezarlığı'na gömülmüş.

Kısa bir süre önce Tolkien'e şöyle yazmış:

> En büyük tesellim, eğer bu akşam bir baskında öldürülecek olursam -birkaç dakikaya kadar göreve gideceğim- hayal etmiş olduğum ve hepimizin mutabık kaldığı şeyi seslendirebilecek bir Ç.K.B.C. üyesinin hâlâ hayatta kalmış olması olacak. Çünkü eminim üyelerinden birinin ölümü Ç.K.B.C.'yi yok edemez. Ölüm, bireyler olarak bizi tiksindirici ve çaresiz bir hale sokabilir ama ölümsüz bir dörtlüyü bitiremez! Bu akşam gitmeden önce Rob'a da söyleyeceğim bir buluş bu. Ve sen de bunu Christopher'a yaz. Tanrı yardımcın olsun canım John Ronald'ım; söylemeye çalıştığım şeyleri, onları söylemek için artık burada olmazsam, sen söyle.
>
> Sonsuza kadar arkadaşın,
>
> G. B. S.

III

1917-1925: MİTOLOJİNİN TEŞEKKÜLÜ

1. Bölüm

Kayıp Öyküler

Söylemeye çalıştığım şeyleri, onları söylemek için artık burada olmazsam, sen söyle. G. B. Smith'in bu sözleri, Ronald Tolkien'in bir süredir üzerinde düşünmekte olduğu büyük eser, edebiyat tarihinde çok az benzeri olan muazzam ve akıllara ziyan proje için açık bir çağrıydı. Bütün bir mitoloji yaratacaktı.

Bu fikir, onun lisanlar icat etme zevkinden kaynaklanıyordu. Bu tarz icatları daha detaylı bir hale sokabilmek için bu lisanların içinde gelişebilecekleri bir "tarih" yaratması gerektiğini fark etmişti. Daha ilk Earendel şiirlerinde, o tarih ile ilgili bir şeyler çatmaya başlamıştı; şimdi bunu tam olarak kaydetmek istiyordu.

Etkin olan başka bir itici güç daha vardı: En içten hislerini ifade etme arzusu; bu, Ç.K.B.C.'nin ilham ettiklerine dayanan bir arzuydu. Yazdığı ilk mısralar sıradan olmuştu, en az dört genç adamın ham idealizmleri kadar toy; fakat bunlar artık yazmaya başlamış olduğu büyük düzyazı-şiirinin (düzyazı da olsa bu şiirsel bir eserdir) ilk adımlarıydı.

Ayrıca burada rol alan üçüncü bir öğe daha vardı: *İngiltere için* bir mitoloji yaratmak. Üniversite öğrenciliği yıllarında Fince *Kalevala* hakkında yazarken bu konuda ipucu vermişti: "Keşke daha fazlası kalmış olsaydı –İngilizceye ait bu tarz bir şey." Bu fikir sonunda muazzam bir orana ulaşıncaya kadar büyümüştü. Tolkien, yıllar sonra hatırladığında bunu şöyle ifade ediyor: "Gülmeyin! Fakat bir zamanlar (artık süngüm çoktan düştü) daha engin bir seviyeden, evrenin varoluşu seviyesinden tutun da romantik peri masallarına kadar olan bir yelpazeyi kapsayacak belli bir oranda birbiriyle bağlantılı bir efsaneler bütünü yaratma niyetim vardı. Burada daha engin olan seviye, dünyevi olan daha küçüğünün üzerine tesis edilecek, daha küçük olanı ise görkemini engin bir zeminden alacaktı. Bu yarattığımı da sadece İngiltere'ye, ülkeme ithaf edecektim.

Bunun benim arzu ettiğim bir üslubu ve niteliği olmalıydı, biraz abartısız ve belirgin. Bizim 'havamızı' (Kuzey Batı'nın iklim ve toprağını, yani İtalya veya Ege ve Doğu hiç değil de, Britanya ile Avrupa'nın bu taraftaki bölümlerini) hatırlatan. Bir yandan da (eğer başarabilirsem) kimilerinin Keltik dediği (ki kadim Keltlere ait gerçek şeylerde bu pek bulunmaz) o tarifi zor, hoş güzelliğe sahip olurken bir yandan da kötü şeylerden kurtulmuş, 'yüce' olmalıydı. Ayrıca şiire çoktan doymuş toprąkların erişkin dimağına da layık olmalıydı. Büyük sayılacak öykülerin bazılarını tüm haşmetiyle yazacaktım, birçoğunu da sadece taslak halinde bırakacaktım. Tüm parçalar soylu bir bütüne bağlı olmalı ama yine de resim, müzik ve dramayla uğraşan diğer dimağlar ve eller için alan bırakmalıydı. Saçma."

Kavram mantıksızca azametli görünse de Fransa'dan dönünce Tolkien bunu yapmaya karar vermişti. Artık tam zamanı ve yeriydi: Bir kez daha Edith'le birlikte Great Haywood'a gitmişlerdi, o kadar çok sevdiği İngiliz kırsalına. Hatta denizde, uzaklarda olan Christopher Wiseman bile bir şeylerin olacağını hissetmişti. Tolkien'e "Destana başlaman lazım," diye yazmıştı. Ve Tolkien de başlamıştı. Ucuz bir defterin kabına mavi kalemle mitolojik dizisi için seçtiği başlığı yazdı: "Kayıp Öyküler Kitabı". Defterin içinde zamanla *Silmarillion* olarak tanınacak eseri oluşturmaya başladı.

Tolkien'in hayatındaki hiçbir harici olayın hikâyesi, mitolojisinin kaynağına dair yüzeysel bir açıklamadan ötesini getirmez. Kitabın ilk taslağındaki hikâyeleri birbirine bağlayan yöntemin (daha sonra bunu bırakmıştır) William Morris'in *The Earthly Paradise*'ına bir şeyler borçlu olduğuna şüphe yoktur: Çünkü aynı o hikâyede olduğu gibi bir deniz gezgini, bilinmeyen bir ülkeye gelir ve burada bir sürü farklı hikâye birbirini izler. Tolkien'in gezgininin ismi Eriol'dur; "tek başına hayal kuran" anlamında bir isim. Fakat Eriol'un duyduğu haşmetli, trajik ve kahramanlık dolu hikâyeler sadece edebi etkileşimlerin ve şahsi deneyimlerin sonuçları olarak açıklanamaz. Tolkien yazmaya başladığında hayal gücünün henüz tam keşfetmemiş olduğu daha derin, daha zengin bir kaynağından yararlanıyordu; üstelik bu hayatının kalan zamanında da onu beslemeye devam edecek bir kaynaktı.

Silmarillion'u oluşturan "efsaneler"in ilki, kâinatın yaratılışı ile Tolkien'in Nors dilindeki *Midgard*'ı ve eski İngilizce'deki benzer keli-

meleri hatırlayarak "Orta Dünya" dediği, bilinen dünyanın oluşmasını anlatır. Bazı okurlar burada başka bir gezegenin kast edildiğini düşünmektedir ama Tolkien'in böyle bir niyeti yoktu. "Orta Dünya *bizim* dünyamızdır," diye yazmıştı ve eklemişti: "Ben (tabii ki) olayları kıta kütlelerinin biçimlerinin değişik olduğu (tamamen imkânsız olmasa da) bütünüyle hayali bir kadim zamana yerleştirdim."

Dizide daha sonraki hikâyeler en çok (elflerin kitaba ismini veren üç büyük mücevheri) "Silmarilli"nin oluşturulmasıyla, kötü güç Morgoth tarafından kutsal Valinor diyarından çalınmasıyla ve elflerin sonradan bunları yeniden alabilmek için yaptıkları savaşlarla ilgilidir.

Tolkien'in hikâyeleri ile Hıristiyanlığı arasındaki ilişki konusunda bazı kişilerin aklı karışmıştır; bu kadar sofu bir Katolik'in, Tanrı'ya inanılmayan bir dünyayla ilgili bu kadar inançla yazmasını anlamakta zorlanırlar. Ama bu gizemli bir şey değildir. *Silmarillion* son derece dindar bir adamın eseridir. Hıristiyanlıkla ters düşen bir yanı yoktur, tam tersine onu tamamlar. Efsanelerde Tanrı'ya ibadet edilmese de Tanrı oradadır; açıkçası *Silmarillion*'da Tanrı, bu kitaptan çıkan bir eser olan *Yüzüklerin Efendisi*'nde olduğundan daha fazla vardır. Tolkien'in kâinatı Tanrı yani "Tek" tarafından yönetilir. Hiyerarşik olarak O'nun altında "Valar" yani dünyanın muhafızları vardır; bunlar tanrı değillerdir ama meleksi güçlerdir, kutsaldırlar ve Tanrı'ya tabidirler; ve öykünün korkunç bir anında güçlerini O'nun eline verirler.

Tolkien'in mitolojisini bu şekilde yoğurmasının nedeni mitolojinin çok eski ve tuhaf olmasını ama aynı zamanda *bir yalan olmamasını* istemesinden kaynaklanır. Mitolojisinin ve efsanevi öykülerinin kâinat ile ilgili kendi ahlaki anlayışını yansıtmasını arzu etmişti; bir Hıristiyan olarak bunu kozmosa kendi tapındığı Tanrı'yı hariçte bırakarak yerleştiremezdi. Aynı zamanda öykülerini, dini inançların bariz bir şekilde Hıristiyan olduğu bilinen dünyaya "gerçekçi" olarak yerleştirmesi için onları hayal gücünün renklerinden mahrum etmesi gerekirdi. Böylece Tanrı, Tolkien'in kâinatında varlığını sürdürse de görünmez kaldı.

Silmarillion'u yazdığı zaman Tolkien bir anlamda gerçeği yazdığına inanmıştı. Tarif ettiği "elfler", "cüceler" veya kötü kalpli "orklar" gibi halkların, dünya üzerinde yaşadığını ve anlattığı şeyleri yaptığını varsaymıyordu. Ama bu hikâyelerin bir yerde derin bir gerçeğin cisimleştirilmiş hali olduğunu hissediyor ya da umut ediyordu. Bunun anlamı

kitabın bir alegori olması değildir: Hiç alakası yok. Tekrar ve tekrar edebiyatın bu formuna ne kadar uzak olduğunu dile getirmiştir. "Kokusunu aldığım her yerde alegoriden nefret etmişimdir," demişti bir keresinde; benzer ifadeler okuyucularına yolladığı mektuplarda da yankılanır. O halde hangi açıdan *Silmarillion*'un "gerçek" olmasını umuyordu?

On Fairy-Stories (*Peri Masalları Üzerine*) adlı denemesinde ve *Leaf by Niggle* ("Niggle'ın Yaprağı") adlı hikâyesinde buna cevap gibi bir şey bulabiliriz; her iki yazısında da Tanrı'nın bazılarına "temelde yatan gerçekliğin veya hakikatin ani bir görüntüsü"nü kaydetme yeteneği bahşetmiş olabileceği vurgulanmaktadır. *Silmarillion*'u yazarken Tolkien'in sadece bir hikâye uydurmaktan daha fazlasını yaptığını inandığına kuşku yoktur. Kitabı meydana getiren öyküler hakkında şöyle yazmıştır: "Bunlar aklımda 'nakledilmiş' bilgiler olarak belirmiştir; bunlar ayrı ayrı aklıma gelirken bir yandan da aralarındaki bağlar gelişmiştir. Sürekli bölünse de (özellikle, hayatın zorunluluklarını bile bir yana bıraksanız, insanın aklı diğer kutba kayıp dilbilime uzanıyordu) insanı sürükleyen bir emek: Yine de 'icat ediyorum değil, her zaman için zaten 'orada' var olan bir şeyi kaydediyormuşum hissine sahip oldum."

Kâğıda geçen ilk hikâye -1917 yılının başlarında Tolkien'in Great Haywood'daki nekahet döneminde yazılmıştı- aslında dizinin sonuna doğru bir yerlerde bulunmaktadır. Bu hikâye kötülüğün en büyük gücü olan Morgoth tarafından elflerin son kalesine yapılan saldırıyı anlatan "Gondolin'in Düşüşü"dür. Korkunç bir çarpışma sonrasında bir grup Gondolin sakini kaçarlar; bunların arasında kralın torunu Earendel* de bulunmaktadır; böylece mitolojinin ilk taslakları olan ilk Earendel şiirleri ile bir bağ ortaya çıkar. "Gondolin'in Düşüşü"nün tarzından Tolkien'in William Morris'ten etkilendiğini görebiliriz; ayrıca hikâyenin ana bölümünü oluşturan büyük çarpışmanın ilhamının bir kısmını Tolkien'in Somme'daki** tecrübelerine -ya da Gondolin'de yaşanan muharebenin, çağdaş savaşlarda hiç bulunmayan kahramanca bir ihtişama sahip olmasına bakılırsa, daha ziyade o tecrübelere karşı duyduğu re-

---

* Tolkien ancak birkaç yıl sonra bu ismi "Eärendil" olarak yazacaktı.

** 1 Temmuz-1 Kasım 1916 tarihleri arasında yapılan, I. Dünya Savaşı'nın ve harp tarihinin en kanlı muharebelerden biri. Almanlara karşı İngiliz-Fransız ortak hücumu olan Somme saldırısı, iki taraftan toplam bir milyonun üstünde zayiata neden oldu-e.n.

aksiyona- borçlu olduğunu düşünmek pek mantıksız sayılmaz. Yine de her halükârda bunlar yüzeysel "etkiler"di: Tolkien bu garip ve heyecan verici masalı için hiçbir model veya kaynak kullanmamıştı. Gerçekten de en göze çarpan iki özelliği de tamamen kendi icadıdır: Uydurduğu isimler ve kahramanların çoğunluğunun elfler olması gerçeği.

Aslını söylemek gerekirse *Silmarillion*'daki elflerin Tolkien'in ilk şiirlerindeki "peri ahalisi"nden türediği söylenebilir ama aslında ikisi arasında çok az bir bağ vardır. Elflerin aklında belirmesi, Francis Thompson'ın "Kardeş Şarkılar"ına olan merakının ve Edith'in "minik elf halkı"na olan sevgisinin bir sonucu olabilir ama *Silmarillion*'daki elflerin "minik cüce cinlerle" veya "Gulyabani Ayakları" ile bir alakası yoktur. Onlar tüm niyet ve amaçları açısından *insanoğlu*durlar: Ya da daha doğrusu Düşüşünden önceki haliyle İnsan'dır, Düşüşten sonra başarma gücünü yitirmeden önceki İnsan. Tolkien ciddi olarak bir zamanlar dünyada bir Cennetin bulunduğuna ve dünyadaki insanın doğuştan olan günahının ve bu günah neticesinde gücünü yitirmesinin tüm kötülüklere neden olduğuna inanırdı. Öte yandan günah işlemeye ve hata yapmaya da muktedir olan elfleri, teolojik açıdan "düşmemiş" varlıklardı ve o yüzden insanların gücünün çok ötesinde bir başarma gücüne sahiptiler. Onlar zanaatkârdı, şairdi, kâtipti, insan yapımının çok ötesinde güzelliğe ait eserlerin yaratıcılarıydı. Hepsinden de önemlisi bir savaş sırasında öldürülmezlerse, ölümsüzdüler. İlerleyen yaş, hastalık veya ölüm henüz bitmemiş veya mükemmelliğe erişmemiş olan işlerine bir son veremezdi. O yüzden her sanatçı için ideal olandılar.

Yani bunlar *Silmarillion* ve *Yüzüklerin Efendisi*'nin elfleriydi. Tolkien onlar hakkında yazarken dolayısıyla elflerin tabiatını şöyle toparlamıştır: "Bir insan tarafından kendi suretine uygun olarak yaratılmışlar; fakat o insanın kendisini kısıtladığını düşündüğü sınırlardan azadedirler. Ölümsüzdürler; ayrıca iradeleri, hayal ve arzularının meydana gelmesi için doğrudan etkilidir."

"Gondolin'in Düşüşü" ve *Silmarillion*'daki diğer öykülerde bulunan kişilerin ve yerlerin isimlerine gelince, bunlar Tolkien'in icat ettiği lisanlardan kurgulanmıştır. Bu lisanların varlıkları, tüm mitolojinin *reason d'être*'i [var olma sebebi-ç.] olduğu için bu hikâyelerde isimler icat etme işine büyük bir önem vermesi hayret edici bir şey sayılmaz. Gerçekten de bu mitolojiyle birlikte gelişen isim icadı ve dilbilim çalışma-

ları, (yukarıdaki alıntının yapıldığı pasajda da söylemiş olduğu gibi) en az hikâyelerin kendilerini yazmak kadar onu meşgul etmişti. O yüzden çalışmasının bu kısmını nasıl yaptığı hakkında biraz fikir sahibi olmaya değer (üstelik bu ilginç de olabilir).

Tolkien ergenlik dönemlerinde birçok uyduruk lisan çiziktirmiş ve bunların birkaç tanesini de belli bir detaylı çerçeveye sahip oluncaya kadar geliştirmişti. Ama nihayetinde bu ilk deneyimlerinin sadece bir tanesi onu memnun etmiş ve onun kendine has dilbilimsel zevkine cevap verebilmişti. Bu, özellikle de Finceden çok etkilenerek icat ettiği lisandı. "Quenya" ismini verdiği bu dil, 1917 yılına vardığında son derece sofistike bir yapıya kavuşmuş, (her ne kadar son derece sınırlı sayıda kelime köküne dayansa da) yüzlerce kelimelik söz dağarına ulaşmıştı. Quenya, herhangi bir "gerçek" lisan gibi daha eski çağlarda konuşulduğu varsayılan daha ilkel bir lisandan türemişti; bu "İlkel Eldarin"den Tolkien ikinci bir elf lisanı yaratmıştı, Quenya ile çağdaş olan ama farklı bir elf halkı tarafından konuşulan. Bu lisana zamanla "Sindarin" adını verdi ve bu lisanın fonetiğini Finceden sonra kendi dilbilimsel zevkine en yakın lisan olan Gal lisanından model alarak yapılandırdı.

Quenya ve Sindarin'in yanı sıra Tolkien birkaç elf lisanı daha icat etti. Bunlar sadece taslak halinde var olsalar da bunların kendi aralarındaki ilişkilerin ve lisanların "aile ağacı"nın hazırlanmasının yarattığı karmaşıklık onu hayli meşgul etmiştir. Fakat *Silmarillion*'daki elf isimleri neredeyse sadece Quenya ve Sindarin dillerine aittir.

Tolkien'in yaratmış olduğu elf lisanlarını, hikâyelerindeki karakterlerin ve yerlerin isimleri için nasıl kullanmış olduğunu birkaç cümleyle tanımlamak imkânsızdır. Fakat kısaca olan şuydu: Planlama yaparken bütün bu isimleri büyük bir itinayla oluşturuyordu; ilk önce anlamına karar veriyor, sonra formunu önce bir lisanda, hemen sonra diğerinde geliştiriyordu; sonunda kullanılan form genellikle Sindarin dilindeki oluyordu. Gerçi pratikte genellikle daha keyfi davranıyordu. Onun dikkatle kelime türetmeyi o kadar seviyor olmasına rağmen, yazmanın hararetiyle sık sık kelimenin dilbilimsel kökenine pek dikkat etmeden, sadece karakterine uygun olduğunu düşündüğü bir ismi kurgulaması, insana garip geliyor. Daha sonra bu şekilde yapmış olduğu isimlerin birçoğunu "anlamsız" olduğu için atmıştır; diğerlerini ise bu garip ve bariz şekilde açıklanamaz formlarına *nasıl* ulaştıklarını bulmak amacıyla

sıkı bir filolojik tetkike tabi tutmuştur. Bu da Tolkien'in nasıl çalıştığını anlamak isteyen herkes tarafından, Tolkien'in hayal gücünün kavranması gereken bir yönüdür. Yıllar geçtikçe kendi uydurduğu lisanları ve hikâyeleri daha da çok açığa çıkartılması gereken "gerçek" lisanlar ve vakayınameler olarak görmeye başlamıştı. Başka bir deyişle bu haletiruhiye içerisindeyken anlatımında gözlemlediği bariz bir tutarsızlık veya tatmin etmeyen bir isim karşısında, "Böyle olmasını arzu etmiyorum; değiştirmem lazım," demiyordu. Onun yerine soruna şöyle bir tutumla yaklaşıyordu: "Bu ne anlama geliyor? *Araştırıp bulmam* lazım."

Bunun nedeni aklını veya dengesini yitirmiş olması değildi. Bir yerde bu Solitaire (Solitaire oynamayı çok severdi) gibi tek başına oynanan entelektüel bir oyundu, bir yerde de mitolojisinin kesin *gerçekliğine* olan inancından geliyordu. Yine de zaman zaman her yazarın yapacağı gibi hikâyenin yapısının tümünde bazı temel açılardan köklü değişiklikler yapmayı düşünürdü. Bunlar tabii ki çelişkili tutumlardı; fakat kişiliğinin birçok alanında olduğu gibi burada da, Tolkien tezatlar adamıydı.

Kısacası bu, 1917 yılının başlarında Great Haywood'a hastalık iznine gittiğinde başladığı olağanüstü eserdi. Edith ona yardım etmekten çok mutluydu; "Gondolin'in Düşüşü"nün zarif bir kopyasını, hikâyeyi büyük bir müsvedde defterine yazarak hazırladı. Bu nadiren yakalayabildikleri huzurlu bir ara dönemdi. Edith akşamları piyano çalıyor, Tolkien ise şiirlerini okuyor veya Edith'in resmini çiziyordu. Bu sırada Edith hamile kaldı. Fakat bu pastoral rüya çok uzun sürmedi; "siper humması" hafif bir ateşten öteye geçmiyor, onu biraz rahatsız ediyordu; Birmingham'daki hastanede geçirdiği bir ay belli ki Tolkien'i iyileştirmişti. Artık taburu onu Fransa'daki hizmetine geri istiyordu. O gitmek istemiyordu tabii ki, ayrıca tam büyük eserine başlamışken hayatı bir Alman silahından çıkacak bir kurşunla silinip giderse çok acı olacaktı. Ama başka ne yapabilirdi?

Aradığı cevap sağlığından geldi. Great Haywood'daki izninin sonuna doğru yeniden hastalandı. Birkaç hafta sonra daha iyi olunca geçici olarak Yorkshire'a gönderildi. Edith ile kuzeni Jennie eşyalarını toplayarak onun peşinden kuzeye gittiler, Hornsea'de Tolkien'in karargâhından birkaç mil ötede, döşeli bir eve yerleştiler. Ama o göreve döner dönmez yeniden hastalanmıştı; bu kez Harrogate sanatoryumuna yatırıldı.

Hastalık numarası yapmıyordu. Hastalığın gerçek belirtilerini taşıdığına kuşku yoktu. Ama Edith'in de ona yazmış olduğu gibi "Yatakta geçen her gün, bir gün daha İngiltere'de olmak demek,"ti ve iyileşmenin kaçınılmaz olarak onu siperlere götüreceğini biliyordu. Böylece birçok askerin başına gelmiş olduğu gibi vücudu tepki veriyor ve ateşi normalin üzerinde seyrediyordu; birbirini izleyen günler boyunca aspirin alarak yatakta dinleniyor olması gücünü yerine getirmiyordu. Nisan geldiğinde bir kez daha iyileştiğine hükmedilmiş ve biraz daha eğitim alması için kuzeydoğudaki ordu muhabere okuluna yollanmıştı. Eğer belli bir sınavı geçerse Yorkshire Karargâhına muhabere subayı olarak atanma ihtimali yüksekti; bu onu siperlerden uzak tutabilecek bir tayin olurdu. Sınava Temmuz'da girdi fakat geçemedi. Birkaç gün sonra yeniden hastalandı ve Ağustosun ikinci haftasında yeniden hastaneye döndü.

Bu kez Hull'daki Brooklands Subay Hastanesinde tamamen kafa dengi insanlar vardı etrafında. Emsali hastalardan hoş bir grupla güzel bir sohbetleri vardı; bunların arasında Lancashire Silahendazları Alayı'ndan bir arkadaşı da vardı. Yerel bir Katolik rahibe manastırından rahibeler ziyaretine geliyordu; bunlardan biriyle kadının hayatının sonuna kadar sürecek bir arkadaşlık kurdu. Bir yandan yazmaya da devam ediyordu. Bu arada hamileliği iyice ilerlemiş olan Edith kuzeniyle birlikte deniz kıyısında çok kötü pansiyonlarda kalıyordu. Edith çoktan Warwick'teki evinden ayrıldığına pişman olmuştu; Great Haywood çok güzel geçmişti ama hayat artık neredeyse tahammül edilmeyecek boyutlardaydı. Pansiyonda piyano yoktu, Alman denizaltılarının batırdığı İngiliz gemileri nedeniyle yiyecek aşırı derecede azdı, üstelik Ronald'ı da neredeyse hiç göremiyordu – Tolkien'in kaldığı hastaneye Hornsea'den uzun ve yorucu bir yolculuk sonucunda varılabiliyordu. Bir sinemada geçici olarak kurulmuş olan bölgenin Katolik kilisesi zavallı bir yerdi, o yüzden neredeyse Anglikan Kilisesi mensubu olan Jennie ile birlikte Anglikan Kilisesi'ne gitmek zorunda kalacaktı; ayrıca hamilelik de ona çok yorucu geliyordu. Üç yıl boyunca yaşamış olduğu, gerçekten sevdiği tek şehir olan Cheltenham'e dönmeye karar verdi. Rahat bir hastanede doğum yapabilir ve zamanı gelinceye kadar Jennie ile birlikte pansiyonda kalabilirlerdi. Böylece Cheltenham'a gittiler.

Bu sıralarda, belki de Hull'daki hastanede yatarken, Tolkien "Kayıp Öyküler" için başka bir ana hikâyesini yazmıştı. Bu öykü, zaman içeri-

sinde *Húrin'in Çocukları* adını alacak talihsiz Túrin'in öyküsüydü. Yine belirli bazı edebi etkiler burada da hissedilebilir: Kahramanın büyük bir ejderha ile dövüşü kaçınılmaz olarak Sigurd ve Beowulf'un kahramanlıklarıyla bir mukayeseyi akla getirirken bilmeden kız kardeşiyle ensest bir ilişkiye girmesi ve bunu izleyen intiharı oldukça bilinçli bir şekilde *Kalevala*'daki Kullervo hikâyesinden çıkartılmıştır. Ama yine de bu "etkiler" yüzeyseldir. *Húrin'in Çocukları* İzlanda ve Finlandiya geleneklerinin güçlü bir kaynaşmasıdır ama kadim efsanelerde pek bulunmayan derecede dramatik çetrefilliği ve tanımlamalardaki ince detayıyla bunun ötesine geçer.

16 Kasım 1917 tarihinde Cheltenham bakım evinde Ronald ile Edith Tolkien'in bir oğlu olur. Doğum zor olmuştur ve Edith ölüm tehlikesi geçirmiştir. Her ne kadar Ronald hastaneden taburcu edilmiş olsa da karargâhta bulunması gerekmektedir ve ne kadar kahrolsa da izin alıp güneye inemez; ancak artık Edith'in iyileşmeye başladığı bir dönem olan doğumdan bir hafta sonrasında gidebilir. Oğlana John Francis Reuel ismini vermeye karar verirler; "Francis" ismi, bebeği vaftiz etmek için Birmingham'dan gelen Peder Francis Morgan'ın şerefinedir. Vaftiz töreninden sonra Ronald görevine döner, Edith de bebeği Yorkshire'a geri götürüp Humber halicinin kuzeyinde bir köy olan, Ronald'ın o aralar bulunduğu (artık teğmenliğe terfi ettirilmiştir) karargâha pek uzak sayılmayacak Roost'da dayalı döşeli odalara taşınır. Artık Tolkien'in denizaşırı bir göreve gönderilmeyeceği neredeyse kesinleşmiştir.

İzin alabildiği günlerde Edith ile birlikte kırlarda yürüyüşe çıkarlar. Roos yakınlarında, zemininde baldıran otlarının yetiştiği küçük bir orman bulmuşlardır; burada dolanırlar. Ronald Edith'i bu dönemlerde şöyle hatırlamaktadır: "Saçları kuzguni siyahtı, teni pürüzsüz, gözleri parlak; şarkı söyleyebiliyor - ve *dans* edebiliyordu." Edith onun için ormanda şarkı söyleyip dans ediyordu; bu olaydan *Silmarillion*'un merkezi olacak hikâye doğmuştu: İlk kez ormandaki baldıran otları arasında dans ederken gördüğü ölümsüz elf kızı Lúthien Tinúviel'i seven ölümlü insan Beren'in masalı.

Son derece romantik olan bu peri masalı Tolkien'in daha önce yazdığı şeylerden çok daha geniş bir duygu yelpazesini kapsamakta, zaman zaman Wagnervari bir tutku yoğunluğuna ulaşmaktadır. Bu aynı zamanda Tolkien'in ilk macera öyküsüdür; iki sevgilinin Silmaril'i Demir

Taç'ından sökme umuduyla Morgoth'un korkunç kalesine yaptıkları yolculuk da, Frodo'nun Yüzük'ü varış yerine götürme teşebbüsü kadar olmayacak bir şeye benziyordu.

Bütün efsaneler arasında Tolkien'in en çok sevdiği, Beren ile Lúthien'in masalıydı, sadece Lúthien'i kendi karısıyla özleştirdiği için değil. Elli yıl kadar sonra Edith'in ölümünün ardından oğlu Christopher'a mektup yazarak neden "Lúthien" ismini Edith'in mezar taşında istediğini açıklamıştır: "O benim Lúthien'im idi (ve o bunu biliyordu). Başka bir şey söylemeyeceğim. Ama kısa bir süre içinde seninle uzun uzun konuşmak isterim. Çünkü görünüşe göre yazılı bir otobiyografi bırakmayacağım için -bu kendisini masallarda ve mitlerde en derin şekilde belli eden tabiatıma ters- bana kalben yakın birinin kayıtlara geçmemiş şeyleri bilmesi gerekir: Çocukluğumuzun korkunç cefalarını -bu cefalardan birbirimizi koruyorduk ama genellikle daha sonraları bizi sakat bırakacak olan yaralarımızı tam olarak iyileştiremiyorduk; aşk başladıktan sonra dayanabildiğimiz cefaları –zaman zaman hayatlarımızı bozan kusurları, karanlıkları affettirebilecek ya da anlaşılmalarını sağlayabilecek (kişisel zayıflıklarımızın üzerinde ve ötesindeki) cefalar –ve bunların nasıl hiçbir zaman derinliklerimize dokunamadıklarını veya gençlik aşkımızın anılarını karartamadıklarını açıklamak için. Çünkü her zaman (özellikle yalnız kalınca) son ayrılığımıza kadar birçok kez hâlâ ormanın açık alanında buluşup yakınlardaki ölümün gölgesinden kaçmak için el ele tutuşuyorduk."

1918 yılının baharında, Fransa'ya gitmeden önce talimlere başladığı Staffordshire'daki karargâh olan Penkridge'e göreve gönderilince Tolkien'in Roos'taki günleri sona ermiş oldu. Bu zamana kadar Fransa'da hâlâ görev yapan taburundaki herkes ya ölmüş, ya da Chemin des Dames'da tutsak edilmişti.

Edith, bebek ve Jennie Grove onunla olabilmek için güneye gittiler. Edith yaşadığını "evsiz barksız, sefilce gezgin bir hayat" olarak tanımlıyordu; tam Penkridge'e yerleşmişlerdi ki bu kez de yeniden Hull'a tayini çıktı. Bu sefer Edith kıpırdamayı reddetti. Bebek bakmaktan yorulmuştu ve genellikle ağrıları vardı -zor doğumun etkileri uzun sürüyordu- ve Ronald'a sitemle şöyle yazdı: "Bir daha seninle dönüp durmayacağım." Bu arada Humber Garnizonuna geri döndüğünde Ronald bir kez daha hastalanmıştı ve yeniden Hull'daki subay hastanesine yollandı. "Ben-

ce bir daha kendini hiç yorgun hissetmemelisin," diye yazmıştı Edith, "çünkü Fransa'dan döndüğünden beri yani neredeyse iki senedir Yatakta kaldığın süre müthiş." Tolkien hastanede mitolojisi ve elf lisanları üzerine çalışmanın yanı sıra kendi kendine biraz Rusça öğreniyor, İspanyolca ve İtalyancasını ilerletiyordu.

Ekim ayına vardığında hastaneden taburcu edildi. Barış biraz daha yaklaşmış gibiydi ve akademik bir iş bulabilme şansı olup olmadığını anlamak için Oxford'a gitti. Görüntü zayıftı: Üniversitenin işlediği pek söylenemezdi, üstelik kimse barış geldiğinde neler olabileceğini bilmiyordu. Fakat ona İzlandaca öğretmiş olan William Craigie'i aradığında daha yüreklendirici haberler aldı. Craigie, son bölümleri hâlâ Oxford'da derlenmekte olan Yeni İngilizce Sözlüğü'nün [New English Dictionary] görevli kadrosundaydı ve Tolkien'e yardımcı leksikograf olarak bir iş bulabileceğini söyledi. 11 Kasım'da savaş bittiğinde Tolkien ordu yetkilileriyle bağlantıya geçerek terhis oluncaya kadar "eğitimini tamamlamak amacıyla" Oxford'a tayinini istedi. St. John Caddesi'ndeki eski yurtlarının yakınında oda buldu ve 1918 Kasım'ının sonlarında Ronald, Edith, bebek ve Jennie Grove Oxford'a yerleşti.

2. Bölüm

Oxford Ara Dönemi

Tolkien uzun zamandır Oxford'a dönmeyi hayal ediyordu. Bütün savaş hizmeti süresince okulunu, arkadaşlarını ve dört yıl boyunca orada sürmüş olduğu hayatı özleyip durmuştu. Bir yandan da boşa gitmiş zamanın huzursuzca farkına varmıştı çünkü artık kendisi yirmi yedi, Edith ise otuz yaşına gelmişti. Ama sonunda her zaman özlemini duydukları şeyin artık zevkine varabileceklerdi: "Birlikte bir yuva."

Hayatının yeni bir safhasına girmiş olduğunu fark eden Tolkien (1919 yılının yılbaşında) belli başlı olayları ve bunlar üzerindeki fikirlerini kaydettiği bir günlük tutmaya başladı. Deftere normal el yazısıyla başladıktan sonra İbranice, Yunanca ve Pitman stenosu* karışımı olan yeni icat ettiği dikkat çekici bir alfabeyle devam etti. Kısa bir süre sonra bu alfabeyi mitolojisine katmaya karar verdi ve hikâyelerinde geçen elf bir bilgeye izafeten "Rúmil Alfabesi" adını verdi. Günlüğündeki bütün yazılar İngilizceydi ama artık bu alfebeyle yazıyordu. Tek zorluk bir türlü alfabenin son formuna karar verememesinden kaynaklanıyordu; sürekli harfleri düzeltmek, kullanımlarını değiştirmekle meşguldü; böylece bir hafta "r" için kullanılan işaret bir sonrakinde "l" için kullanılabiliyordu. Ayrıca bazen bu değişiklikleri kaydetmeyi de unutuyor ve bir süre sonra daha önce yazmış olduğu günlükleri kendisi okumakta zorluk çekiyordu. Alfabeyi değiştirmekten vazgeçmek, olduğu gibi bırakmak niyeti nafileydi: Başka birçok konuda olduğu gibi bu konuda da kıpır kıpır bir mükemmeliyetçilik sürekli düzeltme ve ayarlamalara neden oluyordu.

Sabırla bu günlük deşifre edilebilir tabii ki; bu günlük Tolkien'in yeni yaşam düzeni için detaylı bir resim çizer bize. Kahvaltıdan sonra 50 St.

* Sir Isaac Pitman tarafından 1837 yılında icat edilen el yazısı steno sistemi. Diğer steno sistemlerinin tersine harflerin sesleri üzerine kurulu bir sistemdir-e.n.

John Caddesi'nden Broad Caddesi yakınlarındaki Old Ashmolean binasında bulunan Yeni İngilizce Sözlük'ün çalışma odasına gidiyordu. Kendi deyimiyle orada, "o tozlu atölyede, kahverengilerin en kahverengisi çalışma odasında" küçük bir uzman grubu, o güne kadar derlenmiş en kapsamlı sözlük üzerinde çalışıyordu. Çalışmaya 1878 yılında başlanmış, 1900 yılına gelindiğinde A ile H arasındaki bölüm basılmıştı. Fakat on sekiz yıl sonra, savaşın neden olduğu gecikmeler nedeniyle U ile Z arası hâlâ tamamlanmamıştı. Asıl editör Sir James Murray 1915 yılında vefat etmişti ve çalışma artık, yirmi yılını Sheffield'da bir bıçakçıda tezgâhtar olarak geçirdikten sonra kendini tamamen bilime adayarak seçkin bir filolog olan, dikkat çekici bir kişilik sayılan Henry Bradley gözetiminde yapılıyordu.*

Tolkien Sözlük'te çalışmaktan büyük bir zevk alıyor, ayrıca meslektaşlarını da seviyordu, özellikle başarılı C. T. Onions'ı. İlk haftalarda ona *warm, wasp, water, wick* ve *winter* kelimelerinin etimolojisini araştırma işi verilmişti. Sonunda *wasp* için basılmış olan maddeye bir göz atılırsa bu işin yapılması için gerekli beceri hakkında bir fikir elde edilebilir. Bu özellikle zor bir kelime değildir fakat bu kelime hakkındaki paragrafta kelimenin Eski Saksonca, 1150 ila 1500 yılları arasında konuşulan Flemenkçe, Çağdaş Flemenkçe, MS 700 ila 1050 yılları arasında konuşulan Almanca, MS 1100 ila 1600 yılları arasında konuşulan Almanca, 1050 ile 1350 yılları arasında konuşulan Almanca, Çağdaş Almanca, eski Töton, ilkel pre-Töton, Litvanca, Eski Slovakça, Rusça ve Latince formları da mukayeseli olarak alıntılanmaktadır. Tahmin edilebileceği gibi Tolkien bu tarz bir işin kendisine diller hakkında pek çok şey öğrettiğini fark etmişti ve Sözlük üzerinde çalıştığı 1919-20'ye ait bu dönem için bir zamanlar şöyle demişti: "O iki yılda, hayatımın bu süreye eşit başka hiçbir zamanında bu kadar çok şey öğrenmedim." İşini dikkat çekecek derecede, hatta Sözlük standartlarından bile daha iyi yapıyordu; Dr. Bradley onun hakkında, "Yaptığı iş, Anglosaksonca ve Cermen dillerinin mukayeseli gramerinin olguları ve ilkeleri üzerinde alışılmamış derecede eksiksiz bir hâkimiyeti olduğunu kanıtlamaktadır. Doğrusunu söylemek gerekirse onun yaşında, bu açılardan dengi olabilecek birini tanımadım," diye yazmıştır.

---

* Çocukken Bradley aile duaları sırasında babasının kucağında duran İncil'e tersten baktığı için okumayı baş aşağı öğrenmişti.

Sözlük'ten eve öğle yemeğine ve kısa bir süre sonra da çaya gelip gitmek için çok az yürümesi gerekiyordu. Söz konusu saatler olunca Dr. Bradley iddiasız bir amir sayılırdı; ayrıca zaten bu işin Tolkien'in tüm gününü alacağı öngörülmemişti. Sözlük'te çalışan birçok kişi gibi onun da zamanını üniversitede ders vererek doldurması, oradan bir ek gelir edinmesi bekleniyordu. Özel öğrenci kabul edebileceğini ilan edince birer birer kolejlerden cevap gelmeye başladı – özellikle de kızlara ait kolejlerden çünkü Lady Margaret Hall ve St. Hugh'da* okuyan genç hanımlara Anglosaksonca öğretecek birine acilen ihtiyaç vardı. Tolkien'in ise evli olmak gibi bir avantajı vardı çünkü bunun anlamı evine öğrenci gönderildiğinde ayrıca bir de başına nöbetçi dikilmesine gerek kalmayacaktı.

Kısa bir süre sonra Edith ile küçük bir ev kiralayabileceklerine karar verdiler ve kaldıkları pansiyonun hemen ilerisindeki köşede, (şimdilerde Pusey Caddesi denen) I Alfred Caddesi'nde bir ev buldular. 1919 yılının yaz sonunda buraya taşındılar ve aşçılık da yapan bir yardımcı edindiler. Kendilerine ait bir evleri olması harika bir şeydi. Edith'in piyanosu depodan geri getirildi; yıllardır ilk kez yeniden düzenli olarak piyano çalabiliyordu. Bir kez daha hamile kalmıştı ama en azından artık kendi evinde doğurabilecek, bebeği yaşanabilir bir evde büyütebilecekti. 1920 yılının baharında Ronald artık verdiği derslerden Sözlük'ü bırakabilecek kadar iyi para kazanıyordu.

Bu arada "Kayıp Öyküler Kitabı"nı yazmaya devam etti; bir akşam Exeter Koleji'ndeki Yazı Kulübü'nde "Gondolin'in Düşüşü"nü yüksek sesle okudu. Aralarında Nevill Coghill ve Hugo Dyson isimlerinde iki gencin de bulunduğu üniversite öğrencileri tarafından çok beğenildi.

Aniden ailenin planları değişti. Tolkien Leeds Üniversitesi'ne İngiliz Dili okutmanlığı için başvuruda bulunmuştu; kabul edileceğini pek tahmin etmiyordu ama 1920 yılının yaz aylarında mülakat için çağırıldı. Leeds istasyonunda Tolkien'i üniversitenin İngilizce profesörü George Gordon karşıladı. Gordon savaştan önce Oxford'daki İngilizce Okulu'nun önde gelen üyelerinden biriydi ama Tolkien onu tanımıyordu; kasabadan geçip üniversiteye çıkan tramvaya bindiklerinde

* 1879'da kızlara Oxford eğitimi vermek için kurulan Lady Margaret Hall ile yine aynı amaçla 1886'da kurulan St. Hugh's College, ancak yüzüncü yıllarından sonra erkek öğrenci kabul etmeye başladılar-e.n.

sohbetleri mesafeli olmuştu. Oxford'daki İngiliz Edebiyatı Profesörü Sir Walter Raleigh'den söz etmeye başladılar. Tolkien o anı "Aslında Raleigh hakkında pek iyi bir şey düşünmezdim – tabii ki iyi bir öğretmen değildi; fakat içimdeki iyi kalpli bir ruh onun 'görkemli' biri olduğunu söylememe neden oldu. İyi oldu; aslında ben sadece onun, eleştirilerimin çok üzerindeki kibirli bir zirvede tüm heybetiyle durduğunu söylemek istemiştim. Leeds'den ayrılmadan önce özel bir şekilde işi aldığımı biliyordum," diye hatırlıyor.

3. Bölüm

Kuzey Macerası

Üzerine çökmüş dumanlı, kirli, ağır endüstriyel sisiyle, fabrikaları ve sıra evleriyle Leeds güzel bir hayat için fazla umut vaat etmiyordu. Gotik taklidi tarzıyla rengârenk tuğlalarla inşa edilmiş olan Victoria devri sonlarına ait üniversite binaları Tolkien'in alışmış olduğu şeyle büyük bir tezat oluşturuyordu. Görevi kabul etme ve İngiltere'nin kuzeyine taşınma kararı konusunda ciddi kaygıları vardı.

İlk başlarda hayat onun için zor oldu. Tam Ekim 1920 tarihinde, onun Leeds okul dönemi başlar başlamaz Edith, Michael Hilary Reuel adıyla vaftiz edilen ikinci bir oğul dünyaya getirmişti; hafta içinde Leeds'de bir bekâr odasında yaşayan Tolkien ailesini görmek için hafta sonu Oxford'a kadar uzun bir yolculuk yapmak zorunda kalıyordu. 1921 yılının başlangıcından önce Edith ile bebek kuzeye taşınmaya hazır olamamıştı; o zaman bile Tolkien Leeds'de onlara sadece mobilyalı bir daire bulabilmişti. Bununla birlikte 1921 yılının sonlarında üniversite yakınlarındaki bir yan sokakta, St. Mark Terrace No. 11'de küçük karanlık bir ev tutarak yeni yuvalarını burada kurdular.

Leeds Üniversitesi'nin İngilizce bölümü hâlâ küçüktü ama George Gordon bölümü geliştiriyordu. Gordon bir bilim adamından ziyade bir idareciydi ama Tolkien onu "tam bir insan ustası" olarak görüyordu; dahası Gordon, zaten Fransızca profesörü ile paylaşmakta olduğu sırlı tuğlaların ve sıcak su borularının görülebildiği çıplak bir oda olan kendi ofisinde ona bir yer açarak ve evini düzenlemesinde ona anlayış göstererek yeni asistanına büyük bir iyilik yapmıştı. Daha da önemlisi bölümdeki bütün dilbilim eğitiminin gerçek sorumluluğunu Tolkien'e devretmişti.

Gordon, Oxford düzenini takip ederek Leeds'in İngilizce müfredatını, biri Chaucer sonrası edebiyatta uzmanlaşmak isteyen lisans öğrencileri

için, diğeri de Anglosakson ve ortaçağ İngiliz edebiyatına odaklanmak isteyenler için olmak üzere iki tercih hakkına ayırmaya karar vermişti. İkinci ders alanı yeni kurulmuştu ve Gordon, lisans öğrencilerinin hoşuna gidecek ve onlara sağlam bir filolojik eğitim sunacak olan müfredatı Tolkien'in hazırlamasını istiyordu. Tolkien hemen kolları sıvamıştı. İlk başta sert ve soğuk Yorkshire öğrencileri karşısında Tolkien'in morali biraz bozulmuştu ama kısa bir süre içinde birçoğunu takdir etmeye başladı. Bir keresinde, "Tamamen bu 'don yağları'ndan yana oldum. İnsanı hayrete düşürecek kadar büyük bir kısmı 'eğitilebilir' olduklarını kanıtladılar: Bu konuda en temel özellik *biraz çalışmaya* niyeti olmaktır," diye yazmıştı. Gerçekten de Leeds'deki öğrencilerinin birçoğu çok çalışmış ve kısa bir süre içinde de mükemmel sonuçlar almaya başlamıştı.

Aslında Tolkien neredeyse Leeds'de hiç durmayacaktı. Buradaki ilk döneminde İngiliz dili konusunda profesörlük başvurusunda bulunması için iki davet almıştı: Liverpool'daki Baines kürsüsünde ve Cape Town'daki yeni De Beers kürsüsünde. Her ikisine de başvurusunu yollamıştı. Liverpool kabul etmedi ama 1921 yılının Ocak ayının sonunda Cape Town ona bu vazifeyi teklif etti. Birçok yönden bunu kabul etmeyi çok isterdi. Bu doğduğu topraklara dönmesi demek olacaktı ve Güney Afrika'yı yeniden görmeyi hep istemişti. Fakat işi geri çevirdi. Edith ile bebek yolculuk yapmaya hazır değildi ve Tolkien karısından ayrılmak istemiyordu. Yine de on iki ay sonra günlüğüne, "O zamandan beri belki de ayağımıza gelen fırsatın o olduğunu ve bizim bunu yakalamaya cesaretimizin yetmediğini düşünüp duruyorum," diye yazmıştı. Olaylar korkusunun yersiz olduğunu kanıtladı.

1922 yılının başlarında Leeds'deki İngilizce bölümümün dil kısmına yeni bir okutman atanmıştı, E. V. Gordon adında genç bir adam. Bu ufak tefek, kara kuru Kanadalı (George Gordon ile bir bağlantısı yoktu) Oxford'da yabancı öğrencilere verilen Rhodes bursuyla okumuştu ve 1920 yılında Tolkien onu okutmuştu. Şimdi de Leeds'de onu büyük bir memnuniyetle karşılamıştı. "Eric Valentine Gordon geldi ve iyice yerleşti; artık benim sadık bir arkadaşım ve ahbabım oldu," diye yazmıştı günlüğüne.

Gordon'ın gelmesinden kısa bir süre sonra iki arkadaş çalıştıkları bilimin ana konularının biri üzerinde işbirliği yapmaya başlamışlardı. Tolkien bir süredir eski hocası Kenneth Sisam'ın editörlüğünü yapmış

olduğu Ortaçağ İngilizcesinden alıntıların yapıldığı bir kitabın lügatçesi üzerinde çalışıyordu. Bunun anlamı aslında küçük bir Ortaçağ İngilizcesi sözlüğü derlenmesiydi; bu sonsuz bir hassasiyet ve büyük bir hayal gücüyle üstlendiği bir işti. Lügatçeyi tamamlaması uzun bir zaman almıştı ama bu çalışma 1922 yılının başlarında baskıya yetişmişti; bu tarihte Tolkien artık bilimsel çalışmalarına daha büyük bir faaliyet alanı kazandıracak bir şeye el atmayı istemeye başlamıştı. E. V. Gordon ile birlikte, üniversite öğrencileri için hazırlanmış bir baskısı olmadığından ortaçağ İngiliz edebiyatından *Sir Gawain ve Yeşil Şövalye* adlı şiirin yeni bir derlemesini çıkarmaya karar verdiler. Şiirin metni ve lügatçesinin sorumluluğunu Tolkien üstlenirken Gordon da notların büyük bir bölümünü tedarik edecekti.

Tolkien iş arkadaşının "üretken küçük bir şeytan" olduğunu fark etti ve ona yetişebilmek için hızlı çalışması gerekti. Clarendon Press tarafından basılacak olan kitabı 1925 yılının başlarına yetiştirdiler. Bu eser ortaçağ edebiyatı çalışmaları adına yapılmış en büyük katkılardan biridir – gerçi Tolkien daha sonraki yıllarda verdiği derslerde sanki kendisinin olayla hiçbir ilgisi yokmuş gibi kitaptaki yorumların bazı noktalarına ait örnekler verirken bunları küçük görerek dinleyenlerini eğlendirmiştir: "Tolkien ile Gordon bunu söylediklerinde oldukça, oldukça yanılmışlar! Akıllarında ne varmış Tanrı bilir!"

E. V. Gordon da Tolkien'in espri anlayışını paylaşıyordu. İki adam birlikte üniversite öğrencileri arasında, büyük miktarlarda bira içmek, sagalar okumak ve komik şarkılar söylemek için toplanan bir Vikingler Kulübü kurulmasına yardımcı olmuştu. Bu şarkıların çoğu öğrenciler hakkında edepsiz mısralar düzen, çocuk şiirlerini Anglosaksoncaya çeviren ve içmekle ilgili şarkıları Eski Norveç lisanında söyleyen Tolkien veya Gordon tarafından yazılıyordu. Mısralarından bazıları, birkaç yıl sonra *Songs for the Philologists* (Filologlara Şarkılar) adıyla özel olarak basılmıştı. Vikingler Kulübü'nün Tolkien ile Gordon'ı sevilen birer öğretmen haline getirmesine şaşmamak gerek; hem bu nedenle, hem de öğretmenliklerinin mükemmelliği nedeniyle İngilizce bölümünün dil kısmı gittikçe daha fazla öğrenci çekmeye başlamıştı. 1925 yılına varıldığında üniversite öğrencileri arasında yirmi dilbilim uzmanı bulunuyordu; bu, bütün bölümün üçte birinden fazlası demekti ve genel olarak da Oxford'da denk bir derse katılanlardan çok daha yüksek bir orandı.

Tolkien'in ev hayatı genellikle mutlu geçiyordu. Edith üniversitenin atmosferini ferahlatıcı bir şekilde rahat bulmuş ve diğer eşlerle arkadaşlıklar kurmuştu. Parası çok fazla değildi, üstelik Tolkien bir ev alabilmek için tasarruf da ediyordu, o yüzden ailecek çıkılan tatiller azdı ama 1922 yılının yazında birkaç haftalığına Yorkshire sahilindeki Filey'yi ziyarete gitmişlerdi. Tolkien burasını sevmedi; "son derece pis, küçük bir deniz kıyısı tatil banliyösü" demişti burası için. Burada bulunduğu sürenin büyük bir bölümünü biraz daha para kazanmak için yıllık olarak aldığı ek bir iş olan lise öğrencilerine verilen merkezi yeterlilik sınavı kâğıtlarını okumakla geçirmişti. Ama birkaç şiir de yazmıştı bu arada.

Son birkaç yıldır hatırı sayılır bir miktarda şiir yazıyordu. Çoğu mitolojisiyle ilgiliydi. Bu şiirlerin bir kısmı yolunu bulup Leeds Üniversitesi dergisi olan *The Gryphon*'a ulaşıp "Yorkshire Şiiri" adı altında yerel bir seri içinde ve bir de İngilizce bölümü mensuplarının yazdığı şiirlerin toplandığı *Northern Venture* adlı bir kitapta basılmıştı. Bu dönemde "Bimble Körfezi Masalları ve Şarkıları" adını verdiği bir seri şiir yazmaya başlamıştı. Biri, Filey hakkındaki hislerinden kaynaklanarak çağdaş kentsel yaşamın sefil gürültülü karakterinden bahsetmekte. "Ejderhanın Ziyareti" adlı başka bir tanesi Bimble Körfezi'ne varıp da "Bayan Biggins"e tesadüf eden ejderhanın yaptığı yıkımı anlatıyor. Bir üçüncüsü olan "Glip" bir mağaranın zemininde yaşayan garip yapışkan bir yaratıktan ve onun solgun, fosforlu gözlerinden söz eder. Tüm bunlar gelecek önemli şeylerin birer belirtisidir.

1923 yılının Mayıs'ında Tolkien uzayan ve sonunda zatürreye dönüşen bir soğuk algınlığı yaşamıştı. O zamanlar doksan yaşında olan dedesi John Suffield onların yanında kalmaktaydı. "Yatağımın yanında uzun boylu, zayıf, siyahlara bürünmüş bir suret durmuş bana bakıyor ve beni hakir görerek konuşuyor, benim ve neslimin soyu bozulmuş cılız şeyler olduğu mealinde şeyler söylüyordu. Ben orada nefes almaya çalışıyordum ama onun bana veda etmesi gerekiyordu çünkü Britanya Adaları etrafında yapacağı bir deniz seyahati için bineceği gemiye yetişmesi gerekiyordu!" Yaşlı adam, zamanının çoğunu en küçük kızı, Tolkien'in Jane Teyzesi ile geçirerek yedi yıl daha yaşayacaktı. Jane Teyze Nottinghamshire'dan ayrılmış ve Worcestershire'da, Dormston'da bir çiftlik almıştı. Çiftlik çıkmaz bir patikanın en ucunda buluyordu ve ahali bazen buraya "Çıkın Çıkmazı" diyordu.

Tolkien zatürreden kurtulunca Edith ve çocuklarla birlikte, savaştaki görevinden sonra Suffields'de eski bir kasaba olan Evesham yakınlarından küçük bir meyva bahçesi ile bostan alan erkek kardeşi Hilary'nin yanında kalmıştı. Tolkien ailesi bahçe işlerine yardımcı olmak için çalışmak zorunda kalmıştı; ayrıca iki kardeşin çocukları eğlendirmek için evin karşı tarafındaki tarlalarda uçurdukları devasa uçurtmalarla oynadıkları neşeli oyunlar da vardı. Tolkien biraz iş yapmak ve mitolojisine dönmek için de zaman bulabilmişti.

"Kayıp Öyküler Kitabı" neredeyse tamamlanmıştı. Oxford ve Leeds'deyken Tolkien kâinatın yaratılışı, Silmarillerin yapılışı ve bunların Morgoth tarafından kutsal âlem Valinor'dan kaçırılışıyla ilgili öyküler yazmıştı. Bu dizinin hâlâ belirgin bir sonu yoktu -mitolojinin Tolkien'in aklında ilk uyanan öğesi olan Earendel'in yıldız gemisinin yolculuğuyla bitiyordu- ayrıca öykülerin bazıları sadece özet halinde geçilmişti; ama biraz daha uğraşsa eser bir sonuca varacaktı. Bununla beraber Tolkien böyle bir hedefe kitlenmemişti, onun yerine yeniden yazmaya başladı. Sanki mitolojisini bitirmek istemiyor gibiydi. Belki de bir yayıncı bulabileceğinden kuşku duyuyordu; yaptığının hiç alışılmadık bir çalışma olduğuna şüphe yoktu. Ama son derece popüler olan Lord Dunsany'nin* kitaplarından daha tuhaf sayılmazdı. Peki onu tutan şey neydi? En çok mükemmele olan tutkusu ama belki de daha önceki şiirlerindeki elfler için Christopher Wiseman'in söylemiş olduğu bir şeydi: "Bu yaratıkların senin için yaşıyor olmalarının nedeni senin bunları hâlâ yaratıyor olman. Onları yaratmayı tamamladığın zaman bizim canlı yiyeceklerimizi oluşturan atomlar kadar ölü olacaklar." Başka bir deyişle Tolkien, yaratılmış dünyasının içinde artık başka bir şey yaratmayacağı düşüncesini kabul edemediği için bitirmek istemiyordu. Daha sonraları bu yaptığı şeye "ikincil yaratıcılık" diyecekti.

Böylece *Silmarillion*'u (zamanla kitaba bu ismi vermişti) tamamlamadı; onun yerine geri döndü, değiştirdi, cilaladı ve düzeltti. Aynı zamanda esas öykülerin iki tanesini de şiire dökmeye başlamıştı; hâlâ düzyazıya olduğu kadar şiire de heveslendiğinin bir göstergesiydi bu. Túrin öykü-

* Kitaplarını Lord Dunsany ismiyle çıkaran İrlandalı-İngiliz Dunsany Baronu Edward Plunkett (1878-1957). Düşsel dünyalarda geçen seksenin üzerinde kitap ve oyun yazmış, fantastik hikâye ve romanlarıyla Lovecraft ve Tolkien'e esin kaynağı olmuştur-e.n.

sü için *Beowulf*'ta bulunan aliterasyon ölçüsüne benzeyen bir ölçünün modern biçimini seçmişti; Beren ve Lúthien için ise uyaklı beyiti tercih etmişti. İkinci şiire "Beren ile Lúthien'in Sergüzeştleri" adını vermişti; sonra yeniden adlandırarak "Leithian Şarkısı" demiştir.

Bu arada Leeds'deki kariyerinde önemli bir adım atmıştı. 1922 yılında George Gordon İngiliz Edebiyatı Profesörü olarak Oxford'a dönmüş, Tolkien de Gordon'a ait Leeds kürsüsü için aday gösterilmişti. Sonuç olarak bu göreve Lascelles Abercrombie atanmıştı fakat rektör yardımcısı Michael Sadler üniversitenin kısa bir süre içerisinde, özellikle de onun için İngiliz dilinde yeni bir profesörlük açacağı sözünü verdi. Sadler sözünü tuttu ve Tolkien 1924 yılında, otuz iki yaşında, Britanya üniversiteleri standartlarına göre hatırı sayılır derecede genç bir yaşta profesör oldu. Aynı yıl Edith'le birlikte Leeds eteklerinde, West Park, Darnley Yolu No. 2'de, West Park'ta bir ev aldılar. Oldukça büyük bir evdi ve Tolkien'in çocukları yürüyüşe çıkartabileceği açık araziyle çevrili olması nedeniyle St. Mark's Terrace'tan sonra büyük bir gelişmeydi.

1924 yılının başlarında Edith yine hamile olduğunu öğrenince çok üzüldü. Bunun bir kız olmasını ummuştu ama Kasım ayında doğan bebeğin de erkek olduğu çıktı ortaya. Christopher Reuel adıyla vaftiz edildi, ilk ismi Christopher Wiseman'in şerefine verilmişti. Serpilen bebek babası için özel bir mutluluk kaynağı olmuştu; Tolkien günlüğüne şöyle yazmıştı: "Artık ölsem de gam yemem."

1925 yılının başlarında Oxford'daki Anglosaksonca profesörlüğünün boşalacağı haberi ulaşmıştı Tolkien'e ; kürsü başkanı olan Craigie Amerika'ya gidecekti. Makam ilan edilmiş ve Tolkien de başvurmuştu. Teorik olarak pek bir şansı yoktu çünkü diğer üç adayın da mükemmel yeterlilikleri vardı: Liverpool'dan Allen Mawer, Londra'dan R. W. Chambers ve Kenneth Sisam. Bununla birlikte Mawer başvurmaktan vazgeçmiş, Chambers teklifi reddetmişti; böylece rekabet Tolkien ile eski öğretmeni Sisam arasına inmişti.

Kenneth Sisam artık Clarendon Press'te kıdemli bir pozisyondaydı ve tam gününü bilimsel çalışmalara ayırmasa da Oxford'da iyi bir namı ve kendisini destekleyen bir kitlesi vardı. Tolkien'in de arkası vardı, bunlara entrika çevirmekte usta olan George Gordon da dahildi. Fakat seçimlerde oylar eşit çıkınca karar rektör yardımcısı Joseph Wells'in oyuna kalmıştı. Wells Tolkien lehinde oy kullandı.

Ve bundan sonra hiçbir şey olmadı da denilebilir. Tolkien Oxford'a geri geldi, yirmi yıl boyunca Anglosakson dilinde Rawlinson ve Bosworth kürsüsüne sahip olduktan sonra İngiliz Dili ve Edebiyatı Merton kürsüsünün başına seçildi. Emekliliğinin de ilk kısmını geçirmiş olduğu bildik Oxford varoşlarında yaşamaya devam ettikten sonra sıradan bir deniz kasabasına taşındı, karısı öldükten sonra Oxford'a döndü ve kendisi de seksen bir yaşında huzur içerisinde vefat etti. Sayısız birçok bilim adamı gibi sıradan, dikkate değer bir yanı olmayan bir hayat sürdü; tabii ki bu akademik bir dehayla dolu bir yaşamdı ama o meseleye dahil olmayan insanlar için aslında çok az bir ilgi uyandıran çok dar bir konuda. Her şey bu kadarla kalabilirdi – "hiçbir şeyin olmadığı" bu yıllar zarfında dünya çapında birer best-seller olacak, birkaç milyon okuyucunun hayal güçlerine hitap edip bu insanların düşüncelerini etkileyecek o iki kitabı yazmış olduğu gerçeği olmasaydı. *Hobbit*'in ve *Yüzüklerin Efendisi*'nin, uzmanlık alanı Ortaçağ İngilizcesinin West Midlands lehçesi olan, çocuklarını büyütüp bahçesine bakarak sıradan bir banliyö hayatı yaşamış bilinmedik bir Oxford profesörünün eseri olması gerçeği garip bir çelişkidir.

Ya da öyle midir? Tam tersi neden doğru olmasın? Bu kadar büyük bir dehaya ve hayal gücüne sahip bir aklın akademik ve ev hayatının ehemmiyetsiz rutiniyle yetinmekten mutlu; ruhu Cornwall sahilinde patlayan dalgaların seslerine aç olan bir adamın orta sınıf bir kaplıca otelinin salonunda yaşlı hanımlarla sohbet etmekle yetiniyor; taşradaki bir handa bulunan bir ocakta çatırdayan kütüklerin görüntüsü ve kokusuyla bile heyecanlanan bir şairin kızarmış kor numarası yapan elektrikli şöminesi önünde oturmaya razı olduğu gerçeğine şaşırmamız daha doğru olmaz mı? Bundan ne çıkartacağız?

Belki de orta yaşlarında ve yaşlılığı zamanında olanları gözlemleyip şaşırmaktan başka bir şey gelmeyecek elimizden: ya da belki de yavaş yavaş beliren bir desen göreceğiz.

IV

1925-1949 (i):
"TOPRAKTAKİ BİR OYUKTA BİR HOBBİT YAŞARDI"

1. Bölüm

Oxford'da Yaşam

On dokuzuncu yüzyılın sonuna kadar Oxford'daki akademi üyelerinin [*fellow*] çoğu, yani üniversitenin öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu papazlık eğitimi almak zorundaydı ve görevlerine devam ettikleri sürece evlenmelerine izin verilmezdi. O dönemin reformcuları ruhban sınıfına ait olmayan bir akademi üyeliği ortaya atmışlar ve bekâret zorunluluğunu da yürürlükten kaldırmışlardı. Böyle yaparak Oxford'un yüzünü değiştirmişlerdi, üstelik görünür bir şekilde değiştirmişlerdi; çünkü bunu izleyen yıllarda şehrin eski sınırlarından kuzeye doğru bir tuğla dalgası durmadan yayılmış, vurguncuların yeni evli öğretim görevlileri [*don*] için yaptıkları yüzlerce konut Banbury ve Woodstock yollarını boylu boyunca kaplamıştı. Yirminci yüzyılın başlarında Kuzey Oxford, akademisyenlerin, eşleri, çocukları ve hizmetkârlarıyla birlikte, gotik ve gösterişli malikânelerden (kuleli ve vitraylı) tutun da sade banliyö villalarına varıncaya kadar çeşitli konutlarda yaşadığı yoğun bir koloni halini almıştı. Bu garip cemaatin ihtiyaçlarını karşılamak için kiliseler, okullar ve yığınla dükkân dikilmiş ve kısa bir süre içinde istila edilmemiş çok az arazi kalmıştı. Öte yandan 1920'lerde hâlâ az da olsa bir miktar bina yapılmaktaydı; Kuzey Oxford caddelerinden birinde Tolkien, L biçiminde, soluk tuğladan, bir kanadı yola doğru uzanan mütevazı yeni bir ev buldu ve aldı. Tolkien ailesi 1926 yılının başında Leeds'den buraya taşındı.

Bu sokakta, Northmoor Yolu'nda, yirmi bir yıl kalacaklardı. 1929 yılında komşuları kitapçı ve yayıncı Basil Blackwell, yanlarındaki daha büyük evi boşalttı; Tolkienler ertesi yılın başlarında bu evi almaya karar vererek yirmi iki numaralı evden yirmi numaraya taşındılar. Bu ikinci ev daha geniş ve gri renkli, minik vitraylı pencereleri ve yüksek arduvaz kaplı çatısıyla yan evden daha etkileyiciydi. Taşınmadan kısa bir süre

önce dördüncü ve son çocukları, Edith'in uzun zamandır özlemini çektiği kızları doğdu ve Priscilla Mary Reuel adıyla vaftiz edildi.

Bu iki olaydan başka, yani 1929'da Priscilla'nın doğumu ve 1930'da taşınmaları dışında Northmoor Yolu'ndaki yaşam olaysız devam ediyordu; ya da bu yaşam, önemsiz bazı fasılaların olduğu ama hiçbir önemli değişikliğin yaşanmadığı bir düzene, neredeyse bir rutine sahipti denilebilir. Ya da bunu tarif etmenin en güzel yolu belki de 1930'ların başında (tamamen hayali de olsa) sıradan bir günde Tolkien'i izlemektir.

Bu bir Azizler Günü,* yani gün erken başlıyor. Tolkien'in odası doğuda, bahçeye bakan arka bir oda; yedide saat burada çalıyor. Aslında burası banyolu bir soyunma odası, hatta bir köşesinde küvet var; Edith onun horultularını çok yorucu bulduğu ve Tolkien'in geç saatlere kadar oturmasını kendi alışkanlıklarına hiç uyduramadığı için Tolkien burada uyuyor. Yani ikisinin de kendi odası var ve birbirlerini rahatsız etmiyorlar.

İstemeye istemeye kalkıyor (tabiatı gereği hiçbir zaman erken kalkan biri olmamıştır zaten), tıraşını ayinden sonra olmaya karar veriyor ve robdöşambrıyla Michael ve Christopher'ı uyandırmak için oğlanların yatak odalarına giden koridora çıkıyor. Artık on dört yaşında olan en büyük oğlu John, Berkshire'da bir Katolik yatılı okulunda ama on bir ve yedi yaşlarındaki iki küçük oğlu hâlâ evde yaşıyorlar.

Micheal'ın odasına giren Tolkien, ortada bırakılmış bir oyuncak lokomotifin üzerine basmaktan son anda kurtuluyor. Kendi kendine küfrediyor. O sıralar Michael ile Christopher'ın trenlere karşı bir tutkuları var; yukarıdaki odalardan birine olduğu gibi demiryolu hattı kurmuşlar. Aynı zamanda lokomotifleri seyretmeye gidiyor ve (etkileyici bir hassasiyetle) Great Western Railway** lokomotiflerinin resimlerini çiziyorlar. Tolkien "demiryolu çılgınlığı" adını verdiği bu ilgiyi anlamıyor ve as-

* All Saints' Day. Kendine ait belli bir günü olmayan azizlerin anılması için konulmuş bir gün. Genelde 1 Kasım olmakla beraber bazı ülkelerde farklı tarihlere denk gelen bu günde insanlar hem bu azizleri, hem de yakın zamandaki ölmüşlerini anar. Katolik Kilisesi bu günü, tüm Katoliklerin sabah ayinine katılmaları gereken bir gün sayar-e.n.

** 1833'te fikri ortaya atılan, 1838'de ilk kez yolcu taşıyan Bristol-Londra demiryolu hattı. Günümüzde Londra ile adanın güneybatı ve orta bölgeleri ile Galler arasında tren taşımacılığı yapmaktadır. Şirketin 1923'te sefere sokulan Cheltentam Flyer adlı treni, dizel lokomotifler ortaya çıkana kadar dünya hız rekortmeni olmuştur-e.n.

lında onaylamıyordu da; onun için demiryolları sadece gürültü, pislik ve kırların bozulması anlamına geliyor. Fakat çocukların hobilerine göz yumuyor, hatta zaman zaman onları alıp Cheltenham Flyer'ın geçisini seyretmeleri için uzaktaki istasyonlara bile götürüyor.

Oğlanları uyandırdıktan sonra her gün giydiği kıyafetler olan flanel pantolonunu ve tüvit ceketini giyiyor. Sonra Dragon School'a ait lacivert okul ceketlerini ve şortlarını giyen oğullarıyla birlikte bisikletlerini garajdan çıkartarak, yol boyunca uzanan diğer evlerin perdelerinin sıkı sıkı kapalı olduğu sessiz Northmoor Yolu'na koyuluyorlar, Linton Yolu'ndan çıkıyorlar, ara sıra şehre gitmekte olan bir iki araba ve otobüsün geçtiği Banbury Yolu'na sapıyorlar. Bir bahar sabahı; evlerin ön bahçelerinden kaldırımlara sarkan kiraz ağaçlarının çiçekleri gelin gibi açmış.

Merkeze doğru bir kilometre kadar giderek Woodstock Yolu'ndaki hastanenin yanındaki sevimsiz bina olan St. Aloysius Katolik Kilisesi'ne varıyorlar. Ayin yedi buçukta; yani eve döndüklerinde kahvaltıya birkaç dakika geç kalmış olacaklar. Kahvaltı her zaman için şaşmaz bir şekilde sekizde hazır oluyor – tam olarak söylemek gerekirse, Edith evdeki saatleri beş dakika ileride tutmaktan hoşlandığı için tam yedi elli beşte hazır oluyor. Günlük işlerinde yardımcı olan Phoebe Coles mutfağa yeni gelmiş ve çanak çömlekle uğraşıyor. Hizmetçi başlığı takan ve bütün gün evde çalışan Phoebe birkaç yıldır aileyle birlikte ve daha epey bir kalmaya niyeti olduğunu da gizlemiyor; o gelmeden önce hizmetkârlarla ilgili bitmek tükenmek bilmeyen sorunlar yaşanmış olduğu için bu çok rahatlatıcı bir şey.

Kahvaltı sırasında Tolkien gazeteye bir göz atıyor ama son derece ilginç bir şekilde. Dostu C. S. Lewis gibi o da "haberleri" genel olarak önemsiz ve kulak asması gerekmeyen bir şey addettiğinden her ikisi de (birçok arkadaşlarını kızdırsa da) tek "gerçeğin" edebiyatta bulunabileceğini iddia ediyor. Öte yandan her iki arkadaş da bulmacadan hoşlanıyor.

Kahvaltı bittiğinde Tolkien sobayı yakmak için çalışma odasına gidiyor. Sıcak bir gün değil ve ev (o günün şartlarındaki birçok orta sınıf İngiliz evi gibi) merkezi bir ısıtmaya sahip değil, o yüzden odanın oturabilecek duruma gelebilmesi için ateşi iyice tutuşturması gerekiyor. Acelesi var çünkü saat dokuzda bir öğrencisi gelecek, ayrıca sabahki ders notlarına da bir göz atmak istiyor, o yüzden bir gece önceden kalma

külleri aceleyle temizliyor; küller hâlâ ılık çünkü bir gece önce işlerini bitiremediği için ikiden önce yatamamıştı. Ateşi yakınca bolca kömür atıyor, sobanın kapağını kapatıyor ve havalandırma kapağını sonuna kadar açıyor. Sonra tıraş olmak için üst kata çıkıyor aceleyle. Oğlanlar okula gidiyor.

Ön kapının zili çaldığında henüz tıraş olmayı bitirmemiştir. Kapıyı Edith açıyor ama ona sesleniyor; o da yüzünün yarısı köpük kaplı bir halde alt kata iniyor. Gelen sadece postacı; adam çalışma odasının bacasından çok fazla duman tüttüğünü söylüyor, acaba Bay Tolkien her şeyin yolunda olup olmadığına bir baksa mı? Tolkien çalışma odasına koşuyor ve sık sık olduğu gibi ateşin soba içinde çok alevlenmiş ve neredeyse bacayı tutuşturacak olduğunu fark ediyor. Ateşi yavaşlatıyor, postacıya teşekkür ediyor ve bahar sebzelerinin yetiştirilmesi konusunda biraz hoşbeş ediyor. Sonra mektupları açmaya başlıyor, tıraşının yarım kaldığını hatırlıyor ve tam öğrencisinin geleceği saatte ancak hazır oluyor.

Gelen Ortaçağ İngilizcesi okuyan master öğrencisi genç bir hanım. Saat dokuzu on gece Tolkien ile birlikte çalışma odasında *Ancrene Wisse*'de* geçen uyumsuz bir kelimenin önemi hakkında tartışarak çalışmaya dalıyorlar. Çalışma odasının kapısından başınızı uzatacak olsanız onları göremezdiniz çünkü kapıdan girince çift sıra halinde dizilmiş kitaplıklardan bir koridor bulunmaktadır; insan ancak bu koridordan kurtulunca odanın geri kısmını görebilir. Her iki tarafta da pencereler var; böylece oda güneyde komşunun bahçesine, batıda da yola doğru bakıyor. Tolkien'in masası güneye bakan pencere önünde ama masasında oturmuyor; şömine yanında durmuş konuşurken piposunu havada sallıyor. Söylemekte olduğu şeylerin karmaşıklığı karşısında öğrencisinin kafası karışıyor ve ayrıca Tolkien çok hızlı konuştuğu ve bazen de sözleri anlaşılmaz olduğu için söylenenleri net olarak anlamaya çalışırken biraz kaşlarını çatıyor. Fakat zamanla adamın düşüncesinin biçimini ve varmaya çalıştığı noktayı görmeye ve büyük bir hevesle defterine not almaya başlıyor. Daha sonra öğretmeninin nezaretindeki "saat" sona erince, yani saat on bire yirmi kala kendisine bir ortaçağ yazarının kelimelerini nasıl seçtiğini anlamasına yarayan yeni bir anlayış bahşedilmiş

* Manastırdaki rahibelere manevi ve maddi hayatlarında rehberlik etmesi için 13. yüzyıl başında yazılmış bir kitap. Yazım dilinin, İngilizce dilinin gelişimi açısından çok önemli olduğu düşünülür-e.n.

olduğunu fark ediyor. Bisikletine binip, bütün Oxford filologlarının bu şekilde eğitim vermeleri halinde İngilizce Okulu'nun çok daha canlı bir yer olacağını düşünerek ayrılıyor.

Kızı kapıya geçirdikten sonra Tolkien aceleyle çalışma odasına geri dönüyor ve ders notlarını topluyor. Sonuç olarak notlarına göz atacak zaman bulamamıştır, ihtiyacı olan her şeyin orada olmasını umut ediyor. Aynı zamanda derste işleyeceği Eski İngiliz şiiri *Exodus*'un da bir kopyasını alıyor yanına, eğer notlarında istediğini bulamazsa en kötü ihtimalle her zaman için doğaçlama izah edebileceğini bilerek. Sonra evrak çantası ve cüppesini bisikletinin sepetine koyup kasabaya doğru yola koyuluyor.

Bazen kendi koleji olan Pembroke'ta ders veriyor ama o sabah (genellikle olduğu gibi) istikameti High Caddesi'ndeki Examination Schools*; burası kasvetli bir görkeme sahip bir geç Victoria binası. Popüler konulardaki dersler için büyük salonlar tahsis edilir; C. S. Lewis'in ortaçağ çalışmaları serisinin büyük bir dinleyici kitlesini çektiği East School'da olduğu gibi. Tolkien'in de, üniversite öğrencilerine uzmanlık dışı ders olarak *Beowulf* üzerine verdiği genel derslerine katılım yüksek olurdu; ama bugün sadece filoloji bölümünü seçmiş olan İngilizce Okulu'ndaki birkaç hanım ve bey tarafından üzerinde önceden okuma yapılması gereken bir metin üzerine konuşuyor ve o yüzden de koridorlardan geçerek sadece onun dakikliğini gayet iyi bildikleri için kendi cüppelerini giymiş onu bekleyen sekiz on üniversite öğrencisinin bulunduğu zemin kattaki küçük, karanlık bir odaya gidiyor. O da kendi cüppesini giyiyor ve tam çeyrek mil uzaktaki Merton çanı derinden on biri çalarken dersine başlıyor.

Genellikle notlarına bakarak büyük bir akıcılıkla ders anlatıyor; ara sıra da doğaçlama ilaveler yapıyor. Metni mısra mısra işliyor, belli kelimelerin, deyişlerin önemini ve bunların doğurdukları sorunları ele alıyor. Dinleyiciler arasındaki üniversite öğrencileri onu çok iyi tanıyor ve onun derslerinin sadık takipçileri; bunun nedeni sadece Tolkien'in metnin çok açıklayıcı bir yorumunu yapıyor olması değil, aynı zamanda onu *sevmeleri*: Şakalarından hoşlanıyorlar, onu tamamen insancıl bulu-

* Oxford Üniversitesi'nde sınavların yapıldığı büyük bina. 1882'de inşa edilen binada, o yıllardan beri üniversitenin sınavları yapılır. Ayrıca bina, Oxford'un en büyük konferans salonuna sahiptir-e.n.

yorlar; kesinlikle dinleyicilerini hiç kaale almadan konuşan birçok meslektaşından çok daha insancıl.

Notlarının eksik kalacağından korkmasına gerek yoktu aslında. Saatin on ikiyi vurması ve koridordaki insan sesleri onun duraksayıp, hazırlamış olduğu maddeleri toparlamasına sebep oluyor. Aslında son on dakikadır notlarından tamamen ayrılmış, metindeki bir kelimenin çağrıştırmasıyla Gotça ile Eski İngilizce arasındaki ilişkinin belli bir noktası üzerinde konuşmaya başlamıştı. Şimdi önündeki kâğıtları topluyor, öğrencilerden biriyle kısa bir konuşma yaptıktan sonra sınıfı bir sonraki öğretmene bırakarak oradan ayrılıyor.

Koridorda bir an için C. S. Lewis'e yetişiyor ve onunla kısa bir sohbete dalıyor. Keşke pazartesi olsaydı diye geçiriyor içinden; pazartesileri Lewis ile muntazaman bira içip bir saat kadar sohbet ettikleri gün ama o gün iki adamın da vakti yok, üstelik Tolkien'in öğle yemeğine eve gitmeden önce biraz alışveriş yapması gerekiyor. Lewis'ten ayrılarak High Caddesi'nden pedal çevirerek Covered Market olarak bilinen hareketli çarşıya gidiyor; buradan kasap Lindsey'den sosis alacak, Edith bunları bir gün önce teslim edilmiş olan haftalık sipariş listesine eklemeyi unutmuş. Bay Lindsey ile şakalaşıyor, Market Caddesi'nin köşesindeki kırtasiyeciye de uğrayarak biraz kalem ucu alıyor. Sonra Banbury Yolu'ndan eve doğru çıkıyor ve E. V. Gordon'a *Pearl*'ın baskısı üzerine birlikte yapacakları çalışma hakkındaki planları üzerine uzun zamandır yazması gereken mektuba on beş dakika ayırmayı beceriyor. Mektubu Hammond marka daktilosuyla yazmaya başlıyor; bu döner bir disk üzerinde değişebilir harf karakterleri bulunan büyük bir makina; onun modelinde italik harfler ile Anglosakson harflerinden þ, ð, æ da var.

Bütün ailenin hazır bulunduğu öğle yemeğini daha çok Michael'ın okuldaki yüzme derslerini sevmemesi, ayak parmağındaki iltihabın çocuğu yüzmekten alıkoyup koymayacağı meşgul ediyor. Yemekten sonra Tolkien baklalarının durumuna bakmak için bahçeye çıkıyor. Edith çimlerin üzerinde oynaması için Priscilla'yı dışarı çıkartıyor; birlikte eski tenis kortunun kalan kısmını da kazıp sebze bahçesinin alanını genişletsinler mi genişletmesinler mi diye konuşuyorlar. Sonra kuşhanedeki kanarya ve muhabbet kuşlarını besleyen Edith'i bırakarak bir kez daha bisikletine atlıyor, kasabaya iniyor; bu kez İngiliz Dili ve Edebiyatı Fakültesi toplantısına gidiyor.

Toplantı Merton Kolej'de çünkü bölümün* Examination Schools'un çatı katındaki sıkışık kütüphanesi dışında kendine ait yerleşkesi yok; Merton da onlarla en fazla ilgisi olan kolej. Tolkien, kendisi de Pembroke Koleji Kıdemli Üyesi olmasına rağmen bu fakülteyle pek bir ilgisi yok; bütün profesörler gibi onun ilk sorumluluğu kendi ders verdiği koleje karşı. Toplantı iki buçukta başlıyor. Diğer profesörlerin -İngiliz Dili ve Edebiyatında kürsü sahibi olan Wyld ile İngilizce Edebiyatı profesörü Nichol Smith- yanı sıra birkaçı kadın olmak üzere bir düzine kadar da öğretim görevlisi bulunmakta. Bu toplantılar bazen haşin geçebiliyor; Tolkien, müfredatta reform başlatmaya çalışırken "edebiyat" kısmının sert saldırılarına hedef olduğu birçok toplantıya katıldığını gayet iyi hatırlıyor. Ama o günler geride kalmış, reformları artık kabul görmüş, tatbik edilmeye başlamış. O günkü toplantı daha çok sınav tarihleri, müfredatın ufak tefek detayları, fakülte kütüphanesinin kaynakları gibi rutin işlerle ilgili. Bunların hepsi zaman alıyor ve toplantı neredeyse dörde kadar devam ediyor. Bu, Tolkien'e birkaç dakikalığına Bodleian Kütüphanesi'ne gidip bir gün önce kitap raflarından getirilmesini rica ettiği bir kitaptan bir şey bakacak kadar vakit bırakıyor. Sonra yeniden eve yollanarak tam dört buçuktaki çocukların çayından hemen önce eve varıyor.

Çaydan sonra bir buçuk saat kadar masasında kendisine vakit ayırabilince E. V. Gordon'a yazdığı mektubu bitiriyor ve bir gün sonraki ders notlarını hazırlamaya başlıyor. Hayat planlandığı gibi devam ettiği zaman dönem başlamadan önce koca bir dönemin derslerini hazırlayabiliyor ama genellikle zaman baskısı işini son ana bırakmasına neden oluyor. O anda bile fazla bir iş yapamıyor çünkü Michael, yirmi dakikalarını alan Latince düzyazı ödevi için babasından yardım istiyor. Çok geçmeden saat altı buçuk oluyor, akşam yemeği için ceketini değiştirme-

---

* Oxford'da dört büyük bölüm (*division*) bulunuyor: Beşeri Bilimler; Matematik, Fizik ve Hayat Bilimleri; Tıp Bilimleri; Sosyal Bilimler. Bu bölümlerin her birinin altında fakülte (örneğin Faculty of Classics, Faculty of History, Faculty of Law, Faculty of Philosophy), departman (örneğin Department of Politics and International Relations, Department of Physics, Department of Plant Sciences, Department of Economics), okul (örneğin School of Archaeology, School of Anthropology and Museum Ethnography, School of Geography and Environment) ve enstitü (örneğin Mathematical Institute, Rothmere American Institute) adıyla alt bilim dalları var. Departmanların da kendi alt bölümleri bulunuyor. Her kolej kendi eğitim programını belirleyip bu bölümlerle bağlantılı biçimde uyguluyor-e.n.

si lazım. En fazla haftanın bir veya iki gecesi dışarıda yemek yiyor ama o gece koleji Pembroke'ta konuk gecesi var; o da arkadaşlarının birinin konuğuyla buluşacağı sözü vermişti. Aceleyle siyah kravatını bağlayarak yeniden bisikletine atlayıp Edith'i evde erken saatte yiyeceği bir akşam yemeğiyle baş başa bırakıyor.

Tam da Kıdemli Öğretmenler Odası'ndaki *sherry* vaktinde koleje varıyor. Oxford'un karışık ve kafaları karıştıran idari uygulamaları sayesinde Pembroke'taki pozisyonu biraz müstesnadır. Aslında neredeyse kolejlerin, üniversitenin *kendisi* olduğu söylenebilir, çünkü öğretim görevlilerinin çoğu aynı zamanda kolejlere de üyedirler ve ilk sorumlulukları da kendi kolejlerindeki lisans öğrencilerine ders vermektir. Fakat profesörlerin pozisyonu farklıdır. Onlar öğrencilerinin hangi koleje mensup olduklarına bakmaksızın fakülte bazında ders verdiklerinden öncelikle kolej sistemi dışındadırlar. Öte yandan profesörler kolej hayatının sosyal olanaklarından ve diğer kolaylıklarından yararlanabilsinler diye bir kolejle irtibatları sağlanıp onlara re'sen bir üyelik verilir. Bu bazen nahoş karşılanabilir çünkü tüm diğer koşullarda kolejler kendi üyelerini kendileri seçerler; öte yandan Tolkien gibi "Profesörlük Hasebiyle Üye" olanların bazen kendilerine kakalanmış olduklarını hissederler. Tolkien Pembroke'un kendisine biraz içerlediğini düşünüyor; öğretmenler odasındaki atmosfer hiç dostça değil ve hoşgörüsüz. Neyse ki Tolkien'den birkaç yaş küçük, neşeli bir adam olan R. B. McCallum isimli genç bir üye tam bir dost; o sırada da onu konuğuyla tanıştırmak için bekliyor. Akşam yemeği neşeli geçiyor – üstelik bazı kolejlerin yemek masalarını istila etmiş olan (Tolkien bundan bezginlikle söz eder) o yorucu Fransız mutfağını hiç çağrıştırmadığı için sade olduğundan yenebilir de.

Yemekten sonra müsaade isteyip erken ayrılıyor, şehrin öbür tarafına, John Bryson'ın dairesinde Coalbiters ile toplanmaya Balliol Koleji'ne geçiyor. İzlandaca ismini söyleyecek olursak Kolbítar (kışları ocağa neredeyse "kömürleri yiyecek" kadar yakın oturanlar anlamındadır) Tolkien tarafından, bir yerde Leeds'deki Vikingler Kulübü'nü örnek alarak kurulmuş gayriresmi bir okuma kulübü. Vikingler Kulübü'nden tek farkı bu kulübün üyelerinin sadece öğretim görevlisi olması. Her dönem birkaç akşam İzlanda sagaları okumak için toplanırlar. O akşam kadro çok güzel: Artık Magdalen'in başkanı olan George Gordon, Exeter'den Nevill Coghill, Sözlük'ten C. T. Onions, Bizans ve Çağdaş Yunan Profe-

sörü Dawkins, Bryson'ın kendisi ve -Tolkien'in de memnuniyetle gelmiş olduğunu fark ettiği- onu geç kaldığı için büyük bir yaygarayla paylayan C. S. Lewis. O sırada *Grettis Saga*'yı okuyorlar; kulübün diğer üyelerine göre Norveççe konusunda açık ara en bilgili o olduğu için âdet olduğu üzere Tolkien başlıyor okumaya. En son kaldıkları yerden başlıyor, dizlerinde açık duran metinden irticalen akıcı bir çeviri yapmaya başlıyor. O birkaç sayfa okuduktan sonra Dawkins onun yerini alıyor. Tolkien kadar olmasa da o da akıcı, fakat sıra diğerlerine gelince çok daha yavaş ilerliyorlar, her biri yarım sayfadan fazla çeviremiyor çünkü hepsi de lisana daha yeni başlıyorlar. Ama Coalbiters'ın bütün amacı da bu zaten, çünkü Tolkien arkadaşlarını İzlanda edebiyatının kendi lisanında okunması gerektiğine ikna etmeye çalışıyor; onların biraz duraksayan adımlarını yüreklendirip, gayretlerini alkışlıyor.

Bir saat kadar sonra durmak için iyi bir yere geliyorlar ve sagayı tartışırken viski şişesi açılıyor. Sonra Tolkien'in İngiliz Dili ve Edebiyatı Fakültesinin başka bir üyesi için yazmış olduğu ağzı bozuk, komik şiiri dinliyorlar. Ayrıldıklarında saat on biri geçiyor. Tolkien Broad Caddesi'nin sonuna kadar Lewis ile yürüyor, sonra herkes kendi yoluna ayrılıyor; Lewis, Holywell Caddesi'den Magdalen'e doğru (çünkü Lewis hâlâ bekâr ve dönem içinde genellikle kolejde kalıyor), Tolkien de bisikletiyle yeniden Northmoor Yolu'na doğru.

Edith yatmış, döndüğünde evi karanlıklar içinde buluyor. Çalışma odasındaki sobayı yakıyor ve piposunu dolduruyor. Ertesi sabahki ders notları üzerinde biraz daha çalışması gerektiğini biliyor ama çekmeceden hem kendi, hem de çocukları için yazdığı, henüz yarım olan hikâyeyi çıkarmadan edemiyor. Bunun zaman kaybı olup olmadığından emin değil; gerçekten de eğer bu tarz şeylere zamanını ve dikkatini ayıracaksa, ayıracağı şeyin *Silmarillion* olması gerektiğini düşünüyor. Fakat her gece bir şey onu bu eğlenceli minik masala çekiyor – en azından oğlanlar bu masalla çok eğleniyor. Masaya oturuyor, (dolmakalemdense tercih ettiği) divitine yeni bir uç takıyor, mürekkep şişesinin kapağını açıyor, (arkasında bir öğrenci adayının Maldon Savaşı üzerine yazdığı bir yazının bulunduğu) eski sınav kâğıtlarından birini alıyor ve yazmaya başlıyor: Bilbo gözlerini açtı, açtı açmasına ama açıp açmadığını anlayamadı; etraf en az gözleri kapalı olduğu zamanki kadar karanlıktı. Yanında yakınında kimseler yoktu! Varın korkusunu bir düşünün!"

Şimdi ondan ayrılacağız. O, bir buçuğa veya ikiye kadar, ya da belki daha uzun süre masasının başında olacak, etrafında Northmoor Yolu uykudayken o sessizliği kaleminin hışırtısıyla bozacak.

2. Bölüm

İncelenen Fotoğraflar

Yani bunlar onun harici yaşamının bazı parçalarıydı: Evdeki rutinler, ders vermeye hazırlık, yazışmalar, arada bir arkadaşlarıyla bir akşam – ayrıca aynı akşam hem kolejde bir akşam yemeği hem de Coalbiters'ın bir toplantısı her zaman denk gelmezdi; bu ve fakülte toplantısı gibi rastgele yaşanan diğer olayları sadece meşguliyet alanını daha iyi anlatabilmek için aynı şemsiye altına topladım. Gerçekten sıradan bir günü daha sıkıcı geçerdi.

Hatta belki de okur için burada sıralanmış olan ve en ufak bir heyecan kırıntısından mahrum *bütün* olaylar sıkıcıdır: Dışarıdan birinin hiç ilgisini çekmeyecek bir yaşamın dar yönleriyle sarmalanmış bir adamın önemsiz işleri. Bütün bunlar diyordur okur, bütün bu sobayı yakmak, derse bisikletle gitmek, kolejin öğretmenler odasında kendini istenmiyor hissetme hikâyelerinin hepsi *Silmarillion*, *Hobbit* ve *Yüzüklerin Efendisi*'ni yazan adam hakkında olamaz; hayal gücünün etrafındakilere nasıl tepki verdiğini ve aklının nasıl işlediğini açıklamaya yaramaz. Muhtemelen Tolkien de bu düşüncelere katılırdı. En çok inandığı şeylerden biri, yazarın hayatı hakkında yapılan araştırmaların, yazarın aklındaki eserler hakkında çok az şeyi açık ettiğiydi. Belki de öyledir; ama görevimizi tamamen ümitsiz olduğu için terk etmeden önce belki de hayali gün için seçtiğimiz açıya biraz daha yakından bakmalı, biraz yaklaşıp gözlemlemeli ya da en azından kişiliğinin belirgin yönlerinin daha fazlası hakkında birkaç tahminde bulunmayı göze almalıyız. Tüm bunlardan sonra *neden* bu kitapları yazdığı hakkında daha iyi bir fikre sahip olamasak da en azından onları yazmış adam hakkında biraz daha fazla şeyler öğrenmiş oluruz.

Belki de fotoğraflarla başlamalıyız işe. Çok sayıda fotoğraf var, çünkü Tolkien sayısız fotoğraf çekmiş ve saklamış. İlk başta insan bir yere varamıyor. Tolkien'in orta yaşlarını gösteren fotoğraflar neredeyse hiç-

bir şey açık etmez. Objektife bakan adam ince yapılı, orta boylu sıradan bir orta sınıf İngilizdir. Biraz yakışıklı, uzun suratlı bir adamdır; söylenebilecekler de aşağı yukarı bu kadardır. Gözlerinde, canlı bir akla sahip olduğunu ima eden bir keskinlik bulunduğunu itiraf etmek gerekir ama başka hiçbir şey belirgin değildir - giysilerinden başka hiçbir şey, onlar da son derece *sıradan*dırlar.

Giyinme tarzı tabii ki biraz da koşullardan doğuyordu, orantısal olarak şahsi savurganlıklara pek bir şey bırakmayacak kadar gelirle büyük bir aile geçindirmek zorunda olmaktan. Daha sonra, zengin bir adam olunca renkli yelekler giyerek kendisini şımartmıştır. Fakat orta yaşlardaki giyim kuşam tercihleri züppelikten hoşlanmamasının da bir göstergesiydi. Bu zevki C. S. Lewis ile paylaşıyordu. Her ikisi de onlara kadınsı ve dolayısıyla hoş olmayan bir özellik barındırıyormuş hissini veren gösterişli kılık kıyafet tarzına hiç uymuyorlardı. Lewis bunu o kadar abartmıştı ki sadece özensiz kıyafetler almakla kalmıyor bunları da özensiz olarak giyiyordu; Tolkien her zaman için daha titizdi, en azından pantolonlarını ütülü giyiyordu. Fakat esasen her iki adam da dış görünüşleri açısından aynı tutum içindeydi, çağdaşlarının birçoğunun paylaştığı bir tutumdu bu. Bu sade ve erkeksi kıyafet tercihi bir yerde, belki de aşırı züppeliğe ve Oxford'da ilk olarak Wilde döneminde izini belli eden, ardıllarının 1920'lerle 1930'ların başlarında da ortalıkta dolaştığı, giysilerinde yumuşak renkleri seven, hareket tarzlarında müphem bazı farklılıklar olan "estetlere" yönelik homoseksüellik imasına bir reaksiyondu. Bu kişilerin hayat tarzları Tolkien ve arkadaşlarının çoğunun hiç alakası olamayacağı bir tarzdı; bundan dolayı neredeyse abartılı bir şekilde tüvit ceket, flanel pantolon, sıradan kravat, kırlarda yürümek için üretilmiş sağlam kahverengi ayakkabı, donuk renkli yağmurluk ve şapkayla kısa saçı tercih ediyorlardı. Tolkien'in giyinme tarzı aynı zamanda onun olumlu değerlerinin de bir kısmını, mütevazı, aklı başında, süssüz ve İngiliz olana olan aşkını yansıtıyordu. Fakat bunların dışında kıyafetleri, bu kıyafetleri giyen adamın narin ve karmaşık tabiatıyla ilgili hiçbir fikir vermiyordu.

Fotoğraflarından onun hakkında başka neler çıkartabiliriz? Birçoğunda o kadar belirgin bir şey vardır ki muhtemelen gözümüzünden kaçar: Arka planın neredeyse hiç değişmeyen sıradanlığı. Fotoğraflardan birinde bahçesine oturmuş çay içiyor; bir başkasında güneşin altında arkadan evinin küçük bir açısı görünecek şekilde ayakta durmuş;

bir başkasında sahil kasabalarının birinde çocuklarıyla birlikte kumları kazıyor. İnsan, yaşamış olduğu ve hatta ziyaret etmiş olduğu yerler konusunda tamamen basmakalıp bir zevke sahip olduğu fikrine kapılıyor.

Ve bu da doğru. Hem içi, hem de dışı açısından o bölgedeki yüzlerce diğer evden hiçbir farkı olmayan bir Kuzey Oxford evinde yaşıyordu – hatta evi komşularının birçoğundan çok daha gösterişsizdi. Ailesini alıp sıradan yerlere tatile götürürdü. Hayatının merkezini oluşturan yıllarda, yaratıcılığının en zengin olduğu dönemlerde Britanya Adalarının dışına hiç çıkmamıştı. Bu, yine daha çok koşullarının, kısıtlı imkânlarının bir sonucuydu; yoksa seyahat etme arzusundan tamamen yoksun olduğundan değil: Örneğin E. V. Gordon'ı kendisine örnek alarak İzlanda'yı ziyaret etmek isterdi. Hayatının daha sonraki, daha çok parası ve daha az aile bağları olduğu zamanlarında yurtdışına birkaç seyahat gerçekleştirmiştir. Fakat seyahatler hiçbir zaman hayatının önemli bir bölümünü oluşturmamıştı – bunun nedeni hayal gücünün bilinmedik manzaralar ve kültürlerle uyarılmasına gerek olmadığıdır. İnsanı daha da hayrete düşüren yanı kendisini, evinin yakınındaki bildik ve güzel yerlerden de mahrum bırakmasıdır. Arabası olduğu ve araba kullandığı yıllarda (1932'den İkinci Dünya Savaşı'nın başına kadar) Oxfordshire köylerini gezmekten hoşlandığı doğrudur, özellikle de bölgenin doğusunda kalanları; fakat uzun mesafe yürüyücülüğü gibi alışkanlığı hiç olmamıştır. C. S. Lewis'in hayatının çok önemli bir bölümünü oluşturan, ülkeyi baştan başa geçtiği yürüyüş turlarına da bir veya iki kere katılmıştı sadece. Galler'deki dağları biliyordu fakat onları çok nadiren ziyaret etmiştir; denize bayılırdı ama denizdeki en büyük keşifleri, basmakalıp bir İngiliz ailesinin deniz kıyısındaki tatil yerlerine yaptığı tatilleri geçmemişti. Buralara gitmesinin nedeni de ailesine karşı duyduğu sorumluluğun baskısı ile açıklanabilir ve yine cevabın tümü burada gizli değildir. Genel olarak insan zamanla, onun nerede olduğuna pek önem vermediği sonucuna varıyor.

Bir yandan bu doğru değil, başka bir yandan ise doğru. Etrafına karşı umursamaz olduğu doğru değildi çünkü insanoğlunun doğayı tahrip etmesi onu derin bir hiddete boğuyordu. Burada günlüğündeki bir bölümden, 1933 yılında ailesini araba ile Birmingham'daki akrabalarına götürürken çocukluğuna ait Sarehole köyüne tekrar yaptığı bir ziyaretinde gördüklerinin kederli tarifini bulabiliriz:

> Büyük bir ıstırap içerisinde -artık içinden koca tramvayların geçtiği ve benim gerçekten yolumu şaşırdığım anlamsız bir banliyöye dönüşen- Hall Green'deki geçitten geçip zamanla çocukluğumun o canım patikalarından geriye kalanlardan ilerliyorum, bizim kulübenin kapısını geçiyorum ve yepyeni kırmızı tuğlalardan bir denizin ortasında kalıyorum. Eski değirmen ayakta, Bayan Hunt'ın yeri, yol yokuş yukarı kıvrılırken yine yola doğru çıkıntı yapıyor; ama etrafı çitlerle çevrilmiş havuzun ardındaki değirmen yolunun, Bluebell yoluyla birleştiği kavşak artık arabalar ve kızmızı ışıklarla canlanmış tehlikeli bir kavşak olmuş. Beyaz Umacı'nın evi (çocuklar bu evi gördükleri için pek bir heyecanlandılar) bir benzin istasyonu olmuş; ayırca Short Bulvarı'nın büyük bir kısmı ve arasındaki karaağaçlar ve kavşak yol olmuş. Kendilerine ait kıymetli, eski manzaraları, bu kadar vahşice ve bilhassa iğrenç bir değişime maruz kalmamış olanları ne kadar kıskanıyorum.

Oxfordshire kırsalına savaş zamanı yapılmış olan hangarlar ve yolların "ıslahı"ndan doğan tahribata karşı da benzer bir şekilde hassastı. Daha sonraki hayatında, en içten düşünceleri zamanla birer saplantı halini almaya başladığında, bir tarlanın kenarından açılmış yeni bir yol görünce şöyle bağırırdı: "Görün, İngiltere'nin son ekilebilir arazisi de elden gidiyor!" Hayatının bu döneminde memlekette bozulmamış tek bir orman veya yamaç kalmadığını iddia ediyor, eğer kaldıysa bile kalan bu yerin de çöple dolmuş olduğunu görmekten korktuğu için buraya gitmeyi reddediyordu. Ama yine de neredeyse fazlasıyla insan yapımı çevrelerde yaşamayı seçmişti. Önceleri, Oxford'un banliyöleri, daha sonra da Bournemouth'ta; buraları da en az bir zamanlar Sarehole olan artık kırmızı bir tuğla kalabalığına dönüşmüş yer kadar "anlamsız" yerlerdi. Bu farklı görüş açılarını nasıl bağdaştırabiliriz?

Yine, cevabın bir kısmı koşullardan kaynaklanıyor. Yaşamış olduğu yerler aslında onun tarafından seçilmiş yerler değildi: Buraları, birçok nedenden dolayı, Tolkien'in kendisini bulduğu yerlerdi. Belki de. Ama öyleydiyse bile neden ruhu buralara karşı isyan etmiyordu? Bunun cevabı da, zaman zaman birkaç yakın arkadaşına veya gizlice günlüğüne yansıttığı isyanlarda yatar. Ama zamanın çoğunda ruhu isyan *etmiyordu*, muhtemelen bunun açıklaması da aslında cennetten kovulmuş bir dünyada yaşıyor olduğumuza olan inancıydı. Eğer dünya cennetten kopmamış olsaydı ve insanlar günahkâr olmasalardı o da annesiyle birlikte hatırladığı şekliyle Sarehole gibi bir cennette, rahat bir çocukluk

yaşardı. Ama annesi dünyanın kötülükleri nedeniyle ondan kopartılmıştı (çünkü kesinlikle annesinin, ailesinin zalimliği ve ihmali yüzünden öldüğüne inanıyordu) ve artık Sarehole'un kendisi bile ahlaksızca bozulmuştu. Mükemmeliyetin ve gerçek mutluluğun imkânsız olduğu böyle bir dünyada nerede yaşıyor olduğunuz gerçekten de önemli miydi, en az insanın giydiği kıyafetler veya yediği yemekler kadar (eğer yemekler şatafatsız yemeklerse) önemsiz değil miydi? Bunların hepsi geçici kusurlardı; kusurlu da olsalar geçiciydiler. Bu açıdan seçimi, son derece Hıristiyanca ve sofu bir hayat tutumuydu.

Varlığın dış görünüşüne aleni bir şekilde umursamazca yaklaşmasının başka bir açıklaması daha vardır. Orta yaşa vardığında hayal gücü artık deneyimlerle uyarılmak zorunda değildi: Ya da başka bir deyişle gereken bütün uyarıları yaşamının ilk yıllarında, olaylarla dolu ve sürekli yer değiştirdiği yıllarda almıştı zaten; artık biriktirilmiş bu hatıralar üzerinde yükselebilirdi. *Yüzüklerin Efendisi*'nin nasıl yaratıldığını izah ederken kendisi bu süreci şöyle izah ediyor:

> Kimse öyle bir hikâyeyi daha gözlenmemiş bir ağacın yapraklarından derleyip veya botanik bilgisiyle veya toprak bilimiyle yazmaz; bu aklın yapraklarından oluşan gübreli toprağının arasında, karanlıkta gelişen bir tohum gibi büyür: çok önceleri unutulup gitmiş, derinlere doğru inmekte olan, daha önce görülmüş veya düşünülmüş veya okunmuş şeylerden çıkar. Bahçıvanın epey bir seçim yapması gerektiğine kuşku yok: İnsanın şahsi gübre yığınına neler attığı önemlidir; benim çürümüş yapraklardan oluşan gübre yığınım daha ziyade linguistik malzemeden oluşuyordu.

Bitkisel maddelerin toprağı zenginleştirecek şekilde, gerektiği kadar parçalanmadan çok önce doğada çözülmesi gerekir; Tolkien burada, hayal gücünün tohumlarını neredeyse tamamen, zaman içinde yeterince ayrışmış olan *eski* deneyimleriyle yeşerttiğini söylüyor. Daha fazla bir deneyime ihtiyacı yoktu ve böyle bir şey de aramamıştı.

Sonuç olarak eski fotoğraflara bakarak onun hakkında pek fazla bir şey öğrenemiyoruz; o yüzden belki de nasıl göründüğüne ve etrafının nasıl olduğuna bakmaktan vazgeçip başka bir dış özelliğine geçsek daha iyi olabilir: Sesine ve konuşma tarzına. Ergenliğinden hayatının sonuna kadar hızlı konuşması ve sözlerinin tam seçilememesi dikkat çekmiştir; bu konuda adı çıkmıştı bile denilebilir. Hatta bu özelliğini biraz abartıp

onu kendi kendine mırıldanan komik bir profesör olarak karikatürize bile edebiliriz. Aslında pek öyle değildi. Hızlı konuşuyordu ve söyledikleri rahatlıkla seçilmiyordu ama dinleyicileri bir kez onun bu tarzına alışınca söylediği şeyleri anlamakta pek zorluk çekmezdi. Ya da daha ziyade bu zorluk fiziksel değil, entelektüeldi. Dinleyicisinde de benzer bir bilgi olduğunu varsayarak fikirden fikre o kadar hızla geçer, o kadar imalı konuşurdu ki onunla mukayeseli olarak benzer bir eğitime sahip olmayanlar hep geride kalırdı. İnsanın çok zekice konuşmasının, çok hızlı konuşmasından daha mazur görüleceğinden değil; ayrıca Tolkien'i, dinleyicilerinin entelektüel güçlerini olduğundan fazla kabul etmekle suçlarsak haksız sayılmayız. Ya da, anlaşılmak gibi bir kaygısı yoktu da denilebilir çünkü aslında kendi kendine konuşur, gerçek bir sohbete hiç yeltenmeden kendi fikirlerini söylerdi. Bunun genellikle entelektüel dostlarından ayrı yaşadığı son yılları için çoğu kez geçerli olduğu muhakkaktır; işte bunun sonucu olarak da sohbetlere bir türlü alışamamış ve monologlar halinde konuşmaya meyletmişti. Ama o günlerde bile insan ona sözleriyle karşı çıkabilir, gerçek bir tartışmaya çekebilirdi, o zaman sizi dinler ve heyecanla karşılık verirdi.

Aslında hiçbir zaman tam olarak bencil bir adam, kimseyi dinlemeyen bir adam niteliği taşımamıştır. Tolkien her zaman dinlerdi, her zaman diğer insanların neşeleri ve hüzünlerine karşı duyarlıydı. Sonuç olarak birçok yönden utangaç bir kişiliği de olsa çok çabuk dostluk kurardı. Trende karşılaştığı Orta Avrupalı bir göçmen, sevdiği bir restorandaki bir garson, ya da bir oteldeki kapı görevlisiyle sohbet etmeye bayılırdı. Böyle insanların yanında her zaman için kendini çok mutlu hissederdi. 1953 yılında Glasgow'da *Sir Gawain* üzerine verdiği bir konferanstan dönerken yaptığı bir tren gezisinden bahseder:

> Motherwell'den Wolverhampton'a kadar, sıkış tıkış bir trenin koridorunda ayakta durmaktan kurtardığım İskoç bir anne ve miniminnacık kızıyla yolculuk ettim; kondüktöre onlarla birlikte yolculuk etmekten memnun olduğumu söylediğim için para ödemeden "birinci sınıfa" gelmelerine izin verilmişti. Karşılığında aldığım ödül ise ayrılmadan önce (ben öğle yemeğindeyken) küçük kızın söyledikleriydi: "Onu sevdim ama söylediklerinden bi şey annamadım." Bu sözlere verebileceğim tek cevap ikinci kısmını cümle âlemin paylaştığı ama ilkinin pek olağan olmayacağıdır.

Son yıllarında sıklıkla arabasına bindiği taksinin şoförüyle, Bournemouth'daki tek katlı evin etrafında devriye gezen polisle, hayatının son günlerinde kendisine bakan kolej hademesi ve karısıyla dostluklar kurmuştu. Bu dostluklarında kibirden eser olmazdı; sadece etrafında insanlar olmasından hoşlanıyordu ve bu insanlar da onun en yakınında olanlardı. Yoksa sınıf farkının bilincinde olmadığından değildi: Bunun tam tersi geçerliydi. Fakat tam olarak hayattaki konumundan şüphe etmediği için entelektüel veya sosyal yönlerden kibirli değildi. Herkesin, ister yüksek, ister alçak belli bir "sınıf"a mensup olduğu veya olması gerektiği dünya görüşü bir yerde onun eski kafalı, tutucu biri olduğu anlamına gelir. Fakat başka bir açıdan bakılacak olursa kendinden emin oluşu ahbapları gözünde son derece cana yakın olmasını sağlıyordu çünkü dünya üzerindeki konumlarından emin olmayanlar, kendilerini ispatlamak zorunda hissedenler ve hatta gerekirse diğerlerini de kendilerini ispat etmeye zorlayanlar onlardı ki bu da insanlıktan uzak bir şeydi. Tolkien, hükümdarına, ülkesine saygı duyan, halkın kendi kendini yönetmesine inanmayan, çağdaş jargona göre "sağ kanat"tan biriydi; demokrasiye inanmamasının nedeni de kendi gibilerinin bu yönetimden bir çıkarları olmayacağını düşünmesindendi. Bir zamanlar, "sadece, 'tevazu' ve eşitliğin, mekanikleştirme veya formalize etme eğilimiyle bozulmuş ruhani prensiplere dönüşmesinden ve bunun sonucunda da evrensel bir basitlik ve tevazuya değil de, güç yüzüğünü ele geçiren bir Ork tarafından köle edilinceye kadar evrensel bir büyüklük ve kibire varılması nedeniyle bile olsa, ben bir 'demokrat' değilim," diye yazmıştı. Modası geçmiş bir feodal toplumun erdemleriyle ilgili olarak şöyle demişti: "Beyini görünce insanın elini başına götürüp selam vermesi bey için çok fena bir şey olabilir ama sizin için çok iyi bir şeydir."

Başka ne gözlemleyebiliriz? Belki de tipik bir gününün hayali hikâyesinin St. Aloysius'taki ayinle başlıyor olması bize bir şey söylüyor olabilir; hayatını iyice yakından, dikkatle incelediğimiz zaman dinin onun için ne kadar önemli olduğunu göz önüne almak zorunda kalırız. Hıristiyanlığa ve özellikle de Katolik Kilisesi'ne olan bağlılığı tamdı. Bunun anlamı dini vecibelerini yerine getirmesinin kendisi için her zaman bir teselli olduğu değildi: Kendisine çok sıkı bir davranış biçimi belirlemişti, özellikle de komünyon ayininden önce günah çıkartma konusunda. Kendini toparlayıp günah çıkartmaya gidemediyse (ki bu sık sık

oluyordu) kendi kendine komünyon ayinini de men ediyor ve dolayısıyla ruhsal bir çöküntünün içler acısı bir halini yaşıyordu. Son yıllarında onu üzen başka bir konu da ana dille yapılan ayinler olmuştu; çünkü ayinde çocukluğundan beri bildiği ve çok sevdiği Latince yerine İngilizce kullanılıyor olması onu derinden üzüyordu. Ama emekliliğinden sonra gitmeye başladığı, bazen çocuk korosunun ilahilerinden ve bebeklerin ağlamalarından rahatsız olduğu Headington'daki modern ve süssüz kilisedeki İngilizce bir ayinde bile komünyon sırasında içten gelen ruhsal bir neşe, başka türlü hiçbir şekilde ulaşamayacağı bir gönül ferahlığı yaşardı. O yüzden dini, kişiliğinin en derin ve en güçlü öğelerinden biriydi.

Bir açıdan Katolikliğe olan teslimiyeti tamamen ruhani bir mesele olarak açıklanabilir; başka bir açıdan ise onu Katolik yapan ve (onun inancına göre) Katolikliği yüzünden ölen annesine olan sevgisiyle çok bağlantılıdır. Gerçekten de annesinin hatırasına olan sevgisini, egemen bir güdü olarak bütün hayatı boyunca ve tüm yazılarında görebiliriz. Annesinin ölümü onu bir pesimist yapmıştı; ya da başka bir deyişle söyleyecek olursak şiddetli duygu değişimlerine açık bir hal almasına neden olmuştu. Annesini kaybettiği andan itibaren hayattaki güvencesi kaybolmuştu; doğal optimizmi ise derin bir kararsızlıkla dengelenmiş oldu. Belki de bunun sonucu olarak hiçbir zaman ılımlı olmadı: aşk, entelektüel coşku, tiksinme, hiddet, kuşku, suçluluk, kahkaha, bunların hepsi aklında tüm gücüyle ve tek olarak var olurdu; o anlarda başka hiçbir duygunun, o duyguları hafifletmesine izin vermezdi. O yüzden aslında aşırı tezatların adamıydı. Ruhu karardığı zamanlarda ne kendisi, ne de dünya için bir umut olmadığını hissederdi; ve genellikle onu hislerini kâğıtlara geçirmeye sevkeden haletiruhiyesi bu olduğu için günlükleri tabiatının bu tarafını gösterme eğilimindedir. Fakat beş dakika sonra bir arkadaşının yanında bu kara kederini unutup son derece neşeli bir hal alabilirdi.

Duyguları tarafından bu kadar güçlü bir şekilde yönetilen bir insanın sinik olması beklenemez; Tolkien de hiçbir zaman sinik olmamıştı çünkü her şeyin entelektüel bir bağlantısını bulmaya çok önem verirdi. İlgisini çeken herhangi bir konuda yarım yamalak bir kanısı olmaz, o konuda kararsız kalmazdı. Bu bazen onun garip tutumlar almasına neden olurdu. Örneğin (kendi içinde de son derece anlaşılmaz olan) Fransız düşmanlığı sadece Fransız mutfağının İngiliz mutfağı üzerinde tehlikeli bir etkisi olduğunu düşündüğü için kızmasından değil, sanki kendi yaşadığı

zamanlarda gerçekleşmiş gibi bizzat İngiltere'nin Normanlar tarafından istila edilmesine kızmasından kaynaklanıyordu.* Bu duygu gücü, herhangi yazılı bir metindeki mükemmelliğe olan tutkusunda ve evrensel bir felaketi felsefi olarak görmezden gelememesinde de görülmekteydi. Yine aynı şeyi yapıyor, her şeyi çok umursuyordu.

Eğer kibirli bir adam olsaydı, bu güçlü duyguları muhtemelen onu dayanılmaz biri yapardı. Ama aslında çok alçakgönüllüydü. Bunun anlamı kendi yeteneklerinin farkında olmaması değildi çünkü neler yapabileceğini gayet iyi biliyor, hem bir akademisyen, hem de bir yazar olarak yeteneklerine son derece inanıyordu. Ama bu yeteneklerin özellikle o kadar önemli olduklarını düşünmüyordu (o yüzden de daha sonraki yıllarda o kadar meşhur olmak ona çok tuhaf gelmişti); ayrıca kişisel özelliklerinde gurura yer yoktu. Hiç alakası yoktu: Hatta trajik olarak kendini zayıf bir adam zannediyordu – bu da karamsar, derinden dalgalanmalar yaşamasının başka bir sebebiydi. Fakat alçakgönüllülüğünün başka bir sonucu daha vardı: Kendisini ademoğlunun çelimsiz bir örneği olarak görmesinden kaynaklanan derin bir mizah duygusu.

Herkese gülse de en çok kendine gülerdi; ağırbaşlılıkla hiçbir ilgisi olmadığı için yaramaz bir okul çocuğu gibi davranabilirdi ve aslında sık sık öyle de davranıyordu. 1930'lu yıllardaki bir yeni yıl partisinde şömine önüne konan bir İzlanda koyunu postuna bürünüp, kutup ayısına benzemek için yüzünü beyaza boyamıştı. Başka bir zaman da elinde baltasıyla bir Anglosakson savaşçı gibi giyinip, şaşkınlıklar içindeki bir komşusunu sokaktan aşağıya kovalayabilirdi. Daha ilerleyen yıllarda dikkatsiz bir dükkân sahibine, bir avuç bozukluk arasında düşmüş dişini de vermişti. Bir zamanlar, "Beni en çok takdir eden eleştirmenleri bile yoran basit bir mizah anlayışım var," diye yazmıştı.

Garip ve karmaşık bir adamdı; onun kişiliğini anlamak için yaptığımız bu araştırma teşebbüsü de pek başarılı sayılmaz. Fakat C. S. Lewis'in romanında karakterlerinden birine söyletmiş olduğu gibi: "İnsanoğlunu çözebileceğini zannetmiyorum, onları sadece tanıyabilirsin. Bu da oldukça farklı bir şeydir."

* Normanlar, 10. yüzyılın başlarında Fransa'nın kuzeyini istila ederek yerleşen Viking kavimleridir. Bölgenin kültürüne entegre olan ve Fransızca konuşmaya başlayan Normanlar, 11. yüzyılda İngiltere'yi işgal ederek hâkimiyet kurmuşlar, edindikleri yeni kültürü adaya getirmişlerdir-e.n.

3. Bölüm

"Dilin İçindeydi"

Tolkien'e öncelikle *Yüzüklerin Efendisi* nedeniyle ilgi duyuyorsanız, "âlim ve öğretmen Tolkien" adlı bölümün bakış açısı sizi biraz ürkütebilir. Böyle ifade edilince kulağa biraz sıkıcı geliyor. Fakat söyleyebileceğimiz ilk şey sıkıcı olmadığıdır. Biri akademisyen, diğeri de yazar olarak iki Tolkien yoktu. İkisi de aynı adamdı ve bu iki yönü öyle bir üst üste biniyordu ki birbirinden ayırmak mümkün değildi – ya da aslında böyle iki yön yoktu, daha ziyade aynı aklın, aynı hayal gücünün iki farklı ifade şekli vardı. O yüzden bir yazar olarak eseri hakkında bir şeyler anlamak istiyorsak, onu âlim olarak incelemeye az da olsa vakit ayırmalıyız.

Anlamamız gereken ilk şey, neden dilleri bu kadar çok sevdiğidir. Çocukluğu hakkında öğrendiklerimizden, bu konuda epey bir fikir sahibi sayılırız. Kömür vagonlarının üzerindeki Galce kelimeler, Yunancanın "yüzeysel pırıltısı", yanlışlıkla eline geçen kitaplardaki Gotik kelimelerin garip formları, *Kalevala*'nın Fincesi karşısında *heyecanlanıyor* olduğu gerçeği, kelimelerin sesleri ve görünüşleri konusunda alışılmışın dışında bir hassaslığa sahip olduğunu gösterir. Bunlar onun hayatında, müziğin birçok insanın hayatında doldurduğu yeri doldurmuştur. İşin aslı, kelimelerin onda uyandırdığı tepki neredeyse tamamen duygusaldır.

Neden Eski İngilizce konusunda uzmanlaşmayı seçmişti? Garip kelimelerden bu kadar hoşlanan biri dikkatini yabancı lisanlara da çevirebilirdi. Sorunun cevabını yine onun *heyecanlanma* kapasitesinde bulabiliriz. Finceye, Galceye ve Gotik lisanına olan duygusal tepkisini zaten biliyoruz, Anglosaksonca ve erken ortaçağ İngiltere'sinde yazılmış olan şiir ve düzyazının büyük bir kısmının annesinin atalarının konuştuğu lehçeyle yazılmış olduğunu ilk fark ettiğinde aynı derecede heyecanlandığını da anlamalıyız. Başka bir deyişle bu dil her ne kadar uzak da olsa yoğun bir şekilde kişisel bir yönü vardı.

Annesiyle bir ilgisi olduğu için West Midlands'a derinden bağlı olduğunu öğrenmiştik. Annesinin ailesi Evesham kasabasından gelmişti ve Tolkien West Midlands'daki bu kasabanın ve civarındaki Worcestershire'a ait taşranın Suffield sülalesine sayısız nesiller boyu ev sahipliği yapmış olduğuna inanıyordu. Kendisi de çocukluğunun büyük bir kısmını bir West Midlands köyü olan Sarehole'da geçirmişti. Sonuç itibarıyla İngiliz kırsalının bu bölümü onun için güçlü bir duygusal çekiciliğe sahipti.

Bir keresinde W. H. Auden'e şöyle yazmıştı: "Doğuştan bir West Midlands'lıyım ve gözlerim açılır açılmaz West Midlands Ortaçağ İngilizcesini bilinen bir dil olarak kabul ettim." *Bilinen bir dil*: Yani zaten ona tanıdık gelen bir şey. Böyle bir şeyi komik bir abartı olarak görebilirsiniz çünkü insan nasıl yedi yüz elli yıllık bir dili "tanıdık" bulabilir? Yine de o buna yani kendisinin kalıtsal olarak Suffieldlerin eski nesillerinin konuşmuş olduğu dilin, atalarından kalma soluk bir hatırasına sahip olduğuna inanıyordu. Ve bu fikre bir kez kapılınca dili yakından incelemesi ve bir bilim insanı olarak bunu hayatının çalışmasının merkezi yapması kaçınılmaz bir gereklilik olmuştu.

Bunun anlamı sadece West Midlands'ın Eski İngilizcesini araştırmış olması değildir. Anglosaksonca ve Ortaçağ İngilizcesi'nin bütün lehçeleri hakkında bilgisini geliştirmişti; ayrıca (daha önce de görmüş olduğumuz gibi) İzlandacayı da rahatlıkla okuyabiliyordu. Dahası 1919 ve 1920 yıllarında – Oxford Sözlüğü üzerinde çalışırken birkaç eski Alman kökenli dille daha tanışmıştı. Bunun sonucu olarak da 1920 yılında Leeds Üniversitesi'nde çalışmaya başladığında hatırı sayılır çapta bir dilbilim bilgisine sahipti.

Önce Leeds'de, sonra da Oxford'da iyi bir öğretmen olduğunu kanıtladı. En verimli olduğu yer hızlı konuşma tarzının ve kolay anlaşılmayan telaffuzunun öğrencilerinin onu duyabilmeleri için dikkat kesilmelerini gerektirdiği sınıflar değildi. Ayrıca kendisini ifade ederken de çok başarılı sayılmayabilirdi çünkü söylediği her şeyi anlayabilmeleri için kendi bilgisini öğrencilerinin düzeyine indirgemede zorluk çekiyordu. Yine de her durumda dersi canlandırıyor ve anlattıklarının kendisi için önemli olduğunu gösteriyordu.

Onun tarafından okutulmuş herkesin hatırladığı, bunun en meşhur örneği *Beowulf* ile ilgili derslerin ilkidir. Odaya sessizce gelir, dinleyici-

lerini gözleriyle hapseder ve aniden çınlayan bir sesle, orijinal Anglosaksoncasından şiirin açılış mısralarını söylemeye başlardı. Bazı lisans öğrencilerinin "Quiet!"* diye algıladıkları, müthiş bir "*Hwœt!*" (bu söz hem *Beawulf*'un hem de birkaç Eski İngilizce şiirin de başlangıç sözüdür) haykırışıyla başlardı. Bu aslında bir şiir dinletisinden ziyade dramatik bir gösteriydi, ortaçağdan kalma bir salonda bir Anglosakson ozanının canlandırılmasıydı ve nesiller boyu öğrencileri etkilemişti çünkü onlara *Beowulf*'un bir dizi sınav için okunması gereken metin değil de güçlü bir dramatik şiir olduğunu gösteriyordu. Eski öğrencilerinden yazar J. I. M. Stewart'ın da belirtmiş olduğu gibi: "Sınıfı, kendisi şölenin ozanı olan Tolkien'i dinleyen misafirler olduğumuz bir ortaçağ salonuna döndürürdü." Bu derslere katılmış bir başkası, W. H. Auden de yıllar sonra Tolkien'e şöyle yazmıştır: "Size, bir lisans öğrencisi olarak *Beowulf*'u okumanızın benim için ne kadar unutulmaz bir deneyim olduğunu söylemiş olduğumu zannetmiyorum. Sesiniz Gandalf'ın sesiydi."

Tolkien'in etkili bir öğretmen olmasının nedenlerinden biri de sadece filolog değil, aynı zamanda yazar ve şair olmasından da kaynaklanıyordu; yani sadece kelimeleri inceleyen bir adam değil, bunları şiire vasıta olarak kullanan biriydi. Çocukluğundan beri yaptığı gibi kelimelerin seslerinde şiirsellik bulabiliyordu; ama aynı zamanda bir şairde bulunan, bir lisanın nasıl kullanılabileceğine dair bir anlayışa da sahipti. Bu, "şiirin dilini ve dilin şiirini aynı anda eşsizce sezişi"nden bahseden, *The Times*'daki ölüm ilanında (kuşkusuz Tolkien'in ölümünden çok önceleri C. S. Lewis tarafından yazılmış olan) unutulmaz bir şekilde belirtilmişti. Pratikte bunun anlamı öğrencilerine sadece kelimenin ne anlama geldiğini açıklamakla kalmıyor ama aynı zamanda yazarın *neden* böyle bir ifadeyi seçtiğini ve bu ifadenin yazarın hayal gücüne nasıl uyduğunu da izah ediyordu. Böylece öğrencilerini eski metinleri sadece gelişmekte olan bir lisanın birer örneği olarak görmemeleri, ciddi bir şekilde takdir ve eleştiri yapılması gereken edebiyat örnekleri olarak algılamaları konusunda yüreklendiriyordu.

Dilin sadece teknik kısımlarıyla bile ilgilenirken Tolkien çok canlı bir öğretmen olurdu. Lewis, ölüm ilanında bunun özel lisanlara uzun süre zaman ayırmasının, sadece bir dil öğrencisi değil ama aynı zamanda bir

---

* Susun anlamında bir söz-ç.n.

dilbilim mucidi olmasının da sonucu olduğunu ima etmektedir: "İnsana ne kadar garip gelirse gelsin bu kuşkusuz, daha sonra onu diğer filologlardan ayıracak o benzersiz zenginliğin ve somutluğun kaynağıydı. O lisanın içindeydi."

"Onu diğer filologlardan ayıracak" cümlesi, kulağa fazla genel bir açıklama gibi gelebilir ama tamamen doğrudur. Mukayeseli filoloji on dokuzuncu yüzyılda Almanya'da gelişmiştir; bu işe gönül verenler doğruluk konusunda çok itinalı çalışmış olsalar dá yazıları sıkıcılık konusunda neredeyse rakip tanımaz. Tolkien'in danışmanı Joseph Wright Almanya'da eğitim görmüştü; kitapları dilbilimine katkıları açısından çok değerli de olsalar Wright'ın enerjik kişiliğinden hiçbir şey yansıtmaz. Eski öğretmenini çok sevse de, belki de Tolkien "İngiliz olsa da edebi ruhunu kaybetmiş olduğu Almanya'da eğitim görmüş olan gözlüklü filolog" diye yazarken biraz da Wright'ı düşünüyordu.

Tolkien edebi ruhunu hiç kaybetmemişti. Filoloji ile ilgili yazıları her zaman aklının zenginliğini yansıtırdı. Konusunun en karmaşık cephelerine bile zarif bir anlatım tarzı ve daha geniş bir önem hissi kazandırırdı. Bu özelliğini (1929 yılında basılmış olan), bir grup münzevi için yazılmış olan, muhtemelen West Midlands kaynaklı bir talimat kitabı olan *Ancrene Wisse* üzerine yazdığı makaleden daha iyi gösterdiği başka bir yazısı yoktur. Olağanüstü ve çapraşık bir bilimsel araştırmayla Tolkien metnin iki önemli elyazmasındaki (Biri Cambridge, diğeri ise Oxford'daki Bodleian Kütüphanesi'nde olmak üzere) dilin kaba bir lehçeden başka bir şey olmadığı halde kesintisiz bir edebi gelenekle Normanların istilasından önceki döneme kadar uzanan edebi bir dil olduğunu göstermiştir. Bu sonucu belirgin bir şekilde ifade etmiştir – burada gerçekten de çok sevdiği West Midlands lehçesinden söz ettiğini göz önünde bulundurmamız gerekir:

> Çoktan "yaylalara" [*uplands*] sürülüp unutulmuş, kendinden daha iyi olanlara mahcup bir öykünmeyle veya bayağı olana acımaktan dolayı bir kez daha kendini ifade etmeye uğraşan bir dil değildir, daha ziyade hiç bayağılaşmamış ve sıkıntılı zamanlarda bile taşra efendisi de olsa bir beyefendinin havasını muhafaza etmenin yolunu bulmuştur. Kalem kitapla biraz aşinalığı, o konuda bir göreneği de vardır ama canlı ve güzel bir konuşma yeteneğinden yakınen haberdardır –İngiltere'de bir yeri vardır.

Bu tarz yazılar yani hayal gücünü zorlayan yazılar, seçtiği konu her ne kadar muğlak veya ümitsiz de olsa bütün makalelerinin ve konferanslarının belirleyici özelliğidir. Bu açıdan bakacak olursak yeni bir filoloji ekolü yaratmış da diyebiliriz; gerçekten de ondan önce konuya bu kadar beşeriyet, bu kadar duygu katan olmamıştır; ayrıca bu yaklaşımı kendileri de saygın birer filolog olan yetenekli öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunu etkilemiştir.

Ayrıca son derece itinalı olduğunu da söylememiz gerekir. Yukarıda alıntılanmış olan geniş açılı ve güçlü sözler, çalışmalarını tanımlayabilir; bunlar sadece birer iddia değildir; bunlar konunun ayrıntıları üzerinde sayısız saatler boyunca yapılan araştırmaların bir sonucudur. Mukayeseli filolojnin alışılmış, titiz standartlarına göre bile Tolkien bu konuda olağanüstü biriydi. Titizlik konusundaki kaygısından ne kadar söz edilse azdır; bu, titizliğinin değerini ikiye katlar çünkü bu titizliği kalıp ve ilişkileri bulma konusundaki yeteneğiyle de birleşiyordu. "Bulmak" ona uyan güzel bir kelime çünkü onu dilbilimin Sherlock Holmes'u gibi düşünmek çok da uçarı bir şey olmasa gerek. Görünüşte bir dizi bağlantısız olguyla karşı karşıya kalınca bunlardan önemli bir konu hakkında bir sonuç çıkartabiliyordu. Aynı zamanda bu "bulma" yeteneğini daha basit bir seviyede de gösteriyordu. Öğrencilerinden biriyle bir kelimeyi veya bir deyimi tartışırken başka dillerde çok sayıda benzer form ve ifade sıralayabiliyordu. Aynı şekilde gündelik sohbetler sırasında isimler hakkında beklenmedik görüşler açıklamaktan çok hoşlanırdı, "Waugh" isminin "Wales [Galler-ç.]" kelimesinin tekili olması gibi.

Ama belki de bütün bunlar kulağa fildişi kulesindeki bir bilim insanını çağrıştırmaktadır. Ne yapıyordu aslında? Yani gerçekte Oxford'da Anglosaksonca profesörü olmakla ne yapıyordu? En basitinden bu çok çalışmak anlamına geliyordu. Statüsü gereği yılda en az otuz altı konferans veya ders vermesi icap etse de o bu sayıyı dersleri için yeterli saymıyordu; profesör seçildikten sonraki ikinci senesinde yüz otuz altı konferans ve ders vermiştir. Bir yere kadar bunun nedeni Anglosaksonca ve Ortaçağ İngilizcesiyle ilgili ders verebilecek kişilerin az olmasıydı. Daha sonraları Charles Wrenn adında, biraz göz korkutucu da olsa mükemmel bir öğretmen olan başka bir filoloğun alınmasını sağlamıştı; o zaman kendisine biraz daha az yorucu bir program hazırlayabilmişti.

Fakat 1930'lu yıllar boyunca her yıl kendisinden beklenenin iki misli konferans ve ders vermeye devam etti; bu meslektaşlarının çoğunun üstlendikleri ders sayısından hatırı sayılır derecede fazla bir sayıydı.

Böylece verdiği dersler ve bu derslere hazırlık, zamanının çok büyük bir bölümünü kaplıyordu. Aslına bakılacak olursa bu ağır öğretmenlik yükü başa çıkabileceğinden fazlaydı; zaman zaman bir konferans serisini hazırlanmaya vakit bulamadığı için bırakmak zorunda kalıyordu. Oxford böyle bir fırsatın üstüne zevkle atlayıp ona konferanslarını doğru dürüst hazırlamadığı yaftasını yapıştırmıştır; ama işin gerçeği aslında bu konferansları çok dikkatli hazırlıyor olduğuydu. Konuya olan derin bağlılığı teferruatlı bir şekilde işlemesine neden oluyordu; bunun sonucunda da asıl amacından saparak ayrıntılara dalıyor ve hiçbir zaman ana konuyu incelemeyi bitiremiyordu.

İşi gereği aynı zamanda lisansüstü öğrencilerine de gözetmenlik yapıyor, üniversite içerisinde sınavlarını hazırlıyor ve veriyordu. Bunlara ilaveten bir de serbest olarak çalışıp dışarıdan diğer üniversitelere de sınav hazırlıyordu; yetiştirmesi gereken dört çocuk olunca gelirini artırması lazımdı. 1920 ve 30'larda, sınav yapmak için İngiliz üniversitelerinin birçoğunu sık sık ziyaret eder, kâğıtları okumak için sayısız saatler geçirirdi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sınav yapma işini İrlanda'daki bazı fakülteleri düzenli bir şekilde ziyaret etmekle sınırladı; böylelikle İrlanda Cumhuriyeti'ni geziyordu ve bu süreçte çok arkadaş edinmişti. Böylesi ona çok daha uygundu. Daha az çekici olanı, aslında karşılığını alamadığı bir angarya olarak kalanı da Okul Sertifikası (o zamanlar İngiltere'deki lise bitirme sınavları) kâğıtlarının okunmasıydı; savaş öncesinde her yıl fazladan para kazanmak için bu kâğıtları okumayı üstlenmişti. Zamanını araştırma ve yazmaya daha çok ayırabilirdi ama aile gelirini düşündüğü için yazın saatler boyunca bu rahatsız edici işi yapmak zorunda kalıyordu.

Vaktinin büyük bir bölümünü alan bir de idari işler vardı. Diğer birçok üniversitenin aksine Oxford'daki profesörlerin, mevkileri nedeniyle fakültelerinde güçlü bir konumları olacak diye bir şey yoktur. Kolej kadrosunun büyük bir çoğunluğunu meydana getiren asistanların üzerinde herhangi bir otoritesi bulunmuyordu çünkü onlar işlerine kolej tarafından atanırlardı ve ona karşı bir sorumlulukları yoktu. O yüzden eğer idarede önemli bir değişiklik istiyor idiyse otoritesini değil, ikna edici

taktikler kullanmak zorundaydı. Üstelik 1925 yılında Oxford'a döndüğünde Tolkien gerçekten de önemli bir değişiklik yapmak istiyordu: İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü Final Honour School'un* bazı yönlerini iyileştirmek istiyordu.

Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllar dil ile edebiyat arasındaki eski çatlağı genişletmişti; İngilizce bölümündeki her hizip -ki bunlar akademik olduğu kadar şahsi düşmanlıklar nedeniyle de gerçekten hiziptiler- diğerinin müfredatına karışmaktan büyük bir zevk alıyordu. "Dil" kısmı, "Edebiyat" öğrencilerinin zamanlarının büyük bir bölümünü İngiliz filolojisinin çapraşık dallarını çalışmakla geçirdiklerinden emin olmak isterken "Edebiyat" kampı da "Dil" lisans öğrencilerinin, kendi uzmanlık alanlarının (Anglosakson ve Ortaçağ İngilizcesi) yanı sıra saatlerce Milton ve Shakespeare'in eserlerini incelemesini isterdi. Tolkien buna bir çare bulunması gerektiğini düşünüyordu. Ona daha da esef veren şeylerden biri dilbilim derslerinde, lisans öğrencilerinin eski ve ortaçağ edebiyatını kapsamlı bir şekilde okumaları gerektiği pek vurgulanmadan teorik filolojiye daha çok önem verilmesiydi. Filolojiye duyduğu sevgi her zaman için sıkı sıkıya edebiyat bilgisine dayanmaktaydı. Gidişatın değişmesi konusunda da son derece kararlıydı. Aynı zamanda İzlandacaya müfredatta daha fazla önem verilmesini de önermişti; bu ikinci umudu Coalbiters'ı kurma sebeplerinden biriydi.

Önerilerine bütün fakültenin rıza göstermesi gerekiyordu; ilk başlarda ciddi bir muhalefetle karşılaşmıştı. Henüz samimi arkadaşı olmamış olan C. S. Lewis dahi ilk başta ona karşı oy kullananlar arasındaydı. Fakat okul dönemleri birbirini izledikçe Lewis ile diğerlerinin birçoğu Tolkien'in tarafına geçmiş ve onu etkin bir şekilde desteklemişlerdi. 1931 yılında ("en uçarı umutlarımın da ötesinde olarak" diye yazmıştı günlüğüne) önerilerinin çoğunluğu için genel bir onay elde etmişti. Değiştirilmiş müfredat yürürlüğe kondu ve Oxford İngilizce Okulu'nun tarihinde ilk kez "Dil" ile "Edebiyat" arasında gerçek bir *uzlaşmaya* benzer bir şey tesis edildi.

Eğitim ve idarecilikten sorumlu olmanın yanında Oxford profesörleri, her yerde olduğu gibi zamanlarının çoğunu özgün araştırmalara

* Oxford Üniversitesi'nde yüksek lisansa devam etmek isteyen öğrencilerin katıldığı bir sınıf-ç.n.

ayırmak zorundaydı. Tolkien'in yaşıtları bu konuda ondan çok umutluydular çünkü Sisam'ın kitabının lügatçesi, E. V. Gordon ile *Sir Gawain ve Yeşil Şövalye*'yi yayına hazırlaması ve *Ancrene Wisse* elyazmaları üzerine makalesi West Midlands'ın ortaçağ başlarına ait edebiyatı konusunda benzersiz bir hâkimiyeti olduğunu gösteriyordu; bu alanda önemli çalışmalar yapmaya devam etmesi bekleniyordu. Onun da niyeti buydu: Eski İngilizce Metinler Derneği'ne *Ancrene Wisse*'nin Cambridge yazmasının bir baskısını hazırlayacağına söz vermişti; ortaçağ başlarına ait İngilizce, hani şu "taşra efendisi de olsa bir beyefendinin havasını muhafaza" eden, onun çok sevdiği dil konusunda da epey bir araştırma yapmıştı. Fakat bu baskı yıllarca tamamlanamamış, araştırmasının büyük bölümü baskıya hiç ulaşmamıştı.

Nedenlerden biri zamanının kısıtlı oluşuydu. Oxford'daki çalışma zamanının çoğunu öğretmenliğe adamayı seçmiş olması zaten özgün araştırmalar yapmasına kısıtlama getirmiş oluyordu. İhtiyacı olan parayı tedarik etmek için sınav kâğıtlarının okunması da zamanını alıyordu. Ama tüm bunların yanında bir de onun mükemmeliyetçilik meselesi vardı.

Tolkien'in ister filolojik yazılar olsun ister hikâyeler, tüm yazılı metinlerin mükemmelliği konusunda bir tutkusu vardı. Bu işine olan duygusal sorumluluğundan kaynaklanıyor, işini derin bir ciddiyetle ele almaktan başka bir çare bırakmıyordu ona. Gözden geçirilmemiş, tekrar ele alınmamış ve cilalanmamış hiçbir şeyin yayıncıya ulaşmasına izin vermezdi – bu konuda yazılarını ikinci bir kez bile göz gezdirmeden basılmaya yollayan C. S. Lewis ile taban tabana zıttılar. Aralarındaki bu farkın gayet iyi bilincinde olan Lewis, Tolkien hakkında "Kendi kendini eleştirme standardı o kadar yüksekti ki sadece matbaadan söz etmek bile genellikle onun yazdıklarını yeniden gözden geçirmesine neden olur ve bu meyanda aklına bir sürü yeni fikirler gelir, arkadaşları eski bir çalışmanın son metnini beklerken, yeni bir yazının ilk taslağıyla karşılaşırlardı," diye yazmıştı.

Tolkien'in çalışmalarının çok az bir kısmının basılmasına izin vermesinin asıl nedeni budur. Fakat 1930'larda yayınlamış oldukları, bu bilime büyük bir katkıdır. On dördüncü yüzyıl İngilizcesinin bölgesel farklılıklarını anlamak isteyen herkesin onun Chaucer'ın *Reeve's Tale*'indeki lehçeler üzerine yazdığı bildiriyi okuması icap eder. (1931 yılın-

da Filoloji Cemiyeti'nde okunan bu bildiri, tipik bir Tolkien mazeretiyle yazarın gerekli gördüğü gözden geçirme ve düzeltme işlemleri nedeniyle 1934 yılına kadar basılmamıştı.) Ayrıca 25 Kasım 1936 yılında British Academy'de vermiş olduğu ve ertesi yıl yayınlanmış olan *Beowulf: the Monsters and the Critics* konferansı bu büyük Batı Anglosakson şiirinin eleştiri tarihinin bir sınır taşıdır.

Tolkien bu konferansında *Beowulf*'un, (diğer yorumcuların sık sık ima ettikleri gibi) sadece karışık bir edebî gelenekler kargaşası veya sadece bilimsel araştırmalar için var olan bir metin değil de bir şiir *olduğunu* söylemiştir. Tipik bir Tolkien yaklaşımıyla hayali koşullara dayanarak *Beowulf*'un şairinin çalışmasını o dönemin eleştirmenleri tarafından nasıl eleştirildiğini izah eder: "Adamın birine, eski bir binaya ait eski taşların yığılı olduğu bir tarla miras kalmış. Bu eski taşların bir kısmı zaten o anda yaşıyor olduğu, atalarının eski evinden çok da uzakta olmayan evin yapımında kullanılmışmış. Kalan taşların da bir kısmını alarak bir kule inşa etmiş. Fakat gelen arkadaşları hemen (merdivenleri tırmanıp çıkmaya zahmet etmeden) bu taşların önceden daha kadim bir binaya ait olduğunu fark etmişler. Bunun üzerine taşların üzerine yontulmuş olan gizli kalmış şekilleri ve yazıları görebilmek, ya da adamın atalarının binayı yapmak için kullandıkları bu taşları nereden getirdiklerini anlamak için ittirip kuleyi yıkmışlar, üstelik epey de uğraşarak. Bir kısmı binanın altında toprak altına depolanmış kömürden kuşkulanarak bunu bulmak için kazmaya devam etmiş, taşları bile unutmuş. Hepsi, 'Bu kule çok ilginç,' demişler. Ama (kuleyi ittirip yıktıktan sonra) 'Ne kadar düzensiz böyle!' de demişler. Hatta adamın, dedelerinin ne yapmak istediğini merak etmesi beklenebilecek torunlarının bile "Ne kadar da garip bir adammış! Bütün bu taşları kullanarak anlamsız bir kule inşa ettiğini düşünsenize! Neden eski evi restore etmemiş sanki? Hiç endazesi yokmuş,' diye mırıldandıkları duyulmuş. Ama adam kulenin tepesinden denize bakabiliyormuş."

Bu konferansında Tolkien o kulenin yeniden inşa edilmesini rica ediyordu. *Beowulf*'un canavarlar ve bir ejderhadan bahsediyor olsa da bunun onun bir kahramanlık şiiri sayılmamasına neden olmayacağını söylüyordu. "Ejderha dediğiniz şey boş bir düş değildir," demişti dinleyicilerine. "Bugün bile (eleştirmenlere rağmen) trajik efsaneler ve tarih konusunda hiç de cahil sayılmayacak, kahramanların hikâyelerini din-

lemiş hatta onları görmüş ama aynı zamanda bu kurtçuk tarafından büyülenmiş adamlar bulabilirsiniz."

Bu, öncelikle bir filolog veya hatta bir edebi eleştirmen olarak değil de bir masalcı olarak konuşan bir Tolkien idi. Lewis'in onun filologluğu için "Dilin içindeydi" demiş olduğu gibi *Beowulf*'taki ejderhadan konuşurken *Silmarillion*'un ve -o dönemde- *Hobbit*'in yazarı olarak konuşuyordu denilebilir. Bir kez ejderhanın inine girmişti.

Konuşması ilk basıldığı andan itibaren *Beowulf* okuyucularının birçoğu Tolkien'in şiirin yapısıyla ilgili olan görüşüne karşı çıkmıştı. Fakat yorumunun en ağır eleştirmenlerinden biri olan eski öğretmeni Kenneth Sisam bile Tolkien'in yazısında, onu bu alandaki birçok yazıdan ayıran, "algıda bir incelik ve ifadede bir zarafet" bulunduğunu itiraf etmiştir.

Beowulf hakkındaki konferansı ve *Reeve's Tale* hakkındaki yazısı, Tolkien'in 1930'larda yayınlamış olduğu en önemli çalışmalarıdır. Çok daha fazlasını yapmayı planlamıştı: *Ancrene Wisse* üzerindeki çalışması yanı sıra Anglosaksonca şiir *Exodus* hakkında da bir yayın yapmayı düşünüyordu ve gerçekten de neredeyse bu işi tamamlamıştı ama çalışması hiçbir zaman onun içine sinecek hale gelmemişti. E. V. Gordon ile özellikle *Pearl* (*Gawain*'in doğal bir tamamlayıcısı) ve Anglosaksonca ağıtlar olan *The Wanderer* ve *Seafarer* üzerine ek yayınlar yapmayı da planlıyordu. Fakat Gordon ile Tolkien artık coğrafi olarak birbirlerinden ayrılmışlardı. 1931 yılında Tolkien'in ardılı olarak Leeds'e profesör olarak atanmış olan Gordon, Manchester Üniversitesi'nde bir kürsü sahibi olmak için buraya taşınmış, iki adam sık sık buluşup yazışsa da aynı yerde oldukları zamana göre teknik olarak beraber çalışmalarının daha zorlaştığı ortaya çıkmıştı. Gordon her üç projede de epeyce iş çıkartmış, Tolkien'i bir ortak olarak değil, daha çok bir danışman olarak kullanmıştı ama 1938 yılına kadar matbaaya ulaşan bir şey olmamıştı. Aynı yılın yaz aylarında Gordon böbrek taşı ameliyatına girdi. Ameliyat iyi geçmiş gibiydi fakat durumu aniden kötüleşti ve kırk iki yaşında beklenmeyen bir böbrek yetmezliğinden vefat etti.

Gordon'ın ölümü Tolkien'i sadece yakın bir arkadaştan etmemiş, aynı zamanda ortak çalıştığı ideal bir profesyonelden de mahrum bırakmıştı; o zamana kadar Tolkien'in birisiyle ortak çalışma yapması *gerektiği* kendisini iyice belli etmişti; hiçbir işe yaramasa da, sadece elindeki

malzemeyi matbaaya teslim etmesine yardımcı olması için.* Gel zaman git zaman iyi bir iş arkadaşı olduğunu kanıtlayan başka bir filologla dostluk kurdu. Bu, 1930'ların başlarında Oxford Üniversitesi edebiyat diploması için Tolkien ile Ortaçağ İngilizcesi çalışmış Belçikalı bir mezun olan Simonne d'Ardenne idi. Tolkien onun ortaçağda *Ancrene Wisse*'nin lehçesiyle yazılmış dini bir metin olan *The Life and Passion of St Juliene* adlı çalışmasının baskısı için yardımcı olmuştu. Gerçekten de d'Ardenne'in *Juliene*'i, çelişkili bir biçimde Tolkien'in erken Ortaçağ İngilizcesi hakkındaki görüşlerini, kendi adıyla basılmış her şeyden çok daha fazla barındırır. Matmazel d'Ardenne Liege'de profesör olmuş, Tolkien ile aynı gruptan başka bir Batı Ortaçağ İngilizcesi metni olan *Katerine*'in yayınlanması için işbirliği yapmaya karar vermişlerdi. Fakat savaş araya girmiş ve yıllarca haberleşmelerini imkânsız kılmıştı; 1945 yılından sonra da metnin elyazmalarıyla ilgili konularda birkaç kısa makaleden başka bir şey başaramamışlardı. Tolkien 1951 yılında filolojik bir kongreye katılmak için Belçika'ya gittiğinde Matmazel d'Ardenne ile çalışabildiği halde aklı artık tamamen kendi hikâyelerinde olduğu için d'Ardenne büyük bir üzüntüyle artık onunla işbirliği yapamayacağını fark etmişti.

Fakat eğer kendi uzmanlık alanında daha fazla yayını olmamasını esef edilecek bir konu addediyorsanız konunun geneli üzerindeki geniş etkisini göz ardı etmemelisiniz çünkü İngiliz filolojisinin çalışıldığı her yerde onun teorileri ve çıkarımlarından alıntı yapılmaktadır.

Pearl, Sir Gawain ve Yeşil Şövalye ve *Sir Orfeo* çevirilerini de unutmamalıyız. *Pearl* çevirisi Leeds'de 1920'lerde başlamıştı; bu şiirin Tolkien'i cezbetmesinin nedeni, karmaşık metrik ve sözel yapısının zorluğuydu. Çeviriyi 1926 yılında bitirdiği halde 1940'larda Tolkien'in Blackwell'in kitapçı dükkânında birikmiş ve zamanı geçmiş hesabına karşılık Basil Blackwell bunu basmayı teklif edinceye kadar kitabın basılması için bir şey yapmamıştı. Çeviri dizgiye girmiş fakat Blackwell boşu boşuna Tolkien'in kitaba bir giriş yazmasını bekleyip durmuştu; zamanla da projeden vazgeçilmişti. *Gawain*'in çevirisi muhtemelen otuzlu veya kırk-

* Tolkien *Pearl* baskısını tamamlamaya niyetlenmiş fakat bunu başaramamıştı (bu sırada kendisini iyice *Yüzüklerin Efendisi*'ni yazmaya vermişti). Zaman içinde bu çalışma, kendisi de profesyonel bir filolog olan Gordon'ın dul eşi Ida Gordon tarafından gözden geçirilerek tamamlanmıştır.

lı yıllarda başlamış; 1953 yılında BBC tarafından dramatize edilmiş bir yorumuna yetişecek şekilde bitmişti. Tolkien bu yayının başında kısa bir giriş, sonunda da daha uzun bir bitiş konuşması kaydetmişti. *Yüzüklerin Efendisi*'nin başarısından sonra yayıncıları Allen & Unwin, *Gawain* ile *Pearl*'ı tek bir ciltte basmaya niyetlenmişti. Aklında bu düşünceyle Tolkien her iki çeviriyi dikkatlice gözden geçirmişti ama bir kez daha bir önsöz yazması gerekiyordu ve kitabın hedef kitlesi olan, bu bilimle uğraşmayan okurlara neyi izah etmesi gerektiğini bilemediğinden bunu yazmak ona inanılmaz derecede zor geliyordu. Proje yine aksadı ve bu iki çevirisi ancak onun ölümünden sonra basılabildi. Bu kitaplarla birlikte aynı dönemin üçüncü şiiri olan, Tolkien'in daha önce savaş zamanı Oxford'daki harp okulu öğrencileri için çevirmiş olduğu *Sir Orfeo*'nun çağdaş İngilizceye çevrilmiş hali de basıldı. Kitabın önsözü Christopher Tolkien tarafından babasının evrakı arasından bulabildiklerini bir araya getirerek hazırlanmıştı.

Bu çeviriler aslında Tolkien'in yayınlanmış olan son filolojik çalışmalarıydı. Yazarın konu üzerinde notları veya yorumları eksik de olsa sonuç olarak şiirler üzerinde altı yıllık ince bir çalışmanın ürünüydüler ve birçok yerde, orijinallerindeki anlaşılması zor ve belirsiz pasajlara açıklayıcı ve bilgi verici yorumlar sağlamaktadırlar. En önemlisi bu çeviriler, bu şiirleri Ortaçağ İngilizcesiyle okuyup anlayamayacak okurlara ulaştırmaktadır. Bir filoloğun en önemli işlevinin edebiyatı yorumlamak ve edebiyatın en önemli işlevinin de eğlendirmek olduğuna inanan bir adama uygun tamamlayıcı çalışmalardır.

4. Bölüm

Jack

1925 yılında Tolkien Oxford'a dönünce hayatından eksilmiş bir öğe vardı. Somme Muharebesi'nde Ç.K.B.C.'nin parçalanmasıyla bu öğe yok olmuştu çünkü bir daha o günlerden sonra aynı derecede duygusal ve entelektüel bir bağlılıkla sevdiği arkadaşları olmamıştı. Ç.K.B.C.'nin hayatta kalan diğer üyesi olan Christopher Wiseman ile görüşmeye devam etmişti ama Wiseman artık özel bir Metodist okulunun* müdürü olarak işleriyle çok meşguldü ve iki adam buluştuğu zaman çok az ortak konuları kaldığını görmüşlerdi.

1926 yılının 11 Mayıs'ında Tolkien, Merton Kolej'de İngiliz Edebiyatı Fakültesi'nin bir toplantısına katılmıştı. Tanıdık yüzler arasında yeni biri dikkati çekiyordu, çuval gibi giysileri içinde, yirmi yedilerinde, iri yapılı bir adam. Yakın bir zamanda Magdalen Koleji'nde İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümüne üye ve asistan seçilen biri. Bu, arkadaşlarının "Jack" dedikleri Clive Staples Lewis idi.

İlk başta iki adam ihtiyatla birbirlerinden sakındılar. Tolkien, bir ortaçağcı olsa da Lewis'in "Edebiyat" kampından ve dolayısıyla potansiyel bir muhalif olduğunu biliyordu; öte yandan Lewis günlüğüne Tolkien'in "Düzgün, soluk, kıvrak bir adam" olduğunu yazıp "Zararsız: bir iki kötek istiyor o kadar," diye eklemişti. Fakat kısa bir süre içerisinde Lewis, hoşbeşten, kahkahadan ve biradan hoşlanan bu uzun suratlı, keskin bakışlı adama büyük bir yakınlık duymaya başlamış; Tolkien de Lewis'in kıvrak zekâsına ve en az biçimsiz flanel pantolonları kadar kocaman olan cömert ruhuna ısınmıştı. 1927 yılının Mayıs ayına geldiklerinde Tolkien, Lewis'i, İzlanda sagalarını okuması için Coalbiters'a katmış ve böylece uzun ve karmaşık bir dostluk başlamıştı.

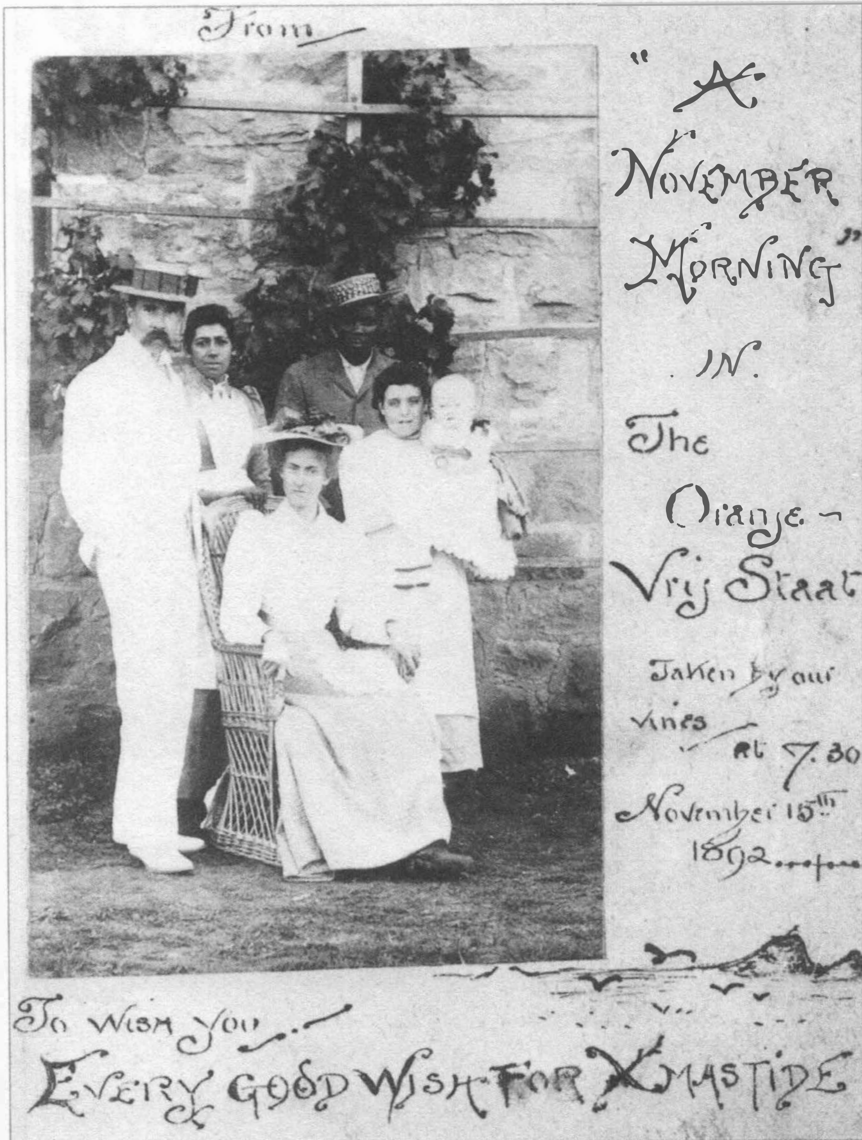
* Okulun adı Queens's College Taunton idi. Bu okul Tolkien'in dedesi John Suffield'in de ilk öğrencilerinden olduğu okuldu.

Tolkien ile Lewis'in birbirlerinin hayatına ne kattıklarını anlamak isteyenler Lewis'in *The Four Loves* adlı kitabındaki "Dostluk" üzerine yazısını okumalılar. Bu yazıda hepsini bulabilirsiniz; bu iki arkadaşın aynı sezgiyi paylaştıklarını fark edince nasıl dost olduklarının, dostluklarının kıskançlığa dayanmadığının, birbirlerinin sadece dostluğunu istediklerinin, bu tarz dostlukların erkekler arasında nasıl bir ihtiyaç olduğunun, koca bir günün yorgunluğundan sonra bir grup arkadaşın bir araya gelişinin zevklerin en büyüğü olduğunun hikâyesini bulabilirsiniz: "Bunlar altın toplantılardı; diye yazıyor Lewis, "terliklerimizi giymiş, ayaklarımızı ateşe uzatmış otururken içkilerimiz hemen yanı başımızda; biz konuşurken bütün dünya ve dünyanın gerisinde bir şey kendini bizim akıllarımıza açıyor; ayrıca kimsenin bir başkasından beklediği bir şey de yok; herkes özgür, herkes eşit, aynı bir saat önce buluşmuş olduğumuz zaman olduğu gibi ama aynı zamanda yıllarla bizi kucaklayan bir Muhabbet olgunlaşmış etrafımızda. Hayatın -doğal hayatın- bahşedebileceği daha büyük bir şey yoktur."*

Bütün mesele de buydu; dostluğun olduğu, yürüyüş turlarının düzenlendiği, perşembe geceleri arkadaşların Lewis'in odasında toplandığı zamanlarda olan biten buydu işte. Bu bir yerde o zamanın ruhuydu –erkeklerin oluşturdukları benzer dostluklar hakkında bazı şeyleri Chesterton'un yazılarında da bulabilirsiniz; bu, o günün erkekleri arasında, pek farkında olmasalar da paylaşılan bir duyguydu. Kadim uygarlıklarda bu bir gelenekti, daha yakın zamanda ise Birinci Dünya Savaşı'nın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştı; savaşta o kadar fazla dost ölmüştü ki kalan sağlar birbirlerine daha da yaklaşmışlardı. Bu tarz bir dostluk garip de olsa aynı zamanda tamamen doğal ve kaçınılmazdı. Bu, homoseksüel bir arkadaşlık değildi (Lewis bu imayı, yapması gerektiği gibi alay ederek kapatmıştır) ama kadınları kapsamıyordu. Bu, Tolkien'in hayatının büyük bir gizemidir; ama incelemeye gayret gösterirsek biraz da olsa anlayabiliriz. Öte yandan eğer kendimiz de bu tarz bir dostluğa sahipsek tam olarak neler olduğunu anlayabiliriz. Yine de anlayamamışsak, bu konuda *Yüzüklerin Efendisi*'nde ifade edilmiş bazı şeyler bulabiliriz.

Nasıl başlamıştı? Belki de bunu başlatan sezgi, "Kuzeylilik"ti. Ergenlik çağlarının başından beri Norveç mitolojisi Lewis'i kendinden

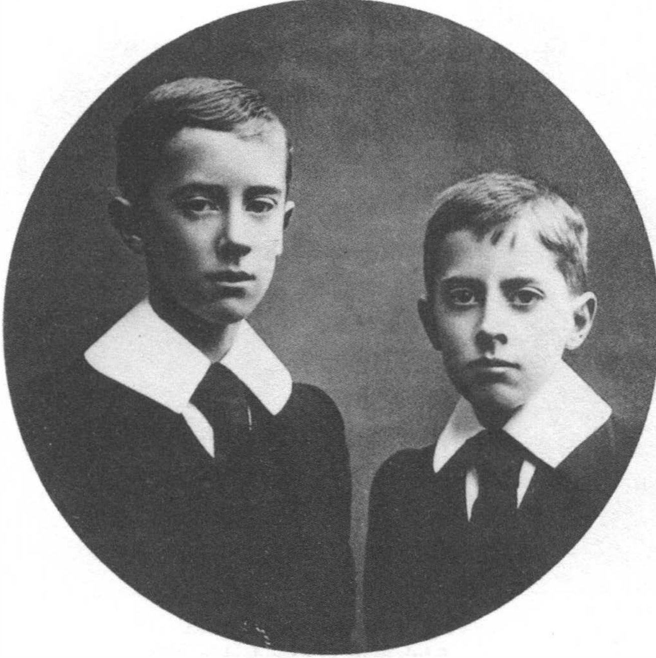
* C. S. Lewis, *The Four Loves* (Fontana, 1963), s. 68.

Aile üyeleri bir arada, Bloemfontein, Kasım 1892.

Sarehole Değirmeni (Birmingham Halk Kütüphanesi'nin izniyle)

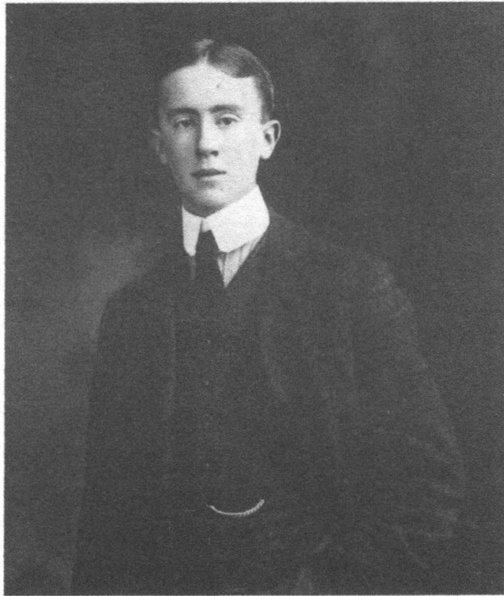
Ronald ve Hilary Tolkien, Mayıs 1905.

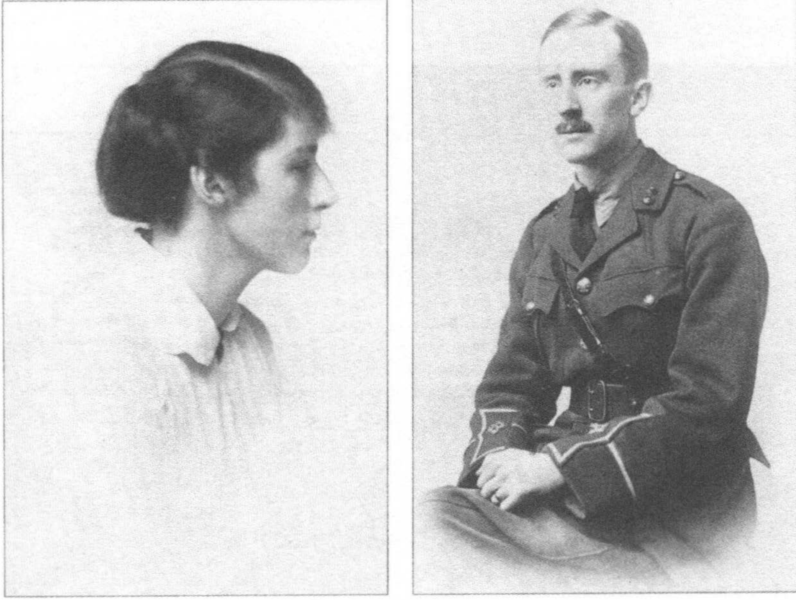
Peder Francis Morgan (Birmingham Oratory'nin izniyle)

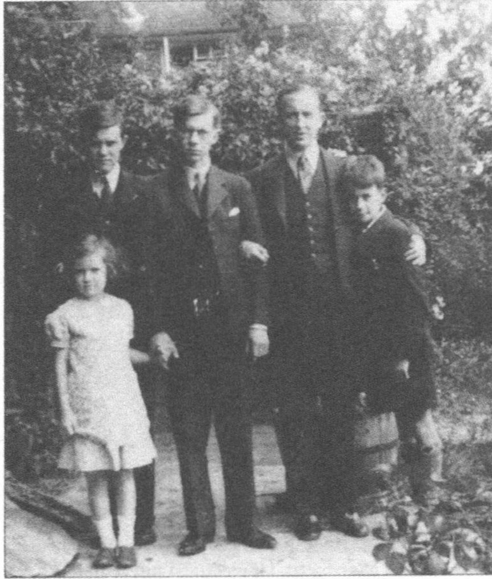
Edith Bratt 17 yaşındayken, 1906.

Ronald Tolkien 19 yaşındayken, 1911.

Edith ve Ronald Tolkien, 1916

Aile, Northmoor Yolu'ndaki evlerinin bahçesinde, 1936 civarı.

XVI

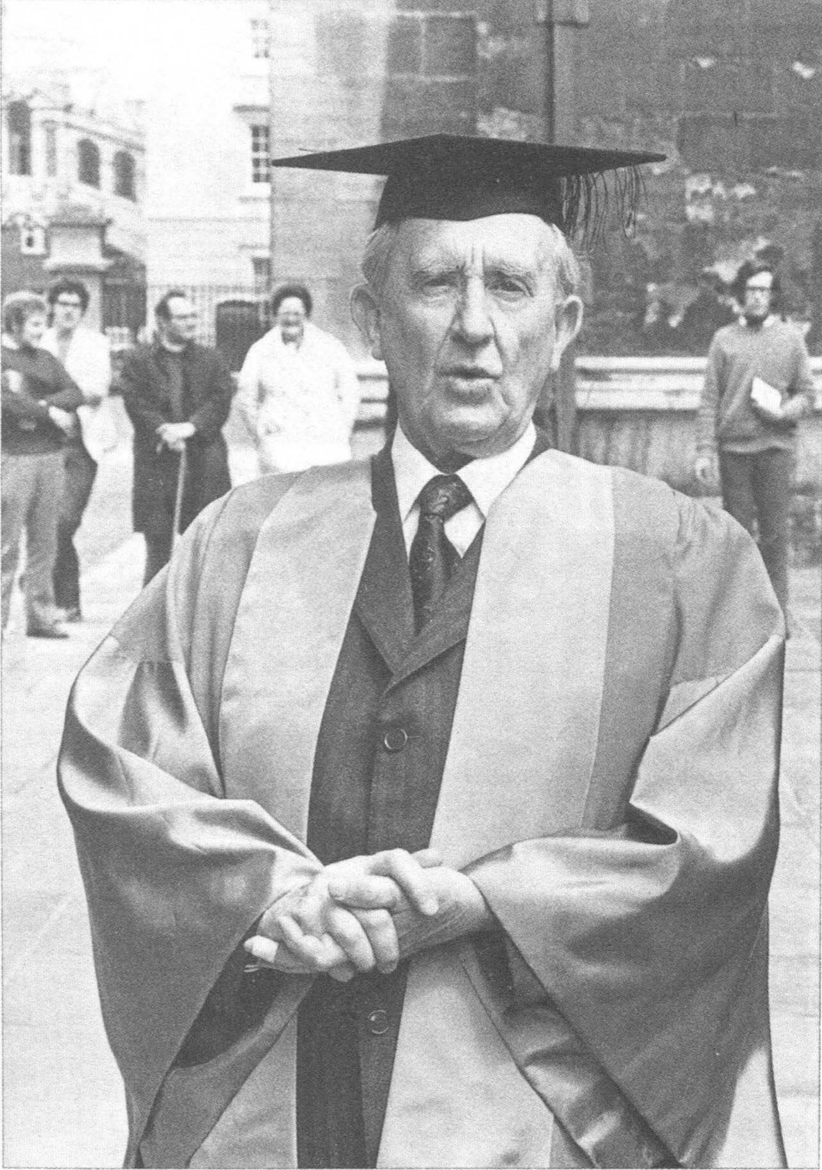
"What does the writing say?" asked Frodo, who was trying to decipher the inscription on the arch. "I thought I knew the elf-letters, but I cannot read these."

"The words are in the elf-tongue of the West of Middle-earth in the Elder Days," said Gandalf. "But they do not say anything of importance to us. They say only: The Doors of Durin Lord of Moria: Speak, friend, and enter. And underneath small and faint is: [redacted] Narvi made them. Celebrimbor of Hollin drew these signs."

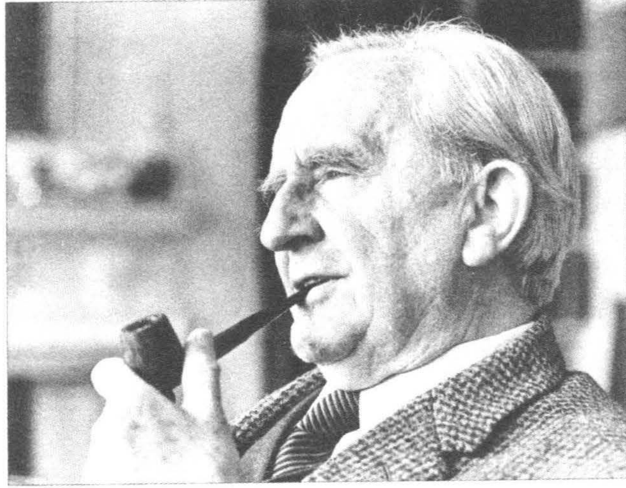
This is an archaic use of the elvish characters & spellings:

ENNYN ÐURIN ARAN·VÓRIA: PEDO MELLON A MINNO:
im Narvi hain echant. Celebrimbor o Eregion teithant i·ndiw thin.

Yüzüklerin Efendisi'nin elyazması nüshasından bir sayfa (Milwaukee Marquette Üniversitesi'nin izniyle).

Ronald Tolkien onursal doktorasını aldıktan sonra, 1972. (Foto: The Inklings'ten Billett Potter.)

Merton Sokağı'ndaki evinin çalışma odasında, 1972. (Foto: Billett Potter.)

Tolkien'in Oxford'daki botanik bahçesinde bulunan en sevdiği ağaçlardan birinin (*Pinus Nigra*) önünde çekilmiş son fotoğrafı, 9 Ağustos 1973. (Foto: M.G.R. Tolkien)

almıştı, Tolkien'in de Edda'nın gizemlerine ve Völsung efsanesinin karmaşıklığına bayıldığını fark ettiğinde, kendi hislerini paylaşabileceği birini bulduğunu anlamıştı. Lewis'in Magdalen'deki odalarında düzenli olarak buluşup Asgard'ın tanrıları ve devleri hakkında konuşup İngilizce Okulu'nun entrikalarını tartışırken bazen gece geç saatlere kadar oturuyorlardı. Ayrıca birbirlerinin şiirlerini de eleştiriyorlardı. Tolkien, Lewis'e uzun şiiri "Beren ile Lúthien'in Şergüzeştleri"nin daktiloyla yazılmış nüshasını vermiş, Lewis de şiiri okuduktan sonra, "Bütün samimiyetimle çok uzun zamandır bu kadar zevk dolu bir akşam geçirmediğimi söyleyebilirim: Üstelik bunun bir arkadaşımın eserini okumanın verdiği kişisel ilgiyle hiçbir alakası yoktu – bir kitapçının rafından hiç bilmedik bir yazarın eseri olarak da almış olsaydım aynı zevki verirdi," diye yazmıştı. Tolkien'e şiirin şakacıktan bir metin eleştirisi formuna soktuğu detaylı eleştirisini yollamıştı. Bu sözde eleştiride, Tolkien'in şiirindeki zayıf mısraların sadece şiirin kopyası esnasında aceleyle yazılırken yapılan yazı hatalarından kaynaklandığını, yoksa gerçek şairinin özgün eserinde böyle bir hata olamayacağını iddia eden hayali uzmanların ("Pumpernickel", "Peaboy" ve "Schick") isimleri bile unutulmamıştı. Bu eleştiri Tolkien'i çok eğlendirmişti ama Lewis'in önerdiği düzeltmelerin çok azını kabul etmişti. Öte yandan Lewis'in eleştirmiş olduğu neredeyse her pasajı yeniden yazmıştı, aslında "Beren ile Lúthien'in Sergüzeştleri"nin düzeltilmiş hali neredeyse aynı şiir sayılmazdı. Lewis kısa bir süre içinde bunun arkadaşının bir özelliği olduğunu anlamıştı. "Eleştiriye sadece iki şekilde tepki veriyor," diye belirtmişti. "Ya bütün eseri ta başından yeniden yazıyor, ya da hiç kulak asmıyor."

Bu arada -yani 1929 yılının sonlarında- Lewis, Tolkien'in İngilizce Okulu'ndaki değişiklikler konusundaki planlarını desteklemeye başlamıştı. İki adam bir olup tartışıyorlardı. Lewis, önceden planladıkları gibi mahsustan Tolkien'e "Her ağacın arkasında tebdili kıyafet içinde bir Ork olduğunu hatırlatmak zorunda kaldığım için affınıza sığınırım," diye yazıyordu. Birlikte becerikli bir mücadele verdiler; biraz da Fakülte Kurulunda Lewis'in desteğiyle Tolkien 1931 yılında müfredatta istediği reformu kabul ettirebildi.

Surprised by Joy adlı kitabında Lewis, Tolkien ile olan dostluğunun "eski iki önyargıyı yıkmış olduğunu" yazmıştır: "Dünyaya geldiğim andan beri (tam olarak) Papacı birine, İngilizce Okulu'na geldiğim andan

itibaren de (açıkça) bir filoloğa hiç güvenmemem gerektiği konusunda uyarılmıştım. Tolkien, her ikisiydi." İkinci önyargı aşıldıktan kısa bir süre sonra dostlukları ilk alana kaymıştı.

Lewis, Belfastlı bir avukatın oğluydu ve Ulsterlı bir Protestan olarak yetişmişti. Ergenlik çağında agnostisizme bulaşmıştı; ya da daha doğrusu kendisine Hıristiyanlığın değil de pagan mitolojilerinin haz verdiğini fark etmişti. Gerçi yine de bu noktadan biraz gerilemiş bulunuyordu. 1920'li yılların ortalarına doğru, İngilizce Okulu'nda Birinci Sınıftayken (ve daha önce Klasikler konusunda da Birinci Sınıfı alırken) ve bir asistan olarak nazik bir hayat sürerken "Yeni Bakış" adını verdiği bir yere varmıştı, yani Hıristiyan "mitolojisinin" de insanların çoğunun anlayabileceği kadar gerçekleri aktardığı inancına. 1926 yılında daha da ileri giderek Sevinç adını taktığı o kaynağı arayışının, aslında bir çeşit Tanrı'yı arayış olduğu sonucuna vardı. Kısa bir süre içinde Tanrı'yı ya reddetmesi ya da kabul etmesi gerektiği açıkça belli olmuştu. Tam bu kavşaktayken Tolkien ile arkadaş oldu.

Tolkien'in bir yandan dindar bir Hıristiyanken bir yandan da aklı ve entelektüel hevesi olan biri olduğunu gördü. Arkadaşlıklarının ilk yıllarında, Tolkien, Lewis'in Magdalen'deki Yeni Binalarda bulunan kocaman oturma odasının ortasındaki sade koltuklarından birine yerleşmiş otururken, koca eli piposunun gövdesini kavramış, kaşlarını bir duman bulutunun arkasından kaldırmış olan Lewis hem dinleyip, hem konuşarak volta atarken ve aniden dönüp "*Distinguo*, Tollers! *Distinguo*!"* diye nida ederken saatler geçirirlerdi. Bu arada benzer bir pipo dumanıyla kaplanmış olan Tolkien de kendi fikirlerini ileri sürerdi. Lewis onunla tartışırdı ama gitgide inanç konusunda Tolkien'in haklı olduğunu kabul etmeye başlamıştı. 1929 yılının yaz aylarında, teizme yatkınlığını itiraf etti, Tanrı'ya basit bir inancı vardı. Fakat henüz Hıristiyan değildi.

Tolkien ile bu tartışmaları genellikle pazartesi sabahları yaparlardı. Bir iki saat konuştuktan sonra sohbeti yakınlardaki bir pub olan Eastgate'te bir bira ile sonlandırırlardı. Fakat 19 Eylül 1931 Cumartesi günü akşam buluştular. Lewis, Tolkien'i akşam yemeği için Magdalen'e çağırmıştı; bir misafiri daha vardı, Tolkien'in de ilk kez Exeter Koleji'nde tanımış olduğu Hugo Dyson. Dyson o sırada Reading Üniversitesi'nde İngiliz

* Tollers, Lewis'in Tolkien'e taktığı bir isimdi. Burada aynı fikirde olmadığını beyan ediyor-ç.n.

Edebiyatı okutmanıydı ve sık sık Oxford'a geliyordu. Bir Hıristiyandı ve kıvrak zekâlı bir adamdı. Yemekten sonra Lewis, Tolkien ve Dyson hava almak için dışarı çıktılar. Rüzgârlı bir geceydi ama onlar Addison's Walk boyunca yürüyerek mitolojinin amacını tartıştılar. Lewis artık Tanrı'ya inanıyor da olsa İsa'nın Hıristiyanlıktaki yerini anlayamıyor, çarmıha gerilme ve dirişilin anlamını kavrayamıyordu. Olayların amacını anlaması gerektiğini beyan etti. Daha sonra bir mektupta bir arkadaşına da söylemiş olduğu gibi, "İki bin yıl önce yaşamış olan Başka Birisinin (her kim olursa olsun) yaşamı ve ölümünün ortaya koyduğu *örneğin* bir yardımı dokunmadıkça, bize şimdi ve burada nasıl bir faydası olabilir?"

Gece ilerledikçe Tolkien ile Dyson ona, istediği şeyin tamamen gereksiz bir talep olduğunu anlattılar. Pagan dininde kurban fikriyle karşılaştığı zaman bunu takdir edebiliyor, bundan etkilenebiliyordu; gerçekten de Norveç tanrısı Balder'ın hikâyesini okuduğundan beri ölen ve dirilen ilah fikri her zaman için onun hayal gücüne hitap etmişti. Fakat (demişlerdi) sen İncil'den daha fazlasını istiyorsun, mitolojisinin ardında daha net bir anlam arıyorsun. Mitolojilerdeki kurban konusunda nispeten sorgusuz sualsiz olan bu takdirini gerçek bir hikâyeye nakledemez miydi?

Ama, dedi Lewis, *mitler yalandır, gümüşten nefeslenen yalanlar da olsalar.**

Hayır, dedi Tolkien, *yalan değillerdir.*

Ve Magdalen Korusu'nın koca ağaçlarının rüzgârda eğilmekte olan dallarını kast ederek başka bir tartışma konusu açtı.

Ağaca ağaç dersin, dedi, ve kelime hakkında daha fazla düşünmezsin. Ama birisi ona bu ismi vermeden önce o "ağaç" değildi. Yıldıza yıldız dersin ve bunun matematiksel bir yörünge boyunca hareket eden bir madde küresi olduğunu söylersin. Ama bu sadece *senin* onu nasıl gördüğündür. Nesnelere isim vererek ve onları açıklayarak sadece onlar hakkındaki kendi ifadeni bulmuş olursun. Nasıl söz, nesne ve fikirler hakkında bir buluş ise mitoloji de hakikat hakkındaki buluşlardır.

Tanrı'dan geldik (diye devam etti Tolkien) ve kaçınılmaz olarak bizler tarafından örülen mitler, hataları da olsa, gerçek ışığın, Tanrı ile bir olan ebedi hakikatın parçalanmış kırıntılarını yansıtacaktır. Aslında in-

---

* Bu konuşma Tolkien'in "Mythopoeia" şiirinden kaynaklanmaktadır. Bu şiire "Msomythos" ve "Qhilomyth to Misomyth" adını da vermiştir. Elle yazılmış nüshalardan birinde "C. S. L. için" şerhi vardır.

sanoğlu cennetten kovulmadan önce bildiği o mükemmellik mevkiine ancak mitleri yaratarak, ancak bir "ikincil yaratıcı" olarak ve hikâyeler icat ederek talip olabilir. Mitlerimiz sapmış olabilir ama dümenlerini her ne kadar titrek de olsa gerçek limana doğru kırmışlardır; öte yandan materyalistik "ilerleme", ağzını açmış bekleyen cehennem çukuruna, şerrin gücünün Demir Tacına doğru gitmektedir.

Mitolojinin yaradılıştan gelen gerçeğine olan inancını izah etmek için Tolkien felsefesinin merkezini, *Silmarillion*'un kalbindeki inancı, bir yazar olarak tüm çıplaklığıyla ortaya koymuştur.

Dyson kendi tarzında Tolkien'in söylemiş olduğunu tasdiklerken Lewis dinlemişti. Yani, diye sordu Lewis, İsa'nın hikâyesinin sadece gerçek bir mit, diğerleriyle aynı şekilde işe yarayan ama *gerçekten meydana gelmiş* bir mit olduğunu mu söylüyorsun? Bu durumda, dedi, anlamaya başlıyorum.

Sonunda rüzgâr onları içeri sürmüştü ve Lewis'in dairesinde, Tolkien'in eve gittiği saate, yani sabah üçe kadar konuşmuşlardı. Onu High Caddesi'ne kadar geçiren Lewis ile Dyson Yeni Binaların dehlizi içinde bir yukarı, bir aşağı yürümüşler, hava aydınlanıncaya kadar konuşmaya devam etmişlerdi.

On iki gün sonra Lewis, arkadaşı Arthur Greeves'e şöyle yazmıştı: "Tanrı'ya inanmaktan, tam olarak İsa'ya –Hıristiyanlığa inanma aşamasına yeni geçtim. Bunu başka bir zaman açıklamaya çalışacağım. Dyson ve Tolkien ile yaptığım uzun gece konuşmasının bunda büyük bir rolü var."

Bu arada Examination Schools'da gözetmenlik yapmakta olan Tolkien, Lewis'e söylediği şeyleri kaydettiği uzun bir şiir yazmakla meşguldü. Bu şiire, "Mythopoeia", yani mitlerin yaratılışı adını vermişti. Günlüğüne de şöyle yazmıştı: "Lewis ile olan arkadaşlığım birçok şeyi dengelemekte; ayrıca sürekli bir zevk ve teselli vermenin yanı sıra hem dürüst, hem cesur, hem entelektüel –bir bilim adamı, bir şair ve filozof- hem de uzun bir arayıştan sonra İsa Efendimizin de âşığı olan bir adamla görüşmek bana çok iyi geldi."

Lewis ile Tolkien sık sık görüşmeye devam ettiler. Tolkien, Lewis'e yüksek sesle *Silmarillion*'dan bölümler okuyordu; Lewis de bitirmesi için onu yüreklendiriyor ve ona baskı yapıyordu. "Ona hiç ödeyeme-

yeceğim borcumun nedeni genellikle zannedildiği gibi beni 'etkilemesi' değildir, düpedüz yüreklendirmesidir. Uzun süre tek dinleyicim oydu. Yazdığım bu 'şey'in sadece şahsıma ait bir hobiden fazlası olduğu fikrini sadece ondan aldım."

Lewis'in Hıristiyan olması Tolkien ile arkadaşlıklarında yeni bir aşamanın başlangıcını belirtmektedir. 1930'lu yılların başından sonra iki adam birbirlerinin arkadaşlığına daha az bel bağlamaya, diğer insanlarla daha çok arkadaşlık kurmaya başlamışlardı. *The Four Loves* adlı kitabında Lewis "iki kişi, bir Dostluk için şart değil, daha doğrusu en iyi sayı bile değil" demiş ve gruba her eklenen arkadaşın diğerlerine bazı özel nitelikler kazandırdığını belirtmiştir. Tolkien bunu Ç.K.B.C.'de yaşamıştı; bir araya gelmeye başlayan bu bir yumak arkadaş Ç.K.B.C.'nin nihai bir ifadesiydi, Tolkien'in ergenliğinden beri hissettiği o "sosyallik" dürtüsüydü. Bu gruba The Inklings* deniyordu.

Bu grup, artık belli başlı İzlanda sagalarını ve son olarak da Eski Edda'yı okumak olan amacını doldurmuş olan Coalbiters'ın toplantıları bitmeye başladığında (1930'lu yılların başlarında) kurulmaya başlamıştı. "Inklings" aslında 1931 yılında üniversite kolejindeki lisans öğrencilerinden olan Tangye Lean tarafından kurulmuş olan edebi bir derneğin ismiydi. Hem Lewis, hem de Tolkien bu derneğin, basılmamış olan kompozisyonların okunduğu ve eleştirildiği toplantılarına katılmışlardı. Lean Oxford'dan ayrıldıktan sonra kulüp devam etti; ya da daha ziyade kulübün ismi belirli aralıklarla Lewis'in etrafında toplanan bir grup arkadaşa şakacıktan transfer oldu.

Inklings artık edebiyat tarihine girmiş ve çoğu aşırı ciddi olmak üzere haklarında epey şey yazılmıştır. Aslında hepsi erkek ve Hıristiyan olan ve çoğu edebiyata meraklı birkaç arkadaştan başka bir şey değillerdi. Birçok insan bu süre zarfında bu kulübün "üyesi" olduklarını iddia etmişlerdir fakat hakikatte böyle bir üyelik müessesesi yoktu. Birkaç adam, iyi kötü belli aralıklarla toplanıyor, bazıları ise arada bir ziyarete geliyorlardı. Değişmez çekirdeği Lewis oluşturuyordu; o olmasa toplantılar olanaksız olurdu. Diğerlerine ait bir isim listesi bize Inklings'in gerçek-

---

* *Inkling*, sezgi anlamında bir kelimedir. Fakat aynı zamanda "ink" kelimesi mürekkep anlamına da gelmektedir. "-ling" eki de bir ismi "çocuklaştırmak, ufaltmak" için kullanılır. Tolkien bunu "halfling"de de kullanmıştır. Yani bir yerde mürekkep yalamış bu çocuksu adamlara bir gönderme olarak kabul edilebilir-ç.n.

ten ne olduğu hakkında az bir fikir verebilir; ama eğer isimler önemliyse (neredeyse şaşmaz bir şekilde toplantılarda hep hazır bulunan) Lewis ile Tolkien'in yanı sıra savaş sırasında ve savaştan önce toplantıya katılanlar arasında Binbaşı Warren Lewis (Lewis'in, "Warnie" diye bilinen kardeşi), R. E. Havard (Lewis ve Tolkien'in evine gidip gelen Oxford'lu bir doktor), Lewis'in eski arkadaşı Owen Barfield (Londralı bir avukat da olsa toplantılara gelirdi) ve Hugo Dyson bulunuyordu.

Tamamen düzensiz bir olaydı. Aynı insanların her hafta toplantıda hazır bulundukları veya eğer gelemeyeceklerse mazeret beyan ettikleri falan zannedilmesin. Yine de kaçınılmaz bazı unsurlar vardı. Grup, ya da grubun bazı üyeleri hafta içi bir sabah bir pub'da buluşurdu; genellikle perşembe sabahları Eagle and Child'da (pub genellikle "The Bird and Baby" olarak tanınırdı); gerçi savaş zamanı biranın kıt, pub'ların da askerle dolu olduğu zamanlarda bu alışkanlıkları biraz esnemişti. Perşembe geceleri Lewis'in büyük Magdalen oturma odasında buluşmak için dokuzdan biraz sonra bir araya gelirlerdi. Çay demlenir, pipolar yakılır ve Lewis gümbür gümbür başlardı: "Ee, kimsenin bize okuyacak bir şeyi yok mu?" Birisi yazılı bir metin çıkarır ve yüksek sesle okumaya başlardı – bu bir şiir, hikâye veya bir bölüm olabilirdi. Bunun üzerine eleştiriler başlardı: Bazen övgüler, bazen yergiler olurdu çünkü burası herkesin birbirini takdir etme derneği değildi. Biraz daha okuma yapılabilirdi ama sonunda iş sohbete dökülür, her şey konuşulur, bazen hararetli bir tartışma yaşanır ve gece geç saatlerde biterdi.

1930'lu yılların sonunda Inklings Tolkien'in hayatında önemli bir rol oynamaya başlamıştı; bu toplantılara katıldığında o da hâlâ basılmamış eseri *Hobbit*'i okuyordu. 1939 yılında savaş patlayınca başka biri daha bu arkadaş grubuna katıldı. Bu Oxford Üniversitesi Yayınları'nın Londra ofisinde çalışan fakat artık tüm çalışanlarla birlikte Oxford'a taşınmış olan Charles Williams idi. Williams ellili yaşlarındaydı; düşünceleri ve yazıları -bir romancı, şair, ilahiyatçı ve eleştirmendi- küçük bir okur kitlesi tarafından da olsa zaten biliniyor ve saygı görüyordu. Özellikle de "ruhani gerilim romanları" (böyle deniyordu) yani fani bir dünyada geçen doğaüstü ve mistik olaylarla ilgili romanları az da olsa heyecanlı bir okuyucu kitlesi bulmuştu. Lewis bir süredir Williams'ı tanıyor ve takdir ediyordu fakat Tolkien sadece bir veya iki kere görmüştü. Şimdi ise ona karşı karmaşık bir tutum takınmıştı.

Tuhaf suratı (yarı melek, yarı maymun diyordu Lewis), Oxford'a hiç yakışmayan mavi takım elbisesi, ağzından sallanan sigarası, koltuğunun altına sıkıştırılmış, *Time & Tide*'a sarılmış bir tomar deneme baskısı ile Williams doğal çekiciliğe sahip bir adamdı. Yirmi yıl sonra Tolkien o günleri şöyle hatırlıyor: "Birbirimizi seviyorduk ve (daha çok şakalaşarak) sohbetten zevk alıyorduk." Ama şunu da ilave ediyor: "Fakat birbirimize söyleyecek daha derin (ya da yüksek) bir şeyimiz yoktu." Bunun nedeni biraz da Williams, *Yüzüklerin Efendisi*'nden okunan bölümlerden hoşlansa da Tolkien'in William'ın kitaplarından hoşlanmamasıydı; ya da başka bir deyişle okumuş olduğu kitaplarından hoşlanmıyordu. Tolkien, William'ın kitaplarını "tamamen farklı, bazen çok antipatik, ara sıra da saçma" bulduğunu söylemişti. Belki de Williams veya Williams'ın Inklings içindeki yeri hakkındaki çekincesi tam da entelektüel bir gerekçeye dayanmıyordu. Lewis gerçek arkadaşların, aralarına katılan yeni birini kıskanmadığını düşünürdü ve bunu *The Four Loves*'da da açıkça yazmıştı. Fakat burada Lewis, Lewis'ten bahsediyordu, Tolkien'den değil. Tolkien'de biraz kıskançlık veya içerleme olduğu belliydi çünkü artık Lewis'in coşkusunun odağı belli belirsiz bir şekilde ondan Williams'a kaymıştı. "Lewis son derece çabuk etkilenen bir adamdı," diye yazmıştı Tolkien çok sonraları; başka yerlerde de Williams'ın Lewis üzerinde "baskın bir etki" yaratmış olduğundan söz etmiştir, özellikle de üçüncü romanı *That Hideous Strength* üzerinde.

Böylece Williams'ın Oxford'a gelişi muhtemelen Lewis'in bile pek dikkatini çekmeyen, Tolkien'in Lewis ile olan arkadaşlığında üçüncü bir safhanın, Tolkien'de beliren hafif bir soğumanın başlamasına neden olmuştur. Başka bir şey daha onu soğutmuştu, çok daha güç algılanan bir şey: Lewis'in Hıristiyan savunucusu olarak namının alıp yürümesi. Arkadaşının yeniden Hıristiyan olmasında o kadar büyük bir rol üstlenmiş olduğu için Lewis'in kendisi gibi bir Katolik olacağı yerde, Anglikan Kilisesi'ne bağlanmasına ve çocukluğunun dini uygulamalarına geri dönmesine esef etmiştir. Tolkien'in Anglikan Kilisesi'ne karşı derin bir kızgınlığı vardı. Zaman zaman bu kızgınlığını binalarına kadar taşırdı. Binaların hak dini Katoliklikten saptırılmış (o öyle düşünüyordu) olmalarından duyduğu hüznün binaların güzelliğini takdir etmesini engelle-

diğini söylüyordu. Lewis, *The Pilgrim's Regress** adı altında dine nasıl döndüğünü anlattığı alegorik düzyazısını yayınladığı zaman Tolkien başlığı ironik bulmuştu. "Lewis geri dönecekti," demişti. "Hıristiyanlığa yeni bir kapıdan değil de eskisinden girmek istedi: Böyle yaparak en azından çocukluğunda ve gençliğinde iliklerine işlenmiş olan önyargıları yeniden üzerine almış, ya da bunları uyandırmış oldu. Yine Kuzey İrlandalı bir Protestan olacak."

1940'lı yılların ortalarında Lewis'in Hıristiyanlıkla ilgili "The Problem of Pain" ve "The Screwtape Letters" başlıklı yazıları çok ilgi uyandırıyordu ("çok fazla" demişti Tolkien, "onun ya da bizim üslubumuza göre çok fazla"). Belki de Tolkien arkadaşının bu şekilde artmakta olan şöhretini gördükçe, sanki öğrencisinin öğretmenini büyük bir hızla geçip hak etmediği bir ün kazandığını hissetmişti. Bir keresinde Lewis için, pek de pohpohlamak amacı gütmeden, "Herkesin İlahiyatçısı" demişti.

Eğer 1940'lı yılların başlarında bunlar Tolkien'in aklından geçen şeylerdiyse bile yüzeyin çok altındaydılar. Hâlâ Lewis'e karşı sınırsız bir sevgi besliyordu – belki de hâlâ gönlünün bir yerlerinde arkadaşının günün birinde Katolik olacağı ümidini taşıyordu. Ayrıca Inklings de ona büyük bir zevk vermeye ve onu yüreklendirmeye devam ediyordu. *Beowulf*'un açılış mısralarını taklit ederek "*Hwœt! We Inclinga,*" diye yazmıştı, "*on œrdagum searopancolra snyttru gehierdon.*" "Bakın hele! İrfan dolu kadim günlerde kurnaz Inklings'i işitmiştik; müzakere içersindeki o bilge kişilerin nasıl birlikte oturduklarını, nasıl büyük bir beceriyle birlikte söylediklerini, öğrendiklerini, okuduklarını, ciddiyetle tefekkür ettiklerini. Gerçek neşe buydu işte!"

---

* John Bunyan'ın 17. yüzyılda yazmış olduğu *Pilgrim's Progress*'e atıfta bulunularak seçilmiş bir isim. Türkçe *Çarmıh Yolcusu* olarak çevrilmiş olan kitapta "Protestanca" bir yolculuk anlatılmıştır. "Pilgrim", Hıristiyan hacı demektir. "Progress" kelimesi mesafe almak, yol kat etmek anlamında kabul edilebilir. Yani bir hacının seyahatidir. Burada ise bu hacının "regress"inden söz edilmekte, yani geri dönüşünden-ç.n.

5. Bölüm

Northmoor Yolu

"Bu arada kadınlar ne yapıyordu? Nereden bilebilirim? Ben bir erkeğim ve Bona Dea'nın* gizemlerini hiç araştırmadım." diye yazıyor C. S. Lewis *The Four Loves*'da, erkeklerin dostluklarının tarihçesi üzerinde yorum yaparken. Bu, Inklings gibi gruplarda, erkeklerin dostluğu etrafında örülmüş bir yaşamın kaçınılmaz sonucuydu: Kadınlar bu çevre dışında bırakılırdı.

Edith Tolkien bir kız yatılı okulunda kısıtlı bir eğitim alabilmişti; müzik konusunda iyi olsa da diğer konulara ilgisizdi. Birkaç yılını Birmingham'daki bir pansiyonda geçirmiş, sonra bir dönem hiç entelektüel olmayan, orta sınıf bir evde, sonra da uzun bir süre kötü bir eğitim almış orta yaşlı kuzeni Jennie'yle yaşamıştı. Ne eğitimini sürdürmek için, ne de kendini geliştirmek için bir fırsat bulabilmişti. Bundan da ötesi, hürriyetinin büyük bir bölümünü kaybetmişti. Bir piyano öğretmeni, ya da belki de bir solist olarak bir meslek sahibi olmak için yola çıkmıştı ama önce acilen para kazanmasına bir gerek olmadığı, sonra da Ronald Tolkien ile evlendiği için bu olasılık yok olup gitmişti. O günlerde, normal şartlarda orta sınıfa ait bir zevcenin evlendikten sonra hayatını kazanmaya devam etmesi söz konusu değildi çünkü böyle bir şey yapmak, eşinin yeterince para kazanamadığı anlamına gelirdi. Böylece piyano çalma işi, yaşlanıncaya kadar düzenli olarak çalmaya devam etse ve müziği Ronald'ın çok hoşuna gitse de sadece bir hobiye dönüşmüştü. Tolkien karısını herhangi bir entelektüel faaliyetin peşinde koşması için hiç yüreklendirmemişti; bunun nedeni biraz anne ve eş olarak üstlendiği rolde böyle bir şeyin gerekli olmadığını düşünmesinden, biraz da ona kur yaparken takındığı tavrı (buna en iyi örnek, karısı için en çok sevdi-

---

* Roma mitolojisinde kadınların koruyucu tanrıçası-e.n.

ği hitap tarzıydı: "ufaklık!") kendi entelektüel hayatından farklı bir yere koymasındandı. Karısına, kişiliğinin, erkek arkadaşlarının algıladıklarından çok daha farklı bir yönünü gösteriyordu. Nasıl erkek dostlarının arasında erkeklerin takdirini kazanmış bir erkek gibi görünmek istiyorsa evde de öncelikle bir kadın dünyasında yaşamayı amaçlıyordu.

Bütün bunlara rağmen Edith, Tolkien'in üniversitedeki hayatına olumlu bir katkıda bulunabilirdi. Birçok Oxford hocasının eşi bunu başarıyordu. Joseph Wright'ın eşi Lizzie gibi birkaç şanslı eş ise kocalarının konularında kendileri de uzmanlaşmışlardı ve çalışmalarında onlara yardımcı oluyorlardı. Ama Edith gibi birçok eşin üniversite tahsilleri olmasa da, evi tam bir ustalıkla çekip çevirdikleri için evlerini eşlerinin arkadaşları için sosyal bir merkez haline getiriyorlar, böylece yaşamlarının büyük bir bölümüne ortak oluyorlardı.

Ne yazık ki her şey Edith için çok farklı gelişmişti. Çocukluğunda ve ergenliğinde çok kısıtlı bir sosyal yaşantısı olduğundan utangaç sayılabilecek biriydi ve 1918 yılında Oxford'da yaşamaya geldiğinde karşılaştığı şey karşısında cesareti kırılmıştı. Edith, Ronald ve bebek (ve onlar Leeds'e taşınıncaya kadar onlarla birlikte yaşamış olan kuzen Jennie) şehrin kenar mahallelerinden birinde mütevazı bir evde oturuyorlardı; Oxford'u tanımayan biri olarak Edith'in açısından bakıldığında üniversite neredeyse aşılmaz bir kale gibi görünüyordu: Önemli adamların cüppeler içinde dolanıp durdukları, Ronald'ın ise her gün işe gidip kaybolduğu bir azametli binalar yığını. Üniversite Edith'in kapısından girmeğe tenezzül ettiğinde, kibar fakat sakar genç adam kılığına bürünüyordu; bunlar Ronald'ın kadınlarla nasıl konuşulacağını bilemeyen ve Edith'in de söyleyecek bir söz bulamadığı arkadaşlarıydı çünkü en basitinden dünyaları çok farklıydı. Daha da kötüsü ziyaretçiler öğretim görevlilerinin eşleri de olabiliyordu, varlığıyla Ronald'ı bile korkutan Exeter'in rektörünün eşi korkunç Bayan Farnell gibi. Sadece bu kadınlar bile Edith'in, üniversitenin tüm saygınlığıyla ulaşılamaz olduğu yönündeki inancını teyit ediyordu. Tenezzül buyurup beşiğindeki John'a agucuklar yapmak için ya dehşet verici kolej konutlarından, ya da Kuzey Oxford'daki kuleli malikânelerden geliyorlardı ve giderlerken tabii ki kısa bir süre içerisinde Bayan Tolkien'in de ziyaretlerini *iade etmesini* beklediklerini belirtmek için holdeki tepsinin içine kartvizitlerini bırakıyorlardı (*bir* kart kendi isimlerine, *iki* kart kocalarının ismine). Fakat

Edith'in sinirleri bunlara dayanamamıştı. Bu insanların azametli evlerine giderse onlarla ne konuşacaktı? Sohbet konuları hiç duymadığı insanlar, profesörlerin kızları, soylu kuzenleri veya diğer Oxford hanımları olan bu gösterişli kadınlarla hangi konuda konuşabilirdi? Ronald endişeliydi çünkü eğer karısı bu katı Oxford adabına uymazsa onu ne gibi bir yalnızlığın beklediğini biliyordu. Çok bilgili olsa da diğer öğretim görevlilerinin eşlerinden farklı olan, büyük ölçüde kocasının açık yürekliliğine ve sağduyusuna sahip olan Lizzie Wright'ın ziyaretine karşılık vermesi için onu zorladı; o zaman bile Ronald, Edith'i Wrightların kapılarına kadar bizzat götürmek ve köşeden dönüp kaybolmadan önce kapının zilini çalmak zorunda kalmıştı. Bütün diğer kartvizitler tozlanmıştı, ziyaretlere karşılık verilmedi; böylece Bay Tolkien'in eşinin ziyaretlere *icabet etmediği* yayıldı ve onun akşam yemeği partilerinden ve ev toplantılarından uzak tutulması kararlaştırıldı.

Derken Tolkienler Leeds'e taşındılar ve Edith burada her şeyin farklı olduğunu gördü. İnsanlar sıradan, mütevazı evlerde yaşıyordu ve kartvizitler gibi bir münasebetsizlik de yoktu. St. Mark's Terrace'da birkaç kapı ötede başka bir üniversiteli eş yaşıyordu ve sık sık çene çalmaya uğruyordu. Edith de Ronald'ın ders almaya veya çaya gelen öğrencileriyle epey bir görüşmeye başlamıştı ve birçoğunu çok seviyordu. Bu öğrencilerin çoğu daha sonra aile dostları olmuş, onunla irtibatlarını kesmemiş ve sık sık Edith'i ziyarete gelmişlerdi. Edith'in zevk aldığı resmi olmayan üniversite dansları olurdu. Hatta çocuklar bile (artık John, Michael ve Leeds'deki son zamanlarında da Christopher vardı) unutulmuyordu çünkü üniversite, rektör yardımcısının Noel Baba kılığına girdiği muhteşem Noel partileri tertip ederdi. Daha sonraları Ronald, Darnley Yolu'nda, şehrin duman ve kirinden uzakta daha büyük bir ev almayı başarmıştı. Burada ev için bir yardımcı ve çocuklar için bir dadı tutmuşlardı. Genel olarak Edith mutluydu.

Ama sonra aniden Oxford'a geri döndüler. Edith hâlâ Leeds'deyken Ronald, Northmoor Yolu'ndaki ilk evi almıştı; yani evi Edith görmeden almıştı. Edith evi görünce çok küçük buldu. Büyük oğlanlar Leeds'deki bir fotoğrafçı stüdyosundaki taraktan saçkıran kapmışlardı; uzun ve pahalı bir tedaviye ihtiyaç vardı. Çocuklar Dragon School'a gidebilecek kadar iyileşince okuldaki oğlanların itiş kakışı arasında mutsuz olmuşlardı. Derken Edith yeniden hamile kaldı. Priscilla'nın 1929 yılındaki

doğumuna ve 1930 yılında hemen yakınlardaki daha büyük bir eve taşınmalarına kadar Edith kendini rahat hissedememişti.

Ondan sonra bile aile yaşamları hiçbir zaman Leeds'de yakalamış oldukları dengeyi bir daha tam olarak yakalayamadı. Edith, Ronald'ın kendisini ihmal ettiğini düşünüyordu. Zamana bakacak olursak, Ronald zamanının büyük bir çoğunluğunu evde geçiriyordu: Derslerinin çoğunu evde veriyordu, haftada en fazla bir iki kere dışarı çıkıyordu. Ama işin aslı Ronald'ın alakasıyla ilgili bir şeydi. Karısına karşı son derece sevecen ve düşünceliydi, sıhhatine çok önem veriyordu (aynı Edith'in onun sıhhatine önem verdiği gibi) ve evle ilgili işlere meraklıydı. Fakat Edith onun bir tarafının sadece kendi gibi adamlarla birlikte olunca canlandığının da farkındaydı. Özellikle de Jack Lewis'e olan düşkünlüğünü fark ediyor ve buna içerliyordu.

Lewis Northmoor Yolu'na geldiği zamanlar çocuklar onu çok seviyordu çünkü onlarla tepeden bakarak konuşmuyordu; ayrıca onlara bayıldıkları E. Nesbit kitaplarını veriyordu. Fakat Edith'e karşı mahcup ve sakardı. Sonuç olarak Edith, Ronald'ın onunla arkadaşlığından ne zevk aldığını anlayamıyordu ve biraz kıskanmaya başlamıştı. Başka zorluklar da vardı. Ev hayatını çok kısa geçen kendi çocukluğundan hatırladığı kadar biliyordu, o yüzden de kendi evini nasıl idare edeceği konusunda önünde bir örnek yoktu. Bu kararsızlığını, yemeklerin tam zamanında yenmesi, çocukların tabaklarında kırıntı bile bırakmaması, hizmetkârların işlerini kusursuzca yapmaları gerektiği gibi otoriterlik maskesi altında saklamaya çalışmasına şaşırmamak lazım gelir. Tüm bunların gerisinde, aslında çok yalnızdı, genellikle Ronald'ın çalıştığı zamanlarda hizmetkârlar ve çocuklar dışında bir arkadaşı olmazdı. Bu yıllar zarfında Oxford'daki cemiyet yavaş yavaş kalıplarını kırmaya başlamıştı; fakat Edith bir türlü buna güvenmiyordu; Charles Wrenn'in eşi Agnes hariç diğer öğretmenlerin aileleriyle çok az arkadaşlık kurmuştu. Ayrıca onu art arda birkaç gün boyunca perişan eden korkunç baş ağrıları da vardı.

Ronald kısa bir süre içinde Edith'in Oxford'da mutlu olmadığını ve özellikle de erkek arkadaşlarına içerlediğini anladı. Aslında erkek arkadaşlara duyduğu bu ihtiyacın evlilik hayatıyla pek uyuşmadığını da fark etmişti. Ama bunun bu günahkâr dünyanın hüzünlü gerçeklerinden biri olduğunu düşünüyordu; genel olarak da bir adamın erkeksi

zevklere hakkı olduğunu ve gerekirse bu konuda ısrarcı olması gerektiğine inanıyordu. Evliliği düşünen oğullarından birine, “Bir erkeğin son derece meşru olduğunu düşündüğü ama bir sürü zırıltıya sebep olan şeyler vardır. O erkek eşine veya sevgilisine bu konuda sakın yalan söylemesin! Bunlardan vazgeçsin – ya da eğer değiyorsa savaşsın: Sadece ısrar etsin. Bu tarz şeyler sık sık baş gösterebilir – bir bardak bira, pipo, yazılmayan mektuplar, diğer arkadaşlar vs. vs. Eğer diğer tarafın talepleri gerçekten mantık dışıysa (zaman zaman en çılgın sevgililer ve mutlu evli çiftler arasında da olabildiği gibi) karşı bir manevradansa kadınca bir karşı koymayla ve ‘zırıltı’yla karşılanmaları daha iyidir,” diye yazmıştı.

Bir de Edith’in Katolikliğe karşı olan tutumu sorunu vardı. Evlenmeden önce Ronald onu Anglikan Kilisesi’nden ayrılmaya ve Katolik olmaya ikna etmişti ve o zamanlar Edith buna biraz içerlemişti. Bunu izleyen yıllarda neredeyse ayinlere gitmekten tamamen vazgeçmişti. Evlendikten on yıl kadar sonra Katolik karşıtlığı hisleri arttı, aile 1925 yılında Oxford’a döndüğünde Ronald’ın çocukları kiliseye götürmesine kızmaya başlamıştı. Bunun nedeni bir yerde Ronald’ın günah çıkartma konusundaki o sert, neredeyse ortaçağdan kalma ısrarıydı; Edith her zaman günahlarını bir rahibe anlatmaktan nefret etmişti. Tolkien, Edith ile kadının hislerini bir mantık çerçevesinde de tartışamıyordu, en azından Lewis’le yaptığı teolojik tartışmalarda ortaya koyduğu açıklıkla tartışamıyordu: Edith’e sadece dine olan bağlılığının duygusal yanını gösteriyordu ve Edith bunu pek anlayamıyordu. Zaman zaman kiliseye gitmekle ilgili için için yanan kızgınlığı hiddetle patlardı; fakat sonunda 1940 yılında böyle bir patlama sonrasında Ronald ile aralarında gerçek bir uzlaşma yaşandı. Bu patlamada Edith hislerini izah etti, hatta dininin vecibelerini kendince yerine getirmeye devam etmek istediğini bildirdi. Sonuç olarak muntazam bir şekilde kiliseye gitmedi fakat ömrünün kalanında Katolikliğe karşı bir tavrı olmadı, hatta kilise işlerinde görev almaktan zevk aldı öyle ki Katolik olan arkadaşları bile onu ciddi bir şekilde kiliseye gidiyor zannediyordu.

Bir yere kadar Northmoor Yolu’nda Ronald ve Edith’in ayrı yaşamları vardı; ayrı odalarda kalıyor, farklı saatlerde hareket ediyorlardı. Ronald geç saatlere kadar çalışıyordu, bu biraz gündüz pek vakit bulamadığındandı ama biraz da ancak Edith yattıktan sonra rahatsız edilmeden

çalışma masasına oturabildiğindendi. Gündüzleri karısı onu evle ilgili bir iş yapması veya arkadaşlarıyla çay içmesi için çağırdığı için pek uzun süreli çalışamıyordu. Aslında sık sık tekrarlanan bu kesintiler Edith'in makul sevgi ve ilgi talepleriydi, bunu anlamak çok kolaydı ama Ronald bunları her ne kadar sabırla karşılasa da, genellikle onun için rahatsız edici bir durum oluyordu.

Yine de Edith'in, Tolkien'in çalışmalarından tamamen dışlandığı havasını yaratmak yanlış olur. Bu yıllar boyunca yazılarını, yıllar önce Great Haywood'da yapmış olduğu kadar dolu dolu paylaşmıyordu onunla; o günden beri çalışmalarına katılması için onu yüreklendirmiyordu. "Kayıp Öyküler"inin elle yazılmış nüshasının sadece ilk bölümleri Edith'in el yazısıyla yazılmıştır. Yine de Edith kaçınılmaz olarak, Tolkien *Hobbit* ve *Yüzüklerin Efendisi*'ni yazarken ailenin duyduğu alakayı paylaşmıştır; kitaplarının detayları hakkında fazla bir şey bilmese, onları pek anlamasa da Tolkien onu hayatının bu yönünden dışlamamıştır. İşin aslı hikâyelerinin ilk ikisini gösterdiği ilk insan o olmuştu. "Leaf by Niggle" ile "Smith of Wootton Major". Ayrıca her zaman karısının takdiri onun içini ısıtmış ve yüreklendirmiştir.

Tolkien ile Edith'in bir sürü ortak arkadaşı vardı. Rosfrith Murray (orijinal Oxford Sözlüğü'nün editörü Sir James Murray'in kızı) ve yeğeni Robert Murray, eski öğrenciler ve iş arkadaşları Simonne d'Ardenne, Elaine Griffiths, Stella Mills ve Mary Salu gibi bunlardan bazılarının akademik bağlantıları da vardı. Bunların hepsi aile dostuydu; ne kadar Ronald'ın hayatının bir parçası idilerse, o kadar da Edith'in hayatının bir parçası haline gelmişlerdi; bu bile onlar arasında bağlayıcı bir güç oluşturuyordu. Edith ile Ronald her zaman için aynı insanlarla, aynı şeyleri konuşmazlardı ve yaşlandıkça da her ikisi kendi yollarında ilerlediler; Edith konuklarıyla torunlarının kızamığı hakkında konuşurken aynı anda Ronald da aynı kişiyle, hiç farkında olmadan, İngilizce bir yer ismi hakkında konuşurdu. Fakat bu, sürekli onlara giden konukların başa çıkmayı öğrendikleri bir durumdu.

Yıllar boyunca Ronald ve Edith Tolkien'i tanıyan bu dostları ve diğerlerinin, çift arasında derin bir sevgi olduğu konusunda hiçbir zaman bir şüpheleri olmamıştı. Küçük şeylerde bunu görebilirdiniz: birbirlerinin sağlığına komik denecek kadar aşırı düşkün oluşları, birbirlerinin yaşgünü hediyelerini seçmedeki ve paketlemedeki titizlikleri. Büyük şey-

lerde de görülebiliyordu: Ronald'ın emekliliğinde son yıllarını, Edith'in hak ettiğini düşündüğü Bournemouth'da yaşatmak için hayatının büyük bir kısmından seve seve feragat etmesi ve Edith'in de onun bir yazar olarak kazandığı ünden o kadar gurur duyduğunu göstermesi gibi.

Belli başlı mutluluk kaynakları, ailelerine duydukları ortak sevgileriydi. Bu onları son günlerine kadar birbirlerine bağlamıştı ve belki de evliliklerindeki en sağlam itici güçtü. Çocuklarının ve daha sonra torunlarının hayatının her detayı hakkında tartışmak ve kafa yormak onları çok mutlu ediyordu. Michael'ın İkinci Dünya Savaşı sırasındaki Britanya Savaşı'nda,* havaalanını savunan uçaksavar topçusu olarak George Madalyası almış olmasından çok gurur duyuyorlardı. John savaştan kısa bir süre sonra Katolik Kilisesi'ne rahip olarak atandığında da benzer bir gurur yaşamışlardı. Tolkien bir baba olarak son derece iyi yürekli ve anlayışlıydı; oğulları koca adam olduklarında bile insan içinde onları öpmekten utanmaz, sevgisini ve sıcaklığını göstermemezlik etmezdi.

Yıllar sonra okuduğumuzda Northmoor Yolu'ndaki hayat bize son derece sönük ve hareketsiz geliyorsa bile, o zamanlarda ailenin böyle bir şey hissetmediğini anlamamız lazım. Onlar için bir sürü olayla doluydu. 1932 yılının unutulmaz olayı, Tolkien'in ilk arabasını almasıydı örneğin: Bir Morris Cowley, plakasının ilk iki harfine istinaden ona "Jo" adını takmışlardı. Araba kullanmayı öğrendikten sonra maaile, erkek kardeşi Hilary'nin Evesham'deki meyva bahçesini ziyarete gitmişlerdi. Yolculuk sırasında muhtelif zamanlarda "Jo" iki kez lastiği patlatmış, Chipping Norton yakınlarında da yığma taş bir duvarın bir kısmını yıkmıştı; sonuç olarak Edith birkaç ay geçinceye kadar bir daha arabaya binmeyi reddetmişti – çok da haksız sayılmazdı çünkü Tolkien'in araba sürüşü ustalıklı değil, cüratkârdı. Oxford'daki kalabalık ana yollardan birinde ilerlerken yan yollardan birine sapmak için bodoslama hızlanırken bütün diğer vasıtaları yok sayarak bağırırdı:

* II. Dünya Savaşı'nda Fransa'nın Almanlar tarafından ele geçirilmesinden sonra, 1940 Temmuz-Eylül ayları boyunca Fransız topraklarını kullanan Alman Hava Kuvvetleri Luftwaffe ile İngiliz Hava Kuvvetleri RAF arasında süren ve her iki tarafın askeri ve sivil hedeflerine yönelik önemli hasarlar getiren şiddetli hava savaşı. Almanlar bu savaşı kaybedince İngiltere'yi işgal planından vazgeçtiler-e.n.

"*Saldır, dağılsınlar*!" – ve gerçekten dağılıyorlardı da. "Jo" daha sonra İkinci Dünya Savaşı'nın başına kadar görev yapan ikinci bir Morris'le yer değiştirmişti. İkinci Dünya Savaşı'nda benzinin karneye bağlanması araba sahibi olmayı anlamsızlaştırmıştı. Bu arada Tolkien içten yanmalı motorların ve yeni yolların çevreye ne yapmakta olduğunu fark etmişti ve savaştan sonra ne yeni bir araba almış, ne de bir daha araba kullanmıştı.

Çocukların anılarında başka neler kalmıştı? Uzuń yaz günlerinde (aynı anneleri gibi) meraklı bir bahçıvan olan babalarının gözetimi altında, saatlerce Northmoor Yolu 20 numarada eski tenis kortunun ziftini kazıp yerine sebze bahçesi açmak. Gerçi Tolkien bütün dikkatini güllere ve içlerinde bulunan tüm yabani otları ayıkladığı çimlere vermeyi tercih ettiği için toprağı ekip biçme ve ağaçları budama işlerinin çoğunu John'a bırakıyordu. Northmoor Yolu 22 numaradaki ilk yıllarda trollerle ilgili masallar anlatan İzlandalı çocuk bakıcısı kızların birbirini izlemesi. Tiyatroya gidişleri, tiyatro edebiyatını hiç tasvip etmediğini söylese de babaları tiyatroya gidince hep çok eğleniyor gibiydi. Erken sabah ayini için yakınlardaki Carmelite manastırına ya da St. Aloysius'a veya St. Gregory'ye Woodstock Yolu'ndan bisikletle gitmek. Mutfağın arkasındaki kömürlükteki, sürekli akıtan ve evi birahane gibi kokutan (diyordu anneleri) bira fıçısı. Temmuz ve ağustos akşamüzerleri (hemen yolun aşağısında bulunan) Cherwell Nehri'nde kayığa binmek, bir mevsimliğine aile için kiralanan altı düz tekneyle kendilerini akıntıya bırakarak parklardan geçip Magdalen Köprüsü'ne gitmek, ya da daha da güzeli, nehir kenarında hazır bekleyen piknik çayı bulabilecekleri Water Eaton ve Islip'e doğru tekneyi nehir yukarı sırıkla ittirmek. Kelebekleri görmek için tarlalardan Eaton Ormanı'na yürüyüşler yapmak, sonra Michael'ın eski bir söğüdün çatlağına saklandığı nehir kıyısından geri dönmek; babalarının ağaçlar ve bitkiler hakkında sınırsız bir bilgiye sahip olduğu zamanlarda yapılan yürüyüşler. Yaşlı Peder Francis Morgan'ın onlara katılmak için Birmingham'dan geldiği Lyme Regis'te deniz kenarında yaz tatilleri. Peder Francis'in yaygaracı ve şamatacı tarzıyla yirmi beş yıl önce Ronald ile Hilary'yi nasıl utandırıyorsa çocukları da utandırması. 1932 yılında ailenin Charles Wrenn, eşi ve kızıyla birlikte, Wrenn ile Tolkien'in başlarında panama şapkaları, ağızlarında pipolarıyla yüzerek yarıştıkları Lamorna Cove'daki tatilleri.

Bu, Tolkien'in daha sonra hakkında şöyle yazmış olduğu tatildi: "Burada ilginç bir yerli tip vardı, etrafta dedikoduları taşıyan, havayı tahmin eden, bu tarz şeyler yapan yaşlı bir adam. Oğlanları eğlendirmek için ona Gaffer Gamgee ismini takmıştım, sonra da bu isim aile arasında bu tarz adamlara yapışan bir isim olarak kaldı. Gamgee ismini seçmemin en önemli dürtüsü aliterasyondan kaynaklanıyordu; ama ismi ben uydurmadım. Aslında bu ben (Birmingham'da) küçük bir oğlanken 'pamuk'a verilen isimdi". Sonra daha ilerleyen zamanlarda yapılan Sidmouth tatilleri vardı. Deniz kıyısında muhteşem kaya havuzları olan tepelere yürüyüşler yaptıkları bu bölgede babaları *Yüzüklerin Efendisi*'ni yazmaya başlamıştı bile. Sonbahar akşamüzerlerinde Oxford'un doğusundaki köylere, Worminghall'e, Brill'e, Charlton-on-Otmoor'a, ya da batıda Berkshire'a, ya da White Horse tepesinden yukarıya, Wayland's Smithy diye bilinen kadim höyüğü görmek için yapılan araba yolculukları. Oxford hatıraları, kırları, babalarının onlara anlattığı hikâyeler.

6. Bölüm

Hikâye Anlatıcısı

Bu öyküler Leeds yıllarında başlamıştı. Büyük oğlu John genellikle çok zor uyuyordu. Yatağında uyanık yatarken babası gelip yatağına oturur ve ona bir "Havuçlar" masalı anlatırdı: Guguklu saate tırmanan ve bir dizi garip maceraya dalan kırmızı saçlı bir oğlanın masalı.

Böylelikle Tolkien, *Silmarillion*'un karmaşık yapısını yaratan hayal gücünü daha basit öyküler uydurmak için de kullanabileceğini fark etmişti. Samimi, çocuksu bir espri anlayışı vardı; oğlu büyüdükçe bu yanı onlarla oynadığı gürültülü oyunlarda ve küçük oğlu Michael kâbus görmeye başladığı zaman ona anlattığı öykülerde kendini göstermeye başladı. Northmoor Yolu'nun ilk günlerinde uydurulmuş olan bu masallar, neredeyse karşılaştığı her şeyden yakasını sıyırmayı başaran, iri yarı, dev gibi bir adam olan ele avuca sığmaz kabadayı "Bill Stickers" ile ilgiliydi. Bill Stickers ismi, Oxford'daki kapılardan birine asılmış olan BILL STICKERS WILL BE PROSECUTED* uyarısından alınmıştı; aynı şekilde Stickers'ın hiç peşinden ayrılamayan erdemli kişinin ismi "Major Road Ahead"** de benzer bir kaynaktan alınmıştı.

"Bill Stickers"ın öyküleri hiç yazılmamıştır ama diğerleri yazıldı. 1925 yılında ailesiyle birlikte Filey'de tatildeyken Tolkien, John ve Michael için uzun bir öykü yarattı. Küçük oğlan plajda oyuncak köpeğini kaybedince babası onu teselli etmek için irfan sahibi bir büyücüyü kızdırdığı için bir oyuncağa dönüştürülen ve sonra da küçük bir oğlan tarafından plajın birinde kaybedilen küçük bir köpek olan Rover'ın maceralarıyla ilgili bir öykü uydurup anlatmaya başlamıştı. Ama bu sadece bir başlangıçtır çünkü Rover ona yeniden hareket etme gücünü geri veren

---

* "Afiş asanlar hakkında takibat yapılacaktır" anlamına geliyor. Bill Stickers ismi, aslında "afiş asanlar" olmuş oluyor-ç.n.

** "Ana yol ileride" anlamına geliyor. "Major" kelimesi binbaşı anlamına da gelmektedir-ç.n.

ve onu Ay'a ziyarete gönderen Psamathos Psamathides isimli bir kum sihirbazı tarafından bulunmuş. Rover burada bir sürü garip maceraya bulaşmış ama en dikkat çekici olanı Ak Ejderha'yla olan karşılaşmasıdır. Tolkien bu öyküyü "Roveristan" ismiyle kaleme almıştı. Yıllar sonra bunu son derece çekinerek, *Hobbit*'in olası bir ardılı olarak yayıncısına gösterecek fakat o sırada kitap uygun bulunmayacak ve Tolkien de bir daha bu kitabı hiç önermeyecekti.

Çocukların "Roveristan"a karşı duydukları coşku, onları eğlendirmek için daha fazla öykü yazması konusunda onu yüreklendirmişti. Bunların birçoğu güzel bir başlangıç yapsa da hiç bitirilmemiştir. Hatta çok minik olduğu için arkadaşlarının "Tim Tit" dedikleri Timothy Titus'un öyküsü gibi bazıları ilk birkaç cümleden öteye bile geçememiştir. Başlandıktan kısa bir süre sonra bırakılan öyküler arasında "Kral Bonhedig zamanında yaşayan" ve açık bir şekilde öykünün kahramanı olarak betimlenen Tom Bombadil'in öyküsü de vardı: "Krallığın en yaşlı sakinlerinden birinin adı Tom Bombadil idi; ama Tom zinde ve canlı bir adamdı. Ayağa kalktığında tam bir metre yirmi santim boyunda, neredeyse bir metre de enindeydi. Mavi tüylü silindir şapka takar, mavi ceket giyerdi; çizmeleri de sarıydı."

Hikâyenin kâğıda ulaşan kısmı bu kadardı fakat Tom Bombadil, Tolkien ailesinde bilinen bir şahıstı çünkü bu karakter Michael'a ait Hollandalı bir oyuncak bebeğe dayanıyordu. Bebek, şapkasındaki tüyle çok güzel görünüyordu fakat John bebeği hiç beğenmediği için günün birinde tuvalete atıverdi. Tom kurtarılmış ve çocukların babası tarafından yazılan "Tom Bombadil'in Maceraları" adlı bir şiirin kahramanı oluvermişti. Bu şiir 1934 yılında *Oxford Magazine*'de yayınlanmıştı. Şiirde Tom'un, "Nehirkadının kızı Altınyemiş"le ve onu bir porsuk ailesiyle ve Oxford'dan çok uzak olmayan Berkshire Downs'da bulunan prehistorik bir mezardaki bir hayalet olan "Höyüklü kişi"yle birlikte ağaç gövdesindeki bir yarığa kapatan (Tolkien bir zamanlar bunun, muhtemelen Arthur Rackham'in ağaç çizimlerinden aklına gelmiş olan bir fikir olduğunu söylemiştir) "Yaşlı Adam Söğüt"le karşılaşmasını anlatılır. Şiirin kendisi daha uzun bir şeyin taslağına benzemektedir, hatta 1937 yılında *Hobbit*'in olası ardıllarının ne olabileceği tartışılırken Tolkien yayıncılarına Tom Bombadil'in "(yok olmuş) Oxford ve Berkshire kırlarının ruhu"nu temsil etmesini amaçlamış olduğunu açıklayarak bu şiiri daha

zengin bir öykü olarak genişletmeyi önermişti. Bu fikri yayıncıları tarafından benimsenmese de Tom ve maceraları sonradan yollarını bulup *Yüzüklerin Efendisi*'ne gireceklerdi.

1932 yılında arabanın alınmış olması ve bunun ardından arabayı kullanırken Tolkien'in başına gelen tatsız kazalar başka bir çocuk öyküsü yazmasına neden olmuştu: "Mr. Bliss". Bu, beş şiline parlak sarı bir araba alan, yüksek ve ince bir evde yaşayan uzun ve ince bir adamın öyküsüdür. Bu arabayla olağanüstü bazi şeyler (ve birkaç da çarpışma) yaşamıştır. Öykü Tolkien tarafından mürekkep ve boyama kalemleriyle bolca resimlendirilmiş ve metin de kendisi tarafından el yazısıyla yazılmış ve küçük bir ciltte toplanmıştı. "Mr. Bliss" ironik mizahını biraz Beatrix Potter'a, çizim stilini de Edward Lear'a borçludur; gerçi Tolkien'in yaklaşımı Lear'inkine oranla daha az grotesk ve daha narindir. "Rovenistan" ile "Bombadil" şiiri gibi o da 1937 yılında Tolkien'in yayıncısına gösterilmiş ve çok daha büyük bir coşkunlukla karşılanmıştır. *Hobbit*'in bir ardılı olarak değilse de *Hobbit*'in devamı gelinceye kadar arayı doldurmak amacıyla bunu yayınlamak için ön hazırlıklar yapılmıştı. Bununla birlikte renkli resimlerinin basılması çok pahalıya çıkacaktı; o yüzden yayıncısı Tolkien'den bunları daha basit bir stilde yeniden çizmesini istedi. Tolkien bunu kabul etmesine rağmen işe girişecek vakti bulamayınca "Mr. Bliss" yıllar sonra Tolkien'in yayınlanmış öykülerinin el yazılarıyla birlikte Amerika'daki Marquette Üniversitesi'ne satılıncaya kadar durduğu çekmeceye sevkedildi.*

"Mr. Bliss"in o kadar bol resimli olması -aslında hikâye resimlerin etrafına kurulmuştu- Tolkien'in çizim ve resimleme işini ne kadar ciddiye alıyor olduğunun bir göstergesiydi. Çocukluk hobisini tam olarak hiç bırakmamıştı, üniversite öğrenciliği sırasında kendi şiirlerinden bazılarını suluboya, renkli mürekkep veya kurşunkalem kullanarak resimlendirmiş ve Japon baskılarına olan sevgisini çağrıştıran ama yine de çizgi ve renk konusunda kişisel bir yaklaşımı bulunan bir stil geliştirmeye başlamıştı. Savaş ve işleri araya giriyordu fakat 1925 yıllarında yeniden

---

* "Mr. Bliss" Tolkien'in motorlu taşımacılıktan esinlenerek yazdığı tek eseri değildir. (Muhtemelen 1960'lı yılların başında yazılmış olan) "Bovadium Parçaları", *Vaccipratum İblisi* (Lord Nuffield ve Cowley'deki otomobil fabrikasına bir gönderme) tarafından üretilmiş ve caddeleri tıkayan, yaşayanları oksijensiz bırakan ve sonunda da patlayan *motörler* tarafından" Oxford'un (*Bovadium*) tahribatının hikâyesidir.

düzenli olarak çizmeye başlamıştı; bunun ilk meyvesi de "Roveristan" için yaptığı bir dizi çizim oldu. Daha sonra 1927 ve 1928 yıllarında Lyme Regis'te tatildeyken *Silmarillion*'dan bazı sahnelerin çizimlerini de yaptı. Bu çizimler, efsanenin geçtiği manzarayı ne kadar net bir şekilde tahayyül ettiğini göstermektedir, çünkü bazı çizimlerde Lyme'ın manzarası da öykülere girmekte, gizemli bir havaya bürünmektedir.

Bu yıllarda Tolkien artık çok hünerli bir ressam olmuştu ama figür çizmekte manzara çizmekteki kadar hünerli değildi. En iyi çizimlerini çok sevdiği ağaçları çizerken yapıyordu ve aynı (eserlerini çok beğendiği) Arthur Rackham gibi, eğrilmiş bükülmüş kök ve dallara, doğal olsa da aynı zamanda tekin olmayan bir devingenlik verebiliyordu.

Her aralık ayında Noel Baba'dan çocuklara bir mektup geldiğinde Tolkien'in hikâye anlatıcılığı ile çizerliği birleşiyordu. 1920 yılında John üç yaşındayken ve aile Leeds'e taşınmak üzereyken Tolkien oğluna titrek bir el yazısıyla bir not yazmış ve "Seni Seven No.Ba." diye imzalamıştı. Ondan sonra her Noel'de benzer bir mektup yazmaya başladı. Basit bir başlangıçtan sonra *Noel Baba Mektuplar*'dan kapsamını genişletmiş, Noel Baba'nın evinde yaşayan Kutup Ayısı, Noel Baba'nın bahçıvanı olan Kar Adam, sekreterliğini yapan İlbereth isimli bir elf, kar elfleri, cüceler ve Noel Baba'nın evinin altındaki mağaraların ev sahipliğini yaptığı baş belası goblinler gibi birçok karekteri de bünyesine almıştı. Her Noel, genellikle son dakikada Tolkien, Noel Baba'nın titrek el yazısıyla, Kutup Ayısının kullandığı rün benzeri büyük harflerle ve İlbereth'in akıcı el yazısıyla Kuzey Kutbunun son havadislerini yazardı. Sonra bunlara çizimler ekler, ("Cüce ulak eliyle. Acele acil!" gibi başlıklar ekleyerek) zarfa adresi yazar, son derece gerçekçi bir Kuzey Kutbu pulu boyayıp keserek yapıştırırdı. Sonunda mektubu getirirdi. Bu çeşitli yollardan yapılırdı. En basiti geldiği gibi bacanın yanına bırakmak, sabahın erken vaktinde duyulabilecek şekilde garip sesler çıkartmak ve Noel Baba'nın bizzat getirdiğini göstermek için halı üzerinde karlı ayak izleri bırakmaktı. Daha sonra mahallenin postacısı da oyuna ortak edilmiş ve mektupları getirmeye başlamıştı, zavallı çocuklar inanmasın da ne yapsınlardı? Gerçekten her biri ergenlik yaşına gelinceye kadar inanmışlar ve mektupların gerçek yazarının babaları olduğunu ya kazara, ya da tahminleriyle bulmuşlardı. O zaman bile büyüyü bozmamak için daha küçük kardeşlere bir şey söylenmezdi.

Babalarının öyküleriyle oyalanmalarının yanı sıra Tolkien ailesi çocuklarının raflar dolusu kitabı vardı. Okudukları şeylerin çoğunu George Macdonald'ın "Curdie" hikâyeleri, Andrew Lang'in masal koleksiyonu gibi Tolkien'in kendi çocukluğundan sevdiği kitaplar oluştururdu; ama çocuk odasında çocuk edebiyatının daha çağdaş baskıları da vardı. Bunların arasında E. A. Wyke-Smith'in 1927 yılında basılmış olan *The Marvellous Land of Snergs*'i de bulunuyordu. Tolkien "bir masadan biraz daha uzun boylu ama geniş omuzlu ve çok güçlü bir insan ırkı olan" Snerglerin oğullarını çok eğlendirdiğini fark etmişti.

Tolkien çok az kurgusal metin okuyacak zaman bulabiliyordu. Genel olarak da daha hafif, çağdaş romanları tercih ediyordu. John Buchan'ın hikâyelerini seviyor, biraz da Sinclair Lewis'in eserlerini okuyordu; 1922 yılında yayınlanmış, düzenli hayatı tamamen şirazeden çıkan orta yaşlı bir Amerikalı işadamıyla ilgili roman *Babbitt*'i bildiğine şüphe yoktur.

Edebi potasına çok garip malzemeler girebilmiştir: hem *Land of Snergs*, hem de *Babbitt*'in, *Hobbit*'te az da olsa bir rolü vardır. Tolkien, W. H. Auden'e sözü geçen ilk kitabın "büyük bir ihtimalle sadece Hobbitler için bilinçaltında bir kaynak kitap oluşturduğu"nu yazmıştı; bir röportaj sırasında da hobbit kelimesinin "Sinclair Lewis'in Babbitt'iyle bir ilgisi olabilir demişti. "Birçok kişinin düşündüğü gibi 'rabbit' ile bir ilgisi yok. Babbitt'in de hobbitler gibi kentsoylu bir kendini beğenmişliği vardır. Onun dünyası da aynı sınırlı yer."

Tolkien'in 1930'lu yıllarda, biraz çocuklarını eğlendirmek ama daha çok kendini mutlu etmek için yazmış olduğu başka bir hikâyenin kökeni konusu daha az gizemlidir. Bu hikâye Farmer Giles of Ham'dır ("Ham'li Çiftçi Giles"). Giles'ın yöresi, yani "Küçük Krallık" Oxfordshire ve Buckinghamshire'dır. Öykünün Oxford'un birkaç kilometre doğusunda bulunan bir köy olan Worminghall'un ("sürüngen binası" ya da "ejderha binası" anlamına gelen) isminden esinlenerek geliştiği kesindir. Bir zaman sonra yayınlanan halinden oldukça kısa olan öykünün ilk hali, mizahını anlatı stilinden değil de daha çok olaylarından alan basit bir masaldır. Bu kitap da Tolkien'in yayıncısına, *Hobbit*'in ardılı olarak sunulmuş ve aynı diğerleri gibi çok güzel de olsa o anda talep görmeyeceği cevabı verilmiştir.

Birkaç ay sonra 1938 yılında Tolkien'in, Worcester Koleji'nde bir lisans öğrenci derneğine, masallar konusunda bir bildiri sunması gerek-

mişti. Fakat bildiriyi bir türlü yazamamıştı, okuma günü yaklaştıkça Tolkien onun yerine Çiftçi Giles'ı okumaya karar verdi. Konu üzerinde biraz daha düşününce hikâyede bazı düzeltmeler yapmayı düşündü; bunu izleyen yeniden yazma sürecinde kitap daha karmaşık bir mizaha sahip olan daha uzun bir hikâyeye dönüştü. Birkaç gece sonra bunu Worcester Koleji'nde okudu. "Sonuca çok hayret ettim," diye kaydetmiştir daha sonra. "Dinleyicilerin sıkılmadıkları belliydi –hatta genel olarak gülmekten kırılıyorlardı." *Hobbit*'in devamının daha bir süre hazır olmayacağı belli olunca, yayıncılarına Çiftçi Giles'ın elden geçmiş nüshasını verdi ve kitap büyük bir heyecanla kabul gördü; fakat savaşın geciktirmeleri ve Tolkien'in kitabın resimlerinin çizimini yapacak kişinin seçimi hakkındaki memnuniyetsizliği nedeniyle kitap 1949'a kadar basılamadı. Kitabı Pauline Diana Baynes adında genç bir ressam resimleyecekti. Tolkien kadının ortaçağ taklidi çizimlerine bayılmıştı; çizimler hakkında şöyle yazacaktı: "Çizimden de öte, bunlar tamamlayıcı fikirler." Bayan Baynes'in Çiftçi Giles'taki başarısı onun C. S. Lewis'in Narnia öykülerine de ressam olarak seçilmesine neden olacaktı. Ayrıca Tolkien'in şiir antolojisine ve *Smith of Wootton Major* için de resimler çizecek; daha sonraki yıllarda eşiyle birlikte Tolkienlerin aile dostu olacaktır.

Farmer Giles basıldığı dönemde fazla bir dikkat çekmemişti; ancak *Yüzüklerin Efendisi*'nin başarısı Tolkien'in diğer kitaplarının satışına yansıdıktan sonra bu kitap da geniş bir okuyucu kitlesine ulaşabilmiştir. Bir zamanlar Tolkien bu kitaba da bir devam yazmayı düşünmüş ve olay örgüsünü de belli bir ölçüde ayrıntılı olarak çıkartmıştı; kitap Giles'ın oğlu George Worming ve uşağı Suet ile ilgili olacaktı. Aynı zamanda ejderha Chrysophylax da tekrar öyküye girecekti ve bir önceki kırlık bölgede geçecekti. Fakat 1945 yılına gelindiğinde savaş Tolkien'in o kadar çok sevdiği Oxfordshire manzarasını yaralayınca o da yayıncısına, "(Çiftçi Giles'ın) devamının olay örgüsü hazır olduğu halde yazmadım ve görünüşe göre de yazmayacağım. Küçük Krallık'ın yüreği parçalandı, ormanlar ve ovalar havalimanı ve bomba talim hedefi oldu," diye yazmıştı.

Zaman zaman daha derin hislere dokunsa da, Tolkien'in 1920 ve 30'larda çocuklarına yazmış olduğu hikâyeler aslında tatlı oyunbazlıklardır. İster düzyazı ister şiir şeklinde olsun, asıl kendini verdiği konular büyük temalı olanlarıdır.

Uzun şiiri "Beren ile Lúthien'in Sergüzeştleri"ni ve Túrin ile ejderhanın öyküsünü anlatan bol bol aliterasyon [ses tekrarı-e.] kullandığı mısraları yazmaya devam ediyordu. 1926 yılında bu şiirlerle birlikte birkaç tanesini daha King Edward's School'da İngilizce öğretmenliği yapan R. W. Reynolds'a yolladı ve eleştirmesini istedi. Reynolds, Tolkien'in göndermiş olduğu bazı kısa parçaları beğenmiş ama asıl mitolojik şiirlerine ılımlı bir takdir göstermişti. C. S. Lewis'in Beren ve Lúthien'in şiirini beğenmesi karşısında yüreklenen ve niyetlenen Tolkien her ikisi üzerinde de çalışmaya devam etmişti. Fakat Túrin'in mısraları iki bini, "Sergüzeşt"inki de dört bini aştığı halde iki şiir de tamamlanmamıştı; Tolkien *Silmarillion*'u gözden geçirip değiştireceği zaman (*Yüzüklerin Efendisi*'ni yazdıktan sonra) belki de bu şiirleri bu serinin bir parçası olarak yayınlamak niyetinden vazgeçmişti. Yine de her iki şiir de efsanelerin oluşturulması için önemliydi, özellikle de Beren ile Lúthien'in hikâyesinin bütününü kapsayan "Sergüzeşt".

Şiirler, Tolkien'in bir yazar olarak teknik açıdan gelişimi için de önemliydi. "Sergüzeşt"in ilk kıtalarının kafiyeli mısraları zaman zaman ritim açısından monoton ve kafiye açısından banal sayılabilir fakat Tolkien deneyim kazandıkça şiirin ölçüsü de daha kendinden emin bir hal almıştır ve birçok güzel bölümü bulunmaktadır. Túrin mısralarında aliterasyonlu bir vezin vardır, Anglosakson şiir formunun çağdaş bir çeşididir; bu mısralarda Tolkien çok büyük bir hüner gösterir. Aşağıdaki pasaj Túrin'in elf krallığı Doriath'taki çocukluğunu ve ergenliğini anlatır:

Çokça ilim öğrendi, severdi irfanı,
fakat pek az muradı kısmet oldu;
attığı elini genelde, ters gitti çarpılıp;
ne sevdiyse kaybetti, hiç kazanamadı
hasretini çektiğini;
tam dostluğu bulamadı da pek kolay,
hüzünlü göründüğünden kimse sevgisini hafife almadı.
Üzüntülü bir gönlü vardı, nadiren memnun olan
çünkü bir hüzün ki onu koparıp alan, dağlamıştı tüm gençliğini.
Erkekliğin eşiğindeyken bile silahları kullanmada
yoktu üzerine; türkü yakmada ise, âşıkların hüneri
vardı; ama içlerinde neşe olmazdı türkülerin.

Bu kadim şiir üslubunu kendi amaçları için uyarlayan ve modernleştiren Tolkien oldukça sıra dışı, hatırı sayılır güçte bir şey başarıyordu. Aliterasyonlu mısralardan bu kadar az yazmış olması -ya da en azından yayınlamış olması- çok acıdır çünkü bu, hayal gücüne çağdaş kafiye düzeninden daha çok uyuyordu.

1930'lu yıllarda başka uzunca şiirler de yazmıştır, hiçbiri doğrudan kendi mitolojisiyle bağlantılı değildir. Biri, Bretọnya Kelt efsanelerinden esinlenerek yazmış olduğu "Aotrou ile Itroun" (Bretoncada "Bey ve Hatun" anlamına gelmekte). Bu şiirin ilk metni 1930 Eylül tarihini taşımaktadır. Şiir çocuğu olmadığı için efsuncu bir kadından, daha doğrusu "Corrigan"dan (Bretoncada peri ırkından gelen insanlara verilen genel bir isim) bir iksir alan bir beyin hikâyesini anlatmaktadır. Bu iksirin sonucu olarak beyin karısı ikiz doğurur. Corrigan bunun karşılığında beyin kendisini evlendirmesini ister ve beyin bunu kabul etmemesi trajik sonuçlar doğurur. "Aotrou ile Itroun" Tolkien'in arkadaşı ve meslektaşı Gwyn Jones tarafından birkaç yıl sonra, *Welsh Review*'da basılmıştı. Şiir aliterasyonlu bir şiirdir ama aynı zamanda bir kafiye düzeni de vardır.

Bu döneme ait başka bir önemli şiirde aliterasyonu kullandığı halde, kafiye kullanmamıştır. Bu, "Arthur'un Ölümü" adlı bir şiirdir. Tolkien'in Arthur serisine yaptığı tek hayali seferdir. Arthur efsanesi çocukluğundan beri çok hoşlandığı bir şeydir ama yine de bu efsaneleri "fazla savurgan, fazla olağanüstü, anlaşılmaz ve mükerrer" bulur. Arthur hikâyelerinin onu tatmin etmemesinin bir nedeni de mitin içinde belirgin bir şekilde Hıristiyan dininin bulunmasıydı. Kendi Arthur şiirinde Kutsal Kâseye hiç dokunmamıştır da, kral ile Gawain'in "Sakson topraklarında" savaşa gittiği ama Mordred'in ihanetini duyunca eve dönmek zorunda kaldığı Morte d'Arthur'un kendi yorumunu yazmaya başlamıştır. Şiir hiç bitmemiş olsa da E. V. Gordon ile bunun "harika bir şey- *Beowulf* ölçüsünün modern İngilizcede nasıl kullanılabileceğini gösteriyor olmasının yanı sıra gerçekten kahramanlık öyküsü" olduğunu düşünen Londra Üniversitesi İngilizce Profesörü R. W. Chambers tarafından okunup beğenilmişti. Tolkien'in Mordred'in Guinever'e (Tolkien kızın ismini böyle yazmayı uygun görmüştür) karşı duyduğu doymak bilmez şehvetini anlattığı, cinsel arzuyu açıkça işlediği az sayıdaki yazı örneklerinden biri olması açısından da ilginçtir:

Yatağı çoraktı; doymak bilmezdi arzunun kara hayaletleri
bu yatakta ve mayalanır dururdu
beynindeki azılı öfke kasvetli sabaha kadar.

Fakat Tolkien'in, Arthur yazarlarının çoğu tarafından pek de sevilen Guinever'ı trajik bir kahraman değildir, daha ziyade şiirde şöyle betimlenmiştir:

merhametsiz leydi,
peri kızları kadar zarif ve zalim niyetli,
dünyada, insanlığın kederi için arz-ı endam ediyor.

"Arthur'un Ölümü" 1930'ların ortalarında yarım kalmış olsa da Tolkien 1955 yıllarında bile, hâlâ bu şiiri tamamlamayı umduğunu yazmıştı; ama şiir hiç tamamlanmadı.

Bir iki kere mitolojik, efsanevi ve fantastik olandan uzaklaşıp yetişkinler için çağdaş bir ortamda geleneksel bir hikâye yazmaya karar verdi. Sonuç son derece sıradandı; belli ki onun hayal gücü tüm potansiyelini ortaya koyabilmek için mitoloji ve efsaneye ihtiyaç duyuyordu. Gerçekten de dikkatinin büyük bir kısmı hâlâ *Silmarillion*'un üzerindeydi. Serinin ana hikâyelerinde sayısız düzeltmeler yapıyor, karakterlerini baştan seçiyordu; sonunda hikâyelerin anlatıldığı baştaki deniz yolcusu "Eriol"dan vazgeçip onu yeniden "Ælfwine" ya da "elf dostu" diye isimlendirdi. Aynı zamanda Elf dili ve alfabesi üzerinde çalışmak için (hikâyenin kendisine ayırdığından daha fazla bir zamanı) büyük bir zaman da ayırdı. Önce "Quenyatik" dediği, sonra "Fëanoryan" adını verdiği yeni bir alfabe icat etmişti ve 1926 yılından sonra günlüğünde bu alfabeyi kullanmıştı. Bu efsaneler serisinde dikkatini sık sık buranın coğrafyasına ve diğer tamamlayıcı konulara da çeviriyordu.

1930'ların son yıllarına gelindiğinde *Silmarillion* üzerine yapmış olduğu tüm bu çalışmalar kalın bir kitap halini almış, çoğu da onun el yazısıyla yazılmıştı. Ama yine de Tolkien'den bunu bastırmak için herhangi bir hareket gelmiyordu. Hatta böyle bir eserin varlığını bile sadece birkaç kişi biliyordu. Tolkien ailesi dışında bu kitaba bir tek C. S. Lewis aşinaydı. Aile içerisindeyse hikâyelerin en sadık dinleyicisi Tolkien'in üçüncü oğlu Christopher'dı. Tolkien günlüğüne oğlu için "ürkek, asabi,

huysuz, arsız biri olup çıktı. Ama yine de kendini sevdiren bir tarafı var, en azından benim için var, bana olan benzerliğinden kaynaklanan," diye yazmıştı. 1930'lu yılların başlarında birçok akşam Christopher ısınmak için çalışma odasının sobasının yanına büzüşür, babası ona elflerin kara güce karşı yaptıkları savaşı, Beren ile Lúthien'in Morgoth'un demirden kalesinin göbeğine nasıl o tehlikeli yolculuğu yaptıklarını (yüksek sesle okumaktansa, doğaçtan) anlatırken hiç kıpırdamadan dinlerdi. Bunlar sadece öykü değillerdi: Bunlar babası söylerken canlanan efsanelerdi, kötü orkların ve meşum Ölümbüyücüsü'nün yolları tuttuğu, kırmızı gözlü, dehşet verici kurdun Beren'in elf arkadaşlarını teker teker parçalara ayırdığı amansız bir dünya. Ama aynı zamanda üç büyük elf mücevherinin, Silmarilli'nin garip ve güçlü bir ışıkla parladığı bir dünya, bütün tersliklere rağmen maceranın zaferle biteceği bir dünya.

Belki de Tolkien'in yeni bir kitaba başlamasındaki nedenlerden biri üçüncü oğluna karşı olan duygularıydı. Fakat daha bariz bir neden C. S. Lewis'e dayanmaktadır. Tolkien'in anlattığına göre C. S. Lewis bir gün, "Tollers, hikâyelerde pek öyle bizim hoşumuza giden bir şey yok. Korkarım oturup kendimiz yazmaya çalışacağız," demiş. "Bu konuda anlaştık," diye cevap vermiş Tolkien, "o 'uzay yolculukları'nı deneyecekti, ben de 'zamanda yolculuk'u." Ayrıca her hikâyenin bir miti ortaya çıkarması konusunda da anlaşmışlardı.

Lewis'in öyküsü, "Kozmik" üçlemesinin ilk kitabı olan *Sessiz Gezegenin Dışında** olmuştu. Bu meydan okumaya Tolkien'in cevabı ise "Kayıp Yol" adında bir öykü oldu. Bu hikâyede bir baba ve oğul olan zaman yolcuları Númenor diyarına dönerlerken, *Silmarillion* mitolojisini bulurlar.

---

* Bu kitabı ve bu kitabı takip eden diğerlerini yazdıkça, Lewis bunları bizzat Inklings'e okumuştu. İlk iki kitap (Lewis'in uydurmuş olduğu tüm isimleri beğenmese de) Tolkien'den tam bir beğeni almıştı. *Sessiz Gezegenin Dışında*'nın iki yayıncı tarafından geri çevrildikten sonra 1938 yılında The Bodley Head tarafından kabul görmesinin sebeplerinden biri de Tolkien'dir. *Perelandra*'yı ilk hikâyeden de çok sevmişti fakat Lewis *Korkunç Kale*'yi Inklings'e okumaya başladığında Tolkien şöyle not almıştı: "Biraz fazla uçmuş gibi, korkarım." Kitabı daha yakından incelediğinde de fikrini değiştirmemişti. Kitabın, Charles Williams'ın Arthur-Bizans mitolojisinden etkilenip bozulmuş olduğunu düşünüyordu.
Tolkien Kozmik Üçleme'deki karakterin, yani Lewis'in öykülerinin filolog kahramanının bir yere kadar kendisini model aldığını düşünüyordu. 1944 yılında oğlu Christopher'a, "Bir filolog olarak benim de bir rolüm olmuş olabilir, ayrıca karakterde Lewis'in içselleştirdiği bazı fikir ve düşüncelerimi de tanıyabiliyorum," diye yazmıştı.

Morgoth'a yaptıkları savaş sırasında kendilerine yardım eden insanlara Elflerin verdikleri Batı'daki büyük ada Númenor efsanesi, muhtemelen "Kayıp Yol"un yazımından önce ortaya çıkmıştı. Muhtemelen de yirmili yılların sonunda, ya da otuzlu yılların başında. Bu efsanenin kökeninde onu çocukluğundan beri rahatsız eden bir kâbus, "Atlantis kâbusu" yatıyordu. Bu kâbusta "ya sakin bir denizden çıkagelen ya da yemyeşil toprakları yutan, kurtulması mümkün olmayan bir Dalga" vardı. Númenor sakinleri ilahi bir emre karşı çıkıp Batı'ya, yasak topraklara doğru yelken açmaları konusunda Sauron (Beren ve Lúthien hakkındaki uzun şiirde de ortaya çıkmış olan Morgoth'un yardımcısı) tarafından kandırıldıkları zaman büyük bir fırtına kopar, koca bir dalga Númenor üzerine patlar ve tüm ada cehenneme döner. Atlantis batmıştır.

Númenor hikâyesi, Platon'un Atlantis efsanesi* ile *Silmarillion*'un hayali niteliklerini birleştirir. Sonunda Tolkien, Númenor'un batışıyla dünyanın şeklinin nasıl değiştiğini ve Batı topraklarının "dünya dairesinden ebediyen silindiğini" anlatır. Dünyanın kendisi yamulmuştu ama yine de Kadim Batı'ya uzanan Dümdüz Yol, bulabilenler için hâlâ duruyordu. Bu, hikâyeye adını veren "Kayıp Yol"dur.

"Kayıp Yol"un (bu hikâyeyle bize tanıtılacak olan Númenor hikâyesinin tam tersine) idealize edilmiş bir otobiyografi olduğu bellidir. Hikâyenin kahramanları baba ile oğuldur. (Ælfwine'ın Batı Germanik dillerindeki formu olan) Alboin isminde bir tarih profesörü olan baba diller icat etmektedir, ya da daha ziyade bazı kelimelerin kendisine aktarılmakta olduğunu fark eder: Kadim ve unutulmuş lisanların parçalarına benzeyen bazı kelimeler. Bu kelimelerin birçoğu Númenor'un düşüşüne atıfta bulunmaktadır. Hikâye Alboin ve oğlunun zaman içerisinde Númenor'a doğru yola çıkmasıyla bir sona ulaşmadan aniden biter. Hikâye baba oğul ilişkisini betimlerken biraz yavan tat vermektedir. Belli ki yazdıkları aslında Tolkien'in bir baba oğul ilişkisinden beklediklerinidir. Ayrıca hem Alboin'in, hem de (hikâyenin başında görünen) babasının eşi olmaması, her iki adamın da genç yaşta dul kalmış olmaları dikkat

* Ünlü Yunan filozof Platon'un (MÖ 4. yüzyıl) *Timaios* ve *Kritias* diyaloglarında geçen Atlantis efsanesi. Buna göre Platon'un zamanından yaklaşık 9 bin yıl önce Hercules Sütunlarının ötesindeki bir kıtada yer alan ve büyük bir uygarlık geliştirmiş olan Atlantis, Afrika ve Avrupa'da birçok yeri fetheder. Son olarak da Atina'ya saldırır. Ancak Atinalılar bu istilacıları yenince korkunç depremlar ve tufanlar meydana gelir, Atlantis de denize gömülerek yok olur-e.n.

çekicidir. Hikâye büyük bir ihtimalle Inklings'e okunmuştu; Lewis'in Númenor efsanesini dinlemiş olduğuna kuşku yok. Lewis efsaneden *That Hideous Strength*'te söz eder ve yanlış olarak da "Numinor" diye yazar. (Kozmik Üçleme'deki kahramanına ilk isim olarak "Ælfwine"ın bir başka biçimi olan "Elwin"i kullanırken ve yine *Perelandra*'da Adem ile Havva yerine "Tor ve Tinidril"i seçerken Tolkien'den ödünç almıştır. Tolkien, "Tor ve Tinidril"in, "Gondolin'in Düşüşü"ndeki Tuor ile İdril'in "kesinlikle yankısı" olduğunu düşünmektedir.)

"Kayıp Yol", ("benim yavaşlığım ve kararsızlığımdan" demiştir Tolkien) zaman yolcuları Númenor'a vardıktan kısa bir süre sonra yarım bırakılmıştır. Fakat Tolkien 1945 yılının sonunda "Düşünce Derneği Yazıları"nı yazmaya başladığında, zaman yolculuğu temasına Númenor efsanesini tanıtmanın bir yolu olarak geri dönmüştür. Bu yöntemle Inklings'i de (tebdili kıyafet ile) dekor olarak kullanır. Bu kez zaman yolculuğuna çıkan, hikâyenin ismine kaynak olan gayriresmi bir edebiyat derneğinin üyesi iki Oxford öğretim görevlisidir. Ama hikâye, aynı bir önceki gibi, tanıtıcı bir anlatıdan sonra, henüz gerçek zaman yolculuğunun ne olduğu doğru dürüst bile anlatılmadan kesilir. "Düşünce Derneği Yazıları" Inklings'in ruhunun büyük bir bölümünü yakalamıştır. Gerçi Tolkien burada arkadaşlarının portrelerini pek çizmeye yeltenmemiştir. Hikâyenin bir kısmı olan St. Brendan'ın ortaçağ yolculuğu ile ilgili şiiri, baskıya ulaşabilmiştir. Bu Tolkien'in kendi mitolojisine adapte ettiği bir efsanedir. "Imram" (Galce "yolculuk" demektir) başlığı altında bu şiir 1955 yılında *Time & Tide*'da yayınlanmıştır. Tek başına, bitmemiş ama gelecek vaat eden bir hikâyenin biraz çıplak, biraz meyus bir imasıdır.

Sonuç olarak 1920 ve 30'larda Tolkien'in hayal gücü, birbiriyle kesişmeyen iki belirgin yolda ilerliyordu. Biri sadece eğlence için, özellikle de çocuklarını eğlendirmek için yazdığı hikâyelerdi. Diğer tarafta ise daha büyük temalar vardı. Bunlar bazen Arthur hikâyeleri, bazen de Kelt hikâyeleri oluyordu ama genellikle kendi efsaneleriyle ilintili olurlardı. Bu arada, *Oxford Magazine*'deki birkaç şiir dışında hiçbir şey baskıya gitmiyordu. Bu şiirlerden meslektaşlarının anladığı da ejderha ordularının ve Tom Bombadil gibi isimleri olan komik küçük adamların Tolkien'i eğlendirdiğiydi. Biraz çocukça da olsa zararsız bir hobi, diye düşünüyorlardı.

Bir şey eksikti, hayal gücünün bu iki yanını birbirine bağlayacak ve aynı anda hem kahramanlık, hem de mitoloji içerirken bir yandan da yaygın hayal gücüne de uyacak bir hikâye yaratacak bir şey eksikti. O bu eksikliğin farkında değildi tabii ki; aynı şekilde eksik olan bu parça yerini bulduğu zaman da pek bir önem atfetmemişti buna.

Bir yaz günüydü. Northmoor Yolu'ndaki çalışma odasının penceresinin yanında oturmuş büyük bir emekle Okul Sertifikası kâğıtlarını okuyordu. Yıllar sonra o günü şöyle hatırlayacaktı: "Namzetlerden biri büyük bir insafla kâğıtlardan birini bomboş bırakmıştı (bu kâğıt, kontrol eden öğretmen için en güzel şeydir), ben de kâğıda şöyle yazmıştım: "'*Topraktaki bir oyukta bir hobbit yaşardı.*' Her zaman isimler kafamda bir hikâye yaratır. Zamanla şu hobbitlerin neye benzediklerini araştırıp bulsam iyi olur, diye düşündüm. Ama bu sadece başlangıçtı."

V

1925-1949 (ii): ÜÇÜNCÜ ÇAĞ

1. Bölüm

Bay Baggins Girer

Aslında eksik bölüm hep orada duruyordu. Bu, Tolkien'in kişiliğinin Suffield tarafıydı.

Üniversite yıllarından beri asıl evinin İngiltere'nin West Midlands kırsalında olduğuna dair hissettiği derin duygular bilimsel çalışmalarının doğasını belirlemişti. *Beowulf, Gawain* ve *Ancrene Wisse*'i incelemesine neden olan dürtü şimdi de onun West Midlands hakkında her şeyi kapsayan bir karakter yaratmasına neden oluyordu: Hobbit Bay Bilbo Baggins.

Yaratmış olduğu bu eserde bazı yüzeysel benzerlikler de görüyoruz: Snergler, Babbit ismi, Tolkien'in bir metre yirmi santimlik Tom Bombadil'i ve minik Timothy Titus. Fakat tüm bunlar bize çok fazla bir şey anlatmıyor. Kişisel unsurlar birçok şeyi daha fazla açığa vurur. Hikâyede, Yaşlı Tuk'un birbirinden güzel üç kızından biri olan neşeli Belladonna Tuk'un oğlu Bilbo Baggins'in soyu aynı zamanda saygıdeğer ve sert Bagginslere de dayanmaktadır. Sıradan kıyafetler giyse de parlak renklerden hoşlanan, sade yemekleri tercih eden Bilbo Baggins orta yaşlı ve maceradan hiç hoşlanmayan bir tiptir; fakat kişiliğinin, maceranın başlamasıyla birlikte uyanan garip bir tarafı vardır. Kendisi de (neredeyse yüz yaşına kadar yaşamış olan) John Suffield'in birbirinden güzel üç kızından biri olan girişken bir kadın sayılan Mabel Suffield'in oğlu olan John Ronald Reuel Tolkien'in de soyu aynı zamanda saygıdeğer ve sert Tolkienlere dayanıyordu. O da orta yaşlı, biraz karamsar, sıradan kıyafetler giyse de parası yettiğinde renkli yelek giymeyi seven, sade yemekleri tercih eden bir adamdı. Fakat kişiliğinde sıradan olmayan bir şey vardı, mitolojisini yaratırken bunu ortaya koymuştu; ve şimdi de sıradan olmayan bu şey, yeni hikâyeye doğru itiyordu onu.

Tolkien'in kendisi de yaratan ile yaratılan arasındaki benzerliğin farkındaydı. "Ben aslında bir hobbitim," diye yazmıştı bir keresinde, "boy pos hariç. Bahçeleri, ağaçları, makinelerin girmediği çiftlikleri seviyorum; pipo içiyorum, basit (buzdolabında saklanmamış) yiyeceklerden hoşlanıyorum, Fransız mutfağından nefret ediyorum; bu sıradan günlerde bile süslü yelekler giymeyi seviyorum ve giymeye cesaret de ediyorum. Mantarlara (doğadan toplanmış) bayılıyorum; sıradan, basit bir mizah anlayışım var (beni takdir eden eleştirmenlerimin bile yorucu bulduğu); geç yatarım, (mümkün olduğu kadar) geç kalkarım. Pek seyahat etmem." Ve sanki kişisel paralelliğe parmak basmak istercesine hobbitin evinin adı olarak "Çıkın Çıkmazı"nı seçmişti; yöre halkının, teyzesi Jane'in Worcestershire çiftliğine verdiği isimdi bu. Suffeldlerin memleketi olan ve kardeşi Hilary'nin o sıralarda çiftçilik yaptığı Worcestershire, tüm West Midlands içinde hobbitlerin geldikleri Shire'dır; Tolkien bu konuda şöyle yazmıştır: "O yörenin her köşesi (ne kadar temiz veya ne kadar kirli olursa olsun) tarifsiz bir şekilde, dünyanın başka hiçbir yerinin olmadığı kadar benim yuvamdır." Fakat değirmeni ve nehriyle Hobbitköy Worcestershire değil, Warwickshire'da bulunmaktadır. Artık Birmingham'ın eteklerinin kırmızı tuğlalarıyla yarı yarıya gizlenmiş olsa da Ronald Tolkien'i şekillendirmiş olan dört yılını geçirmiş olduğu Sarehole'u ayırt etmek de hâlâ mümkündür.

Hobbitlerin hepsi mutlaka gerçek bir şahsiyetle paralellik taşımaz. Tolkien bir zamanlar verdiği bir röportajda "Hobbitler sıradan İngiliz köylüleridir, genel olarak küçük olan hayal güçlerini yansıtması açısından boy posları küçük tutulmuştur –yoksa cesaretlerinde veya içlerinde gizli olan güçlerinde bir küçüklük söz konusu değildir," demiştir. Başka bir deyişle hobbitler bütün koşullarda hayatta kalmayı olanaklı kılan kıt bir hayalgücüyle geniş bir yürekliliğin bileşimini temsil ederler (aynı Tolkien'in Birinci Dünya Savaşı sırasında siperlerde görmüş olduğu gibi). "Küçük insanların imkânsız koşullar karşısında takındıkları yılmaz cesaret sayesinde hâlâ burada ve hayatta olmamız beni hep etkilemiştir," demişti bir keresinde.

Bir yerde Tolkien'in hayal gücünün iki yanının 1920 ve 30'larda buluşup kaynaşması için gerekli olan bu "eksik kısmın" hobbitler olduğundan bahsetmek hatalıdır; en azından kronolojik olarak hatalıdır çünkü muhtemelen Tolkien *Hobbit*'i bu dönemin daha ilk başlarında

yazmaya başlamıştı. Kitap bitip de yayınlanıncaya kadar –aslında seriyi yazmaya başlayıncaya kadar- hobbitlerin ne kadar önemli olduğunu, mitolojisinde çok önemli bir rol üstlendiklerini fark etmemişti desek daha doğru olacaktır. Kendi içinde *Hobbit*, sadece eğlence için yazılan başka bir hikâye olarak başlamıştı. Neredeyse birçok benzerinin kaderini paylaşacak ve yarım kalacaktı.

Tolkien'in hikâyeyi neden yazmaya başladığını çok açık bir şekilde görebilsek bile tam olarak ne zaman başladığını söylemek imkânsızdır. Yazılı metin üzerinde herhangi bir tarih yoktur; Tolkien'in kendisi de kitabın tam olarak başlangıcını hatırlayamamaktadır. Bir keresinde şöyle anlatmıştı: "Emin değilim ama galiba Beklenmedik Yolculuk (ilk bölüm) 1935 yılından önce alelacele yazılmıştı. Yalnız 1930 yılında Northmoor Yolu No. 20'ye taşındıktan sonra olduğu kesin." Başka bir yerde de şöyle yazmıştı: "Boş bir sayfaya 'Topraktaki bir oyukta bir hobbit yaşardı,' diye karalamıştım. Neden öyle bir şey yaptığımı bilmiyordum ve hâlâ bilmiyorum. Uzun bir süre bu konuda hiçbir şey yapmadım. Birkaç yıl daha sadece Thror'un haritasında kaldım. Fakat 1930'lu yılların başında *Hobbit* ortaya çıktı." Başlangıçta fikrin oluşması ile hikâyenin ana kısmının yazılması arasında bir boşluk olduğu, Birinci Bölüm'ün orijinal nüshası üzerine Tolkien'in karalamış olduğu bir nottan da anlaşılabilmekte: "*Hobbit*'in, birinci bölümden ileriye gidememiş ilk karalamalarından kalmış tek sayfa." Kitap basıldıktan kısa bir süre sonra, 1937 yılında Christopher Tolkien (Noel Baba'ya yazmış olduğu bir mektupta) kitabın nasıl ortaya çıktığının bir hikâyesini kaydetmiştir: "Babam bunu yıllar ve yıllar önce yazmış, John, Michael ve bana 'Kış Okumaları' sırasında akşam yemeğinden sonra okumuştu; ama son bölümleri biraz üstünkörü yazılmıştı, daktiloya da çekilmemişti; kitabı bir yıl kadar önce bitirdi." Ve aynı yıl yayıncılarına yazdığı bir mektupta Tolkien itiraf eder: "Seriyi ilk duyduğunda büyük oğlum on üç yaşındaydı. Hikâye daha küçük olanların pek ilgisini çekmemişti, onların anlaması için büyümeleri gerekti."

Bu yazılanlardan kitabın 1930 veya (en büyük oğlu John'ın on üç yaşında olduğu) 1931 yılında yazılmaya başlanmış olduğu sonucunu çıkartabiliriz; 1932 yılının sonlarında C. S. Lewis'e göstermek için kitabın daktiloya çekilmiş bir kopyasının (sadece son bölümleri bulunmayan) olduğuna da şüphe yok. Yine de John ve Michael Tolkien tam olarak

böyle olduğuna inanmıyor çünkü her ikisi de bu hikâyedeki belirli bazı parçaların kendilerine Northmoor Yolu No. 22'deki çalışma odasında, yani 1930 yılından önce anlatılmış olduğunu çok net hatırlamakta. O sırada dinledikleri bu hikâyenin *kaleme alınmış* bir hikâye olup olmadığından pek emin değiller: Dinlemiş olduklarının daha sonra *Hobbit*'te toplanmış birkaç doğaçlama hikâye olabileceğini düşünüyorlar.

Hobbit'in elle yazılmış metni, hikâyenin ana bölümünün kaleme alınmasının oldukça kısa bir süre içerisinde gerçekleştirilmiş olduğunu göstermektedir: Mürekkep, kâğıt ve el yazısı stili bağıntılı, sayfalar art arda numaralandırılmış bir haldedir ve neredeyse hiç bölüm ayrımı yoktur. Görünüşe göre Tolkien hikâyeyi pek tereddüt etmeden akıcı bir şekilde yazmıştı çünkü metinde çok az silinmiş veya düzeltilmiş yer bulunmaktadır. Ejderhaya önce "Pryftan" ismi verilmişti, "Gandalf" ismi de başcüceye aitmiş, büyücüye "Bladorthin" denmiş. Ejderhanın ismi kısa bir süre sonra "sıkışıp bir delikten geçen" anlamında Almanca *smugan* kelimesinden gelen "Smaug" ile değiştirilmişti; Tolkien buna "basit bir filolojik latife" diyordu. Fakat "Bladorthin" ismi biraz daha muhafaza edilmişti. Romanın tasarısı iyice ilerlemeden başcüce yeniden isimlendirilerek "Thorin Meşekalkan" adını almamıştı. "Gandalf" (bütün cüce isimleri gibi Eski Edda'dan alınmıştı) ismi de büyücüye verilmişti. İzlanda dilinde "sihirbaz elf" yani "büyücü" anlamına gelmesi hasebiyle son derece uygun olmuştu.

Yani hikâye tamamen kişisel eğlence amacıyla başlamıştı. Belli ki ilk başlarda Tolkien, Bilbo Baggins'in konforlu burjuva dünyasını, *Silmarillion*'un o engin mitolojik ortamıyla bağdaştırmayı hiç de amaçlamamıştı. Ancak her nasılsa mitolojinin öğeleri hikâyeye sızmaya başlamıştı. Kaçınılmaz olarak aradaki bağı cüceler ortaya çıkarmıştı çünkü "cüceler" (*dwarves* şeklinde yazıldığında)* daha önceki çalışmalarında da geçiyordu; *Hobbit*'in ilk bölümünde büyücü, Ölümbüyücüsü'nden bahsedince, Beren ve Lúthien efsanesine de gönderme yapmış oluyordu. Kısa bir süre içerisinde Bilbo Baggins ile arkadaşlarının yolculuklarının, geçmişi *Silmarillion*'da yazılmış olan Orta Dünya'nın bir köşesinde gerçekleştiği ortaya çıktı. Tolkien'in deyimiyle "Bay Baggins'in daldığı dünya buydu." Eğer bu yeni hikâye *Silmarillion*'da anlatılanlardan çok

---

* Cüce İngilizcede "dwarf" olarak yazılır, Tolkien bunu "dwarve" olarak yazmış-ç.n.

sonra vuku bulduysa ve ilk kronikler Orta Dünya'nın Birinci ve İkinci Çağlarının tarihini kaydettiyseler, o halde *Hobbit*'in hikâyesinin Üçüncü Çağ'da geçtiği anlaşılıyordu.

"İnsan böyle bir hikâyeyi," demişti Tolkien, "aklın yapraklarından oluşan gübreli topraktan yazar". Yaprakların bazılarının biçimlerini tahmin edebilsek bile -1911 yılında Alplerdeki yol, George Macdonald'ın "Curdie" kitaplarındaki goblinler, *Beowulf*'ta kupanın uyuyan bir ejderhadan çalındığı bölüm- Tolkien'in metaforundaki önemli nokta bu değildir. Bu yığına hangi ölü yaprakların karışmış olduğunu anlamak için gübre yığınını tarayarak çok az şey öğrenebilir insan. Bu gübre yığınının beslediği, yetişmekte olan yeni bitkiler üzerindeki etkisini gözlemlemek çok daha iyidir. *Hobbit*'te Tolkien'in aklının yaprak gübresi çocuk edebiyatında rastlanan çok az kitapla mukayese edilebilecek zenginlikte bir kaynağı beslemiştir.

Çünkü *Hobbit* bir çocuk kitabıdır. Bir yerinden Tolkien'in mitolojisine girmiş olması gerçeğine rağmen Tolkien kitabın çok fazla ciddileşmesine izin vermemiş, hatta erişkin bir ton bile katmamış, baştan beri sahip olduğu kendi ve belki de başka insanların çocuklarını eğlendirme niyetine sadık kalmıştır. Aslında kitabının ilk taslağında bunu özellikle daha bilinçli yapar, metinde genç okuyucuları için yazdığı, "Yolumuza devam edebiliriz, artık siz de biliyorsunuz ki" ve "Sonunda da göreceğimiz gibi" tarzında "kendi kendine söylendiği" birçok yer vardır. Daha sonra bunların çoğunu çıkartmıştır ama bazıları basılmış metinde kalmıştır. Bu onu çok sıkmıştır çünkü zamanla bu bölümleri sevmemeye başlamıştır; hatta metin içinde özellikle çocuklara hitap etmenin, hikâye açısından büyük bir yanlış olduğuna inanmaya başlamıştır. "Gençleri boş verin!" diye yazmıştı bir keresinde. "Haddizatında 'çocuk'lar benim hiç ilgimi çekmiyor, ister çağdaş olsun, ister olmasın, onlarla uzlaşmaya hiç niyetim yok, yarım yamalak bile olsa. Zaten bir hataymış, (aptallara uyguladığınızda) faydasız oluyor, (yeteneklilerin üzerine yıkıldığında da) aldatmaca gibi oluyor." Fakat *Hobbit*'i yazdığı zaman daha sonraları "'masallar' ve çocuklar hakkındaki çağdaş kuruntular" adını verdiği şeyden hâlâ mustaripti –çok fazla bir zaman geçmeden bu kuruntulardan kurtulmaya karar verdi.

Ejderha Smaug'un ölmek üzere olduğu bölüme kadar hikâye çok akıcı ilerlemişti. Tolkien burada tereddüt etti ve anlatısına notlarla devam

etmeyi denedi, bu *Yüzüklerin Efendisi*'nde sık sık yaptığı ama *Hobbit*'de pek kullanmadığı bir şeydi sanki. Bu notlar Bilbo Baggins'in ejderhanın inine süzülüp onu bıçaklayabileceğini ima eder. "Bilbo minik büyülü bıçağını daldırır," diye yazmıştı. "Ejderhanın can çekişmesi. Duvarlara ve tünelin girişine çarpar." Fakat hobbitin kişiliğine pek uymayan, Smaug'un ölümü için de yeterince azametli olmayan bu fikre kitabın basılan nüshasında itibar etmemişti; burada ejderha, Okçu Bard tarafından öldürülmekte. Sonra, ejderhanın ölümüne karar verdikten kısa bir süre sonra Tolkien hikâyeyi terk eder.

Ya da daha doğrusunu söylemek gerekirse, artık hikâyenin devamını yazmaz. Çocukları için hikâyenin sonu olsun diye doğaçlama bir şeyler anlatmıştı fakat Christopher Tolkien'in söylemiş olduğu gibi "son bölümleri biraz üstünkörü yazılmış, daktiloya da çekilmemişti." Aslında el yazısıyla bile kaydedilmemişti. Neredeyse bitmiş olan hikâyenin Hammond marka makinanın minik, düzenli yazı tipiyle, şarkıları italik olarak daktilo edilmiş nüshasını zaman zaman sevdiği arkadaşlarına gösterirdi. Yazıları gösterirken yanında haritaları da gösterirdi (ve muhtemelen birkaç da illüstrasyonunu). Ama henüz tamamlanmamış ve pek de tamamlanacak gibi görünmeyen yazılar Tolkien'in çalışma odasından pek çıkmazdı. Oğlanlar büyüyordu ve artık "Kış Okumaları"nı isteyen yoktu, o yüzden *Hobbit*'in bitirilmesine de sebep yoktu.

Hobbit'in daktilo edilmiş nüshasının gösterildiği kişilerden biri de Tolkien'in öğrencilerinden, sonradan bir aile dostu olan mezunlardan Elaine Griffiths'ti. Tolkien'in tavsiyesiyle Londralı yayıncılar George Allen & Unwin tarafından işe alınmıştı ve Clark Hall'ün *Beowulf* çevirisini gözden geçiriyordu, bu son derece popüler bir öğrenci "kopyasıydı". Bir gün 1936 yılında (*Hobbit*'i bıraktıktan bir süre sonra) Allen & Unwin'in bir yetkilisi, bir proje üzerinde Elaine Griffiths'i görmek için Oxford'a gelmişti. Gelen, Elaine Griffiths ile aynı dönemde Oxford'da İngilizce okumuş olan ve gerçekten de onu çok iyi tanıyan Susan Dagnall'dı. Elaine'den Profesör Tolkien'in bitmemiş ama harika bir çocuk hikâyesi yazmış olduğunu öğrenmişti. Elaine Griffiths, Susan Dugnall'a Northmoor Yolu'na gidip daktilo edilmiş nüshayı ödünç istemesini önerdi. Susan Dagnall gitti, Tolkien ile buluştu, daktilo edilmiş nüshayı istedi ve Tolkien verdi. Nüshayı Londra'ya götürdü, okudu ve metnin Allen &

Unwin'in değerlendirmesine layık olduğu kararına vardı. Fakat hikâye ejderhanın ölümünden hemen sonra duruyordu. Daktilo edilmiş metni Tolkien'e geri yollayarak, bitirmesini rica etti. Hatta tercihan en kısa sürede ki kitabın bir sonraki yıl basılması mümkün olsun.

Tolkien çalışmaya koyuldu. 10 Ağustos 1936 yılında "Hobbit artık neredeyse bitti, yayıncılar kitabı pek bir istiyor," diye yazmıştı. Sağ elini okuldaki pencerede çok kötü bir şekilde kesmiş olan oğlu Michael'ı, sol elini kullanıp metni daktilo ederek kendisine yardım etmesi için ayarladı. Bütün iş Ekim ayının ilk haftası bitmiş, *Hobbit yahut Gittim ve Döndüm* isimli daktilo edilmiş metin British Museum yakınlarındaki Allen & Unwin bürosuna yollanmıştı.

Şirketin yöneticisi Stanley Unwin çocuk kitaplarının en iyi bilirkişisinin yine çocuklar olduğuna inanırdı; o yüzden *Hobbit*'i on yaşındaki oğlu Rayner'a verdi. Rayner kitabı okuduktan sonra şu raporu yazdı:

> Bilbo Baggins hobbit çukurunda yaşayan bir hobbittir ve marceraya *hiç* düşkün değildir, sonunda büyücü Gandalf ile cüceleri onu gitmeye ikna ederler. Goblinler ve warg'larla dövüşürken çok heccanlı zamanlar geçirir; sonunda yalnız dağa varırlar; bu dağı koryan ejderha öldürülür, sonra goblinlerle yapılan harika bi savaştan sonra eve döner –zengin olarak! Haritalarıyla birlikte bu kitabın başka bir çizime ihtiyacı yok. 5 ila 9 yaşındaki tüm çocukların hoşuna gidecektir.

Oğlan verdiği bu rapor sayesinde bir şilin kazanmış ve kitap da baskıya uygun bulunmuştu.

Rayner Unwin'in söylediklerine rağmen *Hobbit*'in çizimlere ihtiyacı olduğuna karar verilmişti. Tolkien ressamlık konusunda alçakgönüllüydü; yayıncıların ricası üzerine kitapta yayınlanması için verdiği, kendi yapmış olduğu resimler arasından seçtiği birkaç resim için şu açıklamada bulundu: "Bana göre bu resimler yazarın pek bir şey çizemediğini göstermekten başka bir işe yaramıyor." Fakat Allen & Unwin onunla aynı fikirde değildi ve vermiş olduğu sekiz adet siyah beyaz illüstrasyonu memnuniyetle kabul etti.

Tolkien bir kitabın basılmasına ait süreci iyi kötü biliyor olmasına rağmen, birkaç ay boyunca karşılaştığı zorluklar ve hayal kırıklıkları karşısında hayrete düşmüştü; aslında yayıncıların ve matbaaların entrikaları ve aleni yetersizlikleri hayatının sonuna kadar onu hayrete dü-

şürmeye devam etmiştir. Orijinalleri çok fazla renk içerdiği için Hobbit haritalarını yeniden çizmek zorunda kalmıştı; yine de genel haritanın kitabın sonunda kapak içi sayfasına basılması ve Thror'un haritasının Birinci Bölüm metni arasına konması planı yerine getirilmemişti. Yayıncılar her iki haritanın da kitabın sonunda kapak içine basılmasına karar vermişlerdi; dolayısıyla Thror'un haritası ışığa tutulduğu zaman "görünmez harflerin" ortaya çıkması planından da vazgeçilmişti. Aynı zamanda kitabın provalarına da çok vakit harcaması gerekiyordu – gerçi bu tamamen onun hatasıydı. 1937 yılının Şubat ayında romanın ilk provaları Northmoor Yolu'na geldiğinde kitabın birkaç yerinde önemli bazı düzeltmeler yapması gerektiğine karar vermişti çünkü her zamanki düşüncesizliğiyle ilk yazılı metni yeterince kontrol etmeden yollamıştı ve şimdi hikâyedeki birkaç pasaj onu mutsuz ediyordu; özellikle de genç okurlar için ukalaca yazılmış "kendi kendine söylendiği" bölümleri hiç beğenmiyordu. Ayrıca topografilerde ve ancak son derece titiz, dikkatli okuyucuların fark edebileceği detaylarda bir sürü tutarsızlık olduğunu görmüştü. Mükemmelliğe bu kadar tutkun biri olarak bunların düzeltilmeden geçmesine gönlü razı olamazdı. Birkaç gün içinde kitabın provalarını düzeltmelerle doldurmuştu. Kendine has düşünceli davranışıyla düzeltmelerin de orijinal metinle aynı uzunlukta olacağını garanti etmişti –ama aslında boşuna uğraşıyordu çünkü yayıncıları, düzenlenen bölümleri sil baştan yapmaya karar vermişlerdi.

Hobbit 21 Eylül 1937 tarihinde basıldı. Tolkien Oxford'un tepkisinden biraz endişeleniyordu, özellikle de o sıralar Leverhulme Araştırma bursu almış olduğu için. Bu konuda şöyle yazmıştı: "Şimdi insanları bunun 1936-7 'araştırma'larımın ana meyvası olmadığı konusunda ikna etmem zor olacak." Endişelenmesine gerek yoktu: Her şeyden önce kitap Oxford'un hemen hemen hiç dikkatini çekmemişti.

Yayınlandıktan birkaç gün sonra *The Times*'ın sütunlarında kitaba övgüler düzülmüştü. "Erişkinler tarafından da tekrar ve tekrar okunabilecek bu tarz kitapları seven herkes" diye yazmıştı eleştirmen "bu takımyıldızda yeni bir yıldızın doğduğunu bir kenara yazsın. Eğitimli bir göze bazı karakterler neredeyse mitolojiye ait gibi geliyor." Söz konusu olan bu göz, o sıralarda *The Times*'ın *Literary Supplement* adlı kitap ekinde sürekli kitap eleştirmeni olan ve arkadaşının kitabı için yapılan bu yorumu asıl gazeteye sokabilmeyi başaran C. S. Lewis'e aitti. Doğal

olarak *Supplement*'te de parlak ifadelerle kitabın yorumunu yapmıştı. Birçok farklı eleştirmenden de benzer derecede coşkulu tepkiler gelmişti; gerçi bir kısmı, yayıncının tanıtım yazısında bu kitabı, sadece her ikisi de Oxford hocası tarafından yazılmış olduğu için *Alice Harikalar Diyarında* ile kıyaslamasının uygunsuzluğuna zevkle dikkat çekmişti. Ayrıca birkaç aykırı ses de yok değildi, bunların arasında *Junior Bookshelf*'e (biraz anlaşılmaz bir şekilde) yazan biri de vardı: "Gerçek maceranın cesur hürriyeti görünmüyor."

Hobbit'in ilk baskısı Noel'e kadar tükenmişti. Aceleyle bir baskı daha yapılmış ve bu kez Tolkien'in kitap için çizmiş olduğu beş renkli çizimin dördü kitaba dahil edilmişti. Belli ki Tolkien bu çizimleri Allen & Unwin'e hiç teklif etmemişti; çizimler, kitabı Amerika'da basacak olan Houghton Mifflin'e gitmek üzere Allen & Unwin'in bürosuna gelince yayıncılar böyle bir şeyin varlığından haberdar olmuşlardı. Birkaç ay sonra kitabın Amerika baskısı çıkınca, o da eleştirmenlerin çoğundan övgü alacak, *New York Herald Tribune*'un çocuk kitapları için verdiği birincilik ödülüne layık görülecekti. Stanley Unwin, listesinde bir çocuk *best-seller*'ı olduğunu fark etmişti. Tolkien'e, "Büyük bir okuyucu kitlesi önümüzdeki yıl sizden Hobbitler hakkında daha fazla şeyler duymak için çırpınıyor!" demişti.

2. Bölüm

Yeni Hobbit

Hobbit yayınlandıktan birkaç hafta sonra Tolkien Londra'ya giderek kitabın olası devamını tartıştıkları Stanley Unwin ile bir öğle yemeği yedi. Ufak tefek, parlak gözlü, sakallı biri olan yayıncının "muhtemelen tütün kullanmıyor olsa da aynı cücelerden birine benzediğini" fark etti. Unwin'in tütün kullanmadığına şüphe yoktu, içki de içmiyordu (sofu bir Anglikan Protestanı aileden geliyordu) ve her iki adam da diğerini biraz tuhaf bulmuştu. Unwin, Tolkien'in *Silmarillion* adında büyük mitolojik bir çalışması olduğunu öğrenmişti. Tolkien bunun Bilbo Baggins'in maceralarının devamı olarak pek uygun olmadığını söylese de şimdi bunu basmak istiyordu. Tolkien çocuklar için "Mr. Bliss", "Ham'li Çiftçi Giles" ve "Roverandom" gibi birkaç hikâyesi daha olduğunu söylemişti; ayrıca bir de "Kayıp Yol" isminde bitmemiş bir romanı vardı. Unwin, Tolkien'den tüm bu çalışmaların birer nüshasını Museum Caddesi'ndeki bürosuna yollamasını rica etti.

Çalışmalar yollandı ve okundu. Çocuk kitaplarının hepsi beğenildi ama hiçbiri hobbitler hakkında değildi; Stanley Unwin ilk kitabı beğenen okur kitlesinin istediği şeyin ise hobbitler olduğundan emindi. "Kayıp Yol"a gelince, kitabın çocuklara uygun olmadığı belliydi. Fakat *Silmarillion* çok daha karmaşık bir sorun yaratmıştı.

Bu uzun çalışmanın yazılı metni -daha doğrusu bir tomar el yazısı kâğıt- biraz karışık olarak varmıştı yayınevine ve sürekli olduğu anlaşılan tek bölüm de "Beren ile Lúthien'in Sergüzeşti" adlı şiire aitti. Böylece bu şiir yayıncının değerlendirme uzmanlarından birine iletildi. Uzman şiiri pek beğenmedi; aslında uzman, raporunda kafiyeli beyitler konusunda son derece kaba yorumlar yapmıştı. Fakat Beren ile Lúthien hikâyesinin düzyazı kısmının son derece büyüleyici olduğunu da hemen eklemişti – muhtemelen bu düzyazı kısmı hikâyeyi tamamlamak için

Tolkien şiire bir yerinden ekleyivermişti çünkü şiir henüz bitmemişti. "Hikâye burada şiddetli bir hızla ilerliyor," diye yazmıştı uzman Stanley Unwin'e ve heyecanla devam etmişti (oldukça anlamsız övgü ifadelerine rağmen): "İnsanın gözlerini yerinden eden Keltçe isimlere rağmen okurun ilgisine hâkim olan pitoresk sayılabilecek özlü ifadelerle ve ağırbaşlılıkla anlatılmıştır. Kelt sanatı karşısında tüm Anglosaksonların zihnini karıştıran o çılgın, parlak gözlü güzellikten bir şeyler var."

O sıralarda *Silmarillion*'un başka bir bölümünün Allen & Unwin tarafından okunmuş olduğuna dair bir kanıt yoktur. Bununla beraber 15 Aralık 1937 günü Stanley Unwin, Tolkien'e şöyle yazmıştır:

> *Silmarillion*'da bir sürü harika malzeme bulunmakta; hatta kendisi tek bir kitap olacağına, *Hobbit* benzeri daha fazla kitap yazabilmek için araştırılacak bir maden. Sanırım bu biraz sizin de bakış açınızdı, öyle değil mi? Bizim acilen istediğimiz şey *Hobbit*'teki başarıyı izlememizi sağlayacak başka bir kitap fakat heyhat! Bu metinlerin her ikisi de (şiir ve *Silmarillion*) ihtiyaca pek cevap vermiyor. Ben yine de sizin Hobbit ile ilgili başka bir kitap yazma ilhamını bulacağınızdan ümitliyim.

Mektubunda Unwin, Tolkien'e, uzmanın *Silmarillion*'un okuduğu kısmı hakkındaki yanlış da olsa heyecanlı iltifatlarını yollamıştı.

Tolkien şöyle cevaplamıştı (16 Aralık 1937):

> Benim asıl mutluluğum *Silmarillion*'un hor görülerek geri çevrilmemiş olmasından kaynaklanıyor. Son derece saçma da olsa kendime ait bu çok sevgili saçmalığı size verdikten sonra bir çeşit korku ve mahrumiyet hissi yaşamıştım; eğer size saçmalık gelseydi gerçekten yıkılacaktım. Ama artık kesinlikle günün birinde *Silmarillion*'un basılmasını ya da *Silmarillion*'u bastırmayı umut edebilirim! Uzmanınızın yorumları çok hoşuma gitti. İsimlerin gözlerini yerinden ettiğini duyduğuma üzüldüm –şahsen (ve bu konuda iyi bir yargıç olduğumu düşünüyorum) onların iyi olduğuna ve kitabın etkisinin büyük bir bölümünü oluşturduklarına inanıyorum. İsimler hem uyumlu, hem tutarlıdır ve birbiriyle bağlantılı iki dilbilimsel formüle dayanarak bulunmuşlardır, böylece diğer isim bulucular (Swift veya Dunsany gibi!) tarafından tam olarak elde edilememiş bir gerçeklik kazanmaktadırlar. Keltçe olmadıklarını söylemeye gerek yok! Hikâyeler de öyle.
>
> Verdiğim şeylerin size uyacağını pek düşünmemiştim. Ama yine de bunlardan herhangi birinin harici veya şahsi olmayan bir kıymeti olup olmadığını bilmek istedim.

> Bunların dışında *Hobbit*'in devamı veya ardılı olabilecek bir şey istendiği oldukça açık. Bu konu üzerinde düşüneceğime ve buna dikkat edeceğime dair söz veririm. Ayrıntılı ve tutarlı bir mitolojinin (ve iki lisanın) yaratılmasının insanın zihnini epey bir meşgul ettiğini söylersem eminim siz de beni anlarsınız, üstelik her zaman için gönlümde yatanlar Silmariller olmuştur. O yüzden ne olacağı bilinmez. Bay Baggins, Grimmlerin basmakalıp ve tutarsız masal cüceleri arasında komik bir masal olarak başlamış ve sonunda o âlemin kıyısına kadar sürüklenmişti – öyle ki, korkunç Sauron bile kıyıdan gidip bir bakmıştı. Hobbitler daha fazla ne yapsın? Komik olabilirler ama komedi eğer daha temel şeylere karşı kurulmazsa köylü işi olur. Fakat işin orklar ve ejderhalarla ilgili esas eğlenceli kısmı (bana göre) onlardan önceydi. Belki yeni (benzer) bir çizgi?

Muhtemelen Stanley Unwin bu mektuptan pek fazla bir şey anlamamıştı; ama sonuç olarak Tolkien yüksek sesle düşünüyordu ve bir plan yapmaya başlamıştı çünkü sadece üç yıl sonra 19 Aralık 1937 yılında Allen & Unwin editörlerinden biri olan Charles Furth'a şöyle bir mektup yazmıştı: "Hobbitlerle ilgili yeni bir hikâyenin ilk bölümünü yazdım – 'Dört Gözle Beklenen Davet'".

Yeni hikâye biraz ilk hobbit masalı gibi başlamıştı. Hobbitköylü Bay Bilbo Baggins yaşgününü kutlamak için bir parti verir ve konuklarına bir konuşma yaptıktan sonra *Hobbit*'te edinmiş olduğu büyülü yüzüğünü parmağına takarak gözden kaybolur. Ortadan yok olmasının nedeni, bu ilk taslakta anlatıldığına göre Bilbo'nun artık "hiç para ve mücevherinin kalmamış" olması ve biraz daha ejderha altını aramaya çıkmasıydı. Tam bu noktada açılış bölümünün ilk nüshası kopuyor ve bitmeden kalıyordu.

Tolkien'in henüz yeni hikâyenin ne olacağı konusunda bir fikri yoktu. Hobbit'in sonunda Bilbo'nun "ömrünün, hem de normalin çok daha ötesinde uzun olan ömrünün sonuna kadar çok mutlu yaşadığı"nı söylemişti. Yani hobbit nasıl olur da kendisiyle çelişmeden adına layık yeni maceralara girebilirdi? Ayrıca Bilbo'nun karakterinde mümkün olan neredeyse bütün ihtimalleri incelememiş miydi? Yeni bir hobbit ortaya atmaya karar verdi, Bilbo'nun oğlunu; Bilbo'nun oğluna da çocukların oyuncak koalasının ismini vermeyi düşündü. "Bingos". Böylece ilk taslaktaki "Bilbo" ismini silerek üzerine "Bingo" yazdı. Sonra aklına başka bir fikir geldi ve bunu da ajandasına yazmıştı (yeni bir hikâye uydururken hep yaptığı gibi): "*yüzüğün geri dönüşünü* bir motif olarak kullan."

Yüzük sonuç olarak hem eski kitap ile hem de bu kitapta bulunan tam olarak geliştirilmemiş birkaç öğeden biriyle ilintiliydi. Bilbo bunu kazara Dumanlı Dağlar'ın altında iğrenç Gollum'dan almıştı. Yüzüğün insanı görünmez kılması *Hobbit*'te tam olarak kullanılmıştı ama başka özellikleri de olabilirdi. Tolkien biraz daha not almıştı: "Yüzük: Nereden geliyor? Ölümbüyücüsü'nden? İyi amaçlarla kullanıldığında çok tehlikeli değil. Ama ceremesi var. Ya onu kaybedeceksin, ya *kendini*." Sonra kahramana "Bingo Bolger-Baggins" ismini vererek ve onu Bilbo'nun oğlu değil de yeğeni yaparak açılış bölümünü yeniden yazdı. Daktiloya aldı ve 1938 yılının Şubat ayının başlarında Allen & Unwin'e yollayarak *Hobbit* hakkındaki ilk raporu kaleme almış olan Stanley Unwin'in oğlu Rayner'ın bunun hakkındaki görüşlerini yazıp yazamayacağını sordu.

Stanley Unwin 11 Şubat'ta Rayner'ın bunu okuduğunu, bayıldığını ve Tolkien'e, "Durmasın yürüsün," dediğini söyledi.

Tolkien cesaretlenmişti ama şöyle cevap verdi: "Başlangıç bölümlerini yazmak hep çok kolay gelmiştir – şu aralar hikâye kendisini bana açmıyor. İlk "Hobbit"te (arkasının geleceğini hiç hesaba katmayarak) o kadar bol keseden harcadım ki o dünyada yeni bir şey bulmak çok zor." Yine de işe koyulmuş ve "Üç Kafadar" adını verdiği ikinci bölümü yazmıştı. Burada Bingo'nun kuzenleri Odo ve Frodo ile birlikte yıldızlar altında kırlarda bir yolculuğa nasıl çıktığını anlatır.

"Hikâyelerin insanın kontrolünden çıkma eğilimleri vardır." Böyle yazmıştı Tolkien yayıncısına birkaç hafta sonra, "bu hikâyenin yönünde ise hiç beklenmedik bir sapma oldu." Hiç hesaba katmamış olduğu, hobbitleri aradığı kesin olan uğursuz bir "Kara Süvari"nin ortaya çıkışını kast ediyordu. Bu gerçekten de hikâyenin önceden hiç tahmin etmediği birkaç sapmasından ilkiydi. Tolkien bilinçsizce ve hiç düşünmeden bu yeni hikâyeyi *Hobbit*'in neşeli havasından uzaklaştırıyor, daha karanlık, daha azametli, *Silmarillion* anlayışına daha yakın bir hale getiriyordu.

Üçüncü bir bölüm daha yazmıştı, henüz bir isim vermediği bu bölüm, zamanla "Mantarlara Çıkan Kestirme Yol" diye yayınlanacaktı. Bundan sonra Tolkien yazdığı (ve yeniden yazdığı) her şeyi yeniden daktiloya çekti ve bir kez daha bir yorumda bulunması için Rayner Unwin'e yolladı. Oğlan yine yazılanları beğendi, "gerçi" dedi, "çok fazla hobbit konuşması var" ve kitabın isminin ne olacağını sordu.

Ne olacaktı gerçekten? Ve çok daha önemlisi Tolkien'in hâlâ kitabın ne anlatacağı hakkında açık bir fikri yoktu. Buna ayıracak çok fazla vakti de yoktu. Her zaman vakit ayırması gereken dersler, sınavlar, yönetim işleri, araştırmalar dışında oğlu Christopher'ın kalbiyle ilgili gizemli bir teşhis de onu endişelendiriyordu. Ağabeylerinin ardından Berkshire'daki bir Katolik yatılı okuluna yollanmış olan oğlanın birkaç ay evde kalması ve yatması gerekmişti ve babası zamanının ve ilgisinin çoğunu ona ayırıyordu. Haftalar boyunca yeni hikâye kimsenin aklına gelmedi. Tolkien yazmış olduğu üç bölümün arkasına şöyle bir not yazmıştı: "Bingo, Shire'a saldırmayı planlayan Ölümbüyücüsü'ne bir şey yapacak. Gollum'u bulmaları gerek, onu bulup yüzüğü nereden aldığını öğrenecekler çünkü 3'ü de tehlikede." İlk başlarda ne kadar umut verici görünse de bu yazdıkları hemen bir sonuç meydana getirmemiş ve 24 Temmuz 1938 tarihinde Tolkien, Allen & Unwin'deki Charles Furth'a şöyle yazmıştı: "Hobbit'in devamı durduğu yerde kaldı. Kitaba olan ilgim azaldı ve ne yapacağımı bilmiyorum."

Kısa bir süre sonra E. V. Gordon'ın hastanede öldüğü haberi ulaştı ve bu darbe hikâyenin daha da aksamasına katkıda bulundu. Ama yine de tam bu zamanlarda Tolkien, *Yüzüklerin Efendisi*'nin ana meseleleri hakkında düşüncelerini bir sıraya koymaya, Bingo ve elf Gildor arasında yüzüğün doğasını izah eden bazı diyaloglar yazmaya başlamıştı. Bu, demişti elf Ölümbüyücüsü tarafından yapılmış birkaç yüzükten biri ve belli ki *o*, bunun peşinde. Kara Süvariler, diye izah etmişti elf "Yüzüktayfları"dır, başka yüzükler tarafından sürekli olarak görünmez kılınmışlardır. Artık sonunda düşünceler akmaya başlamıştı; Tolkien, Bingo ve büyücü Gandalf arasında, yüzüğün yüzlerce kilometre öteye, karanlık Mordor ülkesine götürülmesi ve burada büyük ateşlerin yandığı "Dünyanın Çatlaklarından birine" atılması gerektiğinin kararlaştırılmış olduğu bir diyaloğun bir bölümünü yazmıştı. Bu hikâyenin ilerlemesini sağlayabilecek şey, onları Tom Bombadil'in evine götürecek bir zemindi. Bunlar bitince 31 Ağustos 1938 tarihinde Tolkien Allen & Unwin'e yazarak kitabın "akmaya ve kontrolden çıkmaya başladığını," bildirdi. "Aşağı yukarı VII. Bölüme geldi ve oldukça umulmadık hedeflere doğru gidiyor." Sonra ailesiyle birlikte Sidmouth'ta tatile gitti, sıhhati artık daha iyi olan Christopher da onlarla birlikteydi.

Burada hikâye üzerinde oldukça fazla çalıştı, hobbitleri yabancı bir karakter ile tanıştıkları "Bree"deki hana götürdü. Bu yabancı da anla-

tıdaki önceden tasarlanmamış öğelerden başka biriydi. İlk taslaklarda Tolkien bu kişiyi “garip görünüşlü, kahverengi suratlı bir hobbit” diye tasvir ediyor ve ona “Trotter”* adını veriyordu. Daha sonra ona yeni bir kişilik verecek, bir kahraman, bir kral olarak dönüşüyle kitabının üçüncü cildine adını veren adam yapacaktı: ama şimdilik Tolkien de en az hobbitler kadar onun kim olduğunu bilmiyordu. Tolkien yazmaya devam etmiş, Bingo’yu Ayrıkvadi’ye getirmişti; aşağı yukarı bu zamanlarda ayrı bir kâğıda bir şeyler karalamıştır: “Çók fazla hobbit var. Bingo Bolger-Baggins de kötü bir isim. Bingo=Frodo olsun.” Ama bunun altına da şöyle yazmıştı: “Yok – artık Bingo’ya çok alıştım.” Ayrıca yüzüğün neden herkes için bu kadar önemli olduğu sorunu da vardı –bu konu da daha tam olarak açıklığa kavuşmamıştı. Aniden aklına bir fikir geldi ve şöyle yazdı: “Meğerse Bilbo’nun yüzüğü, *hükmedecek tek Yüzük* imiş – diğer hepsi Mordor’a dönmüş: ama bu kaybolmuş.”

Tüm diğer yüzüklere hükmeden yüzük; Mordor’un Karanlıklar Efendisi Sauron’un gücünün kaynağı ve vasıtası olan yüzük; hobbitler tarafından yok edilmek üzere götürülmezse tüm dünyanın Sauron’un hükmü altına girmesini sağlayacak olan yüzük. Artık her şey yerli yerine oturmuş, hikâye *Hobbit*’in çocuk düzeyinden daha muhteşem, daha kahramanca bir serüven atmosferine taşınmıştır. Hatta hikâyeye bir isim bile bulunmuştu: Tolkien, Allen & Unwin’e bu konuda yazdığında kitaptan artık “Yüzüklerin Efendisi” diye söz etmeye başlamıştı.

Bundan sonra olanlar neredeyse kaçınılmazdı. Tolkien artık *Hobbit* gibi hikâyeler yazmak istemiyordu; mitolojisinin ciddi meseleleriyle uğraşmak istiyordu. Ve artık bunu yapabilecekti. Yeni hikâye sıkı bir biçimde *Silmarillion*’a bağlanmıştı ve eski kitabın amacının ağırbaşlılığını ve yüksek tarzını elde edebilecekti. Doğru, hobbitler hâlâ ayakları tüylü, Baggins veya Gamgee (aile arasındaki “Gaffer Gamgee” esprisi kitapta da aynı isimli bir karakterle yerini bulmuştu, daha da önemlisi kitapta önemli bir rol üstlenecek olan oğlu “Sam” de yerini bulmuştu) gibi komik isimleri olan minik hobbitlerdi. Aslında bir yerde hobbitler daha önceki kitaptan kazara burada yerlerini bulmuşlardı. Fakat artık, ilk defa olarak Tolkien hobbitlerin Orta Dünya’daki önemini fark etmişti.

---

* Tırıs giden anlamında bir kelime-ç.n.

Yeni hikâyenin teması çok genişti ama merkezinde bu minik halkın cesareti yatıyor, kitabın kalbiyse Tolkien'in İngiltere'de en çok sevdiği şeylerin birer göstergesi olan Shire hanlarında ve bahçelerinde bulunuyordu.

Artık hikâyenin tüm mahiyeti ortaya çıktığına göre daha az yanlışlar ve gözden geçirmeler yapıyordu. Sidmouth tatilinden eve döndükten sonra Tolkien 1938 yılının sonbaharında uzun saatleri hikâyesine devam etmek için harcamıştı, böylece o yılın sonunda, zamanla İkinci Kitap olacak olan bölümde de epeyce ilerlemişti. Genellikle, odanın şömine kısmında bulunan eksantrik bir soba ile ısınan Northmoor Yolu'ndaki çalışma odasında her zamanki âdetiyle geceleri çalışıyor, divit ile kontrol etmiş olduğu sınav kâğıtlarının arkasına yazıyordu – öyle ki *Yüzüklerin Efendisi*'nin çoğu, lisans öğrencilerinin yazmış olduğu çoktan unutulmuş kompozisyonlar arasına serpiştirilmiştir. Her bölüm eğri büğrü yazılmış, genellikle okunaksız bir taslak halinde başlar; sonra daha okunaklı bir yazıyla yeniden kaleme alınır; sonunda da Hammond marka daktilo ile son hali kâğıda geçirilirdi. Hâlâ yapılması gereken en önemli değişiklik, kahramanın ismi meselesiydi. 1939 yılının yaz aylarında geçen, o ana kadar yaptığı her şeyi değiştirip baştan kahramanı Bilbo yapmayı düşündüğü (muhtemelen ilk kitabın kahramanının ikinci kitabın da kahramanı olması gerektiği ilkesi nedeniyle) kısa bir dönemden sonra Tolkien "Bingo" karakterini kullanma fikrine geri döner; fakat "Bingo" ismi, hikâyenin artık ciddi bir yapıya kavuşmuş olmasından kendisine oldukça katlanılmaz gelmeye başladığı için onu daha önemsiz bir karaktere vermiş olduğu "Frodo" ismiyle değiştirir. Ve isim "Frodo" olarak kalır.

Tolkien kitaba *Yüzüklerin Efendisi* demeye karar verdiği sırada Chamberlain ile Hitler Münih Antlaşması'nı imzalar. Tolkien, o dönemde birçok kişi gibi Almanların niyetlerinden, Sovyet Rusya'dan duyduğu kadar kuşku duymamaktadır; "Rusya'nın dahil olduğu bir tarafta olmaktan hiç memnun olmayacağını" yazmış ve "İnsan halihazırdaki krizden ve yapılması gereken tercihlerden, Rusya'nın muhtemelen Hitler'den çok daha sorumlu olduğunu düşünüyor," diye eklemiştir. Yine de Mordor'un (*Yüzüklerin Efendisi*'nde kötülüğün merkezi) yerinin Doğu'da olması çağdaş dünya politikasına alegorik bir gönderme değildir. Çünkü Tolkien'in kendisinin de doğruladığı gibi bu "basit bir anlatısal ve coğrafi gereklilikti". Başka her yerde alegori ile uygulanabilirliği arasındaki ayırım konusunda çok hassas olmuştur: "Tüm sami-

miyetimle her türlü tezahüründe, alegoriden nefret ederim; belli bir yaşa gelip de okuduğum şeylerde alegori olduğunu anlamaya başladığımdan beri de nefret etmişimdir. Tarihi çok daha fazla tercih ederim, ister gerçek olsun, ister uydurma. Tarihte okuyucunun düşünce ve deneyimleriyle daha fazla bağlantı kurulabilir. Muhtemelen birçok kişi 'bağlantı kurulması' kavramını 'alegori' ile karıştırmaktadır; birinde özgürlük okuyucuya aittir, diğerinde ise yazarın maksatlı egemenliği vardır." C. S. Lewis'in de *Yüzüklerin Efendisi* hakkında yazmış olduğu gibi: "Bunlar gerçek dünyadaki herhangi belirli bir durumu yansıtmak için kurgulanmamışlardır. Tam tersine; gerçek olaylar, korkunç bir şekilde, onun serbestçe uydurmuş olduğu düzene uymaya başlamışlardır."

Tolkien 1939 yılının ilk aylarında kitabına devam etmeyi ummuştu fakat dikkatini dağıtan bitmek tükenmek bilmeyen olaylar gelişiyordu; bunların arasında Mart ayının başlarında St. Andrews Üniversitesi'nde vermeyi üstlendiği Andrew Lang dersleri de vardı. Dersin konusu olarak seçmiş olduğu başlıklar Worcester Koleji'ndeki lisans öğrencilerine bir yıl öncesinden söz verilmişti: Masallar. Bu uygun bir konuydu, Lang'in kendisini de son derece ilgilendiriyordu; aynı zamanda yeni hikâyesini yazarken Tolkien'in aklında da bunlar vardı. *Hobbit*'in çocuklar için, *Silmarillion*'un ise erişkinler için tasarlanmış olduğuna kuşku yoktu fakat *Yüzüklerin Efendisi*'ni bir kategoriye oturtmanın daha zor olduğunun farkındaydı. 1938 yılında Stanley Unwin'e yazarak hikâyenin "gittikçe 'çocukları' unutmaya başladığını ve *Hobbit*'ten daha dehşet verici olmaya başladığını" bildirdi. Ve şöyle ekledi: "Biraz uygunsuz olabilir." Fakat masalların illa ki çocuklar için olması gerektiğini düşünmüyordu ve verdiği dersin çoğunu bu inancını ispatlamak için kullanmaya karar verdi.

Yıllar önce C. S. Lewis için yazmış olduğu "Mythopoeia" adlı şiirde bu önemli noktaya değinmişti ve dersinde bu şiirden alıntı yapmaya karar verdi:

İnsan gönlü yalanlardan oluşmaz da, o tek
İrfan Sahibinden alır biraz irfan ve hatırlar Onu
yine de. Artık çoktan yabancılaşmış olsa da İnsan
ne tam olarak kaybolmuş, ne de değişmiştir tam olarak.
Gözden düşmüş olsa da daha inmemiştir tahtından,
ve saklar daha, bir zamanlar sahip olduğu beylik kırpıntılarını:

İnsan, ikincil Yaratıcı, tek bir Beyaz'dan çıkıp da
nice renge ayrılan ve ilerleyerek akıldan akla canlı biçimlerde
ebediyen yeniden birleşen kırılmış ışığın içinden geçtiği.
Tüm kuytularını dünyanın Elfler ve Goblinlerle doldursak da,
Tanrılarla onların karanlıktan ve nurdan evlerini cüret etsek de
yaratmaya ve ejderhaların tohumlarını da eksek, bu bizim hakkımızdı
(iyi ya da kötü kullanılmış olsun). Yok olmadı bu hakkımız:
devam ediyoruz yapmaya, kendi yapıldığımız nizamla.

"İnsan, İkincil Yaratıcı" kavramı, bir yerde sıklıkla "gönüllü olarak inanılmayacak şeylere karşı inançsızlığımızın ertelenmesi"* denilen şeyin yeni bir ifade şekliydi ve Tolkien bunu derslerinin ana argümanı haline soktu.

"Aslında olan," diye yazmıştı, "masalcının başarılı bir 'ikincil yaratıcı' olduğunu ispat etmesidir. Sizlerin de akıllarınızın girebileceği İkinci derecede bir Dünya yaratır. Bunun içinde anlattığı her şey 'gerçek'tir: O dünyanın kanunlarına uyar. O yüzden, siz de bu dünyanın içindeyken, buna inanırsınız. İnançsızlığın ortaya çıktığı anda tılsım bozulur; büyü, daha doğrusu sanat başarısız olmuştur. O zaman tekrar Asıl Dünyaya dönersiniz, minik beyhude İkinci derecedeki Dünyaya dışarıdan bakarsınız."

Derslerinde birçok önemli noktaya temas ediyordu, belki de tamamen güçlü bir argüman yaratabilmek için gerektiğinden fazla noktaya. Fakat sonunda insanın, onun *Yüzüklerin Efendisi*'yle yapmaya başlamış olduğu gibi, İkinci Derecede Bir Dünyayı yaratmaktan başka daha yüce bir işlevi olmadığını güçlü ifadelerle ileri sürdü ve bir yerde bu hikâyenin ve onunla ilintili olan mitolojisinin bir bütün olarak "gerçek" bulunmasını umut ettiğini belirtti. "İkinci derecede bir dünya yaratan her yazar," diye beyan etti, "bir yere kadar gerçek bir yaratıcı olmayı diler ya da başka bir deyişle gerçeklerden faydalanmakta olduğunu umut eder: Bu ikinci derecedeki dünyanın kendine özgü özelliklerinin (tüm detayları olmasa dahi) Gerçeklik'in içinden çıkmış olmasını ya da ona doğru akıyor olmasını umut eder." Gerçekten de o anda kendisinin üzerinde çalışmakta olduğu

---

* Burada geçen İngilizce tabir "the willing suspension of disbelief"in sözlükteki açıklaması şöyle: "Olunan zaman veya mekândan farklı bir zamanı ve mekânı işleyen bir eser karşısında, anlatılan yerde veya zamanda olunmadığının bilinmesine rağmen okurun istemli bir şekilde kendisini orada ve o anda imiş gibi hissederek eseri anlamaya çalışması"-ç.n.

böyle bir hikâye yazmanın, özellikle bir Hıristiyan macerası olduğunu söyleyecek kadar ileriye gitmiştir. "Hıristiyan," demiştir, "bütün eğilim ve yeteneklerinin belli bir amacı olduğunu ve bu eğilim ve yeteneklerini kullanarak bu amaca ulaşabileceğini artık idrak edebilir. Kendisine ihsan edilen şey o kadar büyüktür ki belki artık Hayal Gücünde yaratılışın yaprak dökümüne veya çeşitli şekillerde zenginleşmesine gerçekten yardımcı olabileceğini tahmin etmeye büsbütün cüret edebilir."

Bu konuşmayı 8 Mart 1939 yılında St. Andrews'da yapmıştı (bu tarih yanlış olarak 1938 veya 1940 olarak verilmektedir); bundan sonra Tolkien amacını bu kadar haklı gördüğü hikâyesine yeni bir heyecanla dönmüştü. Bu hikâye, yayıncısının önerisiyle sadece *Hobbit*'e bir devam olarak başlamıştı ama artık, özellikle de yaptığı konuşmada yüce amacını açıkladıktan sonra Yüzük de onun için en az Silmariller kadar kıymetli olmuştu. Aslında artık *Yüzüklerin Efendisi*'nin *Hobbit*'ten çok *Silmarillion*'un devamı olduğu iyice ortaya çıkmıştı. Daha önceki çalışmasının her yönü yeni hikâyede bir rol üsteniyordu: Hem tarihsel bir ortam, hem de bir derinlik hissi veren mitolojinin kendisi, büyük bir özveriyle ve ayrıntıyla yirmi beş yılı aşkın bir zamandır geliştirmiş olduğu Elf lisanları ve hatta 1926 ila 1933 yılları arasında günlüğünü tutarken kullanmış olduğu ve şimdi de hikâyede Elfçe yazıtlarda kullandığı Fëanoryan alfabesi. Yine de Tolkien arkadaşlarına hikâyesinden söz ederken hâlâ alçakgönüllülükle "yeni Hobbit" veya "Hobbit'in devamı" diyordu.

Bu başlık altında kitap bölüm bölüm Inklings'e okunuyor ve büyük bir coşkuyla karşılanıyordu; gerçi hikâyeyi dinleyen herkes kitaba hâkim olmaya başlayan düzyazıdaki "yüce üslup"tan çok hoşlanıyor sayılmazdı. Tolkien ilerledikçe, açılış bölümlerinde kullanmış olduğu nispeten günlük dilden gitgide daha arkaik ve ağırbaşlı bir dile yöneliyordu. Bunun farkındaydı; aslında tamamen de kasti bir şeydi ve kitabın baskıya gireceği zaman da bu konuda konuşmuştu – aynı kitabı yazmadaki amacını St. Andrews derslerinde anlattığı gibi. Bu kez, *Beowulf*'un gözden geçirilmiş ve Clark Hall tarafından yapılmış çevirisinin sunuşunda konuyu ele almıştı. Elaine Griffiths bu gözden geçirmeyi tamamlayamayınca ve Tolkien de kendisi bu işi yapacak zaman bulamayınca işi o sıralarda Londra Üniversitesi'nde bulunan meslektaşı Charles Wrenn'e paslamıştı. Wrenn çalışmayı büyük bir süratle tamamlamış fakat Allen & Unwin, Tolkien, kitap için söz vermiş olduğu sunuşu yazmak ama-

cıyla düşüncelerini yeterince sıraya koyması için ikna edilinceye kadar aylarca beklemek zorunda kalmıştı. Sunuşu yazdığında, bu yazının çeviri ilkelerinin ve özellikle de kahramanlık konuları ele alındığında kullanılması gereken "yüce üslup"la ilgili bir argümanın uzun bir müzakeresi olduğu çıkmıştı ortaya. Bilerek ya da bilmeyerek aslında *Yüzüklerin Efendisi*'ni tartışıyordu. Kitap bu tarihte (1940 yılının başları) sonradan İkinci Kitap olacak cildin ortalarına gelmişti.

Sunuş'ta Tolkien yüce üslubu haklı çıkarmak için şöyle diyordu: "Eskilerin yaptığı gibi *vurmak* ve *pataklamak* yerine 'darbetmek' ve 'dövmek'i; *konuşmak* ve *çene çalmak* yerine 'söyleşmek' ve 'sohbet etmek'i; *iyi yetişmiş, zeki* veya *kibar bir soylu* (basındaki züppelik sütunlarının görüşleri, Riviera'daki şişman adamlar) yerine 'saygın', 'yiğit' veya 'seviyeli bir bey'i tercih etmeye başladığımızda bir arif gibi derhal kendi hafifliğimizi fark ederiz." Bu zamandan sonra üslubundaki bu kuralları *Yüzüklerin Efendisi*'nde gitgide daha fazla uygulamaya başladı. Bu neredeyse kaçınılmazdı çünkü hikâyenin çapı ve amacı daha önemli bir anlam kazanmaya başlayınca *Silmarillion*'un üslubunu almaya başlamıştı; yine de Tolkien, çok daha hafif bir tarzda yazılmış olan ilk bölümlerde bir üslup düzeltmesine gitmemişti; yirmi beş yıl kadar sonra kitabı tekrar okuduğunda da kendisi bile "İlk cilt gerçekten diğerlerinden çok farklı," demiştir.

1939'un Eylül ayında savaşın patlak vermesi Tolkien'in hayatında hemen büyük bir etki yaratmamıştı; fakat bu zaman zarfında, her ne kadar üzülürse üzülsün oğlanların evden ayrılması aile hayatında değişikliğe neden olmuştu. Babasının eski koleji Exeter'de İngiliz Edebiyatı okumuş olan büyük oğlu John Roma'da Katolik bir rahip olmak için eğitim alıyordu, daha sonra da okul arkadaşlarıyla birlikte Lancashire'a götürülmüşlerdi. Michael Trinity Kolej'deki bir yıldan sonra uçaksavar topçusu olmuştu. Hastalığından iyileşen Christopher kısa bir süre için okuluna dönmüş, daha sonra ağabeyinin peşinden Trinity'ye gitmişti. Sadece ailenin en küçüğü Priscilla hâlâ evde yaşıyordu. Northmoor Yolu'ndaki hayatın muntazam düzeninde biraz aksamalar olmuştu: Eve gelen yardımcılar azalmıştı, [tehlike bölgelerinden-e.] tahliye edilenleri bazen evde barındırmak zorunda kalıyorlardı, daha fazla yumurta elde etmek için bahçede tavuk beslemeye başlamışlardı ve Tolkien ara sıra hava akını gözcüsü olarak nöbete gidiyordu. O zamanlar da yerel

karargâh görevini gören rutubetli küçük bir kulübede yatmak zorunda kalıyordu. Bununla birlikte Oxford'a hiç Alman hava akını olmamıştı; ayrıca Tolkien birçok Oxford öğretim görevlisi gibi Milli Savunma Bakanlığı'nda veya diğer hükümet dairelerinde göreve çağırılmamıştı.

Savaş ilerledikçe üniversitenin özelliği büyük bir ölçüde değişmişti çünkü hatırı sayılır miktarlarda harp okulu öğrencisi subay olarak görevlendirilmeden önce "kısa eğitim"lerini almak için Oxford'a yönlendirilmişti. Tolkien donanma öğrencileri için İngilizce Okulu'nda bir ders programı hazırlamış ve verdiği derslerin birçoğunu, konusunda o kadar da uzman olmayan bir kitleye göre değiştirmişti. Fakat genel olarak bakıldığında hayatı, savaştan önceki hayatından pek farklı sayılmazdı. Düşmanlıkların sürmesinden doğan üzüntüsü ideolojik olduğu kadar şahsi nedenlere de dayanıyordu. "Bu ülke halkı," diye yazmıştı 1941 yılında, "Almanlar arasında büyük sayılarda, sadakat ve yurtseverlik erdemleri (ve bunlar gerçekten erdemdir) bizden çok daha fazla olan düşmanlarımız olduğunu henüz fark etmemişe benziyor. Bu Savaş'ta, Avrupa'ya yüce bir bağış olan, benim her zaman hayran olduğum ve gerçek aydınlığında anlatmaya çalıştığım o soylu Kuzey ruhuna zarar verdiği, çarpıttığı, boşa harcadığı ve sonsuza kadar lanetlediği için lanet olası zırcahil minik Adolf Hitler'e karşı beni yakan şahsi bir hıncım var."

Yıllar sonra Tolkien 1940 yılında *Yüzüklerin Efendisi*'ni yazmaya neredeyse bir yıl ara verdiğini hatırlar; o sırada tam da grup Balin'in mezarını Moria'da buldukları noktaya varmıştır. Eğer bu doğruysa -ayrıca bazı diğer bulgular da bu zamanlarda bir fasıla olduğunu doğrular gibidir- bu yazımdaki birkaç önemli gecikme veya tereddüdün sadece ilkiydi. Diğer gecikmelerin hiçbiri belirli bir dış etkene yüklenemez.

Çalışmasına devam ettiğinde Tolkien hikâyenin sonu için taslaklar çizmeye başlamıştı. O sıralar hikâyenin birkaç bölüm sonra biteceğini düşünüyordu. Sonra hobbitlerin Ağaçsakal'la karşılaştıkları bölümü karalamaya başlamıştı. Ağaçsakal, Tolkien'in ağaçlara olan sevgi ve saygısının ifadesinin son noktasıdır. Zaman içinde bu bölümü yazmaya başladığında (diye anlatır Nevill Coghill) Ağaçsakal'ın konuşma tarzını taklit eder olmuştu. "*Ham, Hum*", C. S. Lewis'in gürleyen sesiyle.

İlk başlarda Allen & Unwin *Hobbit*'i yayınladıktan sadece birkaç yıl sonra yeni hikâyenin yayına hazır olacağını ummuştu. Bu umut soldu ve 1942 yılında Almanların Londra'ya yapmış olduğu hava saldırısında

stoklar yandığı zaman orijinal *Hobbit* bile yayından kalkmak zorunda kaldı. Fakat Stanley Unwin "yeni Hobbit"le ilgili gelişmelere bizzat ilgi duyuyordu ve 1942 yılının Aralık ayında Tolkien'den şöyle bir mektup aldı: "Artık tamamlanma aşamasına girdi. Bu tatilde biraz boş vakit bulmayı umut ediyorum ve gelecek yılın başlarında bitirmeyi arzu ediyorum. XXXI. Bölüme ulaştı ve bitirmek için de en az altı bölüm (bunların taslağını yaptım) daha gerekecektir."

Yine de XXXI. Bölüm ("Kıyıya Vuran Enkaz"ın orijinal sayısı) daha sonra Üçüncü Kitap olacak olan kısmın sonuydu sadece. Sonuç olarak kitabın bitmesi için altı değil tam otuz bir tane daha bölüm yazılması gerekmişti. Tolkien bunu izleyen aylarda hikâyeyi toparlamaya çalışmış ve biraz daha yazmıştı. Fakat 1943 yılının yaz aylarında "tamamen tıkandığını" itiraf etmek zorunda kaldı.

Ortaya çıkan güçlüklerin nedenlerinden biri mükemmeliyetçiliğiydi. Büyük ve karmaşık bir kitap yazmakla yetinmeyen Tolkien aynı zamanda her bir detayın toplam kalıba tatmin edici bir şekilde uymasını istiyordu. Coğrafyası olsun, kronolojisi olsun, adlandırması olsun tamamen tutarlı olmalıydı. Coğrafya konusunda biraz destek alıyordu çünkü oğlu Christopher hikâyenin geçtiği arazinin ayrıntılı bir haritasını çizerek ona yardımcı olmuştu. Tolkien de kitap üzerinde çalışmaya başladığından beri kabataslak bazı çizimler yapıyordu; bir keresinde "Eğer karmaşık bir hikâye istiyorsanız bir haritaya göre çalışmanız lazım; yoksa hikâye bittikten sonra bir harita çizmek zorunda kalırsınız," demişti. Fakat harita tek başına yeterli değildi; zaman ve mesafe konusunda da ardı arkası gelmeyen hesaplamalar yapıyor, hikâyedeki olaylarla ilgili detaylı çizelgeler oluşturuyor, tarihleri, haftanın günlerini, saatleri ve hatta bazen rüzgârın yönünü ve ayın görünüşünü belirtiyordu. Bu biraz onun mükemmellik konusunda âdet edinmiş olduğu ısrarından kaynaklanıyordu, biraz da "ikincil yaratıcılık" eğlencesinden aldığı salt zevkten, ama her şeyden çok tamamen ikna edici bir resim çizme endişesinden kaynaklanmaktaydı. Uzun bir zaman sonra şöyle demişti: "Ben sadece insanların bu hikâyenin içine girmelerini ve onu (bir anlamda) gerçek tarihi olaylar olarak algılamalarını istedim."

Kaçınılmaz olarak isim icat etmek de dikkatinin büyük bir bölümünü alıyordu çünkü isimlerin dayandığı icat edilmiş lisanlar hem mitolojisi-

nin ana kaynağıydı hem de kendi içlerinde onun zekâsının merkezi faaliyetiydi. Yirmi beş yıl önce *Silmarillion*'a başladığı zaman olduklarından çok daha karmaşık bir hal almış olan elf lisanları Quenya ile Sindarin bir kez daha isim icat etme konusunda asıl rolü üstlenmişler, Elfçe şiir ve şarkıların kompozisyonunda kullanılıyorlardı. Hikâyenin gelişinden aynı zamanda birkaç başka lisanın temel bilgilerinin daha icat edilmesi gerekiyordu; tüm bunlar da hem zaman, hem de enerji gerektiriyordu. Dahası hikâye öyle bir noktaya varmıştı ki kendi içinde birkaç bağımsız ve yine kendi içinde karmaşık olaylar zincirine dönüşmüştü. Frodo ile Sam Gamgee'yi Mordor'a ulaştırmak için sadece iki üç bölüme ihtiyacı olduğunu düşünürken Gondor ve Rohan'da kendiliğinden ortaya çıkan olayların karmaşıklığını çözmekle henüz yüzleşememişti. Hikâyeyi bu noktaya kadar getirmesi altı yılını almıştı; hâlâ ilgi ve alakasına muhtaç olan *Silmarillion*'u tamamlayıp gözden geçirmek şöyle dursun, bunu bitirmek için gerekli zamanı ve gücü nereden bulacaktı? Elli bir yaşındaydı, yorulmuştu ve sonunda hiçbir şey elde edememekten korkuyordu. Zaten filolojik çalışmalarında çok yavaş olduğuyla ilgili ünü ayyuka varmıştı. Bu bazen onu eğlendiriyor ama genellikle hüzünlendiriyordu. Yalnız mitolojisini hiç bitirememe düşüncesi çok korkutucu ve insanı donduran bir düşünceydi.

Aşağı yukarı bu sıralarda bir gün Northmoor Yolu'nda karşısında oturan Lady Agnew ona yoldaki çok iri bir kavak ağacı konusunda huzursuz olduğunu söylemişti; ağacın bahçesindeki güneşi kestiğini ve bir fırtına sırasında ağacın evinin tepesine devrileceğinden korktuğunu bildirmişti. Tolkien bunun çok saçma olduğunu düşünmüştü. "Ağacı kökleyip de onun evinin üzerine atacak olan her rüzgâr," demişti, "ağaçtan yardım almadan da onu ve evini yıkabilir." Fakat kavak bu arada budanmış ve sakatlanmış, Tolkien onu kurtarmayı başarmış olsa da bu konuda düşünmeye başlamıştı artık. Sonuç olarak "kendi iç Ağacım konusunda endişeleniyorum," demişti. Yani mitolojisi konusunda. Sanki bu iki olay arasında bir benzerlik vardı.

Bir sabah aklında kısa bir öyküyle uyandı ve hemen bunu karalayıverdi. Bu öykü aynı Tolkien gibi detaylarla "mıncık mıncık oynayan,"* Niggle adında bir ressam hakkındaydı: "Tek bir yaprak üzerinde, yap-

* "Niggle"ın kelime anlamı-ç.n.

rağın biçimini, pırıltısını, kenarındaki çiğlerin ışıltısını yakalayabilmek için uzun zamanlar harcardı. Yine de koca bir ağaç resmetmek istiyordu. Aklını kurcalayıp duran özellikle tek bir resim vardı. Rüzgâra kapılmış bir yaprakla başlamıştı ve sonunda bir ağaç olmuştu; sonra ağaç büyümüş, sayısız dallarını uzatmış, muhteşem köklerini salmıştı. Garip kuşlar gelip ince dalları üzerine tünemişti, eh bunlarla da ilgilenmek gerekiyordu. Sonra ağacın bütün etrafıyla, yapraklar ve dalların arasındaki boşluklardan görülen arka planıyla koca bir ülke belirmeye başlıyordu."

"Niggle'ın Yaprağı" adını verdiği öyküde Tolkien, kendi mitolojik Ağacı ile ilgili en kötü korkularını ifade eder. Aynı Niggle gibi kendisinin de daha işini bitirmeden işinden kopartılıp alınacağını hissetmiştir – tabii bu eseri bu dünyada bitirmek mümkünse. Çünkü Niggle, Ağacının çok daha parlak başka bir yerde bittiğini görür ve onun aslında gerçek bir ağaç olduğunu öğrenir, yaratılışın gerçek bir parçasıdır.

Öykü aylarca basılmaz ama sadece öyküyü yazmış olması bile Tolkien'in bazı korkularını içinden kovmasına yardımcı olmuş ve onun yeniden *Yüzüklerin Efendisi* üzerinde çalışmaya başlamasını sağlamıştı. Yine de asıl ilk tepki C. S. Lewis'ten gelmişti.

1944 yılının başlarında Tolkien uzun süredir *Yüzüklerin Efendisi*'ne dokunmamıştı, kitap öylece duruyordu. Bunun üzerine şöyle yazmıştı: "Sanki zihinsel enerjim veya yaratıcı gücüm kalmamış gibi." Fakat Lewis neler olduğunu fark etmiş ve Tolkien'i devam edip hikâyesini bitirmesi için yüreklendirmişti. "Biraz baskıya ihtiyacım vardı," demişti Tolkien, "büyük bir ihtimalle böyle bir şeye tepki vereceğim." Nisan ayının başında çalışmalarına geri döndü ve zamanla Frodo ile Sam Gamgee'yi bataklıklardan yüzüğü Kıyamet Çatlakları'na atarak yok etmeyi umdukları Mordor'a doğru götüren Dördüncü Kitap olacak olan kısmı yazmaya başladı.

Christopher Tolkien, Kraliyet Hava Kuvvetlerine çağrılmış ve pilot eğitimi için Güney Afrika'ya yollanmıştı (hava savaşının hem gayriahlaki hem de son derece tehlikeli olduğunu düşünen babası buna kahroluyordu). Tolkien, Christopher'a uzun mektuplar yazmaya başlamıştı bile ve bu mektuplar kitabın gelişimiyle ve kitabın o sıralar gözde publarıolan White Horse'ta Lewis biraderlere ve Charles Williams'a okunmasıyla ilgili detaylı bilgiler de içeriyordu. Mektuplardan birkaç alıntı:

5 Nisan 1944, Çarşamba: "Ciddi ciddi kitabımı bitirmek için çalışmaya başladım ve oldukça geç saatlere kadar oturuyorum: Birçok yeri tekrar tekrar okumam, birçok araştırma yapmam gerekiyor. Yeniden kendimi işe kaptırmak son derece ustalık isteyen bir iş. Bir iki sayfa için dünya kadar terliyor insan; fakat tam şu anda Gollum ile sarp bir kayalıkta buluşuyorlar."

8 Nisan, Cumartesi: "Günün (ve gecenin) bir kısmını bu bölümle boğuşmakla geçirdim. Gollum'un dönüşü muhteşem. Ay iyice yükseldi, nefis bir gece. Saat 02:00 civarı. Sıcak gümüşsü bir ışıkla aydınlanmış bahçede, keşke ikimiz bir yürüyüş yapabilseydik diye geçiyor içimden. Sonra yattım."

13 Nisan, Perşembe: "Her saat seni özlemekle geçiyor, sensiz çok yalnızım. Tabii arkadaşlarım var ama onları nadiren görebiliyorum. C. S. L. ve Charles Williams'ı dün neredeyse iki saat kadar gördüm. Son bölümü okudum; takdir topladı. Başka bir bölüme başladım. Yedek kopyalarını da daktilo edeceğim imkân bulursam ve sana yollayacağım. Şimdi kısa bir müddet Frodo ile Gollum'a döneyim."

14 Nisan, Cuma: Bir iki saat yazı yazabilmeyi başardım ve Frodo'yu neredeyse Mordor kapılarına kadar getirdim. Akşamüzeri çim biçmece. Dönem önümüzdeki hafta başlıyor Wales yazıların provaları geldi. Yine de kurtarabildiğim her anda "Yüzük"e devam edeceğim."

18 Nisan, Salı: "Yarın sabah C. S. L. ile Chares W.'ı görmeyi ve onlara bir sonraki bölümü okumayı umuyorum –artık bitirmiş bulunduğum Ölü Bataklıklar ve Mordor'un Kapılarına yaklaşmalarıyla ilgili bölüm. Dönem başladı sayılır: Bayan Salu'ya bir saatlik bir ders verdim. Bütün akşamüzeri tesisatçılıkla boşa gitti. Önce taşanları durdurmak, sonra da taşanları temizlemekle. Bol bol yumurtluyorlar (dün dokuz tane vardı). Yapraklar çıktı: Ayvaların beyazsı gri, genç elmaların grimsi yeşil, alıçların yemyeşil, hatta miskin kavaklar üzerinde püskül püskül çiçekler."

23 Nisan, Pazar: "Çarşamba sabahı ikinci bölümü, Ölü Bataklıklar'la ilgili bölümü Lewis ile Williams'a okudum. Neredeyse üçüncü bölümü de bitirdim: Gölge Diyarının Kapıları. Fakat hikâye beni alıp götürüyor, bir bölüm olması gereken yer için daha şimdiden üç bölüm yazdım! Ve bunu yapmak için de bir sürü şeyi ihmal ettim. Tam ağına düştüm, imtihan kâğıtlarının provaları ve konuşmalarımla boğuşmak için aklımı ondan uzaklaştırmam lazım."

25 Nisan, Pazartesi: "Kötü bir ders verdim, Lewisleri ve C. W.'ı (White Horse'ta) yarım saatliğine gördüm; üç bahçeyi de biçtim, John'a mektup yazdım ve "Yüzük"teki aksi bir bölümle cebelleştim. Şu aralar her akşam ayın, dolunay olmaya yaklaşırken kaç dakika daha sonra doğduğunu ve tavşan yahnisinin nasıl yapıldığını öğrenmem lazım!"

4 Mayıs, Perşembe: "Yeni bir bölüm çıktı ortaya (bunu ben uydurmadım hem de eminim, seviyor olsam da onu istememiştim ama işte yürüyerek gelip Ithilien ormanlarına girdi): Boromir'in oğlan kardeşi Faramir – üstelik Gondor ve Rohan tarihiyle ilgili bir sürü şeyle de 'felaket'i geri tutuyor. Eğer devam edecek olursa onunla ilgili daha bir sürü şeyin eklere yazılması gerekecek – daha şimdiden eklerde hobbitlerin Tütün endüstrisi ve Batı Lisanlarıyla ilgili bir sürü şey girdi."

14 Mayıs, Pazar: "Dün epey bir yazı yazdım ama iki şey beni alıkoydu: (her zaman edebi ve filolojik işlerle meşgul olduğumun göstergesi olarak bir kaosa dönüşen) çalışma odamı temizleme gerekliliği ve işlerle ilgilenmek zorunda olmam; ayla başımın dertte olması. Bununla kastım şu, Frodo'nun kaçışı ve halihazırdaki durum (Minas Morgul'a varış) arasındaki mühim günlerde aylarımın mümkün olmayan şeyler yaptığını fark ettim, yani ülkenin bir yanında doğarken, aynı anda başka bir yerinde batıyor olduğu gibi. Bölümlerin bu arka planlarını yeniden yazmam bütün akşamüzerimi aldı!"

21 Mayıs, Pazar: Acı bir soğuğu olan bu karanlık haftadan istifade ederek (biraz yağmur yağmış olsa da çimler hiç uzamadı) yazdım: fakat inatçı bir yerde takılıp kaldım. Zamanlar, sebepler değiştiği için daha önce taslağını hazırlamış olduğum, yazmış olduğum şeyler pek işe yaramadı. Sonunda büyük bir zahmetle ve biraz da diğer işlerimi ihmal ederek Frodo'nun, Mordor'un kıyısında, geçitte yakalanışına kadar olan şeyleri yazdım, ya da yazdım sayılır. Şimdi diğerlerine geri dönüp, biraz acele ederek onları da son patırtıya getirmem lazım. Sence o canavar örümcek yaratığı için *Shelob* iyi bir isim mi? Tabii aslında 'she+lob' (=örümcek) ama birleşik yazılınca hayli gürültülü oluyor."

31 Mayıs, Çarşamba: Pazartesi gününden beri doğru dürüst bir şey yazmadım. Bugün gün ortasına kadar Bölüm Kâğıtları bana ter döktürdü: Bugün kendi yazılarımı saat 14:00'te Matbaaya götürdüm –götürebileceğim son günüm. Dün: ders –patladı lastik gitti işler ters, balıkları aldıktan sonra şehre yayan gidip dönmek zorunda kaldım; artık bisiklet tamircileri olmadığı için akşamüzerini yağlı paslı bir cebelleşmeyle

heba etmek zorunda kaldım. Sonunda lastiği çıkarttım, iç lastikteki deliği ve dış lastikteki kesiği yamadım ve sonra her şeyi yerine taktım. Heyyo! Zafer!

Inklings'in toplantısı (daha önce Perşembe gecesi toplanılmıştı) çok eğlenceli geçti. Hugo da vardı: Oldukça yorgun görünüyordu ama yeterince gürültücüydü. Ana eğlencemiz Warnie Lewis'in XIV. Louis zamanını anlatan kitabı oldu (çok beğendim); ayrıca bir de C. S. L.'nin 'Kim Eve Gider'* -Cehennem üzerine bir kitap, ben kitaba 'Hugo'nun Evi' denilse daha iyi olur diye tavsiye ettim- çalışmasından pasajlar oldu. Eve gece yarısından önce dönemedim. Zamanımın geri kalanı evin içinde ve dışındaki angaryaları engelleyerek, "Yüzük"ü bırakabileceğim uygun bir yere yani Frodo'nun Mordor geçitlerinde Orklar tarafından yakalandığı yere getirebilmenin çaresizlik içindeki girişimleriyle geçti. Bu noktada kitabı bırakıp bir elden geçirmem icap edecek. Sabaha kadar oturarak bunu becerdim: Ve son iki bölümü ("Shelob'un İni" ve "Efendi Samwise'ın Seçimi") Pazartesi sabahı C. S. L.'ye okudum. Her zamanki coşkusuyla beğendi ve özellikle son bölümde gözleri yaşaracak kadar etkilendi, yani galiba iyi gidiyor.

Yüzüklerin Efendisi'nin IV. Kitabı daktiloya çekilip Güney Afrika'daki Christopher'a yollanmıştı. Artık Tolkien bu yazma konusundaki hummalı patlamasından zihnen yorulmaya başlamıştı. "Yorgunluğum geçince," demiştir Christopher'a, "hikâyeme devam edeceğim." Fakat bir süre hiçbir şey yapmamıştı. "Yüzüklerin Efendisi hakkındaki bütün ilhamlarım kurudu," diye yazdı Ağustos'ta. Yıl sonunda da hikâyenin kalanı için bir özet tasarlamaktan başka yeni bir şey yapmamıştı. Yıllar önce başlamış olduğu, zamanda yolculukla ilgili bitmemiş hikâyesi olan "Kayıp Yol"u yeniden yazıp bitirmeyi düşünmeye başlamıştı. Lewis'le de, birlikte dillerin doğası, işlevi ve kaynağıyla ilgili bir kitap yazmayı konuşmaya başlamıştı. Fakat bu iki proje konusunda da hiçbir şey yapılmamıştı. Lewis, bir süre sonra dil üzerindeki kitabın ortaya çıkmayışına atıfta bulunarak Tolkien'i "çok büyük fakat üşengeç ve sistemsiz bir adam" olarak betimlemiştir. "Üşengeç" tam olarak da haklı sayılmazdı ama "sistemsiz" genel olarak doğruydu.

1945 yılında Tolkien *Yüzüklerin Efendisi* konusunda ilerlediyse bile çok az ilerleyebilmiştir. 9 Mayıs'ta Avrupa'daki savaş sona ermişti. Er-

* "Kim Eve Gider" zaman içerisinde *The Great Divorce* (Büyük Boşanma) olarak yayınlanmıştır.

tesi gün Charles Williams hastalandı. Oxford hastanesinde ameliyat edilmiş fakat 15 Mayıs'ta vefat etmişti. Williams ile Tolkien aynı düşünce düzlemine sahip olmamış olsa bile çok iyi dosttular. Williams'ın kaybı acı bir şeydi, barışın tüm sorunları ortadan kaldırmayacağının bir sembolüydü – bu Tolkien'in çok iyi bildiği bir şeydi. Savaş sırasında Christopher'a şöyle demişti: "Biz Sauron'u Yüzükle ele geçirmeye çalışıyoruz," şimdi ise şöyle yazıyordu: "Savaş bitmedi (ve biri, ya da bir parçası büyük ölçüde kaybedildi). Ama tabii ki böyle bir haletiruhiyeye teslim olmak yanlış çünkü Savaşlar her zaman kaybedilmiştir ve Savaş hep sürer gider; o yüzden zayıflamanın bir anlamı yok."

1945 yılının sonbaharında Tolkien İngiliz Dili ve Edebiyatı Merton kürsüsüne sahip olarak Merton Koleji'nin Kıdemli Üyesi oldu. Burasını, bir kurum olarak Pembroke'tan sonra "kabul edilebilir bir düzeyde gayriresmi" bulmuştu. Birkaç ay sonra David Nichol Smith'in emekliye ayrılması İngiliz Edebiyatı Merton kürsüsüne kimin atanacağı sorusunu ortaya atmıştı. Seçmenlerden biri Tolkien idi ve bu durum üzerine şöyle yazdı: "C. S. Lewis veya Lord David Cecil olmalı ama kim bilir." Sonuç olarak her iki adam da pas geçilmiş ve kürsü F. P. Wilson'a teklif edilmiş ve o da bunu kabul etmişti. Seçimler sırasında Tolkien'in Lewis'i desteklemediğini düşünmek için hiçbir neden olmamasına rağman, bu olaydan sonra iki arkadaşın arası iyice açılır; daha doğrusu Tolkien tarafından bakacak olursak yavaş yavaş soğumaya başlamıştır. Tam olarak neden olduğunu söylemek imkânsız. Muhtemelen ilk başlarda Lewis de bunu fark etmemiştir; fark ettiğinde de bu onu üzmüş ve rahatsız etmiştir. Tolkien gibi (savaştan sonra Trinity Kolej'deki lisans eğitimine devam eden) oğlu Christopher da Inklings'in toplantılarına katılmaya devam ediyordu; Christopher Inklings'e ilk kez *Yüzüklerin Efendisi*'ni yüksek sesle okuması için çağrılmıştı. Lewis'in de iddia ettiği gibi babasından daha iyi okuyordu ve daha sonra o da bir Inklings üyesi oldu. Fakat Tolkien her ne kadar muntazaman salı sabahları "Bird and Baby"de ve perşembe akşamları Magdalen'de görülse de Lewis ile aralarında eski samimiyet yoktu.

Bir yerde bu dostluğun azalması Lewis'in *Yüzüklerin Efendisi*'ndeki detaylar hakkındaki sert eleştirileriyle, özellikle de pek hoşlanmadığı (aliterasyonlu dizeler haricinde) şiirler hakkındaki yorumlarıyla hızlanmış olabilir. Tolkien sık sık Lewis'in yorumları karşısında incinirdi

ve genel olarak bunları duymazdan gelirdi, öyle ki Lewis daha sonra onun hakkında şöyle demiştir: "Kimse Tolkien'i etki altına alamaz – Bandersnatch'i* etki altına alırsınız, onu alamazsınız." Bir yerde Tolkien açısından gittikçe artmakta olan soğukluk büyük bir ihtimalle Lewis'in çocuklar için yazdığı "Narnia" hikâyelerini sevmemesinden kaynaklanıyordu. 1949 yılında Lewis bunların ilkini yani *Aslan, Cadı ve Dolap*'ı yüksek sesle Tolkien'e okumaya başlamıştı. Tolkien kitabı küçümsercesine burnunu bükerek karşılamıştı. "Olmaz!" demişti Roger Lancelyn Green'e. "Yani demek istediğim: 'Nemfler ve Davranışları, Faun'un Aşk Hayatı'!" Yine de Lewis kitabı tamamlamış ve bu kitap ve onu izleyenler yayınlandığında "Narnia" da en az *Hobbit* kadar geniş ve heyecanlı bir okuyucu kitlesiyle karşılaşmıştı. Ama yine de Tolkien'in ilk kanısını değiştirmeye gönlü yoktu. "'Narnia' ve C. S. L.'nin tüm eserlerinin tüm o kısmının," diye yazmıştı 1964 yılında, "en az benim çalışmalarımın onun sempati alanının dışında kaldığı kadar benim sempati alanımın dışında kalmış olması üzücü bir şeydir." Kuşkusuz ki Tolkien, Lewis'in bazı yönlerden kendi fikirleri ve hikâyelerinden faydalandığını düşünmüştür; Lewis'in dinsiz biriyken popüler bir ilahiyatçıya dönüşmesine ne kadar içerlemişse belki de onun Orta Dünya öykülerini dinleyen arkadaş ve eleştirmen koltuğundan kalkıp, masasının başına oturup, kalemini eline alarak, kendisinin de "bir deneme"ye girişmesi gerçeğinden o kadar rahatsız olmuştu. Dahası Lewis'in çocuklar için yazdığı kitapların sadece sayısının ve kaleme alınmalarındaki neredeyse gereksiz hızın bile Tolkien'i rahatsız etmiş olduğuna kuşku yoktur. Yedi 'Narnia' öyküsünü sadece yedi yıl içinde yazmış ve bastırmıştı; bu *Yüzüklerin Efendisi*'nin hazırlanma süresinin bile yarısından azdı. Bu iki arkadaş arasındaki ipleri geren başka bir şeydi; 1954 yılından sonra Lewis Cambridge'de Ortaçağ ve Rönesans Edebiyatı konusunda yeni bir kürsüye seçilip de zamanının büyük bir bölümünü Oxford dışında geçirmek zorunda kalınca Tolkien'le nispeten daha nadir vesilelerle görüşmeye başladılar.

Savaşın sona ermesiyle *Hobbit* bir kez daha basılmış, "Ham'li Çiftçi Giles"ın basılması için gerekli düzenlemeler yapılmıştı. 1946 yılının yaz aylarında Tolkien, Allen & Unwin'e *Yüzüklerin Efendisi*'ni bitirmek için

---

* Lewis Carroll'ın *Alice, Aynanın İçinden* kitabındaki yaratıklardan birinin adı. Kitapta görünmemekle birlikte sırtını kabartan ve korkutucu bir çenesi olan vahşi ve hızlı bir yaratık olarak betimlenir-ç.n.

büyük bir gayret sarfettiğini fakat başarılı olamadığını bildirdi. İşin aslı 1944 yılının bahar aylarının sonundan beri pek el sürmemişti. "Sonbahardan önce bitirmeyi umut ediyorum," diye bildirdi ve bunu izleyen haftalarda çalışmasına dönmeyi başardı. Yılın sonuna vardığında yayıncıya "son bölümlerde" olduğunu söyledi. Ama sonra evlerini taşıdılar.

Northmoor Yolu'ndaki ev artık ailenin kalanı için çok büyüktü ve bakımı çok pahalıya patlıyordu. O yüzden Tolkien Merton Koleji evlerine yazıldı ve Oxford'un merkezine yakın Manor Yolu'ndaki evlerden biri boşalınca bunu kiralamak için gerekli girişimlerde bulundu. Tolkien, Edith, Christopher ve Priscilla 1947 yılının Mart ayında buraya taşındılar; John artık bir rahip olarak Midlands'da çalışmaya başlamıştı; evlenmiş ve bir çocuk sahibi olan Michael da öğretmenlik yapıyordu.

Neredeyse taşınır taşınmaz Tolkien yeni evin tahammül ötesi sıkışık olduğunu fark etti. Manor Yolu 3 numaradaki ev, tuğladan yapılma çirkin bir evdi ve çok küçüktü. Doğru dürüst bir çalışma odası yoktu, sadece çatı odasında bir çocuk odası vardı. Merton daha iyi bir ev bulur bulmaz ailenin yeniden taşınmasına karar verildi. Ama o an için idare etmek zorundaydılar.

Tolkien'in yayıncısının oğlu ve küçük bir oğlan çocuğuyken *Hobbit*'in yayınlanmasını garanti altına alan raporu yazan Rayner Unwin artık Oxford'da lisans öğrencisiydi ve Tolkien ile tanışmıştı. 1947 yılının yaz aylarında Tolkien artık *Yüzüklerin Efendisi*'nin sona iyice yaklaştığına ve daktiloya çekilmiş olan hikâyenin büyük kısmının görücüye çıkabileceğine kanaat getirdi. Okuduktan sonra Rayner, Allen & Unwin'deki babasına "tuhaf bir kitap" fakat yine de "çok zekice ve insanı kavrayan bir hikâye" olduğunu rapor etti. Karanlık ile aydınlığın mücadelesinde bir alegori sezdiğini belirterek, "Doğrusunu söylemek gerekirse kitabın kimler tarafından okunacağını bilemiyorum: Çocuklar kitapta çok şeyi kaçıracaktır ama eğer büyükler tenezzül edip de okursa kuşkusuz çoğu çok eğlenecektir," diye yorum yaptı. Kitabın babasının şirketi tarafından basılmayı hak ettiği konusunda bir kuşkusu yoktu ve kitabın bölümlere ayrılmasını teklif etti, böylelikle Frodo'nun yüzüğü Nibelung Yüzüğü'ne benzeyebilirdi.*

---

* Bir ortaçağ Alman destanı. Alman besteci Richard Wagner, dünya klasik müzik tarihinin ünlü temsillerinden biri olan 1876 Bayreuth Festivali'nde dinleyicilere sunduğu dört epik operadan oluşan *Nibelung Yüzüğü* adlı eserinin temasını bu destandan alır-e.n.

Stanley Unwin bu yorumları Tolkien'e iletti. Kendi Yüzük'ünün Nibelung Yüzüğü ve Wagner ile mukayese edilmesi her zaman canını sıkmıştır: Bir keresinde şöyle söylemiştir: "Her iki yüzük de yuvarlaktı, bütün benzerlik de bu kadar." Tabii ayrıca alegori imasından da hoşlanmamıştı ve şöyle cevap verdi: "Rayner sakın 'Alegori'den şüphe etmesin. Bence anlatılmaya değecek her hikâyenin "ahlaki bir dersi" vardır. Ama bu aynı şey değil. Karanlık ile aydınlık arasında mücadele dahi (bu onun ifadesi benim değil) benim için tarihin belli bir safhası, kalıbının bir örneği belki de ama Kalıp'ın kendisi değil; ayrıca aktörler de bireylerden oluşuyor – tabii ki her biri evrensel özelliklere sahip yoksa hiç yaşamış olamazlardı ama hiçbir şekilde birini temsil etmiyorlar." Öte yandan Rayner'ın kitaba karşı duyduğu coşkudan memnun olmuştu ve "Önemli olan bu eseri planlandığı gibi bitirebilmekte, ondan sonra bırakalım yargılansın," sözleriyle yazısını tamamladı.

Ama bunun üzerine bile bitirememişti kitabı Tolkien. Kitabı yeniden gözden geçirdi, kılı kırk yardı, ilk bölümleri düzeltti ve bu konuda o kadar vakit harcamaya başladı ki meslektaşları artık filoloji alanında onu kaybettiklerini düşündüler. Ama son noktayı koymak henüz başaramadığı bir şeydi.

1947 yılının yaz aylarında *Hobbit*'i gözden geçirerek bir taslak hazırladı, böylece Gollum'un yüzüğe karşı olan tutumunu açıklayacak daha doyurucu şeyler bir araya getirebilecekti; ya da daha ziyade bu seriye daha iyi uyacak bir açıklama oluşturabilecekti. Yazıyı tamamlayınca Stanley Unwin'e yollayarak onun fikrini sordu. Unwin yanlışlıkla bunun *Hobbit*'in bir sonraki basımına ekleneceğini varsayarak bu konunun daha fazla üzerinde durmadı ve yazıyı hemen baskıya yolladı. Birkaç ay sonra yeni baskının prova baskısı geldiğinde Tolkien gözden geçirilmiş olan bölümü görünce gözlerine inanamadı.

Bunu izleyen aylarda *Yüzüklerin Efendisi* nihayet sonuna erişmişti. Tolkien hobbitlerin Cormallen Kırları'nda kahraman olarak karşılanışını yazarken "gerçekten ağladığı"nı hatırlıyor. Çok önceleri kitabın sonunda baş kahramanları Batı'ya doğru, denizin ötesine götürmeye karar vermişti ve Gri Limanlar'dan yelkenlerin açıldığını anlattığı bölümü yazınca devasa kitap neredeyse tamamlanmış oluyordu. Neredeyse ama tam olarak değil. "Sonunu açık bırakmayı seviyorum" demişti bir kere-

sinde Tolkien; ama büyük hikâyesinde her şeyi bir yere bağladığına emin olmak istiyordu. Böylece Sam Gamgee'nin çocuklarına Batı'ya yelken açmamış olan bütün ana karakterlerin başına ne geldiğini anlattırdığı bir sonsöz yazdı. Sam'in, "Orta Dünya'nın kıyılarında sadece dalgaların ah edişlerini ve mırıltılarını duyarak" durmasıyla bitti.

Ve son da buydu; ama artık Tolkien'in sonunda bütün metinden tamamen memnun kalıncaya kadar tekrar ve tekrar gözden geçirmesi gerekiyordu hikâyeyi. Bu da birkaç ay almıştı. Bir keresinde kitap için "Bence tekrar kurcalanmamış pek bir cümle yoktur," demişti. Sonra daktilosunu çatı katındaki odada bulunan yatağın üzerine yerleştirerek bir kopyasını daktiloya çekti çünkü masasının üzerinde yer yoktu, üstelik hiçbir zaman on parmak daktilo kullanmayı öğrenemediği için iki parmağıyla yazmıştı. 1949 yılının sonbaharına kadar bitmemişti kitap.

Tolkien tamamlanmış nüshayı C. S. Lewis'e ödünç verdi. Lewis okuduktan sonra şu cevabı iletti:

> Sevgili Tollers'ım,
>
> Gerçekten de *Uton herian holbytlas**. Bereketli kupayı bir dikişte boşaltarak uzun bir susuzluğu giderdim. Bir kere gerçek anlamda ihtişam ve dehşetin durmadan yükselen gidişatının (yeşil vadilerle -onlar olmasaydı gerçekten dayanılmaz olurdu- dahi hafiflememiş olan) yükü altına girdikten sonra benim bildiğim anlatı sanatının tüm menzilinde neredeyse eşşiz bir hal alıyor. İki erdem konusunda bence çok iyi: Adeta tükenmez bir kaynaktan gelen bir ikincil yaratım -Bombadil, Höyüklü Kişiler, Elfler, Entler- ve kurgu. Ve aynı zamanda *gravitas.*** Hiçbir romans "gerçekten kaçış" suçlamasını bu kadar emin bir şekilde geri püskürtemez. Eğer hatası varsa, bu kesinlikle diğer yöne doğru: Bütün zafer umutları ötelenmiş ve kahramanların aleyhindeki ihtimallerin birbiri üzerine merhametsizce birikmesi neredeyse çok acı verici. Ve "eucatastrophe"*** den sonraki uzun *coda*****, bunu ister bilerek yapmış ol, ister bilmeyerek, zaferin de en az çatışmalar kadar geçici olduğunu ve (Byron'ın da söylediği gibi) zevkten daha katı bir ahlakçı olmadığını bize hatırlatıyor ve böylelikle üzerimizde derin bir melankoli etkisi bırakıyor.

---

* Hobbitlere hamd olsun-ç.n.

** Ağırbaşlı-ç.n.

*** Tolkien tarafından türetilmiş bir kelime. Hikâyenin sonunda kahramanların kötülüklerden kurtulmalarını sağlayan bir baht dönüşü-ç.n.

**** Final-ç.n.

Tabii ki hepsi bu kadar değil. Yeniden yazmış olmanı veya tamamen çıkartıp atmanı arzu ettiğim bir sürü pasaj var. Eğer bu mektuba, eleştirilerimden hiçbirini katmadıysam bunun nedeni senin bunları daha önce duyup tamamen reddetmendir (*reddetmek* belki de senin verdiğin tepki için biraz fazla hafif bir ifade kaçtı, en azından bir durum için!) Üstelik eğer tüm karşı koymalarım haklı bile olsaydı (ki başka türlü olması düşünülemez), bulduğumu düşündüğüm hatalar takdirimi sadece erteler ve ona zarar verir: Hikâyenin varolan görkemi her şeyi taşıyabilir. *Ubi plura nitent in carmine non ego paucis offendi maculis.**

Seni tebrik ederim. Üzerinde çalıştığın bunca yıl haklı çıktı.

Sevgilerle,
Jack Lewis

Tolkien de kitabın hatasız olduğunu düşünmüyordu. Fakat Stanley Unwin'e, "Öyle veya böyle, bu benim kanımla yazıldı; elimden bu kadarı gelir," demişti.

* "Bu kadar fevkaladelik bulunan bir şiirde birkaç hata beni incitecek değil." Horatius'un bir sözü-ç.n.

VI

1949-1966: BAŞARI

1. Bölüm

Çarpıp Kapatılan Kapılar

Yüzüklerin Efendisi'ni yazmak on iki yıl almıştı. Kitabı bitirdiği zaman Tolkien altmışına merdiven dayamıştı.

Tabii artık bu devasa kitabın basılmış halini görmek istiyordu. Kitabın yazılış sürecinde onlarla konuşmuş olmasına, onların Tolkien'i yüreklendirip metni beğenmelerine rağmen kitabı Allen & Unwin'in basmasını istediğinden emin değildi. Çünkü artık kitabı *Silmarillion* ile birlikte basabilecek birini bulduğunu düşünüyordu.

Yıllar içerisinde 1937 yılında *Silmarillion*'u geri çevirmiş oldukları için Allen & Unwin'e kızmıştı –gerçi işin aslı onlar tam olarak kitabı geri çevirmemişti; Stanley Unwin sadece kitabın *Hobbit*'in devamı olarak uygun olmadığını söylemişti. Tolkien de bunun "bir kez geri çevrilmişse, hep çevrilecek" durumu olduğunu düşünmüştü. Yazık, diye düşünüyordu çünkü o *Silmarillion*'un da basılmasını istiyordu. *Yüzüklerin Efendisi*'nin bağımsız bir hikâye olarak durduğunu söyleyebiliriz fakat kitap daha eski olan mitolojiye üstü örtülü göndermelerde bulunduğu için iki kitabı birlikte basmak iyi olacaktı. Fakat hepsinden çok, önce yazmış olduğu mitolojisi için bir okuyucu kitlesi bulmak istiyordu ve bu, ona tek olmasa da en ideal fırsat gibi geliyordu. Böylece Collins yayınevinden Milton Waldman her iki eseri de basmakla ilgilendiği zaman Tolkien Allen & Unwin'ı terk edip, gücünü onunla birleştirme eğiliminde olmuştu.

Bir Katolik olan Waldman'ı Tolkien ile tanıştıran Inklings'in toplantılarına sık sık katılan bir âlim ve Dominikan rahibi olan Gervase Mathew olmuştu. Waldman, Tolkien'in üstün başarılı kitabı *Hobbit*'in devamı olarak uzun bir kitap yazmış olduğunu öğrenince ilgilendiğini belirtmişti. Tolkien de 1949 yılının sonunda hacimli metni ona yolladı. Ama yolladığı *Yüzüklerin Efendisi* değil de *Silmarillion*'du. Daha önceye

dayanan bu mitolojik çalışma 1917 yılında "Kayıp Öyküler Kitabı" olarak başlamıştı ve hâlâ yarımdı ama Tolkien, *Yüzüklerin Efendisi*'ni bitirirken onun üzerinde de çalışmaya başlamıştı, öyle ki kitap Waldman'ın okuyabileceği kadar bir düzene kavuşmuştu. Bu Waldman'ın o güne kadar gördüğü hiçbir şeye benzemiyordu: Elfler, kötü güçler ve kahramanlıkla ilgili garip arkaik bir üslupla yazılmış bir masaldı. Bir kısmı daktilo edilmişti ama çoğu düzgün bir el yazısıyla kaleme alınmıştı. Waldman Tolkien'e kitabın olağanüstü olduğunu düşündüğünü ve bunu basmak istediğini söylemişti – tabii Tolkien'in bitirmesi kaydıyla. Tolkien bayılmıştı. Waldman ilk sınavı geçmişti: (muvakkaten) *Silmarillion*'u kabul etmişti. Tolkien tarafından Oxford'a davet edildi ve burada Tolkien kendisine *Yüzüklerin Efendisi*'nin müsveddesini verdi. Waldman kitabı alarak tatilde okumaya başladı.

1950 yılının Ocak ayının başlarında kitabı bitirdi ve yine bayıldığını söyledi. "Gerçek bir yaratıcılığın eseri," diye yazdı; gerçi kitabın uzunluğunun kendisini endişelendirdiğini ekledi. Fakat Collins'in kitabı yayınlayacağı konusunda çok umutluydu. Gerçekten de yayınevi kitabı basabilecek kadar iyi bir durumdaydı. Yayıncıların çoğu, buna Allen & Unwin de dahildi, savaştan beri kâğıt sıkıntısı çekiyordu; halbuki Collins sadece bir yayıncı değil aynı zamanda kırtasiyeci, ajanda yayıncısı, matbaaydı da, o yüzden birçok şirketten daha fazla kâğıt izni vardı. Böylece Tolkien'in uzun mitolojik hikâyelerinin ticari kapasitesini göz önüne alınca genel başkan William Collins, *Hobbit*'in yazarının her romanını basmaktan mutlu olacağını Waldman'a bildirmişti. Aslında Collins'in elde etmek istediği, kâr getiren *Hobbit*'ti. Bu arada *Hobbit*'in (ekonomik nedenler dolayısıyla) renkli levhalarından mahrum kalmış savaş sonrası baskısından memnun olmayan Tolkien, Waldman'a kitabın Allen & Unwin'den alınmasından ve özgün amacına göre yeniden yayınlanmasından memnun olacağını söylemişti. Aynı zamanda Allen & Unwin'e "Ham'li Çiftçi Giles"ın yetersiz tanıtımından dolayı da kızgındı ve Collins'in kitaplarını daha iyi satacağına inanıyordu. Böylece Tolkien ile Collins arasındaki ortaklıkta her şey rast gidiyor gibiydi.

Öte yandan Waldman'ın açıklığa kavuşturmak istediği bir nokta vardı. "Sanırım," diye yazmıştı Tolkien'e, "Allen & Unwin'e karşı manevi veya yasal herhangi bir taahhüdünüz yok." Tolkien şöyle cevap vermişti: "Herhangi yasal bir yükümlülüğüm olduğunu zannetmiyorum.

Hobbit'in sözleşmesinde ikinci kitabım için iki aylık bir mütalaa süresi şartı konmuştu. Bu durum (a) Stanley Unwin'in bu olayı müteakip *Silmarillion*'u ve (b) Çiftçi Giles'ı reddetmesiyle zaten yerine getirilmiş oldu. Fakat ben Stanley U. ve özellikle de ikinci oğlu Rayner ile iyi bir dostluk içerisindeyim. Eğer tüm bunlar *manevi* bir taahhüt yaratıyorsa böyle bir taahhüt altındayım demektir. Bununla birlikte eğer mümkünse kendimi ya da en azından *Silmarillion* ve benzerlerini A. ve U.'nun insanı yavaşlatan sarmalından kurtarmayı denemek istediğimden kuşku yoktur – ve mümkünse dostça bir şekilde."

Gerçekten de Tolkien'in kafasında Collins ümit etmekte olduğu her şeyi temsil ederken, Allen & Unwin'in bir düşman olmasa bile en azından güvenilmez bir müttefik olduğu konusunda kendi kendini inandırmıştı. Fakat aslında durum çok daha karmaşıktı ve olaylar bunu ispatlayacaktı.

1950 yılının Şubat ayında Tolkien, Allen & Unwin'e *Yüzüklerin Efendisi*'nin bittiğini haber vermek için bir mektup yazmıştı. Ama bu konuda ilgilerini uyandırmak için onları pek yüreklendirmemişti. "Çalışma kontrolümden çıktı," dedi onlara, "bir canavar yarattım: Son derece uzun, karmaşık, oldukça acı ve oldukça da korkunç bir romans, çocuklara hiç uygun değil (uygun olduğu biri var mı bilemiyorum) ve tam olarak *Hobbit*'in de bir devamı olduğu söylenemez, daha çok *Silmarillion*'un devamı. Beni gülünç ve yorucu bulabilirsiniz ama ikisini de yayınlamak istiyorum – hem *Silmarillion*'u, hem de *Yüzüklerin Efendisi*'ni. Böyle olmasını istiyorum. Yoksa hepsini bırakacağım. Bir daha esaslı bir şekilde baştan yazmayı veya karşılaştırmayı bile düşünemem. Fakat kârsız olduğu bu kadar aşikâr olan bir teklifi geri çevirirseniz kederlenmeye hakkım olduğunu düşünmüyorum (aslında çok da şaşırmayacağım)." Dipnot olarak da (tahminlerine göre) iki kitabın birlikte neredeyse bir milyon kelimeyi aşkın, muazzam bir uzunlukta olduğunu ilave etti.

Stanley Unwin kitapların boyutlarının bir sorun olduğunu itiraf ettiği bir cevap verdi ama bunların en azından "iyi kötü kendi içlerinde bir bütünlük oluşturan üç dört cilde ayrılmaları"nın mümkün olup olmadığını sordu. "Değil," diye cevap verdi Tolkien, "ayrılamazlar;" doğal olan tek ayırım iki çalışmanın arasındaki ayrımdı. Ayrıca Unwin'in özellikle cesaretini kırıp ilgisini azaltmak için daha da ileri

gitti. "Merak ediyorum," diye yazdı, "dostlarımın -ki birçoğu sonuna kadar da sabredemediler- dışında pek bir insan bu kadar uzun bir şeyi okur mu?... Eğer bu işe bulaşmak istemiyorsanız sakın kitapları geri çevirdiğiniz için üzülmeye hakkım olduğunu düşüneceğimi zannetmeyin." ("Metni istemeden vazgeçmesini içtenlikle umut ediyorum," diye yazmıştı Waldman'a.)

Fakat (savaştan hemen sonra bu unvanı kazanmış olan) Sir Stanley Unwin kolay kolay vazgeçecek gibi değildi. Harvard'da okumakta olan oğluna yazarak ondan fikir istedi. Rayner cevap verdi: "*Yüzüklerin Efendisi* kendi tuhaf üslubuyla çok büyük bir kitap ve bir şekilde yayınlanmayı hak ediyor. *Silmarillion*'u okuduğum zaman, böyle bir kitabın eksikliğini hissettiğimi söyleyemem. Ama bir daha esaslı bir şekilde kitapları yeni baştan yazamayacağını vs. söylese de eminim ki bu, *Silmarillion*'da bulunan *Yüzüklerin Efendisi*'yle *gerçekten* alakalı yerleri alıp, zaten çok uzun olan kitabı daha da uzatmadan ve hatta mümkünse kırparak bunları birleştirecek olan bir editörün işi olacaktır. Tolkien bunu yapmayacaktır ama belki de onun güvendiği ve sevdiği biri (oğullarından biri belki?) bunu yapabilir. Eğer bu işe yaramazsa bence *Yüzüklerin Efendisi*'ni bir prestij kitabı olarak basın, sonra bir daha değerlendirdikten sonra *Silmarillion*'u bırakın." Stanley Unwin düşüncesizce bu mektubun bir kopyasını Tolkien'e göndermişti.

Tolkien küplere binmişti. 1950 yılının Nisan ayında Unwin'e yazarak Rayner'ın mektubunun en korktuğu şeyi teyit ettiğini bildirmişti, "yani *Yüzük*'ü almaya hevesli olabilirsiniz ama bu yetmez, ayrıca düzenleme de istemiyorsunuz; aslında tekrar gözden geçirme niyetinde bile olmadığınız *Silmarillion* için ise kesinlikle yayınlamak gibi bir düşünceniz yok. Bir şey reddedilince reddedilmiş demektir ve bu durum hâlâ geçerlidir. Ama tedbirli bir aldatmaca sonucunda *Silmarillion*'u 'bırakmak' ve *Yüzük*'ü (edit edilmiş haliyle) alıkoymak gibi şey söz konusu bile değil. *Yüzüklerin Efendisi*'ni size ya da bu koşullarda başka hiçbir kişiye teklif etmiyorum – daha önce de son derece açık bir şekilde belirtmiş olduğum gibi. Ben sizden bir karar bekliyorum, evet mi hayır mı: Yapmış olduğum teklife karşı: hayali kurulan bir ihtimal için değil."

Stanley Unwin 17 Nisan'da cevap verdi: "Bana özellikle de bitmiş son haliyle görmemin mümkün olmadığı bir metin konusunda ültimatom vermeyi gerekli görmüş olduğunuza üzüldüm. Benden *derhal* bir

'evet' veya 'hayır' talep ettiğiniz için cevabım 'hayır'; ama eğer zaman tanınsaydı ve daktilo edilmiş metni görmeme izin verilseydi belki 'evet' olurdu. Üzülerek konuyu burada kapatmak istiyorum."

Tolkien istediğine kavuşmuştu. Artık Collins'te yayınlanması konusunda serbest kalmıştı. Bu arada bir kez daha taşınıyorlardı: Merton Koleji ona birçok odası bulunan, özellikle eski bir ev olan Holywell No. 99'u önerince Edith ve Priscilla ile birlikte 1950 yılının bahar aylarının başında Manor Yolu'ndan (sadece birkaç yüz metre ileriye) taşınmışlardı. Priscilla artık Lady Margaret Hall'da lisans öğrencisiydi. Artık evde yaşamayan Christopher ise İngilizce Fakültesinde serbest öğretmen olarak çalışıyor ve edebiyat üzerine lisans öğrenimini tamamlıyordu.

Collins'te çalışmakta olan Milton Waldman, şirketinin Tolkien'in kitaplarını basacağından oldukça emindi. Tolkien'in Collins'in Londra'daki bürosuna gelmesini, burada William Collins ile buluşup üretim departmanıyla kitapları konuşmasını sağladı. Bir anlaşmanın imzalanması ve *Yüzüklerin Efendisi* ile bittiği zaman aynı şekilde *Silmarillion*'un baskıya verilmesi için her şey hazır görünüyordu. Gerçi Tolkien'in *Silmarillion*'un basılabilir duruma gelmesi konusunda yapması gereken hâlâ çok şey vardı. Halledilmesi gereken tek bir mesele kalmıştı: 1950 yılının Mayıs ayında Waldman Oxford'a gelerek Tolkien'e *Yüzüklerin Efendisi*'nin "acilen kısaltılması gerektiğini" söyledi. Tolkien'in canı sıkılmıştı. Waldman'a "zaten çok defa ve yeterince kısalttığını" söyledi ama zaman bulur bulmaz deneyeceğini ekledi. Buna karşılık Waldman da tamamlandığı zaman, Tolkien'in tahminlerine göre *Silmarillion*'un neredeyse *Yüzüklerin Efendisi* kadar uzun olacağını öğrendiği zaman şaşırmıştı; şaşırmıştı çünkü okumuş olduğu metin o kadar uzun değildi.

Tolkien'in tahmini aslında tamamen yanlıştı. O zamanlar baskı için tasarlanan *Silmarillion*'un tamamının uzunluğu muhtemelen yüz yirmi beş bin kelime kadardı, belki daha az ama *Yüzüklerin Efendisi*'nin yarım milyon kelimelik metni kadar uzun olmadığı kesindi. Fakat *Silmarillion*'un da diğer kitap kadar önemli olduğuna inanan Tolkien'e kitap o kadar uzunmuş gibi geliyordu. Ayrıca tam bu sırada Waldman'a, hikâyenin bütününe nasıl bağlanacağını açıklamadan *Silmarillion*'un birkaç bölümünü daha vermekle olayların çözümünü daha da zorlaştırmıştı. Waldman'ın kafası bu bölümlerle biraz karışmıştı. "Bunlar beni

oldukça afallatıyor," demişti. Açık ve basit olması gereken görüşmeler gittikçe karışmaya başlamıştı.

Tam bu noktada Waldman yılın büyük bir bölümünü geçirdiği İtalya'ya gitti ve Londra'yı sadece ilk ve sonbaharda ziyaret etti. Onun yokluğu hiç iyi olmamıştı. William Collins, Tolkien'in kitapları hakkında çok az şey biliyordu ve bütün işi Waldman'a bırakmıştı. Derken Waldman hastalandı ve sonbaharda Londra'ya yapacağı ziyaret ertelendi. Sonuç olarak 1950 yılının sonunda, *Yüzüklerin Efendisi*'nin bitiminden bir yıl sonra Tolkien kitabı basmaktan hâlâ uzak olduğunu fark etti. Bunun haberi Stanley Unwin'e ulaşmıştı. Unwin "basılması konusunda kitapla bir irtibatım olması ayrıcalığı"na sahip olmayı hâlâ umduğunu yazdı. Fakat Tolkien, Allen & Unwin'e o kadar kolay teslim olmayacak gibiydi. Dostça bir cevap yazdı ama kitaba hiç değinmedi.

Tolkien'in zamanının çoğunu Oxford'daki akademik ve idari işler ile (filolojik çalışmalar için) Belçika ve (sınav yapmak üzere) İrlanda'ya yaptığı ziyaretler dolduruyordu. Çok geçmeden kitabın yayınlanması konusunda bir ilerleme olmadan bir yıl daha geride kalmıştı. 1951 yılının sonunda Milton Waldman'a uzun bir mektup yazarak aşağı yukarı on bin kelimede tüm mitolojinin yapısını özetledi. Böylelikle kitapların bağımsız ve bölünmez oldukları konusunda Waldman'ı ikna etmeyi umuyordu. Fakat 1952 yılının Mart'ı gelmiş ve o hâlâ Collins ile bir sözleşme imzalamamıştı ve *Silmarillion* hâlâ baskıya hazır değildi. William Collins Güney Afrika'da, Waldman da İtalya'daydı ve kâğıt fiyatları çok artmıştı. Kitabın geç kalmasından en az diğerleri kadar sorumlu olan Tolkien, Collins'e zamanının boşa harcandığını söyleyen bir mektup yazdı. Ya *Yüzüklerin Efendisi*'ni hemen basarlardı ya da metni yeniden Allen & Unwin'e yollayacaktı. Sonuç kaçınılmazdı çünkü William Collins de en az Stanley Unwin kadar ültimatomdan hoşlanmıyordu. Güney Afrika'dan geri dönünce Tolkien'in mektubunu okumuş ve 18 Nisan 1952 yılında cevap yazmıştı: "Korkarım halihazırdaki kâğıt fiyatlarıyla çok büyük bir masraf anlamına gelen kitabın boyutundan ürkmüş durumdayız." Ayrıca Tolkien'e metni Allen & Unwin'e göndermesinin gerçekten de en doğru şey gibi göründüğünü yazmıştı.

Ama Allen & Unwin onu geri isteyecek miydi?

1952 yılının 22 Haziran günü Tolkien, artık İngiltere'ye geri dönmüş ve babasının şirketinde çalışmaya başlamış olan Rayner Unwin'e

bir mektup yazdı: "*Yüzüklerin Efendisi* ve *Silmarillion*'u soracak olursanız oldukları yerde duruyorlar. Biri bitmiş, diğeri hâlâ natamam (ya da gözden geçirilmemiş diyelim) ve her ikisi de tozlanıyor. Görüşlerimi oldukça değiştirdim. Hiç, yoktan iyidir! Benim için ikisi de aynı ve bütünün bir parçası olarak *Yüzüklerin Efendisi* daha iyi (ve kolay) olsa da, artık kitabın herhangi bir parçasının basılmasını memnuniyetle düşünmeye başladım. Yıllar kıymetlenmeye başladı. *Yüzüklerin Efendisi*'ne ne dersiniz? Bu konuda bir şeyler yapılabilir mi, çarpıp kapattığım kapılar yeniden açılabilir mi?"

2. Bölüm

Büyük Bir Risk

Rayner Unwin'e bir kere daha yazmaya gerek yoktu. Tolkien'in *Yüzüklerin Efendisi*'nin metnini derhal taahhütlü olarak Allen & Unwin'e göndermesini teklif etti. Fakat Tolkien'de kitabın bitmiş ve gözden geçirilmiş son halinin daktilo edilmiş tek bir nüshası vardı ve bunu postaya teslim etmek istemiyordu. Bizzat elden vermek istiyordu – ve görünüşe göre de bunun birkaç haftadan önce olması mümkün değildi. Ağustos ayında İrlanda'da tatilde olacaktı. Aynı ay Malvern Kolej'de öğretim görevlisi ve Inklings'i sık sık ziyaret eden, C. S. Lewis'in bir dostu olan George Sayer'ı ziyaret etti. Tolkien'in Sayer ile Worcestershire'da kaldığı sürede Sayer, Tolkien'in sesini *Hobbit*'i ve *Yüzüklerin Efendisi*'nin nüshasını okurken ve şarkılarını söylerken kaydetti. Bu kayıtları Tolkien yanında alıp dönmüştü. Kayıtları dinleyince Tolkien "bunların yüksek sesle okunduğunda ne kadar etkili olduklarını ve (müsaadenizle) anlatıcı olarak kendi etkileyiciliğimi fark ederek oldukça şaşırmıştım" demişti. Yıllar sonra Tolkien'in vefatının ardından bu vesileyle yapılmış olan o kayıtlar gramofon plaklarına aktarılmıştır.

Tolkien daha önce hiçbir ses kaydediciye bu kadar yaklaşmamıştı –Sayer'in aletine büyük bir kuşkuyla yaklaşıyormuş numarası yapmış ve içinde gizleniyor olabilecek cinleri de savmak için mikrofona Gotça dualar okumuştu. Fakat Malvern'deki kayıt seansından sonra bu alet onu o kadar etkilemişti ki kendisi de evde kullanmak için bir kayıt aleti edinmiş ve çalışmasıyla ilgili başka kayıtlar yaparak eğlenmeye başlamıştı. Birkaç yıl önce çok etkileyici olduğu anlaşılmış olan bir "radyo tiyatrosu" yazmıştı. "Beorhthelm'in Oğlu Beorhtnoth'un Dönüşü" isimli piyes aslında Anglosakson şiiri "Maldon Muharebesi"nin devamıydı çünkü Dük Beorhtnoth'un iki uşağının muharebeden sonra efendilerinin cesedini almak için karanlıkta savaş alanına girdiklerinde yaşadıkları

hayali bir vakayı anlatmaktaydı. Anglosaksonların aliterasyonlu dizelerinin çağdaş bir benzeriyle yazılmış olan metin kahramanlık çağının geçip gitmiş olduğuna vurgu yapar. Bu çağın özellikleri genç romantik Torhthelm'de ve tecrübeli yaşlı çiftçi Tidwald'da örneklenmiş ve kıyaslanmıştır. "Beorhtnoth'un Dönüşü" 1945 yılında yazılmıştı ama 1953 yılına kadar basılmamıştı. Şiir *Essays and Studies*'de yayınlandı. Hiç sahnelenmemiş ama yayınlanmasından bir yıl sonra BBC 3'te oynanmıştı. Tolkien aliterasyon ölçüsünü tamamen göz ardı eden ve mısraları uzun ve kısa olmak üzere beşli ölçüler halinde seslendiren bu radyo programından son derece rahatsız olmuştu. Tolkien, evdeki çalışma odasında bulunan kayıt cihazında kendisini daha çok memnun eden bir örneğini bizzat kaydetmiş, burada iki rolü de kendi oynamakla kalmamış, biraz da kendi ağzıyla ustalıklı bazı ses efektleri yapmıştı. Tamamen eğlenmek için yapmış olsa da bu kayıt Tolkien'in bir oyuncu olarak becerisinin hiç de fena olmadığının iyi bir göstergesidir. 1938 ve 1939 yıllarında Oxford'da Nevill Coghill ve John Masefield tarafından hazırlanan "Yaz Eğlenceleri"nde Chaucer'ı canlandırarak bu becerisini savaştan önce göstermişti zaten. Bu gösterilerde "Rahibenin Rahibinin Öyküsü" ve (ertesi yıl) "Kahya'nın Öyküsü"nü ezberden okumuştu. Bir sanat olarak tiyatro onu çok heyecanlandırmıyordu; insanı yoracak kadar çok insan merkezli ve o yüzden de kısıtlayıcı olduğunu düşünüyordu. Ama tiyatroya karşı olan bu ilgisizliğini şiirlerin dramatik bir şekilde okunmasında göstermiyordu. Muhtemelen de kendi Beorhtnoth'unu bu kategoriye sokuyordu.

* * *

1952 yılının 19 Eylül'ünde Rayner Unwin Oxford'a gelerek *Yüzüklerin Efendisi*'nin daktilo edilmiş nüshasını aldı. Babası Sir Stanley Unwin Japonya'daydı, o yüzden bir sonraki adım Rayner'ın kendisine kalmıştı. Koca metni bir kez daha okuyarak vakit kaybetmemeye karar verdi çünkü beş yıl önce hemen hemen hepsini görmüştü ve hâlâ öykünün etkisi altındaydı. Onun yerine hemen kitabı yayınlamanın masrafını hesaplamaya geçti çünkü kitabın fiyatını sıradan bir okuyucunun (ve özellikle de kitap veren kütüphanelerin) alabileceği sınırlar içinde tutmak istiyordu. Allen & Unwin bürolarında yapılan hesaplamalar ve tartışmalar sonunda kitabı üç cilde bölmenin en doğrusu olacağına karar verildi. Her bir cilt (sadece çok az bir kâr marjıyla) yirmi bir şiline satılacaktı.

Bu yine de çok büyük bir paraydı, bir roman için en üst seviyenin de üzerindeydi fakat elden sadece bu geliyordu. Rayner babasına bir telgraf yollayarak, bunun "büyük bir risk" olduğunu belirtip kitabı basıp basmama konusunda fikrini sordu. Bu proje nedeniyle şirketin bin pound kaybedebileceği konusunda da babasını uyardı. Ama kitabın bir dahinin eseri olduğunu düşündüğünü söyleyerek mektubuna son verdi. Sir Stanley de telgrafla cevap vererek basmasını söyledi.

10 Kasım 1952 tarihinde Rayner Unwin, Tolkien'e bir mektupla, şirketin *Yüzüklerin Efendisi*'ni, kâr ortaklığına dayalı bir anlaşma ile basmak istediğini bildirdi. Bunun anlamı Tolkien'in yüzde olarak hesaplanan geleneksel telif ücretini almayacak olmasıydı. Onun yerine kendisine "kârın yarısı" ödenecekti. Yani kitap masraflarını çıkartıncaya kadar Tolkien'e bir ödeme yapılmayacak fakat ondan sonra yayıncının elde edeceği kârın yarısına ortak olacaktı. Bir zamanlar çok uygulanan fakat artık diğer firmalar tarafından kullanılmayan bu metot, potansiyel olarak ekonomik görünmeyen tüm kitaplar için hâlâ Sir Stanley Unwin tarafından tercih ediliyordu. Bu uygulama kitapların fiyatlarının daha düşük olmasını sağlıyordu, yazara ayrıca bir telif ücreti ödenmediği için ek bir masraf da eklemek zorunda kalınmıyordu. Öte yandan eğer kitap umulmadık bir şekilde çok satarsa yazar normal şartlarda yapılan telif ücretli anlaşmalardan daha çok kazanıyordu. Allen & Unwin çok uzun olduğu ve belirli bir pazara hitap etmediği, yani ne çocuk kitabı ne de büyük romanı olduğu için *Yüzüklerin Efendisi*'nin birkaç binden daha fazla satacağını düşünmüyordu.

Kısa bir süre içerisinde kitabın sonunda kabul edildiği ve basılacağı haberi Tolkien'in arkadaşları arasında yayılmıştı. C. S. Lewis onu tebrik eden bir mektup yazarak şunları belirtti: "Sanırım uzun süren gebelik senin heyecanını biraz kuruttu: Kitap çıktığında yeni bir olgunluk ve özgürlük olacak." Tam o sırada Tolkien kendisini özgür hissetmekten çok uzaktı. Baskıya girmeden önce kitabın daktilo edilmiş halini bir kez daha okumak ve kalmış olan bir tutarsızlık varsa bunları düzeltmek istiyordu. (Neyse ki Rayner Unwin ondan, Milton Waldman'ın istemiş olduğu gibi kesintiler yapmasını istememişti.) Aynı zamanda kitabın ekleriyle ilgili incelikli bazı meseleler vardı; bunlar hikâye için gerekli ama anlatının içine katılamamış bazı bilgileri içerecekti. Hâlâ bu ekler kabaca taslaklar ve dağınık notlar halinde duruyordu ve bunları bir dü-

zene sokmanın çok vakit alacağı belliydi. Aynı zamanda kitapla birlikte verilecek net ve doğru bir haritanın gerekliliği de kafasına takılıyordu çünkü birkaç topografik ve anlatımsal değişiklik, halihazırdaki (yıllar önce Christopher tarafından çizilmiş olan) haritayı yetersiz ve eksik hale getirmişti. Tüm bunların yanında artık görmezden gelmesi imkânsız bir hal almış, yılların akademik çalışmasının birikmiş işleri vardı. Ve bir kez daha taşınmaya karar vermişti.

1950 yılından beri Tolkienlerin oturdukları Holywell Caddesi'ndeki ev belli özelliklere sahip bir evdi ama bütün gün ve gecenin ciddi bir bölümünde yanından akıp geçen motorlu araç trafiğiyle neredeyse dayanılmaz bir hal almıştı. "Bu tatlı ev," diye yazmıştı Tolkien, "yaşanmaz bir hale geldi: Uyunabilemez, çalışılabilemez, gürültüden sallanıp duran, dumanda boğulan bir yer. Çağdaş yaşam dedikleri böyle bir şey işte. Mordor içimizde." Priscilla Bristol'da çalışmak için Oxford'dan ayrıldığından artık Edith'le baş başa kalmışlardı; Edith ise romatizma ve eklem iltihabından hareket edemez hale gelmişti, o yüzden evdeki merdivenler ona çok zor geliyordu. 1953 yılının baharında Tolkien şehrin doğusunda sessiz bir Oxford banliyösü olan Headington'da bir ev bularak satın aldı. Mart ayında Edith ile buraya taşındılar.

Taşınmaları nedeniyle her şeyin alt üst olmasına rağmen Tolkien Nisan'ın ortalarına doğru *Yüzüklerin Efendisi*'nin ilk cildi olacak kitabın son taramalarını da tamamlamıştı ve dizgi için bunu Allen & Unwin'e yolladı. Kısa bir süre sonra da ikinci cildin metnini teslim etti. Zaten Rayner Unwin ile üç cildin ayrı ayrı isimlerini konuşmuşlardı. Unwin kitabın tek bir isim altında toplanmasındansa ayrı ayrı isimlendirilmesini tercih ediyordu. Kitap bir üçleme değil, tek bir devamlı hikâyeden oluşsa da -bu Tolkien'in her zaman belirtmek istediği bir noktaydı- cilt cilt, farklı isimlerle basılmasının daha doğru olacağı düşünüldü; böylelikle üç kere ayrı ayrı gözden geçirilecek ve belki de bu şekilde kitabın korkunç boyutu gözlerden gizlenmiş olacaktı. Tolkien hiçbir zaman tam olarak bu bölünmeden mutlu olmamıştı ve *Yüzüklerin Efendisi*'nin hepsinin ortak ismi olması konusunda ısrarcı oldu. Sonunda uzun tartışmalardan sonra Rayner ile ciltlerin isimlerinin *Yüzük Kardeşliği, İki Kule* ve *Kralın Dönüşü* olması konusunda anlaştılar fakat Tolkien aslında son cilt için hikâyede anlatılanları önceden sezdirmemesi açısından "Yüzük Savaşı"nı tercih ediyordu.

Tolkien'in "basılma aşamasında" karşılaştığı sorunlar *Hobbit*'te karşılaştığı sorunlara benziyordu. Çok sevdiği kitabının kendi istediği gibi basılmasını çok arzu ediyordu ama bir kez daha genellikle de masraf nedeniyle birçok çizimi değiştirilmişti. Çok pahalı olduğu söylenen şeyler arasında yüzüğün üzerinde beliren "ateş harflerinde" kullanılan kırmızı mürekkep ve (hikâyede) yanmış ve yıpranmış olarak Moria madenlerinde bulunmuş bir cilt olan "Mazarbul Kitabı" için Tolkien'in yapmış olduğu tıpkıbaskının kopyasının yapılabilmesi için gerekli olan ara renk işlemi vardı. Bu onu pek üzmüştü, çünkü bu tıpkıbaskıyı yapabilmek için saatlerce uğraşmış, sayfaları rünler ve elf yazılarıyla kopyalamış, sayfaların kenarlarını yakmış, sayfanın üzerini kuru kana benzeyen maddelerle kirletmişti. Bütün bu işler şimdi çöpe gidiyordu.* Ayrıca prova baskıların ilk görüntüsü karşısında çok hiddetlenmişti çünkü matbaacıların imlanın bir kısmını değiştirdiğini görmüştü; *dwarves* yerine *dwarfs, elvish* yerine *elfish, further* yerine *farther* ve ("en kötüsü" demişti Tolkien) *elvin* yerine *elfin* yazılmıştı. Yayıncılar alınmışlardı; kendilerini savunurken bütün yaptıklarının yazım kılavuzuna uymak olduğunu söylediler. (Yazım konusunda benzer düzeltmeler 1961 yılında Puffin Books, *Hobbit*'i karton kapaklı basarken de yaşanmış ve yanlışlık anlaşılmadan kitap satışa sunulduktan sonra ortaya çıkınca Tolkien çok üzülmüştü.) Başka bir sıkıntı da harita meselesiydi, o konuya henüz dokunulmamıştı. Daha doğrusu haritalar demek yerinde olacak çünkü artık Shire'ın da ek bir planının gerekli olduğu düşünülüyordu. "Beynim durdu," diye yazmıştı Tolkien 1953 yılının Ekim ayında. "Aslında panik halindeyim. Bunlar gerekli, acil, ama bir türlü yapamıyorum." Sonunda görevi eski harita yapımcısına, yani Christopher'a devretti. Christopher bir şekilde, babasının üzerinde bir milim boş alan bulunmayan, değiştirilmiş ve genellikle de birbiriyle çelişen kabataslak çizimleriyle başa çıkmayı becerebiliyor, bunlardan okunabilir, üzerindeki düzgün yazıları olan bir genel harita ile Shire'ın küçük planlarını ortaya çıkartıyordu.

Yüzüklerin Efendisi'nin ilk cildi 1954 yılının yaz aylarında yayınlanacak, diğer iki cilt de birer birer bunu kısa aralıklarla izleyecekti. Makul bir yayın düzeni düşünülmüştü: İlk cilt üç bin beş yüz kopya, diğer

---

* "Mazarbul Kitabı" zaman içerisinde 1977'deki "Tolkien Takvimi"nde yayınlanmıştır.

ikisiyse biraz daha az basılacaktı. Yayıncı bunun kitabın yapması beklenen mütevazı kârı sağlamak için yeterli olduğunu düşünüyordu. Tanıtım işine gelince, kitabın şömizi üzerine yazılacak olan "tanıtıcı yazı"yı düşündükce Rayner Unwin paniğe kapılıyordu çünkü bu geleneksel betimlemelere meydan okuyacak bir yazı olacaktı. Bunun üzerine babasıyla bu konuda söyleyecek bir şeyleri olabilecek üç yazarın yardımına başvurdular: Bunlar *Hobbit*'in bir fanatiği olan Naomi Mitchison, ilk kitabı çoktan beğenmiş olan Richard Hughes ve C. S. Lewis idi. Her üçü de övgü dolu akıcı şeyler yazdı. Bayan Mitchison *Yüzüklerin Efendisi*'ni bilimkurgu ve Malory ile kıyaslıyor, Lewis ise Ariosto* ile arasında paralellik kuruyordu. ("Ariosto'yu tanımıyorum," demişti Tolkien bir keresinde, "tanısaydım muhtemelen hiç sevmezdim.")

İlk cildin basım günü yaklaşıyordu. Tolkien'in kitabı yazmaya başlamasından on altı yıldan fazla bir zaman geçmişti. "Basılmasından korkuyorum," demişti arkadaşı Peder Robert Murray'e, "çünkü söylenenlere kulak tıkamak mümkün olmayacak. Bütün gönlümü açtım, herkesin hedefine."

---

* Sir Thomas Malory, *Arthur'un Ölümü* kitabıyla Kral Arthur ve Yuvarlak Masa Şövalyeleri dizisini başlatan 15. yüzyıl yazarı. Ludovico Ariosto ise Hıristiyan kadın şövalye Bradamante ile Sarazen savaşçı Ruggerio arasındaki aşkı anlatan Rönesans dönemi destanı *Orlando Furioso*'nun İtalyan yazarı -e.n.

3. Bölüm

Para mı Şöhret mi?

"Bu kitap berrak göklerden inen bir şimşek gibi. Kitapta görkemli, dokunaklı ve pervasız macera hikâyesinin aniden geri döndüğünü söylemek yetersizdir. Üstelik bu geri dönüş tam da maceranın anlamsızlaşmış olduğu bir döneme denk geliyor. Bu tuhaf dönemde yaşayan bizler için bu dönüş – ve bu dönüşün verdiği katıksız rahatlık kuşkusuz ki önemlidir. Fakat tarihe –ta *Odysseus* ve ötesine– bakacak olursak, macera hikâyesinin hiçbir zaman bir dönüş yapmadığını, ya sürekli ilerlediğini, ya da devrimlerle geliştiğini görürüz: Yeni alanların fethi." *Yüzük Kardeşliği*'nin (*Yüzüklerin Efendisi*'nin ilk cildi) bu eleştiri yazısı 14 Ağustos 1954 tarihinde, kitap yayınlandıktan birkaç gün sonra *Time & Tide*'da yayınlandı. Yazarı C. S. Lewis'ti.

Belki Lewis için hem yayıncının "tanıtım yazısını", hem de kitabın eleştirisini aynı anda yazması biraz aşırılıktı ama o gücü yettiğince Tolkien'e yardım etmek istiyordu; gerçi "tanıtım yazısı" için katkılarını Rayner Unwin'e yollamadan önce Tolkien'i uyarmıştı: "Hem o, hem de sen kelimelerimi beğenseniz bile onları kullanmadan önce iki kere düşünün: İsmim size yarardan çok zarar getirebilir zira benim kesinlikle hayli nefret edilen ve gittikçe artan bir şekilde nefret çeken bir adam olduğuma kuşku yok." Kehanet gibi sözlerdi bunlar çünkü Ağustos 1954'te kitabı inceleyen eleştirmenlerden birkaçı Lewis'e karşı acayip bir husumet göstermişler ve Lewis'in, Tolkien'i Ariosto ile kıyaslamasıyla alay etmek için dünyanın yerini harcamışlar (ya da boşa harcamışlardı). Edwin Muir *Observer*'da "Ancak büyük bir başyapıt tanıtım yazılarındaki bu övgü bombardımanından sonra bile hayatta kalmayı becerebilir," diye yazmış, kitaptan zevk aldığını itiraf etse de "insanlar arasında konunun gerektirdiği ince farkları gözetme ve derinlik konusundaki eksikliğin kendisini hayal kırıklığına uğrattığını" belirtmiş ve şöyle devam etmiş-

ti: "Bay Tolkien iyi ile kötü arasındaki muazzam mücadeleyi anlatıyor. Dünyanın geleceği de bu mücadeleye bağlı. Fakat iyi insanları her zaman iyi ve kötü karakterleri de sabit bir şekilde kötü; dünyasında aynı anda hem kötü, hem de trajik olan bir Şeytan'a yer yok." (Belli ki Bay Muir kötü, ve kefaretini ödemek üzere olan trajik bir karakter olarak karşımıza çıkan Gollum'u unutmuş.) Birkaç eleştirmen Tolkien'in yazı üslubunu beğenmemişti. Bunların arasında *Daily Telegraph*'tan Peter Green de bulunmaktaydı. Green, "Rafaello Öncesi akımıyla *Boy's Own Paper** arasında gidip gelen" bir düzyazı üslubu diye yazmıştı. Bu arada *Sunday Times*'dan J. W. Lambert hikâyenin tuhaf iki özelliği olduğunu belirtmişti: "Herhangi bir dinsel ruhtan mahrum ve neresinden bakarsanız bakın hiç kadın yok" (her iki açıklama da tam olarak adil değildi fakat her ikisi de diğer eleştirmenlerin yazılarında da dillendirilmiştir). Yine de bütün bu acımasız değerlendirmelere rağmen coşkulu olan çok fazla insan vardı; hatta alay edenler arasında bile övgüde bulunanlar oluyordu. *Telegraph*'tan Green kitabın "inkâr edilemez bir büyüleyiciliği" bulunduğunu itiraf etmişti. *Sunday Times*'dan Lambert ise "Mesajı olan saçma sapan bir şey mi? Hayır; roman anlatı ve pitoresk gücüyle bu seviyeden süzülerek yükseliyor," diye yazmıştı. Belki de en akıllıca görüş *Oxford Times* yazarından gelmişti: "Tamamen mantığa göre hareket edenlerin kitaba ayıracak zamanları olmayacaktır. Harekete geçirebilecek bir hayal gücü olanları ise alıp götürecek, onları olaylarla dolu bu maceranın bir parçası yapacaktır. Ve bundan sonra sadece iki kitabın daha gelecek olmasına üzüleceklerdir."

Eleştiriler satışları artıracak kadar iyiydi ve kısa bir süre içerisinde ilk cildin basılmış olan üç bin beş yüz adedinin talebi karşılamaya yetmeyeceği anlaşılmıştı. Kitabın yayınlanmasından altı hafta sonra, yeni baskının emri verildi. Tolkien şöyle yazmıştı: "Eleştirilere gelince, korktuğumdan çok daha iyiydiler." Temmuz ayında, Ulusal İrlanda Üniversitesi'nden fahri doktorasını almak için Dublin'i ziyaret etmişti. Ekim ayında da, yine başka bir fahri dereceyi kabul etmek için yurtdışına, Liège'e gitmişti. Bu ve bunun gibi başka işler *Yüzüklerin Efendisi*'ne

---

* *Boy's Own Paper*: 1879-1967 yılları arasında İngiltere'de önce haftalık sonra da aylık olarak yayınlanan, gençlere yönelik hikâyeler yayınlayan bir dergi. Arthur Conan Doyle, Jules Verne gibi ünlü yazarların da yazdığı derginin amacı, yayınladığı macera öykülerindeki ideal kahramanlar aracılığıyla gençlerin manevi değerlerini geliştirmekti-e.n.

yazacağı ekleri aksatıyordu. Matbaa üçüncü cildin metnini dizmeye başlamıştı bile. Aslında Tolkien bu bölümden Sam ve ailesiyle ilgili biraz duygusal olan bir bölümü çıkartmaya karar vermişti. Üçüncü cilt ekler, Tolkien'in artık gerekli olduğu konusunda ısrar ettiği Gondor ve Mordor'a ait genişletilmiş harita ve ilk cildin önsözünde sözünü vermiş olduğu isimler dizini gelmeden önce yayınlanamıyordu.

İkinci kitap olan *İki Kule*, Kasım ayının ortalarında yayınlanmıştı. Eleştiriler ilk cildinkilerle benzerdi. Üçüncü cilt artık kitabı destekleyen grup tarafından dört gözle bekleniyordu çünkü hikâye Frodo'nun Cirith Ungol Kulesi'nde tutsak edilmesinde kalmıştı ve *Illustrated London News* eleştirmeninin söylediği gibi "Merakta bırakmak çok zalimce bir şey"di. Bu arada Allen & Unwin'in eklerin teslimi için saptadıkları son tarih de geçmiş ve bürolarına herhangi bir metin ulaşmamıştı. "Çok üzgünüm," diye yazmıştı Tolkien, "elimden geleni yaptım." Ve kısa bir süre sonra yayıncıya biraz bir şeyler yollamıştı ama hepsini değil.

Amerika'da Houghton Mifflin *Yüzük Kardeşliği*'ni Ekim ayında yayınlamıştı; *İki Kule* de kısa bir süre sonra bunu izledi. İlk iki cildin Amerika'daki eleştirileri genel olarak temkinliydi. Fakat *New York Times*'tan W. H. Auden'ın coşkulu yazıları -"Son beş yıldır okuduğum başka hiçbir roman beni bu kadar eğlendirmemiştir," diye yazmıştı Auden- satışların artmasına yaramıştı; bir sonraki yıl Amerikalı okurlar epeyi kitap almışlardı.

1955 yılının Ocak ayına gelindiğinde yani ikinci cildin basılmasından iki ay sonra Tolkien hâlâ o kadar acilen gereken eklerin yazımını tamamlamamıştı. İsim dizinini yapma umudunu ise, bu işin çok vakit alacağını görerek tamamen yitirmişti. Bu yükten kurtulunca Ocak ve Şubat aylarında daha fazla malzemeyi bir araya getirmiş ama yaptığı işi delilik mertebesinde zor bulmuştu. Bir keresinde mitolojisindeki halkların tarih ve dillerini izah eden bir "uzman cildi" hazırlamayı planlamış ve bu konuda bir sürü de not biriktirmişti. Ama şimdi her şeyi sıkıştırması gerekiyordu çünkü yayıncılar ona kitabın arkasında kısacık bir yer ayırmışlardı. Yine de, okudukları hikâyeyi neredeyse bir tarih kitabı gibi algılayan ve birçok konuda daha fazla bilgi isteyen okurlarından almaya başladığı mektuplarla yüreklenen Tolkien dayatmaya devam ediyordu. Hikâyesine karşı gösterilen bu tutum onun gururunu okşuyordu çünkü bu, zaten uyandırmak istediği cinsten bir tepki olmasına rağmen yine

de şöyle belirtmiştir düşüncesini: "Tüm bu olanlar, sanki kocaman bir oyunmuş gibi davranma eğilimi gerçekten güzel bir şey mi bilemiyorum – bu tarz şeyleri gereğinden fazla çekici bulan benim için öyle olmadığı kesin." Yine de Shire Takvimleri, Gondor'un Yöneticileri ve Fëanor'un Tengwar'ı üzerine, o kadar zahmete katlanarak hazırlamakta olduğu şeylerin ciddi sayıda bir insan kitlesi tarafından istekli bir biçimde okunacağını bilmek cesaretlendiriciydi.

Mart ayı geldiğinde ekler hâlâ bitmemişti ve Allen & Unwin bürolarına üçüncü cildin çıkmamasıyla ilgili sert mektuplar gelmeye başlamıştı. Yayıncılar kitabın normal bir romandan çok daha fazla ilgi uyandırdığını fark etmeye başlamıştı. Rayner Unwin, Tolkien'e işi bitirmesi için yalvarmaya başlamıştı fakat eklerin son halinin kopyasının matbaaya ulaşması 20 Mayıs'ı bulmuştu. Bitirmek için yirmi dört saat durmadan çalışan Christopher tarafından hazırlanmış olan son harita birkaç hafta önce yollanmıştı; yani artık baskıyı erteleyecek bir şey kalmamıştı. Ama vardı. İlk başta rünlerin çizelgesi yanlış basılmıştı ve Tolkien'in düzeltmeleri yapması gerekiyordu. Sonra matbaacılar tarafından cevabı istenen başka sorular da vardı ve bunlar Tolkien'e yollanmıştı; fakat bu arada o İtalya'ya tatile gitmişti.

Edith üç arkadaşıyla birlikte Akdeniz'de gemi yolculuğuna çıkarken, Tolkien de Priscilla ile birlikte gemi ve trenle İtalya'ya geldi. Bir günlük tutmuş ve hislerini kaydetmişti: "Hıristiyanlığın kalbine geldim: Uç sınırlardan ve uzaktaki illerden yurduma dönüyorum, ya da en azından atalarımın yurduna dönüyorum." Venedik'te, kanalların arasında kendisini 'bütün dünyayı öldürmekte olan içten yanmalı motorunun lanetli hastalığından kurtulmuş," gibi hissetmişti. Daha sonra da şöyle yazmıştı: "Venedik inanılmaz bir şekilde, Elfçe tatlı bir yer –benim için Eski Gondor'un ya da Gölge'nin dönmesinden önce Numenorlu Gemilerle dolu Pelargir'in rüyası gibi." Priscilla ile Assisi'ye doğru yollarına devam etmişlerdi. Burada yayıncıların ricaları eline ulaştı ama Oxford'a dönüşünde notlarına kavuşuncaya kadar bir şey yapamadı. Böylece *Kralın Dönüşü, İki Kule*'nin yayınlanmasından neredeyse bir yıl sonra, 20 Ekim'de kitapçılara ulaşabilmişti. Son sayfadaki bir notta söz verilen indeksin olmamasından dolayı özür dileniyordu.

Üç cilt de basıldıktan sonra eleştirmenler *Yüzüklerin Efendisi*'nin bütününün değerlendirmesini yapabiliyorlardı artık. C. S. Lewis *Time*

& Tide'da eseri yine takdirle anmıştı: "Kitap ilk okuyuşta bir karara varılamayacak kadar orijinal ve zengin. Ama bize bir şeyler yaptığını hemen hissediyoruz. Artık aynı insan değiliz." Bernard Levin *Truth*'ta "Zamanımızın, ya da tüm zamanların en dikkat çekici eseri olduğuna" inandığını yazınca övgüler korosuna yeni bir ses daha katılmış oldu: "Bu zorlu günlerde dünyanın sakin insanlara kalacağını bir kez daha öğrenmek insanı rahatlatıyor." Fakat kitabın üslubu konusunda başka eleştiriler de vardı. John Metcalf *Sunday Times*'a yazmıştı: "Bay Tolkien fazlaca devrik cümlelerle taçlanmış, artık kullanılmayan deyimlerle üstü kabuk tutmuş bir Brewers' Bible'a* çeviriyor dümenini." Edwin Muir de saldırılarına *Observer*'da "Bir Oğlanın Dünyası" başlığıyla geri dönüyordu. "İşin hayrette bırakan tarafı," diye yazmıştı, "bütün karakterler erişkin kahramanların maskaraca taklidini yapan oğlan çocukları. Hobbitler, ya da diğer adlarıyla buçukluklar sıradan oğlanlar; tam olarak insan olan kahramanlar, lise öğrencileri gibi ama hiçbiri kızlar hakkında kulaktan dolma dışında bir bilgiye sahip değil. Hatta elfler, cüceler ve entler bile önü alınamayacak bir şekilde oğlan çocuğu ve hiç ergenliğe ulaşamayacaklar."

"Edwin Muir'i de, gecikmiş ergenliğini de yemişim," diye burun kıvırmıştı Tolkien. "Daha iyisini bilecek kadar yaşını başını almış. Eğer yüksek lisansını yaptıysa onu şiir konusunda profesörlüğe aday göstereceğim – tatlı intikam."

Artık fikirler iyice kutuplaşmıştı. Kitabın savunucuları da düşmanları da saflarını almıştı ve W. A. Auden'in de yazmış olduğu gibi: "Kimsenin ılımlı bir fikri yok gibi; ya benim gibi bu kitabı kendi türünün başyapıtı kabul ediyor, ya da katlanamıyor." Ve bu Tolkien'in hayatının geri kalan kısmında böyle kalacaktı: Bir kutuptan aşırı bir iltifat, diğer taraftan mutlak bir aşağılama. Genel olarak Tolkien bunlara pek kulak asmıyordu; aslında onu eğlendiriyordu. Bu konuda şöyle yazmıştı:

> *Yüzüklerin Efendisi*
> şunların ikisinden biri:
> seversin, seversen:
> yuhalarsın sevmezsen!

---

* Evde nasıl bira yapılır kitapları-ç.n.

Oxford Üniversitesi tam olarak yuhalamadı. Yuhalamayacak kadar kibardı. Fakat Tolkien'in kendisinin de belirttiği gibi meslektaşları ona şöyle dediler: "Artık bunca yıldır neyle uğraştığını öğrendik! Neden şunun edit edilmesi, buna yazılacak bir yorum, gramerler, lügatçelerin hepsinin 'söz verilse de' bitmemiş olduğunu anladık. Hayli eğlenmişsin, şimdi artık biraz *iş* yapma zamanı." Bunun ilk meyvesi hazırlamış olduğu ve zaten birkaç aydır ertelenmiş olan İngiliz dilindeki Kelt öğelerle ilgili bir seri konferans oldu. Tolkien bunu "İngilizce ve Galce" başlığı altında *Kralın Dönüşü*'nün yayınlandığı günün ertesinde 21 Ekim 1955 yılında sundu. Bu çalışma, iki dilin arasındaki ilişki hakkında uzun ve aşırı detaylı bir incelemeydi fakat (Tolkien'in açıklamasına göre) bu konferans serisi için bir yerde perdeyi aralamayı amaçlıyordu. Tolkien'in lisanlara olan ilgisinin tarihçesini anlatması açısından otobiyografik bir değerlendirme olması sebebiyle kesinlikle oldukça kıymetlidir. Konuşmasının başında Tolkien, sunumunun bu kadar gecikmesi nedeniyle özür dilemiş, bunun hafifletici nedeni olarak onu geciktiren birçok işin yanı sıra "içinde Keltçe üzerine yaptığım çalışmalardan şahsen kazandığım şeyleri barındıran, bunları en doğal haliyle sunabileceğimi düşündüğüm büyük bir 'eser'in, tabii buna eser denilebilirse, uzun zamandır gecikmiş olan ortaya çıkışını" göstermiştir.

Artık *Yüzüklerin Efendisi*'nin Allen & Unwin'e bin pound kaybettirmeyeceği ortaya çıkmıştı. Kitabın satışları dikkati çekecek düzeyde olmasa da sürekli artıyordu. Kitabın satışları radyo tiyatrosuyla artırılmaya çalışılmıştı fakat kaçınılmaz olarak Tolkien bunu hiç tasvip etmemişti, çünkü tiyatro konusunda bazı kısmi çekinceleri olsa da asıl olarak hikâyelerin tiyatroya "uyarlanmasına" büyük bir şiddetle karşı çıkıyor, bu sürecin hikâyeleri sadece insan seviyesine indirerek son derece fani bir hale sokacağına inanıyordu. Yine de radyo tiyatroları kitabın popülerliğini artırmıştı ve 1956 yılının başlarında Tolkien, Allen & Unwin'den, "yüzde elli kâr" sözleşmesine göre ilk ödemesini aldı: Üç bin beş yüz pounddan fazlasını içeren bir çek. Bu üniversiteden kazandığı yıllık gelirden oldukça fazlaydı; buna elbette çok sevinmiş olmasına rağmen gelir vergisinin ciddi bir sorun yaratacağını da fark etmişti. 1956 yılında satışlar daha da arttı ve ertesi yıl eline geçen çek çok daha fazlaydı. Bu beklenmedik gelirin bir sonucu olarak daha önce kabul etmiş olduğu gibi, Oxford'un alışılmış emeklilik yaşı olan

altmış yedi değil de altmış beş yaşında profesörlükten emekliye ayrılmaya karar verdi. Kısa bir süre içerisinde haklı olduğu anlaşılan vergi konusundaki endişeleri, aynı zamanda 1957 yılında Amerika'nın Orta Batısında bulunan Katolik bir kuruluş olan Marquette Üniversitesi'nin, yayınlanmış hikâyelerinin başlıcalarının orijinal metinlerini satın alma teklifini memnuniyetle kabul etmesi anlamına geliyordu. Kendisine 1250 £ tutarında (o zamanlar bu beş bin dolara karşılık geliyordu) bir meblağ ödenmişti ve 1958 yılının bahar aylarında *Hobbit, Yüzüklerin Efendisi* ve "Ham'li Çiftçi Giles", halen yayınlanmamış olan *Mr. Bliss* ile birlikte Atlantik'i aşmışlardı.

Paranın yanı sıra *Yüzüklerin Efendisi* Tolkien'e bir sürü hayran mektubu da getirmişti. Ona yazanlar arasında *Yüzüklerin Efendisi*'ni okumamış fakat isminin hikâyede geçtiğini duymuş olan gerçek bir Sam Gamgee de bulunuyordu. Tolkien buna bayıldı, ismi nasıl bulmuş olduğunu açıklayarak Bay Gamgee'ye üç cildin de birer kopyasını gönderdi. Daha sonra: "Bir süre 'S. Gollum' imzalı bir mektup alacağım korkusuyla yaşadım. O benim için başa çıkması daha zor bir şey olurdu," demiştir.

Allen & Unwin *Yüzüklerin Efendisi*'nin yabancı dillere çevirisi için müzakereler yapmaya başlamıştı. İlk sonuç 1956 yılında yapılan Flemenkçe baskısıydı. Çeviriden sonra Tolkien çevirmenin karmaşık isim serilerini kendi diline çevirmek için yaptığı ilk girişimlere çok sert eleştirilerde bulunmuştu. Sonunda Tolkien Flemenkçe çeviriyi beğenmiş ama üç yıl sonra çıkan İsveççesini daha az takdir etmişti. Sadece çevirinin kendisinden memnun olmamakla kalmamış (üzerinde çalışma yapabilecek kadar bir İsveççe biliyordu) ama çevirmen tarafından kitaba eklenmiş önsöze de çok sinirlenmişti. Tolkien bu önsöz için, "beş sayfalık münasebetsiz saçmalık" demişti. Önsözde çevirmen *Yüzüklerin Efendisi*'ni çağdaş dünya politikalarının bir alegorisi olarak yorumlamış, Tolkien'in hikâyeyi "bir sürü torununa" anlattığını belirtmiş ve Tolkien'in o sıralarda oturmakta olduğu sıradan Oxford banliyösü (Headington Hill diye bilinen hafif bir tepe üzerinde bulunan) Headington'ın manzarasını, "arka planda Höyük Yaylaları ve Headington Tepeleriyle ... bol yapraklı meyva bahçeli kırlar" diye tasvir etmişti. Tolkien sert bir biçimde karşı koyunca bu önsöz sonraki baskılarda İsveçli yayıncılar tarafından kaldırılacaktı.

İzleyen yıllarda *Yüzüklerin Efendisi* Avrupa dillerinin ve diğer dillerin belli başlılarına çevrilmiş ve Tolkien yurtdışına gitmesi için birçok davet almıştı. 1958 yılının bahar ayında Hollanda'ya gitmek için bu davetlerden sadece birini kabul etmiştir ve bu seyahat büyük bir başarı olmuştur. Sıcakkanlılıkla ağırlanacağı belliydi çünkü onu karşılayan ve krallar gibi ağırlayan kişi olan Amsterdam Üniversitesi'nden Profesör Piet Harting ile birkaç yıldır dosttu. En büyük olay Rotterdamlı bir kitap mağazasının hazırlamış olduğu "Hobbit Ziyafeti"ydi; bu yemekte Tolkien Flemenkçeye ve Elfçeye çevrilen bir konuşma yapmıştı. Bir yerde *Yüzüklerin Efendisi*'nin başındaki Bilbo'nun doğumgünü konuşmasının bir parodisiydi bu ve konuşma Tolkien'in şu sözleriyle bitmişti: "Büyük bir gayretle saygıdeğer hobbit atalarımızın Üçüncü Çağ'daki tarihini tamamlamaya çalışmamın üzerinden şu anda tam yirmi yıl geçti. Doğu'ya, Batı'ya, Kuzey'e, Güney'e baktım ve Sauron'u göremedim; ama görüyorum ki Saruman'ın bir sürü torunu var. Biz Hobbitlerin onlara karşı büyülü bir silahımız yok. Ama yine de iyi huylu hobbitlerim, kadehimi size kaldırıyorum: Hobbitler'e! Sarumanlar'dan daha çok yaşasınlar ve ağaçlardaki baharları görsünler."

Artık *Yüzüklerin Efendisi*'nin uluslararası "çok satan" bir "ürün" olduğu kesinleşmişti. Stanley Unwin kısa bir süre içerisinde film hakları için de teklifler geleceği konusunda Tolkien'i uyardı ve iki adam uygulayacakları politika konusunda mutabık kaldılar: Ya kitaba saygı duyularak "uygulanacak" ya da çok para istenecekti. Sir Stanley'nin de söylediği gibi seçim "şöhret veya para" arasındaydı. Film dünyasından ilk teklifler 1957 yılının sonlarında gelmeye başladı. Üç Amerikalı işadamı, *Yüzüklerin Efendisi*'nin önerilen çizgi filminin çizimlerini Tolkien'e gösterdiler. Bu beyler (Forrest J. Ackerman, Morton Grady Zimmerman ve Al Brodax) senaryoyu, ya da başka bir deyişle filmin "olay örgüsünü" de Tolkien'e getirmişlerdi. Bunu okuyan Tolkien senaryonun kitaba pek saygı duymadığını görmüştü. Birçok isim sürekli yanlış yazılmış (Boromir, "Borimor" haline getirilmişti), neredeyse hikâyedeki bütün yürüyüşlerden vazgeçilerek Yüzük Grubu her yere kartalların sırtında taşınmış ve elflerin yol azığı *lembas* da "konsantre yiyecek" diye izah edilmişti. Bu işte pek bir şöhret yok gibiydi, pek bir para da olmayınca görüşmeler devam etmedi. Fakat bu olacakların bir belirtisiydi. Bu arada Tolkien'in kitaplardan gelen geliri yüksek olmaya devam ediyordu.

"Korkarım," demişti, "kısa bir süre önce alaycı bir eleştirmenin ifadesiyle, 'edebi başarının brüt hasılatı' hakkında söylenebilecek çok şey olduğunu hissediyorum, gayriihtiyari."

Hobbit ile *Yüzüklerin Efendisi*'nin satışları sürekli artıyordu fakat 1965 yılına kadar bu düzende şiddetli bir farklılık yaşanmamıştı. O yılın başlarında pek de vicdan sahibi sayılamayacak Amerikalı bir yayıncının *Yüzüklerin Efendisi*'nin izinsiz bir cep kitabı nüshasını çıkartmayı planladığı öğrenildi. Tolkien'e telif hakkı ödemeyeceği neredeyse kesindi. O günlerde Amerika'daki telif hakkı konusundaki karışık durumdan yararlanan yayıncı kuşkusuz bunu ceza almadan yapabileceğini düşünmüştü. Ayrıca böyle bir ucuz baskının özellikle daha şimdiden kitaba büyük bir ilgi göstermeye başlamış olan Amerikalı öğrenciler arasında çok satacağını da fark etmişti. Bu durumu garantiye almanın tek yolu Tolkien'in yetkili Amerikalı yayıncısı Houghton Mifflin'in en kısa zamanda kendi cep kitaplarını basmasıydı. Onlar da bunu Ballantine Books'la birlikte yapmayı düşünüyorlardı. Fakat bu yeni baskının telif hakkını alabilmeleri için metinde birkaç değişiklik yapmaları gerekiyordu ki teknik olarak kitap "yeni" olabilsin. Rayner Unwin tüm bunları Tolkien'e anlatmak için Oxford'a gitmişti. Ayrıca ondan *Yüzüklerin Efendisi* ve *Hobbit*'i hızla bir gözden geçirmesini, böylece diğer kitabın da korunabilmesini rica etti. Tolkien kabul etti, Unwin tatmin olarak Londra'ya döndü.

Normal olarak "gözden geçirmek" sözü bile Tolkien'in işe koyulmasını sağlardı. Fakat bu olayda, o sırada hiçbir şey yapmamıştı. Teslim tarihlerini kaçırmaya ve metin üzerindeki acil düzeltmeleri yapmayı ertelemeye zaten alışkındı, o sırada da yeni hikâyesi *Smith of Wootton Major*'ı cilalarken bir yandan da *Gawain* çevirisi üzerinde çalışıyor ve besteci Donald Swann'ın Tolkien şarkı serisi için bestesini yapmak istediği Elfçe şiir "Namárië" üzerine notlar alıyordu. Bütün bu işleri Haziran ayında bitirdiğinde Tolkien ve diğerlerinin Amerikalı "korsan" baskı dedikleri *Yüzüklerin Efendisi* yayınlanmıştı bile.

Kitabı Ace Books yayınlamıştı. Ace Books, kitabı Tolkien ve yetkili yayıncılarından izin almadan yayınlamış ve yazarına hiçbir telif ücreti önerilmemiş olduğu halde cep kitabının yayınlanmasında yasa dışı hiçbir şey olmadığını iddia etmişti. Aslında Ace baskısı tamamen itinasız

da basılmamıştı, o yüzden her cildinin yetmiş beş sente satılıyor olması oldukça ucuzdu. Dizgide birkaç hata vardı ama genel olarak Tolkien'in metnini doğru basmışlardı; hatta komik sayılacak bir şekilde, çünkü hem kitabın önsözünde dizinin yapılacağı sözünü, hem de sonunda dizin yapılmadığı için özürlerini de yayınlamışlardı. Ace daha şimdiden bilimkurgu kitaplarıyla ünlenmişti ve belli ki ruhsatlı bir cep kitabı basılıncaya kadar birçok insan bu baskıları alacaktı. Gözden geçirme işlemlerini en kısa zamanda tamamlaması için Tolkien'e acil bir talep yollandı. Son altı aydır bunun üzerinde gayretli bir şekilde çalıştığı umuluyordu.

Böylece Tolkien acil bir gözden geçirmenin gerektiği *Yüzüklerin Efendisi* değil de böyle bir gereksinim içinde olmayan *Hobbit* üzerinde çalışmaya başladı. Saatlerini daha önce yapmış olduğu düzeltme notlarını aramakla geçirdi ama bir türlü bulamadı. Onun yerine "Yeni Gölge"nin daktiloya çekilmiş metnini buldu. Bu *Yüzüklerin Efendisi*'nin devamı için uzun bir süre önce başlamış olduğu fakat birkaç sayfadan sonra bıraktığı bir metindi. Kötülüğün Orta Dünya'ya geri dönüşüyle ilgiliydi. Sabah saat 4:00'e kadar bunu okuyup üzerinde düşünmek için uyanık kaldı. Ertesi gün *Hobbit*'e başladığında kitabın büyük bir kısmını "çok kötü" buldu ve tüm kitabı yeniden yazmamak için kendini zor tuttu. Gözden geçirip düzeltmeleri yapmak epey bir zaman aldı ve sonunda *Yüzüklerin Efendisi*'ne döndüğünde yaz epey ilerlemişti. Kalan hataları düzeltmek için birkaç değişiklik yapmaya karar verdi ve artık onun için hazırlanmış olan dizinden yararlandı fakat yine de gözden geçirilip düzeltilmiş metni Amerika'ya yollaması Ağustos'u buldu.

Bu arada yetkili cep kitabı yayıncısı Ballantine Books daha fazla bekleyemeyeceğine karar vermişti. Tolkien'in kitaplarından en azından birini raflara koyabilmek için Tolkien'in düzeltmelerini beklemeden ilk haliyle *Hobbit*'i yayınladılar. Tolkien'in düzeltmelerini daha ilerideki baskılara eklemeyi düşünüyorlardı. Tolkien'e de kitabın bir kopyasını yolladıklarında Tolkien kapak resmini görünce şoke oldu. Ace Books bütün ahlaki "korsanlıklarına" rağmen kitabın kapağı için hikâyeyi bilen bir sanatçı tutmuştu fakat Ballantine'ın kapak resminin *Hobbit*'le hiçbir ilgisi yok gibiydi çünkü kapakta bir tepe, iki devekuşu ve üzerinde soğanımsı meyvaları olan garip bir ağaç görünüyordu. Tolkien patladı: "Bunun hikâyeyle ne ilgisi var? Burası neresi? Niye devekuşu? Ayrıca ön plandaki o pembe ampuller de ne?" Sanatçının kitabı okumaya vakit

bulamadığı yönünde cevap geldiğinde ve pembe ampullerin "Noel ağacını çağrıştırması" amaçlandığı söylendiğinde Tolkien ancak şöyle cevap verebilmişti: "Kendimi tımarhaneye kapatılmış gibi hissediyorum."

1965 yılının ilerleyen günlerinde *Yüzüklerin Efendisi*'nin "yetkili" cep kitapları Amerika'da üç cilt olarak yayınlandı. Bu kez Tolkien'in düzeltmeleri, ilk cildin kapağında devekuşu ve Noel ağacı ile birlikte çıktı. Gerçi bu resim daha sonra çıkartılıp Tolkien'in kendi çizimlerinden biriyle değiştirildi. Tolkien'in iki resmi daha ikinci ve üçüncü ciltler için kullanıldı. Her ciltte Tolkien'den bir mesaj vardı: "Sadece ve sadece bu cep kitabı benim rızam ve işbirliğimle çıkmıştır. Yazarlara hürmet edilmesi (en azından) gerektiğini düşünenler başkasını değil, sadece bunu alırlar."

Fakat bu arzu edilen sonucu hemen sağlamamıştı. Ballantine baskıları (telif ücreti ödemiş oldukları için) Ace baskılarından yirmi sent daha pahalıydı ve Amerikalı öğrencilerin oluşturduğu müşteri grubu da ikincisini tercih etmiyordu. Belli ki başka bir şeyler daha yapmak gerekiyordu. Başlamış olan bu mücadelede Tolkien garip bir biçimde öne çıkarak etkili bir rol oynamıştı; garip bir şekilde diyoruz çünkü Tolkien bir işadamı değildi ve ironik bir şekilde eski yıllardaki işadamlarına yakışmayan alışkanlıkları şimdi onun için bir avantaj olmuştu. Yayınlanacak eserin tamamlanması için gerekli olan zamanının çoğunu, hayran mektuplarına sayısız cevaplar yazarak "boşa harcamaya" alışmıştı. Bunun anlamı daha şimdiden, özellikle de Amerika'da hevesli mektup sahiplerinden sevgi dolu bir izleyici kitlesi edinmiş olmasıydı ve artık onlar da Tolkien'i savunmak için ortaya çıkmaya gönüllüydüler. Kendi kendine Amerikalı okuyuculara verdiği cevaplara bir not eklemeye başladı. Onları Ace baskısının yetkili olmadığı konusunda bilgilendiriyor ve bunu arkadaşlarına da söylemelerini rica ediyordu. Kısa bir zaman içerisinde bunun hatırı sayılır bir etkisi oldu. Amerikalı okurlar Ace baskısını almayı reddetmekle kalmıyor yarattıkları baskı nedeniyle kitapçılar bu kitapları raflarından indirmek zorunda kalıyordu. Yeni kurulmuş olan "Amerika Tolkien Cemiyeti" adındaki bir hayran kulübü de bu savaşa katılmıştı. Yılın sonuna doğru Ace baskılarının satışı sertçe düşmeye başlamıştı. Bunun nedeni Amerika'nın Bilimkurgu Yazarları tarafından incelendi. Bu Ace'e ciddi bir baskı yapabilecek etkili bir kitleydi. Sonuç olarak Ace Tolkien'e bir mektup yazarak satmış olduğu kitapların telif ücretini ödemeyi teklif etti ve ellerindeki stok eridikten sonra tekrar baskı yapmayacaklarını belirtti.

Böylece bir anlaşma imzalandı ve gazetecilerden birinin dediği gibi "Orta Dünya üzerine verilen savaş" bitmiş oldu.

Fakat başlayan bu hareketin çok daha önemli sonuçları daha gelmemişti. Bu çekişme dikkatleri oldukça fazla çekmişti ve bunun sonucu olarak da Tolkien'in ve kitaplarının ismi Amerika'da çok duyulmuştu. *Yüzüklerin Efendisi*'nin takribi yüz bin baskısı 1965 yılında satıldı ama bu rakamlar kısa bir süre sonra "yetkili" cep kitabı tarafından geçildi ve kısa bir süre içerisinde bir milyona vardı. Ace hiç düşünmeden Tolkien'e bir iyilik yapmıştı çünkü kitabı birkaç yıldır oyalanıp durduğu "saygın" ciltli statüsünden kurtarıp popüler best-seller'ların en üzerine çıkartmıştı. Ve kitap artık çoktan bir "kampüs kültü" halini almıştı.

Tolkien'in yazılarında Amerikalı öğrencileri çeken bir şey olduğu kesindi. Endüstriyel toplumun yıkımı karşısında doğal hayatın korunmasının ima edilerek vurgulanması gittikçe gelişen ekolojik hareket ile uyuşmuştu ve *Yüzüklerin Efendisi*'ni zamanın bir kıssası gibi görmek mümkündü. Fakat Lewis'in de çok öncelerden görmüş olduğu gibi kitabın asıl cazibesi kahramanlık hikâyelerine aleni dönüşünde yatıyordu. Daha sert olan eleştirmenler ona kaçış edebiyatı diyebilir, hatta daha da sert olanlar kitabın etkisini bazı öğrenci çevrelerinde o zamanlar moda olan halüsinatif uyuşturucuların tekin olmayan etkisiyle mukayese edebilir fakat sebebi her ne olursa olsun yüz binlerce genç Amerikalı için Frodo'nun yüzükle yaptığı yolculuk artık hepsinin kitabıydı ve bütün best-seller'ları geçmişti. 1966 yılının sonlarında bir gazete şöyle bildiriyordu: "Yale'de *Yüzüklerin Efendisi* üçlemesi, William Golding'in zirvedeki *Sineklerin Tanrısı*'ndan çok daha hızlı satıyor. Harvard'da ise J. D. Salinger'ın *Gönülçelen*'ini geride bırakmıştır." Üzerinde "Frodo Yaşıyor", "Başkan Gandalf", "Orta Dünyaya Gelin" gibi sloganların yazılı olduğu rozetler çıkmaya başlamıştı. Tolkien Cemiyeti'nin şubeleri batı sahilinde ve New York eyaletinde mantar gibi bitmeye başlamış ve zamanla büyüyerek kendilerini aynı zamanda C. S. Lewis ve Charles Williams'ın eserlerinin incelenmesine de adayan "Mytho-poeic Cemiyeti"ne dönüşmüştü. Hayran kulüplerinin üyeleri "hobbit piknikleri" düzenliyordu. Bu pikniklerde mantar yiyip elma şarabı içiyorlar ve hikâyenin kahramanları gibi giyiniyorlardı. Zamanla Tolkien'in yazıları Amerikan akademik çevrelerinde de saygı görmeye ve "J. R. R. Tolkien'in *Yüzüklerin Efendisi*'nde Kullandığı Tezatlı Çelişki ve İronile-

rin Parametrik Analizi" gibi başlıkları olan bazı tezlerin konusu olmaya başlamıştı. Tolkien ile ilgili eleştiri kitapları kampüs kitapçılarında boy gösteriyordu. Bir başkan kızı, bir astronot ve bir film yıldızı Tolkien'in yazıları karşısında duydukları coşkuyu belirtmek için yazmışlardı. Amerika'daki duvarlar üzerinde görülebilecek graffitiler arasında şunlar da vardı: "J. R. R. Tolkien Hobbit alışkanlığı yapar."

Amerikalıların coşkusunun sönmez ateşi diğer ülkelere de sıçramıştı. Saigon'daki festivallerden birinde Vietnamlı bir dansçı kalkanının üzerine Sauron'un göz kapaksız gözünü çizmiş, Kuzey Borneo'da ise bir "Frodo Cemiyeti" kurulmuştu. Aşağı yukarı aynı zamanlarda Tolkien'in kitaplarına yönelik ilgi İngiltere'de de dikkat çekici derecede artmıştı. Bu biraz kitapları ilk okuduklarında çocuk olan okuyucuların artık ergenlik çağına gelmiş olmalarından ve kendi coşkularını arkadaşlarıyla paylaşmalarından, biraz da Amerika'da büyümekte olan kültün bir yansımasından kaynaklanıyordu. Kitapların İngiltere'deki satışı sertçe yükselmiş, hem Londra'da, hem de ülkenin dört bir yanında bir Tolkien Cemiyeti toplanmaya başlamıştı; Warwick Üniversitesi öğrencileri de kampüslerinin etrafındaki Ring Yolu'nu yeniden isimlendirerek "Tolkien Yolu" demişlerdi. Ayrıca hedefinin "güzel insanları bir araya getirmek" olduğu açıklanan, *Gandalf's Garden* (Gandalf'ın Bahçesi) adında "saykodelik bir dergi" de çıkmaya başlamıştı. İlk sayısında Gandalf'ın "çağımızın mitolojik kahramanı olarak genç dünya ruhuna girmekte olduğu" açıklanıyordu.

Tolkien'e gelecek olursak, meslektaşı Norman Davis'e yazdığı bir mektupta kitaplarına duyulan bu yaygın coşkuya "içler acısı kültüm" diyordu. Genç Amerikalıların gösterdikleri bu coşkudan hoşlanıp hoşlanmadığını soran bir gazeteciye de şöyle cevap vermişti: "Onları sanat harekete geçiriyor ama onlar kendilerini neyin harekete geçirdiğinin farkında değiller; bununla sarhoş oluyorlar. Genç Amerikalıların birçoğunun hikâyelerle ilişkisi benden çok farklı."

Kitabın satışları artmaya devam ediyordu. Tam bir rakam vermek zor da olsa 1968 yılının sonlarında *Yüzüklerin Efendisi*'nin tüm dünyada aşağı yukarı üç milyon nüshasının satılmış olduğu görülüyor. Çeşitli dillerde sayısız tercümeleri çıkmıştı.*

---

* Bütün çeviri listesi için Ek C'ye bakınız.

Gittikçe artan sayıda gazeteci Tolkien'in peşine düşmüştü. Prensip olarak röportaj vermekten hoşlanmayan Tolkien doğuştan gelen kibarlığı yüzünden ricaları geri çeviremiyordu. Zaman içerisinde sevdiği birkaç gazeteciyi seçerek sadece onlarla irtibat kurma konusunda ısrarcı oldu. Kitaplarıyla ilgili konularda işleri olan her cinsten ziyaretçi akınına uğruyordu ve yine rahatsız edilmekten hoşlanmasa da genellikle onları görmeyi kabul ediyordu. Genel olarak ilk karşılaştığında insanları sevme ve sonra kısa bir süre içerisinde onları rahatsız edici bulma eğilimi vardı; zamanla, belki de aklının köşesinde bu gerçekle, konukları geldiği zaman birkaç dakika sonra çalması için bir zil kurar ve böylelikle yapması gereken başka bir iş olduğunu belirtir ve ziyaretçiyi kapıya kadar geçirirdi.

Kitaplarına çok düşkün olan Amerikalılar onu görmek için geziler tertiplemeye başlamıştı. Amerika Tolkien Cemiyeti'nin kurucu üyelerinden olan Dick Plotz, bir hayran dergisi için onunla röportaj yapmak istediklerini söylemek için Tolkien'i aramıştı. Illinois'ten Tolkien hayranlarının artık büyük bir sabırsızlıkla beklemekte oldukları *Silmarillion*'a büyük ilgi duyan Profesör Clyde S. Kilby gelmişti; Tolkien Kilby'e *Silmarillion* metninin bir kısmını gösterdi ve Kilby'nin takdirleri pek hoşuna gitti. Middle West'ten başka bir akademisyen olan William Ready de Tolkien'i ziyaret ederek daha sonra Tolkien ile ilgili, Tolkien'in "küstah ve saldırgan" bulduğu bir kitap yayınladı. Bundan sonra Tolkien ziyaretçileri konusunda daha dikkatli olmaya başladı. 1968 yılının başlarında BBC onun hakkında "Oxford'daki Tolkien" adında bir film yaptı. Kameralara hiç çekinmeden çıktı ve bundan oldukça keyif aldı. Ama genelde bu tarz şeyler onun hiç hoşuna gitmiyordu. Bir okuruna şöyle yazmıştı: "İnsanın yaşarken bir kült karakterine dönüşmesi sanırım hiç de hoş bir şey değil. Bunun insanın koltuklarını kabarttığını düşünmüyorum; en azından benim durumumda kendimi son derece küçük ve yetersiz hissetmeme neden oluyor. Ama en mütevazı idolün bile pohpohlanmanın bu tatlı kokusu karşısında burnu kaşınmadan duramaz."

VII

1959-1973: SON YILLAR

1. Bölüm

Headington

Şöhret onun kafasını karıştırıyordu. Bu hiçbir zaman onun beklediği veya kendine layık bulduğu bir şey olmamıştı. Tamam, okurlar hikâyelerinden büyük bir coşku duysunlardı ama niye onun için bu kadar yaygara yapıyorlardı? Ve gerçekten de yaygara yapıyorlardı. Hayranlarından gelen muazzam mektup yığınlarıyla uğraşmak zorunda kalıyordu. Üstelik okurlarının çoğu ona sadece mektup yollamakla da kalmıyordu. Mektuplarla birlikte her türlü hediye yolluyorlardı: Resimler, heykeller, kadehler, kitaplardaki karekterler gibi giyinerek çektirdikleri fotoğraflar, kasetler, yiyecek, içecek, tütün, goblen. Tolkienlerin artık yaşamakta oldukları Sandfield Yolu No. 76'daki evleri zaten kitaplar ve kâğıtlarla ağzına kadar dolmuştu; şimdi de bu hediye akını başlamıştı. Tolkien günler boyunca durmadan teşekkür mektupları yazıyordu. Allen & Unwin hayran mektuplarının cevaplandırılması konusunda kendisine yardım etmeyi önerdiğinde memnuniyetle kabul etti. Fakat özel adresi biraz biliniyor olduğundan ve telefon numarası da Oxford telefon rehberinden bulunabildiğinden başka bir sorun yaşıyordu. Ziyaretçiler randevu almadan çıkageliyor, kitaplarını imzalamasını ya da onlara para vermesini istiyorlardı. Genellikle kibar, zaman zaman da deli ve tehditkâr olabiliyorlardı. Gecenin köründe telefon çalabiliyordu: Kim olduğu belli olmayan bir Amerikalı oluyordu hatta, Tolkien ile bizzat konuşmak istiyor ve zaman farkının da genellikle farkında bile olmuyordu. En kötüsü insanlar pencerelerden fotoğraflar çekmeye başlamıştı. Bu, düzenli bir dünyada, temiz bir "Shire"da olacak cinsten bir şey değildi.

***

Tolkien yaşlandıkça birçok özelliği daha da belirginleşir olmuştu. Acele acele konuşması, telaffuzundaki bozukluk, parantez açarak ko-

nuşma tarzı daha da kendini belli etmeye başladı. Fransız mutfağını sevmemek gibi uzun zamandır sahip olduğu tavırlar saçma birer karikatüre dönüştü. Bir zamanlar C. S. Lewis'in önyargıları için yazmış olduğu şey yaşlandıkça kendisi için de geçerli olmaya başlamıştı: "Birkaç tane önyargım var, cehalete dayandığı için bir kısmı iyice kökleşmiş, artık izahatla da çözülemez." Aslında Lewis kadar çok sayıda önyargısı yoktu; ve aslında "önyargı" sözü de onun için çok geçerli sayılmazdı çünkü önyargı dendiğinde hareketlerinin bu yargılara dayandığı anlamı çıkmaktadır, halbuki gerçekte garip inançlarının, davranışı üzerinde çok nadiren etkisi olurdu. Aslında bu önyargı değil daha ziyade bir âdetti (üstelik Oxford'da oldukça sık rastlanan bir âdet): Hakkında az şey bildiği bir konuda dogmatik iddialarda bulunmak.

Bazı yönlerden yaşlılığı son derece hüzünlü buluyordu, bazı yönlerden ise içindeki cevheri çıkartmasına neden oluyordu. Gücünün azaldığını bilmek onu hüzünlendiriyordu, 1965 yılında şöyle yazmıştı: "Çalışmak zor geliyor – kendimi yaşlı hissetmeye başladım, ateşimin söndüğünü hissediyorum." Zaman zaman bu onu umutsuzluğa sevk ediyordu; hayatının son yıllarında, zaten tüm hayatının bir özelliği olan hüzne olan eğilimi artmıştı. Sadece emeklilik ve elini eteğini işlerden çekmek bile onun doğasının bu tarafını ortaya çıkartmaya yetiyordu. Fakat kişiliğinin diğer tarafı yani yüksek moral ve duygu paylaşımı da tüm gücüyle yerinde duruyor, başka bir işe yaramasa bile gittikçe artan hüznünü dengeliyordu. Yaşlanmak fiziksel olarak ona yakışmıştı; uzun ince yüzünün keskin köşeleri yumuşayarak kırışıklıklara dönüşmüştü. Ayrıca artık sürekli giydiği renkli yeleklerinin altındaki göbeği de büyüyordu. Arkadaşları olgunlaşmanın ona yakıştığını söylüyorlardı. Yıllar geçtikçe diğer insanlarla birlikte vakit geçirmekten daha çok hoşlandığına şüphe yoktu. Pırıltılı gözleri, heyecanlı konuşma tarzı, patlarcasına attığı kahkahaları, rahatça dostluk kurması, yemek veya içki masasındaki bonkörlüğü onu daha da cana yakın yapıyordu.

"Tam bir 'ahbap çavuş'" diye yazmıştı C. S. Lewis, Tolkien'in ölüm ilanında, "ruh halinin aynı anda hem Bohem, hem edebi, hem de Hıristiyan olduğu küçük arkadaş çevrelerinde en iyimiz oydu." Yine de Tolkien 1959 yılı yazında Merton'daki profesörlüğünden emekli olunca özellikle bu tür yakın arkadaş çevrelerinden, (kendi ailesi hariç) en sevdiği kişilerden özellikle uzak kalmıştı. Sonuç olarak da biraz mutsuz

olmuştu. Son yıllarında hâlâ Lewis ile biraz görüşüyor, zaman zaman "Bird and Baby"yi ve Lewis'in Headington'ın diğer tarafındaki yeni evi olan Kilns'i ziyaret ediyordu. Eğer Tolkien, Lewis'in Joy Davidman'la, 1957'den kadının öldüğü tarih olan 1960'a kadar devam eden evliliğine şaşırmamış ve hatta kızmamış olsaydı, eski dostlukları muhtemelen devam ederdi. Tolkien'in bu evliliğe karşı olan hisleri kısmen Joy'un Lewis ile evlenmeden önce ilk eşinden boşanmış olmasıyla, kısmen de Lewis'in arkadaşlarının yeni eşine hürmet göstermelerini beklemesine içerlemesiyle izah edilebilir. Çünkü otuzlu yıllarda kendisi bekâr olan Lewis, arkadaşlarının kendilerini evde bekleyen birer eşi olduğu gerçeğini önemsemezdi. Ama bu kadar basit değildi. Sanki bu evlilikle Tolkien kendisini aldatılmış hissediyordu; Lewis ile olan dostluklarına bir kadının izinsiz girmesine içerlemişti – aynı Edith'in Tolkien ile olan evliliğine Lewis'in izinsiz girmesine içerlemiş olduğu gibi. Joy Davidman ile dostluk kuranın Edith olması manidardır.

1950'li yılların ortalarında Tolkien'in Lewis ile yaptığı düzenli toplantıların kesintiye uğraması, hayatının "kulüp" bölümünün kapanması anlamına gelmektedir. Bu bölüm Ç.K.B.C. ile başlamış ve Inklings ile zirveye çıkmıştı. Bu zamandan sonra hayatının çoğunu evde geçiren yalnız bir adam oldu. Bu gereklilikten doğuyordu çünkü Edith'in sağlığı ve bakımı onun için çok önemliydi. Edith sürekli çektiği hazımsızlığın yanı sıra her geçen yıl biraz daha aksamaya başladığı için zamanının çoğunu mümkün olduğu kadar onunla geçirmesi gerektiğini hissediyordu. Fakat hayatındaki bu değişim aynı zamanda bir yere kadar, kırk yıldır yaşadığı, çalıştığı ve konuştuğu toplumdan kasti bir çekilmeydi; çünkü Oxford değişiyor ve onun nesli kenara çekilip daha az tutarsız, eski tarza göre daha az sosyal ve kesinlikle daha az Hıristiyan olan, farklı türden insanlara yer açıyordu.

Son yaz döneminin sonunda, Merton Koleji'nin toplantı salonunda üst üste binmiş bir dinleyici kitlesine verdiği veda nutkunda Tolkien, Oxford'da yaşanmakta olan değişimlerin birkaçına değinmişti. Lisansüstü projelere verilen önemin artması üzerine iğneli bazı yorumlarda bulunarak bu projeleri şöyle betimlemişti: "gerçek merakın ve hevesin dejenere olup 'planlı bir ekonomiye' dönüşmesi. Burada bir sürü proje zamanı, iyi kötü standart bazı kılıflara doldurulup bizim kendi bastığımız minik yemek kitabının da takdir ettiği biçim ve ebatta sosislere dö-

nüştürülüyor." Yine de konuşmasını akademik meselelerle bitirmemiş, Elfçe yazdığı kendi veda şarkısı "Namárië" ile noktalamıştı. Sonunda, kırk yıl boyunca süren üniversite hizmetinden sonra artık tüm zamanını efsanelerine, özellikle de *Silmarillion*'a ayırmak için can atıyordu. Allen & Unwin de artık kitabı basmak için son derece hevesliydi ve birkaç yıldır bekliyordu.

Sandfield Yolu emekliye ayrıldıktan sonra yaşamak için seçilebilecek en iyi yerlerden biri değildi. Tolkien zaten altı yıldır burada yaşadığından sınırlarının farkındaydı; yine de, böyle olmasına rağmen belki de her gün koleje yaptığı günlük geziyi artık yapmak zorunda kalmayınca hissettiği bu yalnızlığı tam olarak beklemiyordu. Sandfield Yolu'ndaki ev, Oxford merkeze iki mil uzaktaydı. En yakın otobüs durağı Edith'in rahatlıkla yürüyemeyeceği bir mesafedeydi. Sonuç olarak Oxford veya Headington'daki dükkânlara gitmek için mutlaka taksi tutmak gerekiyordu. Arkadaşları da Tolkienler şehrin merkezinde yaşarlarken geldikleri sıklıkla uğramaz olmuşlardı. Aileye gelecek olursak, Christopher ve eşi Faith sık sık onları ziyaret ediyordu. Bir heykeltıraş olan Faith kayınpederinin bir büstünü yapmış, İngiliz Dili ve Edebiyatı Fakültesi de emekliliği sırasında bunu Tolkien'e hediye etmişti. Daha sonra Tolkien masrafını kendi karşılayarak bunu bronzdan döktürmüş ve bu bronz büst fakülte kütüphanesine konmuştu. Fakat artık New Kolej'de bir öğretim görevlisi, sonra da üyesi olacak olan Christopher çok meşguldü. John'ın artık Staffordshire'da kendi papazlık bölgesi vardı. Michael ise Midlands'da öğretmenlik yapıyor ve ailesiyle birlikte (bir oğlan ve iki kız) arada sırada ziyarete geliyordu. Priscilla Oxford'a dönmüş, gözetim memuru olarak çalışıyor ve annesiyle babasını sık sık görüyordu. Ama o da şehrin diğer tarafında oturuyordu ve onun da kendi meşguliyetleri vardı.

Artık Tolkien'in akademik yaşamla bağı, Charles Wrenn'den sonra gelen Anglosakson uzmanı profesör Alistair Campbell'in arada sırada yaptığı ziyaretlerle ve eski öğrencisi, Merton'ın yeni İngiliz Dili ve Edebiyatı Profesörü Norman Davis ile yediği öğle yemekleriyle sınırlanmıştı. Davis ile karısı kısa bir süre sonra bu öğlen yemeklerinin Tolkienlerin hayatında önemli bir yeri olduğunu fark ettiler. Tolkienlere Sandfield Yolu'nun rutin ev hayatından bir kaçamak sağlıyordu. Hemen hemen

her hafta Davisler, o anda hangi taşra oteli hoşlarına gidiyorsa ona gitmek için Tolkienleri arıyorlardı. Hiçbir otel, ya yemeklerinin kötülüğünden, ya faturanın kabarıklığından, ya da buraya giden yeni yolun güzelim manzarayı bozmasından dolayı, uzun süre Tolkienlerin beğenisini taze tutamıyordu. Otele gidince önce birer içki alıyorlar -Edith büyük bir kadeh brendinin midesine iyi geldiğini fark etmişti- sonra da şarapları eşliğinde bir öğlen yemeği yiyorlardı. Yemek sırasında Lena Davis çok sevdiği Edith ile sohbet ediyor, iki adamı kendi sohbetlerinde serbest bırakıyorlardı. Fakat bunun ve aile toplantılarının dışında Tolkienlerin sosyal hayatlarında pek bir şey yoktu.

Exeter Koleji 1963 yılında Tolkien'e Onursal Üyelik vermiş, bunu da Merton Koleji verdiği Emeritus Üyeliği'yle takip etmişti. Her iki kolej de kapılarını ona açmış olsalar ve ona sık sık davetiye yollasalar da kolej akşam yemeklerine nadiren gidiyordu; gittiği zaman da yemeklerden çekindiği için çok az yiyordu. Akşamları Priscilla veya bir arkadaşı Edith'e refakat edemeyecekse evden ayrılmıyordu. Eşinin sıhhati her zaman için onun önceliğiydi.

Emekliye ayrıldıktan hemen sonra evde yapılacak olan ayarlamalar onun epey bir vaktini almıştı. Bütün kitaplarını kolejdeki odasından taşıması ve bunlara evde yer bulması gerekiyordu. Sandfield Yolu'ndaki evlerinde üst katta bulunan, hem çalışma hem de yatak odası olarak kullandığı oda zaten ağzına kadar dolu olduğundan (arabası olmadığı için zaten boş duran) garajı kütüphane-çalışma odası tarzında bir yere dönüştürmeye karar vermişti. Kitapların taşınması aylar sürdü ve bu, o sıralarda onu rahatsız eden lumbagosuna hiç yaramadı. Ama sonunda her şey yerli yerine yerleşmişti. Artık *Silmarillion*'un gözden geçirilip tamamlanmasına başlayabilirdi.

Kaçınılmaz olarak yeniden yazma konusundaki aşırılığa kaçma alışkanlığı nedeniyle bütün eserin yeniden kurgulanması gerektiğine karar verdi ve bu büyük işe başladı. Ona yarım gün çalışan sekreteri Elisabeth Lumsden yardımcı oluyordu. Elisabeth, kendisini takip eden diğer iki sekreter Naomi Collyer ve Phyllis Jenkinson gibi hem onunla, hem de Edith ile dost olmuştu. Fakat tam Tolkien bir ilerleme kaydetmeye başladığında daha önce matbaadaki bir grev nedeniyle ertelenmiş olan *Ancrene Wisse*'nin prova baskıları geldi. Mitolojisini istemeye istemeye bırakarak Ortaçağ İngilizcesiyle yazılmış, bir sürü dipnotu bulunan iki yüz

yirmi sayfayı düzeltmeye koyuldu. *Ancrene Wisse* ayak altından kalkınca "gerçek iş" adını verdiği işine döndü fakat *Silmarillion*'a devam etmeye başlamadan önce *Gawain* ile *Pearl*'in tercümelerinin gözden geçirilmesinin tamamlanması ve yayıncıların isteyip durdukları giriş bölümünün yazılması gerektiğine karar verdi. Daha bunları tamamlayamamıştı ki Allen & Unwin'den gelen başka bir işe dönmek zorunda kaldı. Allen & Unwin "Niggle'ın Yaprağı" ile yayınlamak için onun masallar hakkında vermiş olduğu bildiriyi tekrar gözden geçirmesini istiyordu. Böylelikle sürekli bir kesinti yaşamış oluyordu. Bu durum onun işindeki akışı bozuyor, işi başarmasını geciktiriyor ve gittikçe daha da çok canını sıkıyordu.

Zamanının büyük kısmı hâlâ sadece mektuplara cevap vermekle geçiyordu. Okuyucular sürüler halinde mektuplar yazıyor, kitabı övüyor, eleştiriyor ve hikâyelerdeki bazı öğeler için daha fazla bilgi istiyorlardı. Tolkien her mektubu ciddiye alıyordu, özellikle de mektup bir çocuktan veya bir yaşlıdan geliyorsa. Bazen cevabını iki veya üç kere düzelterek yazıyor, sonra yazdığından tatmin olmuyor ya da ne demesi konusunda bir karara varamıyor ve sonunda hiç cevap vermiyordu. Ya da bazen yazdıktan sonra mektubu kaybediyor, buluncaya kadar garajı ya da hem yatak odası, hem de çalışma odası olarak kullandığı odasının altını üstüne getiriyordu. Bu arama sırasında başka şeyler buluyordu: Cevaplanmamış bir mektup veya bir bitmemiş bir hikâye gibi ve bunun üzerine aradığı şeyi bırakarak oturup bulduğu şeyi okuyor ya da yeniden yazıyordu. Bu şekilde günler günleri takip etmişti.

Her zaman için evlerine veya hayvanlarına veya hatta çocuklarına kitaplarındaki bir yerin veya bir kişinin ismini koymak isteyen okurlarının ricalarını yerine getirmekten memnun oluyordu. Doğrusu insanların kendilerini, ona böyle şeyleri sormak *zorunda* hissetmelerini son derece yerinde buluyordu. Bir hidrofolyo markasına ondan izin alınmaksızın "Gölgeyele" (Gandalf'ın bindiği at) isminin verilmesine çok kızmıştı. Halbuki bu konularda ona mektup yazanlar genellikle beklenmedik şekilde ödüllendirilirlerdi: Jersey sığırları yetiştiren bir besici, sürüsüne "Ayrıkvadi" ismini koyup koyamayacağını sorduğunda Tolkien'den Elfçe "boğa" kelimesinin *mundo* olduğunu açıklayan ve bu kelimeden türeyebilecek ve boğalara tek tek verilebilecek isim önerilerinde bulunduğu bir mektup almıştı. (Bu mektubu postaya verir vermez Tolkien oturarak *mundo*nun nasıl "boğa" anlamına geldiğini açıklamak için çalışmaya

koyulmuştu çünkü bu daha önce hiç düşünmemiş olduğu bir şeydi.) Bu ve bunun gibi meseleler gitgide vaktini daha çok almaya başlayınca *Silmarillion* üzerinde çalışacak çok az vakit buluyordu.

Yine de kitap üzerinde çalışıyordu ve eğer düzenli çalışma metotları uygulayabilecek kadar kendini disiplin altına alabilseydi bu sıralarda kitabı yayına hazırlamakta başarılı olabilirdi. Fakat zamanının çoğunu, genellikle de gece geç vakitlere kadar sadece Solitaire oynayarak geçiriyordu. Bu, yılların bir alışkanlığıydı, ayrıca kendisi de bir sürü yeni oyun uydurmuştu ve bunları diğer Solitaire oyuncularına göstermekten çok mutlu oluyordu. Zamanını kâğıtlarla boşa harcarken bir yandan da düşünüyor olduğuna şüphe yoktu ama genellikle bu şekilde geçirdiği saatlerden büyük pişmanlık duyardı. Sık sık günün büyük bir bölümünü bir yandan bilmece çözerken, bir yandan da eski gazetelerin arkalarına olağanüstü güzellikte karmaşık desenler çizerek geçirirdi. Kaçınılmaz olarak bu desenler hikâyelerine takılır ve Elflerin hanedanlık resimlerine dönüşürlerdi. Númenór halı desenleri ya da Quenya veya Sindarin isimleri olan garip bitkilerin çizimleri. İlk başlarda bunlara bayılırdı. Ama sonra işi ağırdan alıyor olduğu için utanır ve çalışmaya oturmak isterdi; derken telefon çalar veya Edith alışverişe gitmesi veya arkadaşlarından biriyle çay içmesi için ona seslenince o da elindeki işi bırakmak zorunda kalırdı.

O yüzden fazla bir şey yapamamış olduğu için suçlanması gereken biraz da kendisiydi. Bu bile onu mutsuz etmeye yetiyor ve böyle olunca daha da az iş başarıyordu. Ayrıca genellikle ona monoton ve kısıtlayıcı bir yaşam tarzı gibi gelen hayatı da onu hüzünlendiriyordu. "Günler boş gibi," diye yazmıştı, "ve ben hiçbir şeye konsantre olamıyorum. Bu mapushanede hayatı çok *sıkıcı* buluyorum."

Aslında özellikle etrafında erkek arkadaşları olmadığı için kendini yalnız hissediyordu. Eski dostu ve doktoru olan Inklings'den R. E. Havard yakınlarda oturuyordu ve (bir Katolik olduğu için) pazar günleri kilise ayininde de genellikle yanında oturuyordu. Kiliseden sonra eve yürürlerken sohbetlerinin büyük bölümünü Tolkien'in haftayı nasıl geçirdiği oluşturuyordu ve bu genellikle geçmişini daha çok özlemesine neden oluyordu.

C. S. Lewis 22 Kasım 1963 tarihinde altmış dört yaşında vefat etti. Birkaç gün sonra Tolkien kızı Priscilla'ya şöyle yazmıştır: "Şu ana kadar

bir adamın kendi yaşında hissetmesi gereken hisleri yaşıyordum – aynı bir bir yapraklarını kaybeden yaşlı bir ağaç gibi: Bu, köklerime yakın bir yerden aldığım bir balta darbesine benziyor."

Lewis'in cenazesi için bir yazı yazmayı reddetti; onu anmak için yazılan kitaba da katkıda bulunma teklifini geri çevirdi. Ama Lewis'in son kitabı *Letters to Malcolm, Chiefly on Prayer* üzerinde düşünerek saatler geçirdi.

Lewis'in ölümünden kısa bir süre sonra bir günlük tutmaya başladı. Bu yıllardır yapmadığı bir şeydi. Aslında bir yerde icat ettiği başka bir alfabeyi kullanmak için bir bahane oluyordu ona. Bu alfabeye "Yeni İngilizce Alfabesi" diyordu. Bunun, kendi tabiriyle "o gülünç adam Shaw'un parası için yarışan kişiler tarafından ileri sürülen saçma sapan alfabe"yi geliştirmek amaçlı bir çalışma olduğunu söylüyordu.* Bu alfabede bazı geleneksel harfler (gerçi bunlara farklı ses değerleri verilmişti), bazı uluslararası fonetik işaretler ve kendi Fëanor alfabesinden bazı semboller kullanılıyordu. Özel şeyler yazmak istediğinde günlüğünde bu alfabeye başvuruyordu. Bütün günlüklerinde olduğu gibi bu bir sevinçten ziyade bir hüznün kaydı oluyordu ve Sandfield Yolu'ndaki evlerinde geçirdiği hayatını tam da dengeli bir biçimde yansıtıyor sayılmazlardı. Öte yandan kısa süreler için de olsa, içine gömülebildiği hüznünün ürkütücü derinliklerini göstermektedir. Böyle anlarından birinde, "Hayat gri ve zalim," diye yazmıştı. "Yorgunluk ve (ev sınırları içine hapsolmaktan dolayı) can sıkıntısı, endişe ve dikkat dağınıklığı arasında hiçbir şeyi yapamıyorum. Ne yapacağım? Kitapsız, bağlantısız ya da diğer adamlarla konuşmadan otelin birinin veya yaşlı insanların evlerinin veya kulüplerin girdabına mı kapılacağım? Tanrı yardımcım olsun!"

Beklenebileceği gibi Tolkien bu depresyonunu da hayra çıkarmıştı. Nasıl *Yüzüklerin Efendisi*'ni bitirememekten yaşadığı umutsuzluk "Niggle'ın Yaprağı"nı doğurduysa, gelecek kaygısı ve ihtiyarlığın üzeri-

---

* Oyun yazarı George Bernard Shaw, Latin alfabesi yerine İngilizceyi daha kolay yazabilecek bir alfabe bulana 500 pound ödül vereceğini açıklamıştı. Yarışma 1958 yılında yapıldı ve gelen 467 öneri içinden Kingsley Read'ın alfabesi kazandı. Shaw'ın *Androklos and the Lion* başlıklı eseri ve birkaç kitabın basıldığı bu alfabe ciddiye alınmadı ve yaygınlaşmadı-e.n.

ne çökmesiyle artmaya başlayan hüznü *Smith of Wootton Major*'ı yazmasına sebep olmuştu.

Bu hikâye biraz garip bir şekilde çıkmıştı ortaya. Amerikalı bir yayıncı Tolkien'den George Macdonald'ın *The Golden Key*'nin yeni baskısı için bir önsöz yazmasını rica etmişti. Genellikle bu tür ricaları geri çevirirdi fakat bu kez, görünüşte de belli bir nedeni olmaksızın kabul etti. 1965 yılının sonlarında, moralinin özellikle çok bozuk olduğu bir dönemde işe koyuldu. Macdonald'ın kitabının kendisine, hatırladığından çok daha az hitap ettiğini fark etti, "kötü yazılmış, anlaşılması güç, bir iki kayda değer pasaj hariç kötü" olduğunu belirtti. (Gerçekten de Tolkien'de, C. S. Lewis'in Macdonald'a duyduğu o tutkulu bağlılıktan eser yoktu; Curdie kitaplarını seviyordu fakat Macdonald'ın yazılarını, manevi alegorik içerikleri nedeniyle kötü buluyordu.) Kitaba olan tepkisine rağmen ve yine adeta çalışabilecek kapasitede olduğunu ispatlamak için bir şeyleri bitirmesi gerekiyormuş gibi hiç kendinden beklenmeyecek bir şekilde işe devam etti. Kitabın hedef almış olduğu genç okur kitlesine "Peri" teriminin ne anlama geldiğini açıklamakla başladı işe. Şöyle yazdı:

> *Peri* çok güçlüdür. Kötü bir yazar bile perilerden kaçamaz. Muhtemelen kendi masalını eski masalların parçalarından meydana getirir; bunlar onun bozamayacağı veya büyülerini silemeyeceği kadar güçlü olabilirler. Birisi bu masallarla hayatında ilk kez onun aptal masalında karşılaşıp, Peri'yi fark edip sonra daha iyilerine geçmiş olabilir. Böyle bir şeyi şöyle kısacık bir hikâyeye dahil edebilirsiniz. Bir zamanlar bir aşçı varmış ve çocuklar için verilecek bir partiye bir pasta yapmayı düşünmüş. Bütün düşüncesi pastanın çok tatlı olmasıymış...

Bu hikâyenin ancak birkaç paragraf uzunluğunda olmasını amaçlamıştı. Ama hikâye uzadıkça uzadı; sonunda Tolkien bu hikâyenin de kendine has bir hayatı olduğunu ve ayrı bir şey olarak tamamlanması gerektiğini fark edinceye kadar devam etti. İlk taslakta hikâyeye "Büyük Pasta" adını vermişti ama kısa bir süre sonra bunu *Smith of Wootton Major* ile değiştirdi. (Macdonald önsözü hiç bitmedi.)

Smith iki yönden çok farklıydı: Daktiloda yazılmıştı -bu normal şartlarda Tolkien'in yapmadığı bir şeydi- ve yakinen, hatta kasten kendisiyle alakalıydı. Bu hikâyeye "kaybetme sezisiyle dolu yaşlı bir adamın hikâyesi" diyordu. Başka bir yerde de hikâyenin "biraz 'emekliliğin' ve

yaklaşmakta olan ihtiyarlığın doğurduğu kaybetme duygularından çıkartılmış derin hislerle yazılmış olduğunu" söylüyordu. Büyülü yıldızı yutan ve böylelikle Periler Diyarına geçiş hakkı kazanan köy delikanlısı Smith gibi Tolkien de hayalinde uzun süre gizemli diyarlarda dolaşmıştı; artık sonuna yaklaştığını hissediyor, kısa bir süre sonra kendi yıldızını yani hayal gücünü teslim etmesi gerektiğini biliyordu. Bu gerçekten de onun yazdığı son hikâye olmuştu.

Hikâyeyi tamamladıktan kısa bir süre sonra· Tolkien bunu Rayner Unwin'e göstermişti. Rayner hikâyeye bayılmış fakat yeterli derecede yüklü bir cilt olabilmesi için yanına birkaç hikâye daha eklenmesi gerektiğini hissetmişti. Yine de Allen & Unwin zaman içerisinde hikâyeyi tek başına çıkartma kararı aldı; 1967 yılında kitap Pauline Baynes'in illüstrasyonlarıyla hem İngiltere'de, hem de Amerika'da basıldı. *Smith of Wootton Major* eleştirmenlerden genel olarak olumlu yorumlar aldı ama hiçbiri kitaptaki şahsi ilişkiyi fark edememiş, kitapta yazarına hiç uymayacak alegorik bir öğe bulunduğunu söylememişti. Bu konuda Tolkien şöyle yazmıştı: "Gerçek bir akıldışı yaşam olarak algılanan Periler Diyarında herhangi bir alegori yok. İnsan kısmında hafif bir alegori izi bulunmakta. Aslında şimdiye kadar hiçbir eleştirmen veya okur bunu ortaya çıkarmamış olsa da bu bana çok bariz görünüyor. Her zamanki gibi hikâyede bir 'din' yok; fakat Cook Efendi ile Büyük Bina vs. köy kiliselerine ve köy papazına (biraz da hicivsel) alegorik bir göndermedir: Bunların işlevleri sürekli olarak azalmakta ve 'sanat'larıyla ilgileri kesilmekte, iş sadece yemeye içmeye kalmaktadır –çocuklarda kalmış olan 'diğer'in son kalıntısı."

Bu dönemde Tolkien iki kitap daha tamamlayarak baskıya vermiştir. *Peri Masalları Üzerine* isimli bildirisinin yeniden elden geçmiş hali, 1964 yılında "Niggle'ın Yaprağı" ile birlikte *Tree and Leaf* başlığı altında yayınlanmıştı. 1961 yılında, o sıralarda seksen dokuz yaşında olan teyzesi Jane Neave bir mektup yazarak "Şöyle içinde Tom Bombodil'in olduğu küçük bir kitap çıkartamaz mısın, yani biz yaşlıların da Noel armağanı olarak satın alabileceği ebatlarda bir kitap" diye rica etmişti. Bunun sonucu "Tom Bombadil'in Maceraları" oldu. Bu kitap için Tolkien'in seçmiş olduğu dizeler neredeyse 1920 ve 30'larda yazılmıştı. Sadece bu kitap için özel yazmış olduğu "Bombadil Kayık Gezisinde" ve 1956 yılında torunu Joan Anne'i eğlendirmek için yazmış olduğu "Kedi" hariç. Yine

Pauline Baynes tarafından resimlendirilen kitap tam zamanında, birkaç ay sonra vefat eden Jane Neave'i mutlu edecek şekilde yayınlanmıştı.

Emeklilik zamanlarında hayat zaman zaman "gri ve zalim" görünse de, Tolkien'in keyfini çıkarttığı birçok yönü de vardı. Hayatında ilk kez yeterince parası vardı. 1962 yılının ilk aylarında, yani Amerika'daki satışlar hayret verici derecede artmadan önce bile geliri hakkında şöyle yazmıştı: "Dudak uçuklatacak bir durum, umarım Tanrı'ya yeterince hamd ediyorumdur. Daha kısa bir süre önce, yetersiz gelirimle burada yaşamaya devam edip edemeyeceğimizden kuşku duyuyordum. Evrensel bir afet olması hariç, bir daha zorda kalacağımı hiç zannetmem."

Kazancının büyük bir bölümünü vergiler alıyordu ama genel olarak bu durumu olgunlukla karşılıyordu; gerçi bir keresinde vergi yetkililerine büyük miktarlı bir çek imzalarken şu notu eklemişti: "Bir kuruşu bile bir Concorde'a gitmesin."* Hayatının sonuna doğru mal varlığının çoğunu dört çocuğuna geçiren finansal bir sözleşme imzalamıştı.

Yeni edindiği serveti konusunda oldukça cömertti, son yıllarında Headington'daki kilisesine önemli miktarda (aslında muazzam) bir para bağışlamıştı. Genelde, her zaman için aile fertlerinin ihtiyaçlarını karşılamak onu çok mutlu ediyordu. Çocuklarından birine ev, bir diğerine araba almış, torununa bir çello hediye etmiş ve kız torununun okul masrafını karşılamıştı. Yine de bu kadar varlık içinde olmasına rağmen her kuruşunu hesap etme alışkanlığından vazgeçmemişti – bu az bir gelirle ağır giderleri karşılamak zorunda olduğu zamanlardan kalma bir alışkanlıktı, kolay kolay bozulamıyordu. Günlüğünde, muntazaman not ettiği hava raporlarının yanı sıra harcadığı en küçük paraya kadar her şeyin detaylı bir kaydı da kaçınılmaz olarak bulunuyordu: "Uçak ile mektup 1 şilin 3 peni, Gillette Tıraş Bıçağı 2 şilin 11 peni, posta 7 peni, Steradent 6 şilin 2 peni." Hiçbir zaman parasını dikkatsiz harcamadı; Edith'le evlerine herhangi bir elektrikli alet almadılar çünkü bu aletlere hiç alışamamışlardı ve artık bunlara ihtiyaçları olduğunu da düşünmüyorlardı. Evde olmayan sadece televizyon değildi, çamaşır ve bulaşık makinesi de yoktu.

---

* Sesten hızlı uçan ilk ticari yolcu uçağı. 1962 yılında İngiltere ile Fransa hükümetleri, projeye ortak olma kararı aldılar. Saatte 2.150 kilometrelik hıza ve 20 bin metre irtifaya ulaşabilen Concorde, 1976'da ticari uçuşlara başladı, güvenlik ve maliyet nedeniyle 2003 yılında uçuştan çekildi-e.n.

Yine de artık bol parası olduğu gerçeği Tolkien'i pek memnun ediyordu. Tamamen zevkine uygun bazı savurganlıklarla kendisini şımartıyordu: Oxford'daki sabah alışverişinden sonra iyi bir lokantada şarap eşliğinde güzel bir öğle yemeği, fitilli kadifeden siyah bir ceket, terzi Hall'den yeni bir yelek ve Edith için yeni kıyafetler.

Edith ile Tolkien hâlâ oldukça farklı ilgi alanları olan oldukça farklı insanlardı; elli yıllık bir evlilikten sonra bile aslında birbirleri için ideal birer arkadaş sayılmazlardı. Zaman zaman aralarında huzursuz anlar yaşanıyordu, bütün ömürleri boyunca yaşanmış olduğu gibi. Fakat her zamanki gibi aralarında büyük bir aşk ve muhabbet vardı; hatta belki artık çocuklarını yetiştirme baskısı üzerlerinden kalkmış olduğu için biraz daha fazla vardı. Artık sadece oturup konuşabilecekleri vakitleri oluyordu; bunu da sık sık yapıyorlardı, özellikle de akşam yemeğinden sonra Sandfield Yolu'ndaki evlerinin ön verandasında sıraya oturarak, ya da yaz akşamlarında bahçede güllerin arasında. Tolkien piposunu içer, Edith de hayatının son günlerinde edindiği alışkanlıkla bir sigara yakardı. Kaçınılmaz olarak sohbetlerinin büyük bir kısmını aile oluştururdu. Bu her ikisi için de sonsuz bir ilgi kaynağıydı. Kendilerinin çocuk olarak pek tadamadıkları aile *kavramı* onlar için hep önemli olmuştu. Şimdi de dede ve nine rolünü çok sevmişlerdi ve torunlarının ziyaretleri onları çok mutlu ediyordu. 1966 yılında büyük bir merasimle kutladıkları evliliklerinin 50. Altın Yılı onlara çok büyük bir zevk vermişti. Merton Kolej'deki geceye damga vuran olaylardan biri de Donald Swann'ın, Tolkien şarkı serisi için bestelediği *The Road Goes Ever On* adlı parçasının çalınmasıydı. Parça piyanoda bizzat bestecisi tarafından çalınmış ve William Elvin tarafından da seslendirilmişti – "İyiye alamet bir isim!" demişti Tolkien.

Sandfield Yolu'ndaki evin iç düzenlemesi pek ideal sayılmazdı ve yıllar geçip de Edith'in sağlığı daha da kötüleştikçe durumlar daha da bozuldu. Eklem iltihabından gittikçe daha da hareket edemez hale gelmesine rağmen hâlâ kendi yemeklerini pişirmeyi, ev işlerinin çoğunu yapmayı ve bahçe işlerinin de bir kısmını halletmeyi becerebiliyordu ama 1960'lar ilerledikçe ve o sekseninci yaş gününe yaklaştıkça artık çok uzun süre bunu sürdürmeyi başaramayacağı aşikâr olmuştu. Her gün birkaç saatliğine bir yardımcı geliyordu ama ev küçük değildi ve yapılması gereken çok şey vardı. Öte yandan, uygun bir insan bulunsa bile

yatılı bir yardımcı tutabilecek kadar da büyük değildi. Tolkien elinden geldiğince yardım ediyordu; becerikli olduğu için de kırılmış mobilyaları tamir edebiliyor, sigortalar atınca düzeltebiliyordu ama o da gün geçtikçe elastikiyetini kaybediyordu. 1968 yılının başlarında, Tolkien yetmiş altı, Edith ise yetmiş dokuz yaşındayken daha elverişli bir eve taşınmaya karar verdiler. Böyle bir taşınmanın aynı zamanda yerini gizlemeyi mümkün kılmak gibi bir avantajı da olacak, artık neredeyse tahammül dışı olan hayran mektuplarından, hediyelerinden, telefonlarından ve ziyaretçilerden kurtulabileceklerdi. Nereye taşınabilecekleri konusunda Edith'le birlikte, Oxford'da birkaç yeri düşündüler. Ama sonunda Bournemouth'a taşındılar.

2. Bölüm

Bournemouth

İngiltere'deki deniz kıyısı şehirleri standartlarına göre bile Bournemouth alışılmışın dışında sevimsiz bir yerdir. Mimarisinin çoğu on dokuzuncu yüzyılın sonları ve yirmi yüzyılın başlarının oluşturduğu çarpık bir kentleşme örneği, Fransız Riviera'sının cansız bir İngiliz karşılığıdır. Birçok güney kıyısı tatil yeri gibi daha çok yaşlı insanları kendisine çekmektedir. Yaşlılar ömürlerinin sonunu sayfiye evleri ve villalarda geçirmek ya da kış aylarında memnuniyetle karşılandıkları ama yaz aylarında fiyatların sertçe arttığı gözden düşmüş otellerde kalmak için buraya gelirler. East Cliff veya West Cliff sahili boyunca hava alırlar; halk kütüphanesine, kış bahçelerine, golf sahasına üye olurlar; Boscombe ve Branksome Chine kozalaklı ağaçları arasında dolanırlar ve zaman içerisinde burada ölürler.

Yine de Bournemouth belli bir amaca hizmet eder. Hali vakti yerinde olan yaşlı insanların rahat edebilecekleri, kendi yaşlarından ve sınıflarından insanlarla vakit geçirebilecekleri bir ortam sağlar. Edith Tolkien burasını çok sevmişti; haksız da sayılmazdı çünkü hayatında ilk defa Bournemouth'ta bir sürü arkadaşı olmuştu.

Birkaç yıldır zaten kasabanın batı tarafında deniz kıyısındaki Miramar Hotel'e tatil yapmaya gidiyordu. Burası genellikle kendisi gibi müşterilere hizmet veren pahalı fakat konforlu ve dost canlısı bir müesseseydi. Tolkien emekliye ayrıldıktan ve İrlanda'ya sınavlar için yaptığı seyahatler bittikten sonra Bournemouth'taki bu tatillerde o da Edith'e katılmaya başlamıştı. Kısa bir süre içerisinde de karısının burada, Oxford'da evde olduğundan çok daha mutlu olduğunu fark etti. Miramar Hotel'in sosyal ortamı, 1910 ile 1913 yılları arasında Cheltenham'deki Jessopların evinde görmüş olduğundan çok farklı olmadığı için bu çok şaşılacak bir şey değildi. Burada orta sınıfın varlıklı, ente-

lektüel olmayan, kendi aralarında çok rahat arkadaşlık kurabilen üst tabakası vardı. Miramar Hotel'de kendisini Oxford'da veya evlilik hayatının hiçbir döneminde olmadığı kadar evindeymiş, ortamındaymış gibi hissediyordu. Otelde kalan diğer konukların çoğunun soylu, zengin ve kendine güvenen tipler olduğuna kuşku yoktu. Yine de hepsi özlerinde aynı soydan geliyordu: Tutucu, çocukları, torunları ve ortak tanıdıkları hakkında konuşmaktan, zaman zaman deniz kenarında yapılan yürüyüşlerle bölünse de günün çoğunu otelin salonunda geçirmekten mutlu olan, yemek sonrası oturup kahve içmekle ve yatmaya gitmeden önce televizyon odasında dokuz haberlerini seyretmekle yetinen insanlar. Edith bu insanlar arasında kendisini küçük de görmüyordu çünkü artık en az onlar kadar zengindi; soya sopa gelince, uluslararası üne sahip bir yazarın karısı olarak mevkii, kendisini yetersiz hissetmesine tamamen engel oluyordu.

Belirli açıdan bakılacak olursa Miramar Hotel, gittikçe Tolkienlerin ev sorunlarına en ideal çözüm olarak görünmeye başlamıştı. Artık bir evi çekip çevirmek Edith için çok zor olmaya başlayınca her zamanki odalarını ayırtmak, onları Bournemouth'a götürecek şoför ile arabayı kiralamak son derece kolaydı. Miramar Hotel'e gidince Edith kısa bir süre içerisinde sadece neşesinin değil gücünün de çoğunu toparlıyordu. Tolkien de Sandfield Yolu'ndaki sınırlamalarından ve işini bir türlü bitirememekten kaynaklanan üzüntüsünden kurtulmak için Bournemouth'a ziyaretlerde bulunmaktan genellikle memnundu.

Aslında Tolkien Miramar'da pek mutlu sayılmazdı. C. S. Lewis'in deyimiyle "bütün sohbetleri neredeyse tamamen başka yerden alıntı olan" insanlar karşısında Edith'in duyduğu mutluluğu pek paylaşmıyordu. Zaman zaman erkek konuklar arasında konuşkan birilerini bulabilse bile bir hapsedilmişlik hissiyle sessizleşiyor ya da aciz bir hiddete kapılıyordu. Fakat diğer açılardan Bournemouth tatilleri ona da uyuyordu. Otel odasında da en az (ya da en fazla) Sandfield Yolu'nda çalıştığı kadar çalışabiliyordu – tabii gerekli yazıları yanında getirmeyi hatırlamışsa ki genellikle tam tersi olurdu. Ayrıca buradaki konfor ve yemekler de hoşuna gidiyordu. Daima dost canlısı olan ve hangisi hasta olursa olsun hep yardımlarına koşan mahalli bir doktor bulmuşlardı. Ayrıca oldukça yakında bir Katolik kilisesi de vardı. Otel de Tolkien'in o kadar çok sevdiği denize yakındı (gerçi daha az mahcup bir denizi tercih ederdi).

Hepsinden önemlisi Edith'in mutlu olduğunu görebiliyordu. Böylece Bournemouth'a yaptıkları ziyaretler devam etti. Tolkienler Sandfield Yolu'ndaki evlerinden ayrılmaya ve başka bir eve taşınmaya karar verdiklerinde Miramar'a yakın yerlere bakmaları şaşırtıcı sayılmazdı.

"Berbat bir evde oturuyor – ne kadar berbat olduğunu anlatamam. Berbat resimleri var." W. H. Auden, New York'taki Tolkien Cemiyeti'nde yapılan bir toplantıda söylemişti bunları. Sözleri 1966 yılının Ocak ayında Londra'daki bir gazetede çıkmıştı. Tolkien bunları okuyunca "Yapmış olduğu tek ziyaret üzerinden birkaç yıl geçmiş olduğu için ve o ziyaretinde de sadece Edith'in odasına gidip çay içmiş olduğu için hatırladığı şeyleri karıştırıyor olmalı (tabii gerçekten bunları söylemişse)" demişti. Bu küstah bir görüşe karşı verilen sakin bir tepkiydi. Auden'e yazdığı bir mektupta başta biraz memnuniyetsizlik belirtse de kısa bir süre sonra Tolkien ona bir kez daha içtenlikle yazmaya başlamıştı.

Auden'in görüşü aptalcaydı ve doğru değildi. Sandfield Yolu'ndaki ev (kast ettiği ev oydu) o sıradan ve mütevazı caddedeki diğer evlerden daha çirkin değildi. Edith'in oturma odasının duvarlarını süsleyen resimler de o bölgedeki ortalama bir orta sınıf evindeki resimlerden çok farklı değildi. Ama zaten tam Auden'in kast ettiği şey de buydu. Sofistike zevkleri olan bir adam olarak Tolkien'in yaşam tarzının sıradanlığı ve bir banliyönün yan yollarından birinin kenarındaki evin gelenekselliği karşısında hayrete düşmüştü. Bu yaşam tarzı tam olarak Tolkien'in zevkini yansıtmıyordu; öte yandan Tolkien'in buna bir itirazı da yoktu, hatta onda tüm bunların farkına bile varmasını engelleyen, dünya nimetlerinden elini eteğini çekmiş bir taraf vardı. Tolkien'in 1968 ile 1971 yılının sonuna kadar Bournemouth'ta yaşadığı hayat hakkında bir karara varmadan önce bunu kavramak önemlidir.

Edith ile Miramar'dan taksiyle kısa bir mesafede bulunan bir sayfiye evi satın aldılar. Auden'in, Lakeside Yolu No. 19'daki bu modern ve yalın ev hakkında ne düşünebileceği kolaylıkla tahmin edilebilir. Çünkü onun standartlarına göre burası da en az Headington evi kadar "berbat"tı. Fakat Tolkienlerin açısından bakacak olursak -her ikisinin açısından da- tam olarak istedikleri şey bu evdi. Gücü giderek azalmasına rağmen Edith'in rahatlıkla yemek pişirebileceği iyi donanımlı bir

mutfak vardı. Ayrıca bir oturma odası, bir yemek odası, her birine birer yatak odasına ilaveten Tolkien'e çalışma odası olarak hizmet verebilecek bir oda daha vardı. Ayrıca aynı Sandfield Yolu'ndaki evlerinde yaptığı gibi çalışma odası ve ofis olarak kullanabileceği iki araçlık garajları bulunuyordu. Bu evin merkezi bir ısıtma tesisatı vardı, bu şimdiye kadar hiç sahip olmadıkları bir şeydi. Ayrıca dışarıda akşamları oturup pipo ve sigaralarını içebilecekleri bir veranda, güller ve birkaç sebze için elverişli geniş bir bahçe, bahçenin sonunda Branksome Chine adında küçük ormanlı dar bir vadi ve oradan da denize yol bulunuyordu. Tolkienleri sık sık arabalarıyla kiliseye götüren Katolik komşuları da vardı. Düzenli olarak eve yardımcı geliyordu. Ayrıca onları ziyarete yatıya arkadaşları veya aileden birileri gelince Miramar Hotel her zaman ellerinin altındaydı. Düzenli öğle yemekleri için, hatta Edith dinlenmeye ihtiyaç duyunca bir gece geçirmek için de Miramar'a gidiyorlardı.

Bournemouth'a taşınmaları kaçınılmaz olarak Tolkien'in birçok feragatta bulunmasına neden olmuştu. Oxford'dan ayrılmayı pek istemiyordu. Taşınarak ailesi ve yakın arkadaşlarının sadece sınırlı bir kısmıyla irtibata geçebileceğini biliyordu. Ve yine Headington'daki emeklilik hayatı gibi, karşılaştığı gerçekleri beklediğinden daha sert bulmuştu. "Oldukça iyi besleniyorum," diye yazmıştı Christopher'a Bournemouth'a taşındıktan bir yıl sonra. "Ama yine de; ama yine de. Kendi cinsimden hiç kimseyi görmüyorum. Norman'ı özlüyorum. Hepsinden öte seni özlüyorum."

Fakat feragatta bulunmasının bir amacı vardı ve o amaç hasıl olmuştu. Edith Lakeside Yolu'ndaki evde mutluydu, en az Miramar Hotel'deki tatillerde mutlu olduğu kadar. Hatta evlilik hayatlarında daha önce hiç olmadığı kadar mutluydu. Ayrıca yeni evin konforu ve merdiven olmadığı için merdiven inip çıkmak zorunda kalmamasının yanı sıra Miramar'a yaptığı ziyaretlerden ve burada kurduğu arkadaşlıklardan aldığı sürekli bir zevk de vardı. Bir Oxford profesörünün utangaç, kendinden emin olamayan, bazen de huzursuz olan eşi profilinden çıkmış, bir kez daha kendisi, Cheltenham günlerinin neşeli, girişken Bayan Bratt'i olabilmişti. Artık gerçekten ait olduğu ortama geri dönmüştü.

Genel olarak bakılacak olursa da hayat Tolkien için de daha iyiydi. Edith'in mutluluğu onu çok sevindiriyor, bunun yansımasını kendi haletiruhiyesinde de görebiliyordu. Bournemouth'ta geçirmiş olduğu bu kısa

süre içerisinde tutmuş olduğu günlüğünde Sandfield Yolu'ndaki evde onu sık sık ele geçiren bunalımdan da pek ize rastlanmıyordu. Kendi tabiriyle "kendi cinsimden kişilerin" eksikliği de aile ve arkadaşlarının sık sık onları ziyaret etmesiyle kapatılıyordu. Öte yandan hayranlarının günlük hayatını sekteye uğratmasının (adresi ve telefon numarası, hatta Tolkien'in güney sahilinde yaşıyor olduğu bilgisi bile büyük bir başarıyla gizli tutulabilmişti) neredeyse tamamen ortadan kalkması artık çalışmaya çok daha fazla zaman harcayabileceği anlamına geliyordu. Hayran mektuplarından sorumlu Allen & Unwin çalışanı Joy Hill düzenli olarak gelip mektuplara cevap verirken, doktorun karısı da Tolkien'e belli bir yere kadar sekreterlik yapıyordu. Bournemouth'a taşınmaları başlangıçta çok yorucu olmuştu, özellikle de Tolkien'in başına gelen bir seri kazayla. Tolkien Sanfield Yolu'ndaki evin merdivenlerinden düşüp bacağını çok kötü sakatlamış, sonuç olarak da birkaç haftayı hastanede, çok daha fazlasını da alçı içinde geçirmişti. Fakat iyileşir iyileşmez artık bütünlük içinde *Silmarillion* üzerinde çalışmaya başlayabilirdi, ya da en azından teorik olarak başlayabilirdi.

Yine de tam olarak nereden başlayacağına karar vermek kolay olmamıştı. Bir açıdan yapacak çok az şey kalmıştı. *Silmarillion* hikâyesi tamamlanmıştı. Tabii "hikâye" terimi dünyanın yaratılışıyla ilgili bir öyküyle başlayan ve temelde elflerle kötülüğün ana gücü arasındaki çatışmayla ilgilenen bir çalışma için kullanılabilirse. Sürekli bir anlatı yakalayabilmek için Tolkien her bölümün hangi versiyonunu kullanacağına karar vermek zorundaydı, çünkü artık elinde her bölümün, 1917 yılından itibaren yazmaya başladığı ve birkaç yıl öncesine kadar, ileri yaşlarında da yazmış olduğu birkaç versiyonu bulunuyordu. Fakat bunun için o kadar fazla konuda karar vermesi gerekiyordu ki nereden başlayacağını bilemiyordu. Hatta işin bu kısmını tamamlayabilse bile sonra dönüp kitabın tümünün bütünlüğünün yerinde olmasını kontrol etmesi gerekiyordu. Yıllar içerisinde yaptığı bir sürü değişiklik ve tekrar tekrar yazımlar, ayrıntılar konusunda ciddi bir kargaşa yaratmıştı. Karakterlerin isimleri bir yerde değiştirilmişken, bazı yerlerde eskisi gibi bırakılmıştı. Topografik açıklamalar düzensiz ve çelişkiliydi. En kötüsü, metinler o kadar fazlalaşmıştı ki, kendisi bile hangi pasajın en son fikirlerini temsil ettiğini hatırlayamaz olmuştu. Emniyet açısından son yıllarda yazdıklarının daktilodan iki nüshasını alıyor ve her iki kopyayı

da farklı yerlerde saklıyordu ama hangi kopya üzerinden çalışacağına bir türlü karar verememişti. Her ikisini de ayrı ayrı ve farklı farklı düzeltmişti. Bütünlüğü olan, onu tatmin eden bir metin oluşturabilmek için her yazdığı metnin detaylı bir şekilde birbiriyle harmanlanması gerekiyordu. Bu işe başlama düşüncesi bile onu yıldırıyordu.

Bunun yanı sıra eserin bütününün nasıl sunulması gerektiği konusunda hâlâ bir karara varamamıştı. Eserin ilk çerçevesinden, yani hikâyelerin anlatıldığı gemicinin girizgâhından vazgeçmek zorunda kalmıştı. Belki de bu tarzda başka bir girizgâha ihtiyaç vardı... Yoksa sadece *Yüzüklerin Efendisi*'nde gölge bir form halinde görünen mitoloji olarak ortaya koymak yeterli olabilir miydi? *Yüzüklerin Efendisi*'ne gelince, bir de tutup o kitapta elf kraliçesi Galadriel ve ağaçımsı Entler gibi birkaç önemli karakteri tanıtarak işini daha zorlaştırmıştı. Aslında bunlar *Silmarillion*'da yoklardı ama şimdi kitapta onlardan söz etmek gerekecekti. Artık bu sorunlara tatmin edici çözümler bulmayı başarmıştı ama *Silmarillion*'un en ufak detayına kadar *Yüzüklerin Efendisi*'yle uyum içinde olması gerektiğini biliyordu yoksa bu tutarsızlıklara dikkat çeken mektuplarla topa tutulurdu. Bu ürkütücü teknik zorluklara rağmen hikâyenin tümünde bazı temel açıları gözden geçirmeyi düşünmüyor değildi. Bu değişiklikler tüm eserin yeni baştan yazılması anlamına gelecekti.

1971 yılının yaz aylarına gelindiğinde, yani Bournemouth'taki üç yılı geride bıraktığında biraz ilerleme kaydetmeye başlamıştı. Her zamanki gibi bütünü planlamakla değil, kenardaki kıyıdaki detaylarla uğraşıyordu. Mesela falanca isim hangi özel biçimde olmalı. Sonra elf dillerinin bazı açılarını yeniden gözden geçirmeye niyetlenmeye başlamıştı. Biraz bir şeyler yazdığında bile genellikle anlatı kısmının gözden geçirilmesiyle ilgilenmiyordu. Daha çok artık üst üste birikmeye başlamış yardımcı malzemelerin yeniden oluşturulmasıyla ilgileniyordu. Bu malzemenin çoğu mitolojinin "teknik" yönü diyebileceğimiz düzyazılar şeklindeydi. Örneğin elflerin ve insanların yaşlanmasıyla ilgili ilişkiler ya da Orta Dünya'daki bitki ve hayvanların ölümleri. Bu düzyazılar ister basılsın ister basılmasın, yarattığı âlemin her detayının dikkate değer olduğunu düşünüyordu. Eserinin basıldığını görmek arzusundan ayrı olarak bu ikincil yaratıcılık, boş vaktini geçirmek için güzel bir vesile olmuştu.

Bazen saatler boyunca masasından kalkmaz fakat ertesi gün Solitaire'in başına oturur ve hiç öyle çalışıyor numaraları yapmazdı.

Derken Miramar Hotel'de bol şarap içtiği güzel bir öğlen yemeği yerdi; eh yemekten sonra canı çalışmak istemiyorsa neden çalışsındı? Kitabı bekleyebilirlerdi! Acele etmeyecekti!

Ama başka günlerde vaktin akıp geçmesi ve kitabının hâlâ bitmemiş olması onu sıkıyordu. 1971 yılının sonunda Bournemouth perdesi aniden kapandı. Seksen iki yaşına gelmiş olan Edith'in safra kesesi Kasım ayının ortasında iltihaplanmıştı. Hastaneye kaldırılmış, birkaç gün süren ciddi bir hastalıktan sonra 29 Kasım Pazartesi günü erken bir saatte vefat etmişti.

3. Bölüm

Merton Caddesi

Tolkien'in, Edith'in ölümüyle yaşadığı ilk şoku atlatmaya başlayınca artık Bournemouth'ta oturmasının bir anlamı kalmamıştı. Yaşamak için Oxford'a döneceği belliydi ama ilk başlarda ne gibi bir ayarlamanın yapılacağı belirsizdi. Derken Merton Koleji onun yerleşik onursal üye olması için bir davette bulunarak Merton Caddesi'ndeki bir kolej konutunda bir daire önerdi. Burada bir kolej hademesi ile eşi ona bakacaktı. Bu hiç beklenmedik bir şeref ve harika bir çözümdü. Tolkien büyük bir heyecanla kabul etti; aradaki haftaları ailesiyle birlikte geçirdikten sonra 1972 Mart'ının başlarında Merton Caddesi No. 21'deki eve taşındı. Taşınırken tam da ondan beklenecek şekilde nakliyeci üç adamla arkadaş olmuş ve Bournemouth'tan Oxford'a taşınırken onların kamyonuyla seyahat etmişti.

Merton Caddesi'ndeki dairesi geniş bir oturma odası, bir yatak odası ve bir banyodan oluşuyordu. Bakıcı rolünü üstlenen kolej hademesi Charlie Carr bodrum katında eşiyle birlikte yaşıyordu. Carrlar, Tolkien'e çok iyi davranıyorlar, sadece kahvaltısını odasına götürmekle kalmıyorlar (bu resmi anlaşmanın bir parçasıydı) aynı zamanda eğer koleje gidip yiyecek kadar kendini iyi hissetmiyorsa ve gitmek istemiyorsa ona öğlen ve akşam yemekleri de pişiriyorlardı. Merton'da yemek yemek için sahip olduğu bir başka alternatif de hemen yanlarındaki Eastgate Hotel'di. Burası otuzlu yıllarda Lewis ile ilk kez birlikte yedikleri zamandan beri çok değişmişti ve artık ucuz değildi ama artık o zengin bir adamdı ve istediği her yerde yemek yiyebilirdi. Yine de yemeklerinin büyük bir çoğunluğunu kolejde yiyordu, çünkü burada bedava öğlen ve akşam yemeği hakkı vardı ve her zaman için öğretmenler odasında muhabbetle karşılanıyordu.

Böylelikle 1972 ve 1973 yıllarında genel olarak yaşam tarzı tam da istediği gibi olmuştu. Edith'i kaybetmek onu çok üzmüştü ve artık yalnız bir adamdı; ama hürdü, hiç olmadığı kadar hür, dilediği gibi yaşayabilirdi. Nasıl Bournemouth bir yerde evliliğinin ilk yıllarında karşılaştıklarından sonra Edith için bir ödül olduysa, Bournemouth'a sabrettiği için Merton Caddesi'ndeki bu yarı bekâr hayatı da Tolkien için bir ödül olmuştu.

Canının sıkılması gibi bir durum söz konusu değildi. Oxford yakınlarında Christopher ile ikinci eşi Baillie'nin yaşadıkları köyü sık sık ziyaret ediyor, onların küçük çocukları Adam ve Rachel ile birlikteyken lumbagosunu unutarak çimler üzerinde oyun peşinde koşuyor, ya da yüksek bir ağaca bir kibrit kutusu atıp, sonra attığı taşlarla bunu düşürmeye çalışarak çocukları eğlendiriyordu. Priscilla ve torunu Simon ile Sidmouth'a bir tatile gitmişti. Eski Ç.K.B.C. arkadaşı Christopher Wiseman'i ziyaret etmişti. John ile Stoke-on-Trent'teki bölgesinde birkaç hafta geçirmiş, yine John ile birlikte hâlâ Evesham'deki meyve bahçesinde yaşayan kardeşi Hilary'yi arabayla gidip ziyaret etmişti.

Artık Ronald ile Hilary birbirlerine, gençliklerinde hiç benzemedikleri kadar çok benziyorlardı. Oturdukları pencerenin dışına bakınca gördükleri, Hilary'nin kırk yıl boyunca meyvalarını büyük bir sabırla topladığı erik ağaçları artık yaşlanmışlardı, pek meyva vermiyorlardı. Kesilmeleri ve yerlerine genç fidanların dikilmesi gerekiyordu. Fakat Hilary artık bu tarz işlerle uğraşamayacak kadar yaşlanmış, ağaçları oldukları gibi bırakmıştı. İki birader televizyonda kriket ve tenis maçı seyrediyor, viski içiyorlardı.

Tolkien'in hayatının bu iki yılı kendisine verilen payeler sayesinde mutluluk içinde geçmişti. Kendisine doktor unvanı verilmesi için Amerika'daki üniversitelerden birçok davet almıştı fakat yolculuğu göze alamıyordu. İngiltere içinde de kendisine paye veren çok olmuştu. 1973 yılının Haziran ayında fahri bir dereceyi kabul etmek için Edinburgh'a gitmişti. Bir önceki yılın bahar aylarında Kraliçe tarafından verilen CBE Onur Nişanı'nı* almak için Buckingham Sarayı'na gittiğinde derinden etkilenmişti. Ama belki de onu en çok mutlu eden ödülü, 1972 yılı-

* CBE: Commander of the Order of the British Empire, İngiltere kral veya kraliçesi tarafından şövalye olmayan kişilere verilen en yüksek onur nişanı. Sanatta, bilimde, eğitimde, hayırseverlikte olağanüstü başarılar gösterip toplumu ve devleti yücelten sivillere veriliyor-e.n.

nın Haziran ayında Oxford Üniversitesi tarafından kendisine Edebiyat Doktoru unvanının verilmiş olmasıydı. Bu unvanın ona *Yüzüklerin Efendisi*'nden değil de filolojiye olan katkılarından dolayı verilmiş olduğu açıkça belirtilmişti. Bununla beraber törende üniversite sözcüsü (eski arkadaşı Colin Hardie) tarafından yapılan konuşmada Orta Dünya kroniklerine bir kereden fazla değinilmiş ve konuşma "Yol hiç bitmeden uzar giderken ve yapraklar bu kadar yeşilken eminim sakladıklarından *Silmarillion* ile bir irfan çıkartacaktır" umuduyla diye bitmişti.

Silmarillion'a gelince, aylar geçiyor fakat pek bir ilerleme göstermiyordu. Tolkien Bournemouth'tan taşındıktan sonra kitaplarını ve kâğıtlarını yeniden düzenlerken kaçınılmaz bir gecikme olmuştu; sonunda çalışmaya döndüğünde bir kez daha teknik sorunların ağına düşmüştü. Birkaç yıl önce, kitap bitmeden ölecek olursa kitabı yayına Christopher'ın (tabii ki Christopher da bu işte iyice tecrübe kazanmıştı) hazırlamasına karar vermişti. Christopher'la birlikte kitabı sık sık tartışırlar, çözülmeyi bekleyen yığınla sorun üzerinde kafa patlatırlardı; ama çok az yol alabiliyorlardı.

O kadar çabuk ölmeyi beklemediği belliydi. Eski öğrencisi Mary Salu'ya sülalesinde uzun yaşayanların çok olduğunu söylemiş, kendisinin de daha çok uzun yıllar yaşayacağına inandığını belirtmişti. Fakat 1972 yılının sonlarında bazı uyarı işaretleri görülmeye başlamıştı. Ciddi ölçüde hazımsızlık çekmeye başlamıştı. Çekilen röntgende "hazımsızlık"tan başka bir şey çıkmamış olmasına rağmen perhiz yapması ve şarap içmeyi bırakması istenmişti. Henüz tamamlanmamış eseri bir yana, Merton Caddesi'nde daha birçok yıl yaşamak olasılığı pek hoşuna gitmiyordu.

"Sık sık kendimi çok yalnız hissediyorum," diye yazıyordu kendisinden büyük olan kuzeni Marjorie Incledon'a. "Dönem bitince (lisans öğrencileri gittikleri zaman) koskoca bir evde, ta bodrumda oturan hademe ve karısı ile bir başımıza kalıyoruz."

Hiç durmadan onu arayanın soranın olduğu doğruydu: Ailesi, eski dostları, hayran mektuplarıyla uğraşmaya gelen Allen & Unwin'den Joy Hill. Rayner Unwin ve hem avukatı hem de birçok konuda danışmanı olan Dick Williamson ile ilgilenmeleri gereken sürekli işleri oluyordu. Ayrıca her pazar sabahı taksiyle Headington Kilisesi'ne ve sonra Edith'in Wolvercote mezarlığındaki mezarına yaptığı düzenli yolculuklar vardı.

1973 yılının yaz ayları yaklaştıkça ona yakın olanların bir kısmı, her zamankinden daha hüzünlü olduğunu ve daha büyük bir hızla yaşlanmaya başladığını düşünür olmuşlardı. Yine de yaptığı perhizin işe yaradığı belliydi. Temmuz ayında üniversiteler arası bir yemek kulübü olan Ad Eundem'in akşam yemeğine katılmak için Cambridge'e gitti. 25 Ağustos'ta ev sahibi Profesör Glyn Daniel'e gecikmiş bir teşekkür mektubu yollamıştı:

Sevgili Daniel,

20 Temmuz'un üzerinden çok zaman geçti; ama diğer meselelere dalmadan önce yapmam gereken şeyi geç de olsa (umarım) layıkıyla yapmakta fayda var: St. John'daki o muhteşem akşam yemeğin ve özellikle de bana şahsen gösterdiğin müsamaha ve iyilik için çok teşekkür ederim. Bu bir dönüm noktası oldu! Yediklerimin hiçbir olumsuz etkisi olmadı ve o günden beri altı aydır uymak zorunda kaldığım perhiz tabularımın çoğundan vazgeçtim.

Bir sonraki A.E. yemeğini dört gözle bekliyor, seni orada görmeyi canı gönülden umuyorum.

Sevgilerimle,
Ronald Tolkien

Bu mektubu yazdıktan üç gün sonra, 28 Ağustos Salı günü, orada yaşadıkları sırada Edith ile kendisine bakan doktor Denis ve Jocelyn Tolhurst'ta kalmak için Bournemouth'a gitmişti.

Sonu çok hızlı geldi. Perşembe günü Bayan Tolhurst'ün yaşgünü kutlamalarına katılmıştı ama kendini iyi hissetmiyordu ve fazla bir şey yiyememiş ama biraz şampanya içmişti. Gece sancılandı, ertesi sabah akut kanamalı mide ülseri teşhisinin konulduğu özel bir hastaneye götürüldü. O sırada Michael İsviçre'de, Christopher da Fransa'da tatildeydi. İkisi de yetişemediler fakat John ile Priscilla yanında olmak için Bournemouth'a gelebilmişti. İlk başlarda durumuyla ilgili raporlar umut vericiydi ama cumartesi günü göğsünde iltihaplanma oluştu. 2 Eylül 1973 Pazar sabahı, seksen bir yaşında öldü.

Not

Ağaç

Bugünlerde, 1930 ve 40'larda perşembe geceleri Magdalen'de buluşan bir avuç adam olan Inklings'i sürekli birbirlerini etkileyen homojen bir grup yazar saymak moda oldu. Bu düşünceye katılsanız da katılmasanız da eğer Oxford'dan geçiyorsanız, Inklings'in en iyi üçü olan C. S. Lewis, Charles Williams ve J. R. R. Tolkien'in mezarlarını ziyaret edebilirsiniz.

Lewis'in mezarını kendi kilisesinin bahçesinde, Headington Quarry'de bulabilirsiniz. Kardeşi Binbaşı W. H. Lewis'le paylaştığı mezarın yerini sade bir taş belirtmektedir. Taş basit bir haçla ve *İnsanlar buradan gitmeye dayanmalıdır* sözleriyle süslenmiştir.

Williams, Oxford'un ortasında St. Cross Kilisesi'nin gölgesinde yatmaktadır. Inkling arkadaşı Hugo Dyson da pek uzağına gömülmemiştir. Mezarlıkta kendi nesillerinden birçok üniversite mensubu bulunmaktadır.

Lewis ile Williams Anglikan Kilisesi'ne mensuptular ama artık Oxford'da, Wolvercote'taki ortak mezarlığın dışında Roma Kilisesi'nin üyeleri için küçük bir alanın ayrılmış olduğu Katolikler için de bir mezarlık bulunmakta. O yüzden kalan üyenin mezarını arıyorsanız şehrin merkezinden biraz uzaklaşmanız, dükkânların ve çevre yolunun gerisine gidip yüksek demir kapıların önüne gelmeniz icap edecek. Bu kapılardan girin içeri, şapeli geçin, bir sürü mezarın yanından yürüyün ve sonunda mezarların çoğunun Polonyalılara ait olduğu bir yere varın; çünkü burası Katoliklerin bölgesidir. Buradaki göçmenlerin sayısı bu inanca sahip İngilizleri aşar. Mezarların birkaçında merhumların cilalanmış resimleri vardır, yazılar da cafcaflıdır. Grubun soluna doğru Cornwall granitinden gri bir levha kendini belli eder, en az üzerindeki garip yazılar gibi: *Edith Mary Tolkien, Lúthien, 1889-1971. John Ronald Reuel Tolkien, Beren, 1892-1973.*

Mezar bir banliyöde, Tolkien'in o çok sevdiği kırlardan farklı bir ortamda bulunmaktadır ama burası hayatının çoğunu geçirmiş olduğu insan elinden çıkma yerlerden çok da farklı değildir. Böylece sonunda bile, bu sade halk mezarlığında, yaşamış olduğu sıradan hayat ile mitolojisini yaratmasını sağlayan sıradışı hayal gücü arasındaki zıtlığı bir kez daha hatırlarız.

Orta Dünya'yı elfler, orklar ve hobbitlerle dolduran bu hayal gücü nereden geliyordu? Bu mütevazı âlimin hayatını değiştiren bu edebi imgelemin kaynağı neydi? Ve neden bu imgelem dünyanın dört bir yanındaki sayısız okurun aklını çelmiş ve özlemleriyle uyuşmuştu?

Tolkien bunların cevaplanamaz sorular olduğunu düşünürdü, özellikle de böyle bir kitapta cevaplanamayacağını. Biyografileri sevmez, edebiyata bir değer kattığını düşünmezdi; belki de haklıydı. Onun gerçek biyografisi *Hobbit*'tir, *Yüzüklerin Efendisi*'dir, *Silmarillion*'dur. Çünkü onun hakkındaki bütün gerçekler bu sayfalarda bulunur.

Ama belki de bir mezar kitabesine izin verirdi.

Cenaze merasimi, öldükten dört gün sonra Oxford'da, sık sık ziyaret ettiği Headington'daki sade, modern bir kilisede gerçekleşti. Dualar ve okunacak parçalar özellikle oğlu John tarafından seçilmişti. John merasimi Tolkien'in eski dostu Fr Robert Murray ve Tolkien'in rahibi Mgr Doran'ın yardımıyla gerçekleştirdi. Herhangi bir konuşma yapılmadı, yazılarından alıntılar okunmadı. Ama birkaç hafta sonra Amerikalı hayranları tarafından Kaliforniya'da bir anma merasiminde toplananlara hikâyesi "Niggle'ın Yaprağı" okundu. Muhtemelen bunu çok uygunsuz bulmazdı.

Önünde Ağaç, kendi Ağacı duruyordu, bitmiş olarak. Niggle'ın da hep hissedip sezdiği ama bir türlü yakalayamadığı gibi yaprakları açıyor, dalları uzuyor ve rüzgârla eğiliyorsa, bu Ağaca canlı bile denebilirdi belki de... Ona baktı ve yavaşça kollarını kaldırarak açtı.

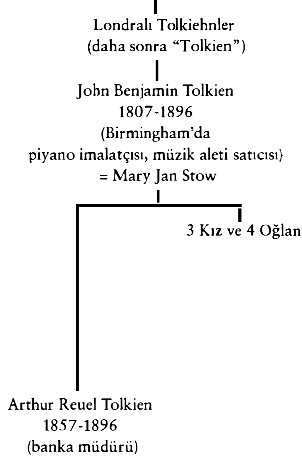
"Bu bir armağan!" dedi.

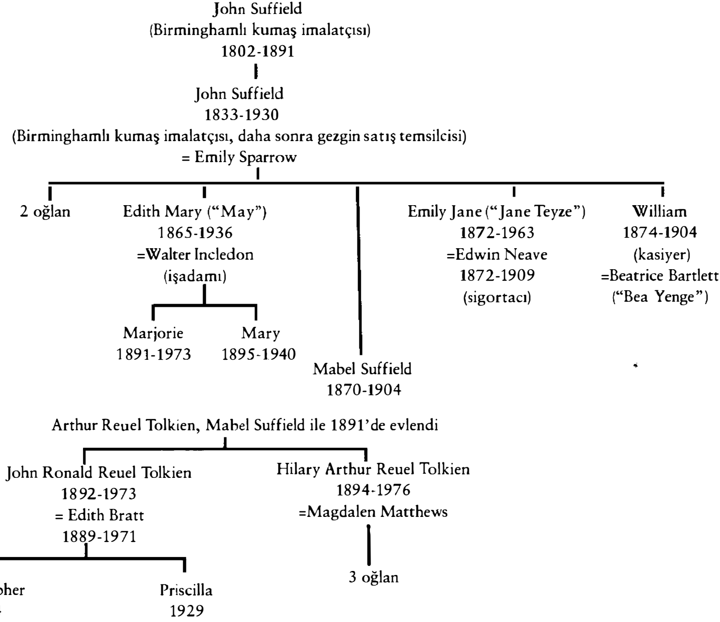
SON

EKLER

Ek A

J. R. R. Tolkien'in Sadeleştirilmiş Soyağacı

Ek B

J. R. R. Tolkien'in Hayatındaki Olayların Kronolojisi

1892	*3 Ocak:* John Ronald Reuel Tolkien Bloemfontein'de doğar.
1894	Erkek kardeşi Hilary'nin doğumu.
1895	*İlkbahar:* Mabel Tolkien iki oğlunu İngiltere'ye geri götürür, Arthur Tolkien Güney Afrika'da kalır.
1896	*Şubat:* Arthur Tolkien ölür. *Yaz:* Mabel Tolkien Birmingham, Sarehole köyünde bir kulübe kiralar. Çocuklarıyla birlikte burada dört yıl oturur.
1900	Mabel Tolkien Katolik Kilisesi'ne kabul edilir. Oğlanlarla birlikte Sarehole'daki evden bir Birmingham banliyösü olan Moseley'e taşınır. Ronald King Edward's School'a gitmeye başlar.
1901	Mabel ile oğlanlar Moseley'den King's Heath'e taşınır.
1902	Mabel ile oğlanlar King's Heath'ten ayrılarak Edgbaston'daki Oliver Yolu'na taşınır. Ronald ile Hilary St. Philip İlkokuluna yazılır.
1903	Oğlanlar St. Philip'ten alınır. Ronald, King Edward's bursunu kazanır ve sonbaharda okuluna gider.
1904	Yılın başlarında Mabel Tolkien'e diyabet teşhisi konur. Birkaç haftayı hastanede geçirir. Yazı oğlanlarla birlikte Rednal'da geçirir. Kasım ayında, otuz dört yaşında vefat eder.
1905	Oğlanlar Beatrice Yenge'nin Stirling Yolu'ndaki evine taşınırlar.
1908	Oğlanlar Bayan Faulkner'ın Duchess Yolu'ndaki evine taşınır. Ronald Edith Bratt ile tanışır.
1909	*Sonbahar:* Ronald'ın Edith Bratt ile yaşadığı aşk macerası Peder Francis Morgan tarafından öğrenilir. Ronald Oxford'dan burs alamaz.

1910 *Ocak:* Ronald ile Hilary yeni evlerine taşınır. Ronald, Edith Bratt'i görmeye devam eder ama daha sonra onunla haberleşmesi dahi yasaklanır. *Mart:* Edith Birmingham'dan ayrılarak Cheltenham'e taşınır. *Aralık:* Ronald Exeter Koleji'nde burs kazanır.

1911 "Ç.K.B.C."nin kuruluşu. *Yaz:* Ronald okuldan ayrılır. İsviçre'ye gezmeye gider. *Sonbahar:* Oxford'daki ilk dönemi. *Noel:* King Edward's School'da, *The Rivals* piyesinde rol alır.

1913 *Ocak:* Ronald'ın yirmi birinci yaş günü. Edith Bratt ile yeniden bir araya gelir. *Şubat:* Honour Moderations'ı alarak İkinci Sınıfa hak kazanır. *Yaz:* İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde okumaya başlar. Meksikalı bir aile ile Fransa'ya gezmeye gider.

1914 *Ocak:* Edith Katolik Kilisesi'ne kabul edilir. Ronald ile resmi olarak nişanlanırlar. *Yaz:* Ronald Cornwall'ı ziyaret eder. Savaş patlak verdiğinde Oxford'a dönerek üniversite eğitimini tamamlamaya karar verir.

1915 *Yaz:* Son sınavlarında Birinci Sınıf dereceyle ödüllendirilir. Lancashire Hafif Piyade Tugayı'na atandıktan sonra Bedford ve Staffordshire'da eğitime başlar.

1916 *Mart:* Edith ile evlenir. Edith Great Haywood'a taşınır. *Haziran:* Tolkien Fransa'ya gider. 11. Lancashire Alayı'na teğmen olarak atanır ve sonbahara kadar tabur muhabere subayı olarak görev yapar. *Kasım:* "Siper humması"na tutularak İngiltere'ye geri döner.

1917 *Ocak ve Şubat:* Great Haywood'da nekahat dönemini geçirirken Zamanla *Silmarillion* olacak olan "Kayıp Öyküler Kitabı"nı yazmaya başlar. *Bahar:* Yorkshire'a atanır ve yılın büyük bir bölümünü hastanede geçirir. Kasım: Büyük oğlu John'ın doğumu.

1918 Artık üsteğmen olan Tolkien, Humber Garnizonu'na ve Staffordshire'a tayin edilir. Kasım ayında, ateşkesten sonra ailesi ile Oxford'a dönerek Yeni İngilizce Sözlüğü çalışanlarına katılır.

1919 Burada serbest öğretmen olarak çalışmaya başlar. Edith ile birlikte I Alfred Caddesi'ne taşınırlar.

1920 Leeds Üniversitesi'nde İngilizce okutmanı olarak atanır. İkinci oğlu Michael'ın doğumu.

1921 Edith ile ailesi yanına, Leeds'e gelir ve zamanla St. Mark's Terrace No. 11'deki evlerine taşınırlar.

1922 E. V. Gordon Leeds'deki kadroya katılır. Tolkien ile birlikte *Sir Gawain ve Yeşil Şövalye* üzerinde çalışmaya başlarlar.

1924 Tolkien, Leeds Üniversitesi'nde İngiliz Dili Profesörü olur. Darnley Yolu'nda bir ev satın alır. Üçüncü oğlu Christopher'ın doğumu.

1925 Üzerinde çalıştıkları *Sir Gawain* basılır. Yazın Oxford'da Anglosakson dilinde Rawlinson ve Bosworth kürsüsüne atanır ve sonbaharda işe başlar. Northmoor Yolu'nda bir ev satın alır ve aile yeni yılda Oxford'a döner.

1926 Tolkien C. S. Lewis ile arkadaş olur. "Coalbiter"lar kurulur.

1929 Kızı Priscilla'nın doğumu.

1930 Aile Northmoor Yolu'nda 22 numaradan, 20 numaraya taşınır. Tam bu zamanlarda Tolkien *Hobbit*'i yazmaya başlar. Bitirmeden bırakır.

1936 *Beowulf: Canavarlar ve Eleştirmenler* hakkında dersler verir. *Hobbit*, Allen & Unwin'den Susan Dagnall tarafından okunur ve onun önerisiyle Tolkien kitabı bitirir. Basılmasına karar verilir.

1937 Sonbaharda *Hobbit* yayınlanır. Stanley Unwin'in önerisiyle Tolkien bu kitaba, zamanla *Yüzüklerin Efendisi* olacak bir devam yazmaya başlar.

1939 Tolkien St. Andrews Üniversitesi'nde *Peri Masalları Üzerine* isimli konferansını verir. Savaşın patlak verdiği sırada Charles Williams, Inklinglere katılır.

1945 Tolkien Oxford'da İngiliz Dili ve Edebiyatı Merton Kürsüsü'nün başına seçilir.

1947 Tolkienler Manor Yolu'na taşınır.

1949 *Yüzüklerin Efendisi* biter. *Farmer Giles of Ham* (Ham'li Çiftçi Giles) yayınlanır.

1950 Tolkien *Yüzüklerin Efendisi*'ni Collins yayınevine teklif eder. Aile Manor Yolu'ndan Holywell Caddesi'ne taşınır.

1952	*Yüzüklerin Efendisi*'nin metni Collins tarafından iade edilir ve Tolkien bunu Allen & Unwin'e verir.
1953	Tolkienler Oxford'un Headington banliyösündeki Sandfield Yolu'na taşınır.
1954	*Yüzüklerin Efendisi*'nin ilk iki cildinin yayınlanması.
1955	Üçüncü cildin yayınlanması.
1959	Tolkien profesörlükten emekliye ayrılır.
1962	"Tom Bombadil'in Maceraları"nın yayınlanması.
1964	*Tree and Leaf*'in (Ağaç ve Yaprak) yayınlanması.
1965	Ace Books *Yüzüklerin Efendisi*'nin kaçak bir baskısını yapar. "Kampüs kültü" başlar.
1967	*Smith of Wootton Major*'ın yayınlanması.
1968	Tolkienler (Bournemouth kasabasının hemen yanıbaşındaki) Poole'da Lakeside Yolu'na taşınır.
1971	Edith Tolkien Kasım ayında seksen iki yaşında vefat eder.
1972	Tolkien Oxford'a döner, Merton Caddesi'ndeki dairesine taşınır. Britanya İmparatorluğu CBE Nişanı alır. Oxford Üniversitesi de kendisine edebiyat konusunda fahri doktorluk verir.
1973	28 Ağustos'ta arkadaşlarının yanında kalmak için Bournemouth'a gider. Burada hastalanır. 2 Eylül Pazar günü, seksen bir yaşında özel bir sağlık yurdunda yaşama veda eder.
1977	Oğlu Christopher Tolkien'in editörlüğünde *Silmarillion* basılır.

Ek C

J. R. R. Tolkien'in Yayınlanmış Yazıları

1911 Şiir, "The Battle of the Eastern Field", *The King Edward's School Chronicle*, Birmingham, Cilt XXVI No.186, Mart, s. 22-6. *Mallorn*'da tekrar yayınlanmıştır, No.12, 1978, s. 24-8. [Tolkien aynı zamanda Kasım 1910 ile Haziran 1911 arasında Tartışma Kulübü'nün toplantıları hakkında dergiye yazılar yazıyordu. 1911 yılının Haziran ve Temmuz sayıları için de makale yazmıştı.]

1913 Şiir, "From the many-willow'd margin of the immemorieal Thames" (J olarak imzalanmış), *The Stapeldon Magazine*, Cilt IV, No. 20, Aralık, s. 11 (Exeter Koleji adına, B. H. Blackwell, Oxford tarafından yayınlanmıştır.)

1915 Şiir, "Gulyabani ayakları" *Oxford Poetry*, 1915, G. D. H. C[ole] ve T. W. E[arp] tarafından yayına hazırlanmış. (Oxford, B. H. Blackwell), s. 64-5, Tekrar *Oxford Poetry* 1914-16 tarihlerinde tekrar basıldı (Oxford, B. H. Blackwell, 1917), s. 120-1; *The Book of Fairy Poetry*, Dora Owen tarafından yayına hazırlanmış (Londra, Longsmans, Green, 1920), s. 177-8; ve birkaç antolojide.

1918 *A Spring Harvest*'ta, Lancashire Alayı'ndaki merhum üsteğmen Geoffrey Bache Smith'in şiirlerine önsöz (J. R. R. T. imzalı) (Londra, Erskine Macdonald, 1918). [Tolkien ile C. L. Wiseman Smith'in bu şiir seçkisini birlikte yayına hazırlamışlardı.]

1920 Şiir, "The Happy Mariners" (J. R. R. T. imzalı), *The Stapeldon Magazine*, cilt V, No. 26, Haziran, s. 69-70. (Exeter Kolej adına B. H. Blackwell, Oxford tarafından yayınlanmıştır.)

1922 *A Middle English Vocabulary* (Oxford, Clarendon Press), [Kenneth Sisam'ın *Fourteenth Century Verse & Prose* adlı eserinin 1921 baskısıyla kullanılmak için tasarlanmıştır; sonradan gelen baskılarda lügatçe olarak yayınlanır. Ayrı olarak da tekrar basılmıştır.] Şiir, "The Clerke's Compleinte", *The Gryphon*, New Series, Cilt IV, No. 3, Aralık, s. 95. ("N. N." olarak imzalanmış.)

1923 Şiir, "Iumonna Gold Galdre Bewunden", *The Gryphon*, New Series, Cilt IV, No. 4, Ocak, s. 130 (Leeds Üniversitesi). "Holy Maidenhood" başlıklı eleştiri, *Times Literary Supplement*, Londra, 26 Nisan 1923, s. 281. [Furnivall'in *Hali Meidenhad*'inin E. E. T. S. baskısı. İmza yoktur fakat günlüğündeki notlardan yazarın Tolkien olduğu kabul edilmiştir.]

Şiir, "The City of the Gods", *The Microcosm*, Dorothy Una Ratcliffe tarafından yayına hazırlanmış, Cilt VIII, No. 1, bahar, s. 8. (Leeds'de özel olarak çıkartılmıştır.)

Ölüm yazısı: "Henry Bradley, 3 Aralık 1845-23 Mayıs 1923" (J. R. R. T. imzalı), *Bulletin of the Modern Humanities Research Association* (Londra, Cambridge University Press), No. 20, Ekim, s. 4-5.

Şiirler, "The Eadigan Saelidan: The Happy Mariners" (The *Stapeldon Magazine*'deki nüshası baştan gözden geçirilerek, 1920), "Why the Man in the Moon Came Down Too Soon" ve "Enigmala Saxonic-a Nuper Inventa Duo", *A Northern Venture: verses by members of the Leeds University English School Association*, s. 15-20 (Leeds, Swan Press).

Şiir, "The Cat and the Fiddle: A Nursery-Rhyme Undone and its Scandalous Secret Unlocked", *Yorkshire Poetry*, Cilt II, No. 19, Ekim-Kasım, s. 1-3 (Leeds, Swan Press). [*Yüzüklerin Efendisi* Birinci Kitap, 9. bölümde ve "Tom Bombadil'in Maceraları"nda "The Man in the Moon Stayed Up Too Late" olarak yayınlanmış şiirin ilk hali.]

1924 Şiirler, "An Evening in Tavrobel", "The Lonely Isle" ve "The Princess Ni", *Leeds University Verse 1914-24* (Leeds, Swan Press), s. 56-8.

"Philology: General Works", üzerine bir bölüm, *The Year's Work in English Studies*, Cilt IV, 1923, s. 20-37 (Londra, Oxford University Press).

1925 "Some Contributions to Middle-English Lexicography". *The Review of English Studies*, Cilt I, No. 2, Nisan, s. 210-15 (Londra, Sidgwick & Jackson).

Şiir, "Light as Leaf on·Lindentree", *The Gryphon*, New Series, Cilt VI, No. 6, Haziran, s. 217 (Leeds University). [*Yüzüklerin Efendisi* Birinci Kitap, 2. Bölümdeki şiirin ilk hali.

The Lays of Beleriand'da yeniden basılmıştır, s. 108-110, "The Lay of the Children of Húrin"e de katılmıştır.]

"The Devil's Coach-Horses", *The Review of English Studies*, Cilt I, No. 3, Temmuz, s. 331-6 (Londra, Sidgwick & Jackson). *Sir Gawain and the Green Knight*, J. R. R. Tolkien ve E. V. Gordon tarafından yayına hazırlanmış (Oxford, Clarendon Press). Birçok kez yeniden basılmıştır. İkinci baskısı, Norman Davis tarafından düzeltilmiştir, Oxford, 1967; 1968 yılında karton kapaklı olarak basılmıştır.

1926 "Philology: General Works" üzerine bir bölüm, *The Year's Work in English Studies*, Cilt V, 1924, s. 26-65 (London, Oxford University Press).

1927 Şiir, "The Nameless Land", *Realities: An Anthology of Verse*, C. S. Tancred tarafından yayına hazırlanmış, s. 24-5 (Leeds, Swan Press; London, Gay & Hancock).

Şiirler, "Adventures in Unnatural History and Medieval Metres, being the Freaks of Fisiologus" ("Fisiologus" olarak imzalanmış), *The Stapeldon Magazine*, Cilt VII, No. 40, s. 123-7 (Exeter Kolej için B. H. Blackwell, Oxford tarafından yayınlanmıştır).

'Philology: General Works" üzerine bir bölüm, *The Year's Work in English Studies*, Cilt VI, 1925, s. 32-66 (Londra, Oxford University Press).

1928 Walter E. Haigh'in yazmış olduğu *A New Glossary of the Dialecet of the Huddersfield District* adlı kitaba önsöz (Londra, Oxford University Press).

1929 "Ancrene Wisse and Hali Mei had", *Essays and Studies by members of the English Association*, Cilt XIV, s. 104-26 (Oxford, Clarendon Press).

1930 "The Oxford English School", *The Oxford Magazine*, Cilt XLVIII, No. 21, Mayıs, s. 278-80, 782 (Oxford, Oxonian Press). [Geliştirilmiş bir müfredat üzerine bir makale.]

1931 Şiir, "Progress in Bimble Town" ("K, Bagpuize" diye imzalanmış), *The Oxford Magazine*, Cilt L, No. 1, Ekim, s. 22 (Oxford, Oxonian Press).

1932 Ek I: "The Name 'Nodens'", *Report on the Excavation of the Prehistoric, Roman, and Post-Roman Sites in Lydney Park, Gloucestershire*, Reports of Research Committee of Soiety of Antiquaries of London, No. IX (1932), s. 132-7 (Londra, Oxford University Press).

"Sigelwara Land": Bölüm I, *Medium Aevum*, I (Aralık), s. 183-96 (Oxford, Basil Blackwell).

1933 Şiirler: "Errantry" *The Oxford Magazine*, Cilt LII, No. 5, Kasım, s.180 (Oxford, Oxonian Press). [Aynı başlıkla "Tom Bombadil'in Maceraları"nda bulunan şiirin ilk hali.]

1934 Şiir, "Firiel", *The Chronicle* (Roehampton, Convent of Sacred Heart), Cilt IV, s. 30-2. ["Tom Bombadil'in Maceraları"nda "Son Gemi" başlığıyla yayınlanan şiirin ilk hali.]

Şiir, "Looney", *The Oxford Magazine*, Cilt LII, No.9, Ocak, s. 340 (Oxford, Oxonian Press). ["Tom Bombadil'in Maceraları"nda "Deniz Çanı" başlığıyla yayınlanan şiirin ilk hali.]

Şiir, "The Adventures of Tom Bombadil", *The Oxford Magazine*, Cilt LII, No.13, Şubat, s. 464-5 (Oxford, Oxonian Press). ["Tom Bombadil'in Maceraları"nda aynı başlıklı şiirin ilk hali.]

"Sigelwara Land": Bölüm II, *Medium Aevum*, 3 (Haziran), s. 95-111 (Oxford, Basil Blackwell).

"Chaucer as a Philologist: The Reeve's Tale", *Transactions of the Philological Society* (1934), s. 1-70 (Londra, David Nutt).

1936 *Songs for the Philologists*, J. R. R. Tolkien, E. V. Gordon ve diğerleri (Londra'da, Üniversite Koleji İngilizce Bölümünde özel olarak bastırılmıştır). [İlk başlarda Leeds Üniversitesi'nde daktilo sayfaları olarak elden ele gezen mizahi dizelerden oluşan bir seçki. Dizelerde bir imza bulunmasa da "From One to Five", "Syx Mynet", "Ruddoc Hana", "Ides Ælfscyne", "Bagme Bloma", "Eadig Beo pu", "Ofer Widne Garsecg", "La Huru", "I Sat Upon a Bench", "Natura Apis", "The Root of the Boot" ("The Stone Troll"ün ilk hali), "Frenchmen Froth" ve "Lit and Lang" adlı şiirler Tolkien'e aitti.)

1937 Şiir, "The Dragon's Visit", *The Oxford Magazine,* Cilt LV, No. 11, Şubat, s. 342 (Oxford, Oxonian Press). Tekrar basım, *Winter's Tales for Children: 1*, 1965.

Şiir, "Knocking at the Door: Lines induced by sensations when waiting for an answer at the door of an Exalted Academic Person" ("Oxymore" imzalı), *The Oxford Magazine*, Cilt LV, No. 13, Şubat, s. 403 (Oxford, oxonian Press). ["The Mewlips"in ilk nüshası.]

Şiir, "Iumonna Gold Galdre Bewunden", *The Oxford Magazine*, Cilt LV, No.15, Mart, s. 473 (Oxford, Oxonian Press). [*The Gryphon*, 1923, adlı kitaptan revize edilmiş. Daha sonra da "Tom Bombadil'in Maceraları"nda "The Hoard" olarak revize edilmiştir.] "Beowulf: The Monsters and the Critics", *Proceedings of the British Academy*, 22 (1936), s. 245-95 (Londra, Oxford University Press). OUP, Oxford tarafından 1958 yılında tekrar basılmıştır. ABD'de Lewis E. Nicholson tarafından yayına hazırlanan *An Anthology of Beowulf Criticism* adlı kitapta (University of Notre Dame Press, 1963) ve Donald K. Fry tarafından yayına hazırlanmış *The Beowulf Poet* adlı kitapta (New Jersey, Prentice-Hall, 1968 tekrar basılmıştır). 1975 yılında İsveççeye, 1983 yılında Almancaya tercüme edilmiştir.

Hobbit: ya da Oradaydık ve Şimdi Buradayız (Londra, George Allen & Unwin). 1937, 1942 ve 1946 yılında tekrar baskı yapmıştır. İkinci baskısı renkli olmuştur. İkinci sü-

rüm 1951; birçok kez tekrar baskı yapmıştır. Üçüncü sürüm 1966; birçok kez tekrar baskı yapmıştır. İlk ABD sürümü (Boston, Houghton Mifflin) 1938; ikinci sürüm 1956. Üçüncü ABD sürümü (New York, Ballantine Books) 1965, 1966 yılında revize edilmiş; birçok baskı yapmıştır.

1938 *Hobbit* hakkında mektup, *Observer*, Londra, 20 Şubat. [Tolkien'in, 16 Ocak'ta aynı gazetede yayınlanan mektuba verdiği cevap.] Tekrar *Letters of J. R. R.Tolkien* adlı kitapta yayınlanmıştır, s. 30-2.

1940 John R. Clark Hall tarafından yazılmış, C. L. Wrenn tarafından düzenlenmiş *Beowulf and the Finnesburg Fragment: A Translation into Modern English Prose*'a önsöz, (Londra, George Allen & Unwin). Yeni baskı 1950.

1944 Sir Orfeo (Oxford, Academic Copying Office). (İmzasız; bu baskı Tolkien tarafından savaş sırasında Oxford'daki Bahriyeliler için hazırlanmıştı.)

1945 "Niggle'ın Yaprağı", *The Dublin Review*, 432 (Ocak), s. 46-61. (Londra, Burns Oates & Washbourne).

The Catholic Herald'da yayınlanan "The name Coventry" başlıklı mektup, 23 Şubat, s. 2. [9 Şubat'ta "H. D." tarafından yazılan mektuba cevaben.]

"The Lay of Aotrou and Itroun," *The Welsh Review*, Cilt IV, No. 4, Aralık, s. 254-66 (Cardiff, Penmark Press).

1947 "'Ipplen' in Sawles Warde", *English Studies*, Cilt XXVIII, No. 6, Aralık, s. 16-70 (Amsterdam, Swets & Zeitlinger). (S. R. T. O. d'Ardenne ile birlikte.)

"On Fairy-Stories", *Essays Presented to Charles Williams*, C. S. Lewis tarafından yayına hazırlanmış, s. 38-89 (Londra, Oxford University Press). Tekrar basılmıştı – bkz. aşağısı. İlk ABD baskısı (Grand Rapids, Michigan, William B. Eerdans) 1966.

1948 "MS Bodley 34: A re-collation of a collation", *Studia Neophilologica*, Cilt XX, 1947-8, s. 65-72 (Uppsala). (S. R. T. O. d'Ardenne ile birlikte.)

1949 *Farmer Giles of Ham* (Londra, George Allen & Unwin). Birçok kez tekrar basılmıştır. İkinci sürüm 1976. Yeni kâğıt

kapak sürümü 1983. İlk ABD sürümü (Boston, Houghton Mifflin) 1950; ikinci ABD sürümü 1978.

1953 "A Fourteenth-Century Romance", *Radio Times*, Londra, 4 Aralık. [Tolkien'in *Sir Gawain and the Green Knight* çevirisinin yayın programı için önsöz.] "The Homecoming of Beorhtnoth Beorhthelm's Son", *Essays and Studies*, New Series, Cilt VI, s.1-18 (Londra, John Murray). Sonradan tekrar basılmıştır –aşağıya bakınız.

"Middle English 'Losenger'", *Essais de Philologie Moderne*, 1951, s. 63-76 (Bibliothèque de la Faculté de Philosophie et Lettres de l'Université de Liège, fasikül 129, Paris: Les Belles Lettres).

1954 *Yüzüklerin Efendisi-Yüzük Kardeşliği: Yüzüklerin Efendisi*'nin ilk bölümü (Londra, George Allen & Unwin).

Yüzüklerin Efendisi-İki Kule: Yüzüklerin Efendisi'nin ikinci bölümü (Londra, George Allen & Unwin).

1955 *Yüzüklerin Efendisi-Kralın Dönüşü: Yüzüklerin Efendisi*'nin üçüncü bölümü (Londra, George Allen & Unwin).

(1954 ile 1966 yılları arasında *Yüzük Kardeşliği* İngiltere'de 14 kez, *İki Kule*, 11 kez, *Kralın Dönüşü* ise 10 kez basılmıştır. Bu üç cildin 1966'da başlayan ikinci sürümü birçok kez yeniden basılmıştır.

Yüzüklerin Efendisi'nin kâğıt kapaklı baskısı 1968 yılında çıkmıştır (Boston, Houghton Mifflin), Cilt I 1954, Cilt II ve III 1955; ikinci ABD sürümü 1967'de yapılmıştır. Ace Books sürümü New York'ta 1965'te. Ballantine Books sürümü New York'ta 1965'te, bu sürüm birçok baskı yapmıştır.)

Şiir, "Imram", *Time and Tide*, Londra, cilt XXXVI, No. 49, 3 Aralık, s. 1561. [Yayınlanmamış yazılar olarak *The Notion Club Papers*'da, "The Death of St. Bredan" başlığıyla çıkmıştır.]

The *Ancrene Riwle*'a önsöz, Modern İngilizceye M. B. Salu tarafından çevrilmiştir (Londra, Burns & Oates, 1955).

Peter Goolden tarafından yayına hazırlanan *The Old English Apollonius of Tyre*'a önsöz niteliğinde not, s. iii (Londra, Oxford University Press, 1958.)

1960 *Triode*'ye Mektup, No.18, Mayıs. [Bir önceki sayıda Arthur K. Weir'in yazısı hakkında yorumlar.]

1962 *The Adventures of Tom Bombadil and other verses from The Red Book* (Londra, George Allen & Unwin; Boston, Houghton Mifflin). Tekrar basılmıştır. İkinci ABD sürümü 1978.

Ancrene Wisse: The English Text of the Ancrene Riwle, Corpus Christi College Cambridge 402, Early English Text Society No. 249'de bulunan metinden yayına hazırlanmıştır, önsöz N. R. Ker (Londra, Oxford University Press).

1963 "English and Welsh", *Angles and Britons: O'Donnell Lectures*, s. 1-41 (Cardiff, University of Wales Press). ABD'de Verry, Lawrence tarafından 1963 yılında dağıtımı yapılmış.

1964 *Tree and Leaf* (Ağaç ve Yaprak) (Londra, George Allen & Unwin). [*Peri Masalları Üzerine* ve "Niggle'ın Yaprağı"nın biraz düzeltilmiş nüshası.] Tekrar baskı yapmıştır. İkinci sürümü 1975 yılında olmuştur. İlk ABD baskısı (Boston, Houghton Mifflin) 1965 yılında.

1965 Şiirler, "Once Upon a Time" ve "The Dragon's Visit", *Winter's Tales for Children: I*, Caroline Hillier tarafından yayına hazırlanmış, s. 44-5, 84-7 (Londra, Macmillan; New York, St. Martin's Press). The Young Magicians'da tekrar basılmıştır, Lin Carter tarafından yayına hazırlanmıştır, s. 254-62 (New York, Ballantine Books, 1969). [İkinci şiir *The Oxford Magazine*'den (1937) revize edilmiştir.]

1966 "Tolkien on Tolkien", *Diplomat*, Cilt XVIII, No.197, Ekim, s. 39. [Yayıncıları için hazırlanmış bir açıklamadan alınmış, Tolkien'in bir yazar olarak hayatının ve güdülerinin kısa bir anlatısı.]

The Jerusalem Bible'a çevirmen olarak katkıda bulunmuştur (Londra, Carton, Longman & Todd; New York, Doubleday). [Tolkien'in ismi burada editör olarak geçiyor fakat kitaba bütün katkısı Book of Jonah'ın çevirisinin orijinal taslağını hazırlamak olmuştur; bu bölüm yayınlanmadan önce başkaları tarafından oldukça değiştirilmiştir.]

The Tolkien Reader (New York, Ballantine Books). ["The Homecoming of Beorhtnoth", *Peri Masalları Üzeri-*

ne, "Niggle'ın Yaprağı", "Ham'li Çiftçi Giles" ve "Tom Bombadil'in Maceraları"nın bir arada basıldığı tek bir cilt.]

1967 *Smith of Wootton Major* (Londra, George Allen & Unwin). Tekrar basılmıştır. İkinci sürümü 1975 yılında yapılmıştır. İlk karton kapak baskısı 1983 yılına yapılmıştır. İlk ABD sürümü (Boston, Houghton Mifflin) 1967; ikinci ABD sürümü 1978.

Şiir, "For W. H. A.", *Shenandoah: The Washington and Lee University Review*, Cilt XVIII, No. 2, Kış, s. 96-7. [W. H. Auden'in altmışıncı yaş günü şerefine Anglosaksonca yazılmış, modern İngilizce çevirisiyle bir şiir.]

The Road Goes Ever On: A Song Cycle. Donald Swann tarafından bestelenmiş J. R. R. Tolkien şiirleri (Boston, Houghton Mifflin). İlk İngiltere baskısı (Londra, George Allen & Unwin) 1968. Yeniden New York, Ballantine Books tarafından 1969 yılında yayınlanmış. İkinci sürüm, Londra, 1978, buna "Bilbo's Last Song", yeni bir önsöz ve notlar da eklenmiştir. İkinci ABD sürümü Boston, 1978. [İlk yayınlandığı zaman Caedmon Records *Poems and Songs of Middle Earth* başlıklı bir uzunçalar çıkartmıştı (TC 1231). Burada William Elvin, Swann'ın Tolkien'in şiirlerine yaptığı uyarlamaları seslendirmiştir. Bu arada piyanoda da Swann bulunmaktadır ve Tolkien de kendi şiirlerinin bazılarını seslendirmektedir.]

1969 *Smith of Wootton Major* ve *Farmer Giles of Ham*, Pauline Baynes'in çizimleriyle (New York, Ballantine Books). [Tek cilt içinde tekrar baskı.]

Inklings'in doğuşunu anlatan mektuplar, William Luther White tarafından yazılmış *The Image of Man in C. S. Lewis*, s. 221-2, (Nashville & New York, Abingdon Press). İngiltere'de tekrar Hodder & Stoughton tarafından 1970 yılında yayınlanmıştır. Bu mektup, *Letters of J. R. R. Tolkien* adlı kitapta tekrar basılmıştır, s. 387-8.

1971 *Attacks of Taste*'te bir pasaj, Evelyn B. Byrne ve Otto M. Penzler tarafından derlenip yayına hazırlanmıştır, s. 43 (New York, Gotham Book Mart). [Tolkien gençken okuma alışkanlıklarını anlatıyor.]

1972 Mektup, “Beautiful Place because Trees are Loved”, *Daily Telegraph*, 4 Temmuz, s. 16. [Orta Dünya'daki ormanlarla ilgili, 29 Haziran'daki yazıya cevaben.] *Letters of J. R. R. Tolkien*'de (s. 419-20) tekrar basılmıştır.

Ballantine Books tarafından yayınlanan, Tolkien'in çizimlerini içeren takvim. 1973 yılında Allen & Unwin ve Ballantine aynı çizimleri kullanarak bir takvim daha yayınlamıştır. 1975, 76, 77 ve 78 yıllarında Allen & Unwin, Tolkien'in başka çizimlerini de kullanarak takvimler yayınlamıştır. Çizimlerin bir kısmı poster ve kartpostal olarak da basılmıştır. Takvim sanatı, *Pictures by J. R. R. Tolkien* adlı eserde 1979 yılında yeniden basılmıştır.

1974“ Bilbo's Last Song” isimli şiir Pauline Baynes'in süslemeleriyle poster formunda basılmıştır (Londra, George Allen & Unwin). Şiir yine, Houghton Mifflin'in fotoğrafik arka planıyla bir poster formunda yayınlanmıştır.

1975 “*Yüzüklerin Efendisi*'ndeki İsimler Rehberi”, *A Tolkien Compass*, Jared Lobdell tarafından yayına hazırlanmış, s. 153-201 (La Salle, Illinois, Open Court). [Hikâyelerdeki adlandırmalar hakkında notlar, başlangıçta çevirmenlere rehber olarak hazırlanmış.]

Sir Gawain and the Green Knight, Pearl, and Sir Orfeo, İngilizce çevirileri; Christopher Tolkien tarafından yayına hazırlanmış ve önsöz yazılmıştır (Londra, George Allen & Unwin; Boston, Houghton Mifflin). Yeni kâğıt cilt baskıları, Londra, Unwin Paperbacks, 1979; New York, Ballantine Books, 1980. [1975 yılında Caedmon Records iki uzunçalar çıkartmıştır (TC 1477 ve 1478). Bu plaklarda Tolkien *Hobbit* ve *Yüzüklerin Efendisi*'nden bölümler okur; bu kayıtlar 1952 yılının Ağustos'unda Malvern'de George Sayer tarafından yapılmıştır.]

Tree and Leaf, Smith of Wootton Major, the Homecoming of Beorhtnoth tek ciltte toplanarak basılmıştır; “Ham'li Çiftçi Giles”, “Tom Bombadil'in Maceraları” tekrar tek bir ciltte basılmıştır (Londra, George Allen & Unwin).

Mythlore'daki mektup, Cilt III, No.2, Kısım no 10, s. 19. [17 Kasım 1957 tarihinde Dr. Herbert Schiro'ya mektup, Glen Goodknight'ın yazısında bulunmaktadır. Tolkien *Yüzüklerin Efendisi*'nin "Ölüm ve ölümsüzlük arzusu" hakkında olduğuna dair yorum yapmaktadır.] *Letters of J. R. R. Tolkien*'de tekrar basılmıştır, s. 262.

1976 *The Father Christmas Letters*, Baillie Tolkien tarafından yayına hazırlanmış, (Londra, George Allen & Unwin; Boston, Houghton Mifflin).

1977 *Silmarillion*, Christopher Tolkien tarafından yayına hazırlanmış (Londra, George Allen & Unwin; Boston, Houghton Mifflin). Birçok kez tekrar baskısı olmuştur. Yeni karton kapak baskısı, Londra, George Allen & Unwin, 1979, New York, Ballantine Books, 1979. Sınırlı baskı 1982. [1977 ve 1978 yıllarında Caedmon Records, Christopher Tolkien'in *Silmarillion: Beren ve Lúthien* (TC 1564) ve *Valinor'un Karanlığa Gömülmesi ve Noldor'un Kaçışı*'ndan (TC 1579) bölümler seslendirdiği iki plak yayınlamıştır.] Tolkien'in Çizimleri, sergi kataloğu, Ashmolean müzesindeki Oxford, 14 Aralık 1976-27 Şubat 1977 ve National Book League, Londra, 2 Mart-7 Nisan 1977.

1978 Çizim, "Yalnız Dağ", Alida Becker tarafından yayına hazırlanan *The Tolkien Scrapbook*'ta çoğaltılmış (New York, Grosset & Dunlap), s. 114-5.

1979 *Pictures by J. R. R. Tolkien*, Christopher Tolkien'in önsözü ve notlarıyla (Londra, George Allen & Unwin; Boston, Houghton Mifflin). [Daha önce takvim ve kitaplarda yayınlanmış olan çizim ve resimlerden bir seçki.]

J. R. R. Tolkien, Scholar and Storyteller'da yayınlanmış olan yazı, "Valedictory Address to the University of Oxford, 5 June 1959", Mary Salu ve Robert T. Farrell tarafından yayına hazırlanmış (Ithaca and London, Cornell University Press), s. 16-32.

1980 *Poems and Stories* (Londra, George Allen & Unwin). [Pauline Baynes'in eski ve yeni illüstrasyonlarıyla "Tom Bombadil'in Maceraları"nın, "The Homecoming of Beorh-

noth Beorhthelm's Son", "On Fairy-Stories", "Niggle'ın Yaprağı", "Ham'li Çiftçi Giles" ve *Smith of Wootton Major*'ın tekrar baskısı.]

Unfinished Tales of Númenor and Middle-earth, Christopher Tolkien tarafından yayına hazırlanmış (Londra, George Allen & Unwin; Boston, Houghton Mifflin). 1982 yılında karton kapaklı olarak yeni sürümü yapılmıştır.

1981 *Letters of J. R. R. Tolkien*, Christopher Tolkien'in yardımlarıyla Humphrey Carpenter tarafından yayına hazırlanmış (Londra, George Allen & Unwin; Boston, Houghton Mifflin).

The Old English Exodus, metin, J. R. R. Tolkien'in çevirisi ve yorumlarıyla, Joan Turville-Petre tarafından yayına hazırlanmış (Oxford, Clarendon Press).

1982 *Mr. Bliss* (Londra, George Allen & Unwin; Boston, Houghton Mifflin). [Tolkien'in resimlemiş olduğu metinlerden çoğaltılmıştır.]

Finn and Hengest: The Fragent and the Episode, Alan Bliss tarafından yayına hazırlanmıştır (Londra, George Allen & Unwin; Boston, Houghton Mifflin, 1983).

1983 *The Monsters and the Critics and Other Essays*, Christopher Tolkien tarafından yayına hazırlanmıştır (Londra, George Allen & Unwin; Boston, Houghton Mifflin, 1984). Bir bölümü Almanca'ya tercüme edilmiştir (1984). *Kayıp Öyküler Kitabı I*, Christopher Tolkien tarafından yayına hazırlanmış (Londra, George Allen & Unwin; Boston, Houghton Mifflin, 1984). Tekrar sürümü karton kapak olarak 1985 yılında yapılmıştır.

1984 *Kayıp Öyküler Kitabı II*, Christopher Tolkien tarafından yayına hazırlanmış (Londra, George Allen & Unwin; Boston, Houghton Mifflin). Tekrar sürümü karton kapak olarak 1986 yılında yapılmıştır.

1985 The Lays of Beleriand, Christopher Tolkien tarafından yayına hazırlanmış (Londra, George Allen & Unwin; Boston, Houghton Mifflin).

1986 *The Shaping of Middle-earth*, Christopher Tolkien tarafından yayına hazırlanmış (Londra, George Allen & Unwin; Boston, Houghton Mifflin).

1987 "Kayıp Yol ve Diğer Yazılar", Christopher Tolkien tarafından yayına hazırlanmış (Unwin Hyman Ltd).

1988 *The Return of the Shadow*, Christopher Tolkien tarafından yayına hazırlanmış (Unwin Hyman Ltd).

1989 *The Treason of Isengard*, Christopher Tolkien tarafından yayına hazırlanmış (Unwin Hyman Ltd).

1990 *The War of the Ring*, Christopher Tolkien tarafından yayına hazırlanmış (Unwin Hyman Ltd).

1992 *Sauron Defeated*, Christopher Tolkien tarafından yayına hazırlanmış (HarperCollins *Publishers* Ltd).

1993 *Morgoth's Ring*, Christopher Tolkien tarafından yayına hazırlanmış (HarperCollins *Publishers* Ltd).

1994 *The War of the Jewels*, Christopher Tolkien tarafından yayına hazırlanmış (HarperCollins *Publishers* Ltd).

1996 The Peoples of Middle-earth, Christopher Tolkien tarafından yayına hazırlanmış (HarperCollins *Publishers* Ltd).

1998 Roverandom, Christina Scull ve Wyne G. Hammond tarafından yayına hazırlanmış (HarperCollins *Publishers* Ltd).*

---

* Daha sonraki yıllarda bu listeye şu kitaplar eklendi:
The Children of Húrin, editör Christopher Tolkien, HarperCollins, Londra, 2007;
The Legend of Sigurd and Gudrun, editör Christopher Tolkien, HarperCollins, Londra, 2009;
The Fall of Arthur, editör Christopher Tolkien, HarperCollins, Londra 2013;
Beowulf: A Translation and Commentary, together with Seltic Spell, editör Christopher Tolkien, HarperCollins, Londra 2014;
The Story of Kullervo, editör Verlyn Flieger, HarperCollins, Londra 2015;
The Lay of Aotrou and Itroun, editör Verlyn Flieger, HarperCollins, Londra 2016;
Beren and Luthien, editör Christopher Tolkien, HarperCollins, Londra, 2017.
Günümüze değin kitaplarının toplam satışı 150 milyona ulaşan Tolkien, dünyanın en çok okunan yazarları arasında yer alıyor.
Kitabın filmi, 2001, 2002 ve 2003 yıllarında üç bölüm halinde vizyona girdi. Hikâyesinin sağlamlığı, fantastik ve görsel unsurların uygun şekilde ekrana aktarılması sayesinde bütün dünyada seyirci tarafından çok beğenildi, gişe rekorları kırdı. Sinema sanayisi tarafından da beğenilen film, en iyi film, en iyi yönetmen ve en iyi uyarlama senaryo dahil olmak üzere toplamda on yedi Oscar ödülü kazandı. Film, sinema eleştirmenleri tarafından da beğenilerek ödüllere layık görüldü-e.n.

Ek D

Kaynaklar ve Teşekkürler

Bu kitapta J. R. R. Tolkien'den yaptığım alıntıları genellikle alıntının kaynağını belirtmeden verdim. Bu tarz alıntılardan çokça kullanacaktım ve o yüzden (diye düşündüm) çoğu yayınlanmamış yazılardan olacağı için, kaynaklar pek ilgi çekici olmayacağından göze yorucu gelecekti. Aynı zamanda bir pasajın ortasından başladığını belirten üç noktadan da kaçındım; yine aynı şekilde bunlardan çok vardı ve bu yüzden (zannımca) bir açıklama getirilmedikçe rahatsız edici bir görünüşleri olacaktı. Buradaki amacım, bir zamanlar Tolkien'in de "üzerinden geçmiş editörün izleri" dediği şeylerle anlatının akıcılığını bozmamaktı.

Kaynakları belirtmediğim için kaynaklarımın doğası hakkında kısa bir bilgi vermemin doğru olacağını düşündüm. Bloemfontein'deki aile yaşantısı hakkındaki hikâyeler Arthur Tolkien'in İngiltere'deki ailesine yazmış olduğu mektuplardan kaynaklanmaktadır. Sarehole ve Birmingham'daki çocukluk yılları J. R. R. Tolkien'in hatırladıklarını not olarak kaydettiği yazılardan, gazete ve radyoya verdiği röportajlardandır. Aynı zamanda bana hayatlarının ilk yıllarını anlatan ve bu kitap yazılırken bir süre boyunca benimle mektuplaşan Hilary Tolkien ile konuşabilecek kadar da şanslıydım. Ne yazık ki kitabın tamamlanmasını görecek kadar ömrü vefa etmedi ve 1976 yılının başlarında vefat etti. Duchess Yolu'ndaki olaylar, Tolkien ile daha sonra evlendiği Edith Bratt arasındaki mektuplarda ve zorla ayrılmaları da bu zaman zarfında kısa bir süre için tuttuğu günlüğünde kayıtlıdır. Tekrar bir araya geldikten sonra 1918 yılında evlenip birlikte yaşamaya başlayıncaya kadar mektuplaşmaları devam etmiştir; bu süre zarfında birbirlerine yazmış oldukları birkaç yüz mektup Tolkien'in lisans eğitimi ve savaş hizmeti hakkında oldukça fazla bilgi vermektedir. Ç.K.B.C.'nin başlangıcı, yardımı, yüreklendirmesi ve dostluğu bu kitap üzerindeki çalışmalarımda bana en büyük keyfi vermiş

olan Christopher Wiseman tarafından anlatılmıştır. Tolkien'in Birinci Dünya Savaşı sırasında Fransa'daki güzergâhı bu zaman zarfında tutmuş olduğu baştan savma bir günlükte kayıtlıdır; Tümgeneral J. Clatter'ın *History of the Lancashire Fusiliers, 1914-18* (Aldershot, 1949) ve John Harris'in *The Somme* (Londra, 1966) adlı eserleri Tolkien'in etkin savaş hizmetini detaylı bir şekilde yapılandırmama olanak sağlamıştır. 1919 ile 1933 yılları arasında Tolkien belli bir yere kadar günlük tutmuş, buraya icat ettiği alfabeleri yazmıştır. Hayatının bu bölümü için edindiğim bilginin ana kaynağı da bunlardır. Geri kalan yıllar için en çok ailesi, arkadaşları, yayıncıları, kitaplarının okurları ile yaptığı yazışmalardan yararlandım. Bir de 1964'ten son günlerine kadar farklı düzenliliklerde tutmuş olduğu günlüklerden. Aynı zamanda yayınlanmış yazılarının otobiyografik içeriklerinden de faydalandım, en çok da *Peri Masalları Üzerine* adlı yazısı ve *English and Welsh* başlıklı konferansından.

Günlükleri, mektupları ve diğer evrakına Profesör Tolkien'in oğulları ve kızının cömertlikleri sayesinde ulaşabildim; o yüzden en büyük gönül borcum da onlaradır: Muhterem John Tolkien, Michael Tolkien, Christopher Tolkien ve Priscilla Tolkien'e. Dahası her biri hiç esirgemeden bana zaman ayırıp, benimle ilgilendi; benimle babalarının hayatını konuştular, yazım aşamasında kitap hakkında yorumlar yaptılar; bu proje üzerinde çalışırken bana hiç eksilmeyen bir iyilik, dostluk gösterip beni yüreklendirdiler.

Aynı şekilde kitap üzerinde çalışmam esnasında Tolkien'in vasiyetini uygulayanlar da bana mümkün olan bütün desteklerini verdiler. Hem onlar, hem de George Allen & Unwin, Tolkien'in hem basılmış, hem basılmamış yazılarından alıntı yapmama müsade etti.

Birçok insan Profesör Tolkien ile ilgili anıları hakkında konuşmuş veya yazmıştır; bu anıları ya bana, ya da Ann Bonsor'a anlatmışlar veya yazmışlardır. Ann Bonsor, Tolkien'in hayatı hakkında yapmış olduğu bir radyo serisi için almış olduğu ses kayıtlarını kullanmama büyük bir cömertlikle izin vermiştir. Profesör Simonne d'Ardenne, Owen Barfield, rahmetli John Bryson, Profesör Nevill Coghill, Profesör ve Bayan Norman Davis, merhum Hugo Dyson, Elaine Griffiths, Joy Hill, merhum Peder Gervase Mathew O. P., Peder Robert Murray S. J., Mary Salu, Donald Swann, Dr. Denis Tolhurst, Baillie Tolkien, Rayner Unwin, mer-

hum Milton Waldman ve Dick Williamson'a teşekkürü bir borç bilirim. Yukarıda adı geçenlerin büyük bir bölümü kitabı yazım aşamasında okuyarak, değerli düşüncelerini paylaşmıştır.

Aynı zamanda Profesör Tolkien'in henüz isimleri zikredilmemiş olan akrabalarına, iyi kalplilikleri ve birçok yönden sağladıkları yardımlardan dolayı da teşekkür etmek isterim. Ayrıca aile fotoğraflarını ödünç ve bunların kopyalarının çıkarılmasına izin verdikleri için de minnettarım.

Birçok farklı yönden de bana yardım eden birçok kişi olmuştur, (diğerlerinin yanı sıra) C. Talbot d'Alessanndro, Jonathan Anelay, Sir Basil Blackwell, C. H. C. Blount ve Birmingham'daki King Edward's School'dan Norman Craig, Alina Dadlez, Profesör Glyn Daniel, Saygıdeğer Peder Pascall Dillon O. M. I., Charles Furth, Glen ve Bonnie Good-Knight, Juliet Grindle, Peder Walter Hooper, Guy Kay, Jessica Kemball-Cook, Profesör Clyde S. Kilby, Birmingham Oratory'den Peder R. P. Lynch ve Muhterem Peder C. J. G. Winterton, Bay ve Bayan Michael Maclagan, A. C. Muffett, Bay ve Bayan David Phillips, Oliver Suffield, Graham Tayar, Gwendoline Williams ve Birmingham'daki St. Philip İlkokulu Müdürü'ne de teşekkürü bir borç bilirim. (Oxford) Supercopy'den Brenda Goodall da fotokopiler konusunda bana çok yardımcı olmuştur.

Lewis'in Tolkien'e yolladığı mektuplardan alıntı yapmama izin veren C. S. Lewis'in vasiyetini uygulayanlara da teşekkürü bir borç bilirim. Q. H. Auden'in mektubunun yayın hakkı W. H. Auden hukuki danışmanları tarafından denetlenmektedir.

Kitabı yazarken yaptığım hazırlıklar sırasında ABD Milwaukee'deki, arşivinde Tolkien'in romanlarının çoğunun elyazmasını barındıran Marquette Üniversitesi'ni ziyaret etmiştim. Marquette'te Paul Gratke, Peder Robert Callen S. J., Peder Raphael Hamilton S. J.'nin büyük iyiliklerine mazhar oldum. Aynı zamanda İngiltere'deki Bodleian Kütüphanesi, Imperial War Museum Kütüphanesi, Evesham Halk Kütüphanesi ve kütüphanecisi Keith Barber'a, Leeds Üniversitesi Brotherton Kütüphanesi'ne teşekkür etmeyi de bir borç bilirim.

Bana yardımı olan birçok kitaba da başvurdum, en çok da C. S. Lewis'in *Surprised by Joy, The Four Loves* adlı eserleri, mektupları ve aynı zamanda Roger Lancelyn Green ile Walter Hooper'in yazmış olduğu Lewis'in biyografisine. Yararlandığım diğer kitaplar arasında E. M.

Wright'ın *The Life of Joesph Wright*'ı (Oxford, 1931), D. J. Palmer'ın *The Rise of English Studies*'i (Oxford, 1965), Richard C. West'in *Tolkien Criticism: An Annotated Checklist*'i (Kent State University Press) ve Robert Foster'ın *A Guide to Middle Earth*'ü (New York, 1974) sayılabilir. Aynı zamanda röportajlarından yararlandığım, Tolkien ile röportaj yapmış birçok gazeteci ve radyocuya da teşekkürü bir borç bilirim. Özellikle Keith Brace'in (*Birmingham Post*, 25 Mayıs 1968), Daphne Castell'in (*Glasgow Herald*, 6 Ağustos 1966 ve *Christian Science Monitor*, 11 Ağustos 1966), William Cater'ın (*Daily Express*, 22 Kasım 1966 ve *Sunday Times*, 2 Ocak 1972), Don Chapman'in ("Anthony Wood", *Oxford Mail*, 9 Şubat 1968), John Ezard'ın (*Oxford Mail*, 3 Ağustos 1966), William Foster'ın (*The Scotsman*, 25 Mart 1967), Denys Gueroult'un (*Now Read On*, BBC Radio 4, 16 Aralık 1970), Philip Norman'ın (*Sunday Times*, 15 Ocak 1967), Charlotte ve Denis Plimmer'in (*Daily Telegraph Magazine*, 22 Mart 1968) ve Richard Plotz'un (*Seventeen*, 17 Ocak 1967) röportajlarını belirtmek isterim.

Ayrıca teşekkürlerime, yazım aşamasında kitabımı okuyarak değerli önerilerde bulunan kendi aile mensuplarımı ve sürekli bir danışman olmanın yanı sıra Tolkien'in icat edilmiş alfabelerle 1919 ile 1933 yılları arasında yazılmış günlüğünün "kod açması"nı yapan eşim Mari Prichard'ı da katmak isterim.

Christopher Tolkien'den zaten söz etmiştim fakat ona olan özel gönül borcumu belirtmeden geçemezdim. Babasının edebi mirasının yöneticisi olarak *Silmarillion*'u yayına hazırlamakla muazzam bir görevle karşı karşıya kalmıştı. Bu işinin ortasında bana yardımcı olmak için bütün vaktini harcamış, kitabın son halini bulmasında hatırı sayılır bir etkisi olan radikal ve çok değerli önerilerde bulunmuştur. Dahası ben çatıları altında muhafaza ettikleri kâğıt ve evraka başvururken eşi Baillie ve çocukları Adam ile Rachel, sekiz ay boyunca haftada beş gün beni evlerine kabul etmişlerdir. Onların bana can-ı gönülden kucak açmaları sayesinde çalışmam benim için bir zevk olmuştur.

DİZİN